AĞUSTOS 1991 SAYI 15 FİYATI 7000 TL.(KDV DAHİL)

AYLIK SIYASI DERGI

Demokrat!

MUHALEFET

BUSH İNFAZLARLA GELDİ

TERÖR DEVLETİ

İşçi hareketinin ayak bağı:
SENDİKA BÜROKRASİSİ

Sosyalist-Feminist yazar
Lynne Segal'le görüşme:
ERKEKLER DE DEĞİŞİR

ORTADOĞU AMELİYAT
MASASINDA

SHP Kurultayının ardından
İNÖNÜ'NÜN PİRUS ZAFERİ

Pierre Clastres

DEVLETE KARŞI TOPLUM

Bu kitabında Clastres **"devletsiz olmak ya da olmamak"** sorunsalına yeni katkılarda bulunur; **"gelişimci"** tarih anlayışını yadsıyarak devletin toplumsal yaşam için zorunlu olmadığını göstermeye yönelir. Ona göre devletsiz yaşamak yalnızca mümkün değil, gereklidir de. Buradan hareketle, Batı kültürünün kendi gelişmesini temel alarak oluşturduğu **"devleti mutlaklaştırıcı, evrimci"** modeli tersyüz etmeyi dener ve ilkel toplumlara yeniden bakar. 20. yüzyılda da var olan bu toplumlar **"kuralsız ve kralsız"**; ihtiyaç kadar üretimin yapıldığı, **"kazananın ve kaybedenin olmadığı"** yarışsız toplumlardır... İktidar şeften topluma değil, toplumdan şefe doğrudur. İktidar olmaya yönelik **"çalışmak"** yerine **"tembellik"** yeğlenmektedir... Bu niteliklerin karşıtlarını barındıran toplumlarda ise devlet görülür. Demek ki ders alması gereken birileri varsa, bunlar ilkeller değil, onlardan çok şey öğrenebilecek olan **"uygarlar"**dır.

(Lütfen eski çeviriyle değiştiriniz!)

★ ★ ★

Paul Feyerabend

ÖZGÜR BİR TOPLUMDA BİLİM

Feyerabend bilimin iktidar aracı olarak kullanılmasının tehlikelerine dikkat çeken eleştirilerini, bu kitabında, bilimsel kural ve yöntem sorununun ötesine götürerek bi... günümüzdeki toplumsal işlevine dek genişletiyor. Bilimin Batı'da sahip olduğu pre... karşı güçlü bir saldırıya girişerek **"uzman"**ın yüce otoritesinin gerçek demokrasiy... bağdaşmaz yanları üzerinde duruyor. Atom enerjisinin kullanılmasına karşı gelişen ... mücadelelerini örnek göstererek, bilim adamlarının kararlarının, bu kararların sonuçlarından etkilenen sıradan insanlara sunulması gerektiğini savunuyor. Ve insanların geleceklerini -uzman da olsa- hiç kimseye bırakmamalarını söyleyerek bu kitabın hedefini şöyle saptıyor: **"Aydınların ve uzmanların kendilerinden farklı olan geleneklerin önüne diktikleri engelleri kaldırmak ve bizzat uzmanların (bilim adamlarının) toplumun yaşam merkezlerinde tuttukları yerlerinden sürülüp çıkarılmalarını sağlamak."**

(Tam metin yakında çıkıyor)

★ ★ ★

Oskar Anweiler

RUSYA'DA SOVYETLER (1905 - 1921)

* * *

Maurice Brinton

BOLŞEVİKLER VE İŞÇİ DENETİMİ

20. yüzyılın en önemli kitle hareketlerinden biri olan Rus Devrimi'nin özelliklerinden biri de tarihe çalışanların özgün bir örgütlenme biçimini armağan etmesi: SOVYETLER!.. Rus Sovyetleri'ni karakterize eden en temel şey işçi, köylü ve askerlerin kendi kendilerini yönetmeleri... İktidarı **devletleştirmenin** değil **toplumsallaştırarak dağıtmanın** aracı olan Sovyetler ile ilk kez sadece yıkmaya değil, kurmaya da yetenekli bir örgütlenme modeli ortaya çıktı. Hiyerarşi ve merkeziyetçiliği reddeden, profesyonel bürokrasisi olmayan, seçmenlerin temsilcilerini istedikleri an değiştirebildikleri bir demokrasi modeli... Böylece **devrim** kavramı da yeni bir içeriğe yöneldi: Başkalarının **halkın adına** örgütlenerek devleti ve onu yönetmek istemesinden, halkın bilfiil **kendisinin** örgütlenip kendi kendini yöneterek devleti dağıtmasına doğru...

Demokrat!

AĞUSTOS 1991
Yıl:2 Sayı:15 Fiyatı:7000TL.
Yurtdışı fiyatı: 4 DM

BASSAN AŞ. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
M. ACAR, Fevzi ARGÜN, Ulvi ARI, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Tanıl BORA, Adnan BOSTANCIOĞLU, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇİDAMLI, Şaban DAYANAN, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Barış DOĞRU, Aslı DÜZGÜNOĞLU, Tansel EMANET, Ersin ERGÜN, Ümit ERDOĞDU, Mehmet FİKRİ, Erdem GÜL, Murat Kenan HOCAOĞLU, Selami İNCE, Kamil KARTAL, Birol KESKİN, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, Nimet MENTEŞOĞLU, Hasan NECİP, Emirhan OĞUZ, Mahmut T. ÖNGÖREN, Sedef ÖZTÜRK, Haldun ÖZEN, Ömer ÖZGÜNER, Melih PEKDEMİR, Zerrin SARI, İskender SAVAŞIR, Emre SENAN, Hayatı SOYDAN, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Hürrem TULGA, Çetin UYGUR, A. Berna ÜLKER, Murat YETKİN, Hakkı ZABCI

Ofset Hazırlık:
BASSAN AŞ.

Basıldığı Yer:
Serler Matbaası

Dağıtım:
Hür Basın Dağıtım AŞ.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/6 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 522 08 77 Tel-Fax: 528 62 32

Ankara Büro:
Sağlık 2 Sokak No:63/1 Yenişehir
ANKARA
Tel-Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 70.000 TL.
Altı Aylık: 35.000 TL.

Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

Paris varoşları ayakta

"Sosyalist" bir partinin iktidarda olduğu "müreffeh ve demokratik" Fransa'nın oturma ve çalışma izni isteyen çoğu Afrikalı ve Türkiyeli göçmenlere verdiği ilk yanıt, daha çok polis ve sınırlandırma, daha sıkı kontrol, sınırdışı etme ve ölüm oldu. Bu yıl göçmen banliyöleri ZUP'larda polisle çatışmalara giren göçmen gençlerden altısı öldürüldü. Polisçe alınan bir liseli 5. kattaki evinin penceresinden "emniyet usulü" düştü. Bir diğer genç atıldığı hücrede astım krizinden öldü. Bir başkası bekçilerin cop ve tekmeleri altında can verdi.

Göçmen gençler ölürken hiç sinirlenmeyen Fransız polisi ise, olaylar sırasında bir polisin ölmesi üzerine "demokratik sinirlenme hakkı"nı hemen kullandı: Polis sendikaları yürüyüş çağrısı yaptılar. Ayaklanmaları örgütlü ve talepli olmayan, çeteler halinde silahlanarak mağazaları basan, çaresizliğin doğurduğu bu eylem ve isyanları Fransız basınınca spekülatif başlıklarla sunulup öcü gibi gösterilen gençlere ilişkin Komünist Parti bile "Yani göçmendir, kağıtsızdır diye suç işlediklerinde sınırdışı edilmelerine karşı mı çıkacağız?" diyordu.

"Yüce"Fransanın "yüce" çıkarları herşeyden önemli. Nitekim, Sosyalist hükümet, göçmenleri uçaklara doldurup sınırdışı ederken askeri uçak mı, yoksa sivil uçak mı kullanılsın gibi çok ciddi tartışmalar yapıyor.

Eski ve yeni sömürge ülkelerden gelen siyah, Arap, Türk, Kürt vb göçmenlerin yaşadığı, işsizlik oranının yüzde 60'lara dayandığı, bakımsız yurt tipi binalardan oluşan ZUP'larda ki hareketlenmenin dinmesi pek mümkün görünmüyor. Çünkü böylesi yöntemler yarayı daha da kanatıyor.

Oturma-çalışma izin kağıtları olmadığı için yeraltında yaşamak, sigortasız çok düşük ücretlerle ve saklanarak çalışmak zorunda kalan onbinlerce insanın, işsiz sayısı 3 milyonu bulan Fransa'da, iş bulma umudu her gün biraz daha tükeniyor.

Bir grup "kağıtsız"ın Bordoux'da başladığı açlık grevinin ardından açlık grevleri bütün Fransa'ya yayıldı ve kitleselleşti. Hükümet bir süre işi ciddiye almamaya çalıştıysa da sonunda 2 yıldır kağıt bekleyenlere, aile birleşmesinden yararlanabileceklere ve bir patrondan işe alınacağına dair belge getirenlere kağıt verileceğini bildirdi.

Fransa'nın göçmen politikası belirlenmiş gibi: "Geldikleri yere geri dönsünler". Göçmen, ucuz işçi. Kullan ve at, eskimiş çoraplar gibi. Ve şimdi duyulan koku "eskimiş çoraplar"dan gelmiyor. Şimdi ayakları kokan asıl Fransa. Ve bu ayak kokusunun tam ortasında Paris, Le Pen'in çirkin yüzüyle sırıtmaya devam ediyor.■

Paşabahçe'de üretim durdu

Cam işçilerinin grevle imzaladıkları sözleşmelerinin hemen ardından, işkolunda işçi kıyımı başladı. Paşabahçe, Trakya, Çayırova, Topkapı, Mersin, Sinop'ta Şişe Cam'a ait işyerlerinden çıkarılan işçilerin sayısı 1500'e ulaştı. İşverenin bu sayıyı 4 bine çıkarmak istediği belirtiliyor. Paşabahçe işçileri, üretimi durdururken, yöre halkı da kepenk kapatarak, direnişçileri ziyaret ederek dayanışma gösterdi. Fabrikanın önü direniş süresince şenlik yerine dönüştü.

İşverenlerin sözleşmelerin hemen sonrasında işçi çıkararak hem maliyeti düşürmek, hem de mücadeleci işçileri cezalandırma taktikleri yeni değil. Yaşanan işçi çıkartmalar örgütlülüğün önünde de büyük bir engel. İşçiler daha sözleşme görüşmeleri başlarken kıyım tehditiyle karşı karşıya kalıyorlar. Cam işçileri de bunu görerek sözleşme mücadelesinde "iş güvenliği talebini" öne çıkardılar. Ancak yaşanan grev, cam işvereni ni durdurmaya yetmedi. İşyerlerinden toplam 4 bin işçinin çıkarılması durumunda Kristal-İş Sendikası'nı da zor günler bekleyecek. İşkolu barajının sınırlarında dolaşan Kris-

tal-İş, üye sayısındaki azalma nedeniyle sözleşme yetkisini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalacak ve '87 yılından bu yana dayatılan gerici-faşist Çimse-İş Sendikası ile birleşmek, daha doğrusu bu sendikaya katılmak zorunda olacak. Cam işçilerinin mücadelesi yalnızca aç kalmamak için değil, aynı zamanda kıyıma karşı mücadele geleneği yaratmak, sendikal örgütlülüğüne sahip çıkmak ve onurunu korumak için. ■

Jethro Tull açık havadaydı

Biz onu 15 yıldır biliriz, o ise 50 yıldır dünyada, 23 yıldır da zirvede: Ian Anderson...

Jethro Tull'ın kurucusu, şımarığı, dehası, tek ayakla flüt çalan büyükücüsü. Hem 50 yaşında hem de utanmadan 25 saat sahnede, flüt, gitar ve eline ne geçerse çalıp, dansedip, şarkı söylüyor.

Ayın 16'sında, açıkhava'da Jethro Tull ve Ian Anderson'u huşu ile ama yerimizden milim kıpırdamaksızın (Adam şımarık mı şımarık, duyduk, bizden önce gidenler anlattılar, kara gömlekliler geliyor filan...) tuvalete dahi gidemeden izledik. Jethro Tull, sahneye çıktığı andan itibaren bizi baştan çıkarıp (hem de o adam Ian, o denli canlı, mutlu, zıvanadan çıkmış dansederken) bir de mum gibi durmamazı istedi. (Haksızlık bu!) Ian, tabii ki işi biliyor, güvenliği elbette tehlikede çünkü seyredip dinlerken, işi tamamlayıp, gidip ona dokunma hatta sarılma istekleriniz alabildiğine körükleniyor.

Flüt çalarken homurdanan, konuşunca mutlaka bir de küfür sallayan Anderson'un kendisine eşlik ediyorlarmış gibi yaptığı Jethro Tull (gitarda Martin Barre, basta David Pegg, klavyeli çalgılarda Martin Alcock, davulda Doane Perry) aslında onlarsız hiç olamayacağını bilen büyücü'yü sessiz, mütevazı bir gönüllükle daha da yıldızlaştırdı.

O gece zorunlu kıpırtısızlığımızı bozan biri daha vardı. Gençti, sarhoştu, dans etmek istiyordu. İkinci yıldızımız oydu. Biz onu çok sevdik. En azından on kez korumaların ellerinden fırlayıp dans eden bu isimsiz, sevimli pek kahraman genç, diğerlerini de sonunda peşinden sürükledi. Buna da korkunç(!) flütlü büyücü bile pek ses çıkaramadı.

Planlanmış "bis"ini de yaptı ve biz İstanbul'un bulutlu, kanlı, sıcak, umarsız bir gecesinde yapayalnız, düşsüz kalakaldık. ■

!

Vedat Aydın'ın evinden kaçırılarak öldürülmesi, cenaze töreninde onbinlerce insanın üzerine ateş açılması, resmi makamların açıklamalarına göre beş ölü, sayısız yaralı ve kayıplar, HEP milletvekilleri ve gazetecilerin hastanelik edilinceye kadar dövülmeleri, İstanbul'da bir gece içinde on devrimcinin infaz operasyonlarıyla katledilmesi, Beyoğlu'nda Aksaray'da dayak mangalarının estirdiği terör, Güneydoğu'ya "Hazır Çekiç"in yerleştirilmesi vb. gelişmelerle devlet teröründeki tırmanış Bush'un Türkiye'ye gelişi ile taçlandırıldı. Kirli savaş, ölüm mangaları, yargısız infazlar gibi Latin Amerika siyasi literatüründen tanıdığımız kavramların artık Türkiye'de resmi politikanın unsurları haline gelmesi, ABD ile stratejik ilişki ve Yeni Dünya Düzeni'nin Türkiye için ne anlama geldiğinin göstergeleri. Kısacası, Bush infazlarla geldi! Bu sayımızın kapak konusu Terör Devleti.

Türkiye'nin yoğun gündemi bunlarla sınırlı değil. Ayın önemli olaylarından biri de Anayasa Mahkemesi'nin askeri mahkemelerin yaptığı başvuruları karara bağlayarak Anti-terör Yasası'nın şartlı tahliye ile ilgili bölümünü iptal etmesiyle öncelikle tutuklu statüsündeki devrimcilerin tahliye edilmeleri idi. 12 Eylül'ün hukuk dışı yargılamaları ile on yıldır cezaevlerinde tutulan devrimcilerin özgürlüklerine kavuşmaları bütün demokrasi güçleri için önemli ve sevindirici bir olay. Hükümlülerin tahliye edilmeleri için Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararının Resmi Gazete'de yayınlanması bekleniyor. Ancak 125. madde kapsamında Kürt sorunundan yargılananların da tahliyeleri gerçekleşmeden bu konudaki eşitsizlik ve çifte standart ortadan kalkmış olmayacak. İnsanları bölücülükle suçlayanların önce kendi yarattıkları ayrımcılığı ortadan kaldırmaları gerekiyor. Gerçekte 12 Eylül'ün hukuki, kurumsal bütün sonuçlarıyla ve Anti-terör Yasası'nın bütünüyle ortadan kaldırılması gerekiyor.

On yıldır süren DİSK davasını da Askeri Yargıtay bu ay içinde karara bağladı ve DİSK'in faaliyetleri serbest bırakıldı. Bu on yılın hesabını kim verecek sorusu bir yana, şimdi gündemde bir soru daha var: DİSK şimdi ne olacak, yeniden nasıl örgütlenecek?

Temmuz'un yoğun gündeminde yeralan; Kamu kesiminde çalışan 600 bin işçinin toplu sözleşmelerinin Türk-iş'in herzamanki manevralarıyla işçilere rağmen imzalanması, memurların sefalet ücretlerine tepkileri ve sendikal talepleri, sendika bürokrasisi üzerine geniş bir araştırma, ayın son günlerinde yapılan SHP Kongresi'nde Baykal'ın bir kez daha yenilgisi ve İnönü'nün tartışılır zaferi bu sayımızın ağırlıklı konuları oldu.

Diyarbakır olaylarını ve Güneydoğu'daki gelişmeleri izleyen arkadaşlarımız Nadire Mater ve Selami İnce'nin yazıları, Emirhan Oğuz'un devlet terörü karşısında "ilgilenenlere" yazarın sorumluluğunu hatırlatan yazısı, giderek daha çok benzediğimiz Latin Amerika'dan, Brezilya'dan devlet terörü örnekleri de gündemi tamamlayan yazılar.

Dış politika konularımız ise Ortadoğu ağırlıklı. Cezayir'de radikal islamcılarla laik iktidar çatışması, Kıbrıs'tan arkadaşımız Hürrem Tulga'nın Kıbrıs'a dayatılan Amerikancı çözümleri irdeleyen yazısı ve Murat Yetkin'in "yeni dünya düzeni" çerçevesinde ameliyat masasına yatırılan Ortadoğu yeralıyor.

Türkiye'nin yoğun gündemi ile yüklü doludizgin bir sayı. Hasan Uysal yurtdışı gezisinde olduğu için bu ay Maksat Muhabbet'i yazamadı. Mecit Ünal ise Lali Berte'ye Mektuplar'ı, bugünlerde kendisi La Liberte'ye kavuşacağı için gönderemedi.

Engin Günay

Bir gün sıranın bize de...

Türkiye yıllardır bir terör rejimi altında yaşatılıyor. Terörizme karşı olma naralarına hep katmerli bir devlet terörü eşlik ediyor. Kuşkusuz HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın Kontr-gerilla tarafından hunharca katledilmesi, Özel Tim'in Diyarbakır'da halka ateş açması ve yine İstanbul ve Ankara'da 12 devrimcinin kurşuna dizilerek öldürülmesi, yıllardır süregiden devlet terörünün bir uzantısı niteliğinde. Ama en az bunun kadar gerçek olan bir başka olgu daha var: devlet terörünün bu denli yoğunlaşması ve pervasızlaşması "özel" bir duruma işaret ediyor. Artık toplumun bütün dokularına yayılan, herkese, hepimize yönelen bir özel savaş haliyle karşı karşıyayız. Kürdistan'da "kitle pasifikasyonu" yöntemlerinin bütün biçimleri (halkın üstüne ateş açılması, seçilmiş insanlara yönelik eylemler vb.) gündeme getirilirken, Batı yakasında da Anti-Terör Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte "insan avı" başlatıldı. Son bir ayda 30'dan fazla insan öldürüldü. İşkence artık gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiş durumda. Terörün böylesine kol gezdiği bir ülkede yaşıyor olmak, her gün terörle yüzyüze olmak insan olan herkes için "tehlike"de olmak demek. Ama en az bunun kadar "sorumlu" da olmak demek.

Türkiye gibi devlet içinde kümelenmiş her türlü terör örgütünün icra-ı sanat eylediği, geceyarılarında evlerin basılıp insanların kurşuna dizildiği, yeni yasalarla ya da fiili uygulamalarla demokrasiye ilişkin her tür kuralın yok sayıldığı bir ülkede terörün kapımızı çalmasını beklemek kelimenin gerçek anlamıyla gaflet içinde olmak demektir.

Bir gün sıranın bize de gelmesini beklemeyelim. Hitler Almanyasında önce yahudileri götürmüşlerdi gece yarıları ve kimsenin sesi çıkmamıştı; ama seslerini çıkarmayanları götürmeye geldiklerinde, ses çıkaracak kimse kalmamıştı. 12 Eylül günlerinde de farklı bir durum yaşanmadı, önce devrimcilere yöneldi terör ve sonra bütün bir toplumu esir aldı.

Esarete ilk karşı koyanlar oldukları için devrimciler tam on bir yıl içerde tutuldular. Şimdi, kendi deyişleriyle, içeriden farkı havalandırmasının daha büyük olmasından başka bir şey olmayan "dışarıya" çıkıyorlar. *İlhan Selçuk*, geçen 11 yılın ardından bir 'toplumsal sorumluluğa' dikkat çekerek şöyle yazıyor: *Artık zindandan çıktınız, aramıza karıştınız, bilmem ki yüzünüze nasıl bakacağız?*

Evet, komşumuz bir gece evinden götürüldükten sonra, sesimizi çıkarmazsak, belki bir gün yine evine döndüğünde, yüzüne nasıl bakacağız?

Eğer geri dönmezse,evinde bıraktığı eşinin çocuğunun ve kendi çocuğumuzun yüzüne nasıl bakacağız? Ve sıra bize geldiğinde, yani sesini çıkaracak kimse kalmadığında, gözaltındayken -sağ kalmışsak eğer- aynada kendi yüzümüze nasıl bakacağız?

Bir gün sıranın bize de gelmesini beklemeyelim. Çünkü beklediğimiz zaman, mutlaka geliyor! ■

Demokrat !

BUSH İNFAZLARLA GELDİ
TERÖR DEVLETİ

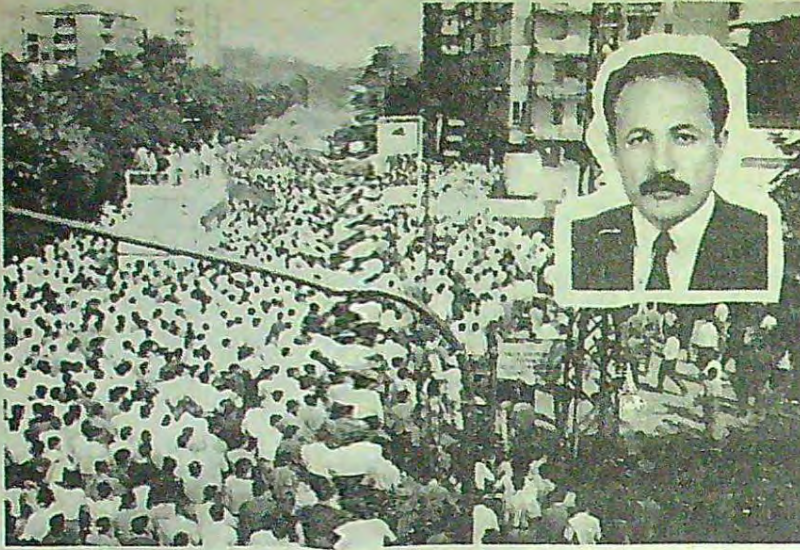
Bugün, Anti-Terör Yasası'yla kapısı iyice aralanan bir süreçte giderek yerleştirilen politikaların açık sonuçlarıyla karşı karşıyayız. Halka karşı tam bir psikolojik savaşın bugünün gereklerine uygun "yeni" araçları bu nedenle sahneye çıkıyor. Terör çeteleri bizzat devletin güvenlik güçleri içinde oluşturuluyor ve sokağa salınıyor.

Türkiye, siyasal gelişme ve olayların çok hızlı seyrettiği bir ülke. Gündemini çok çabuk eskitiyor. Ama bu hızla eskiyen gündemler içinde değişmeyen bir yön var: Giderek artan devlet terörü. Polis, giderek daha çok bir terör ve korku odağı haline geliyor. Bu olgunun çözümlemesi, Türkiye'nin siyasal yapısı ve yönelimini ele veren bir önem taşıyor. Aslında çok uzun boylu çözümlemelere belki de gerek yok. Türkiye'yi anlamak için son bir aya bakmak bile yeterli olabiliyor.

HEP Diyarbakır il başkanı Vedat Aydın'ın bir gece evinden alınıp daha sonra işkence izleri taşıyan cesedinin bir yol kıyısına bırakılmasından cenaze törenine katılan kitlenin Özel Tim tarfından taranarak on civarında insanın katledilip yüzden fazlasının yaralanmasına, onlarca insanın da "kayıplar" listesine geçmesine; Diyarbakır'da estirilen devlet terörünün İstanbul'a taşınıp devrimcilerin evlerinde katledilmesinden Beyoğlu ve Lalelide polis çetelerinin giriştigi dayaklı, sopalı operasyonlara ve nihayet bütün bunların üzerine bir de Bush tüyü dikilmesine... uzanan bir aylık gelişmeler zinciri insana çok şey öğretiyor ve gösteriyor.

Artık Ölüm Mangaları da var

Kavurucu bir Temmuz. Ayın 4'ü. Vedat Aydın, demokratik kitle örgütlerinin temsilcileriyle birlikte, Sıddık Tan'ı ziyaret etmek için Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine gider. Batman İHD yö-

netim kurulu üyesi olan Sıddık Tan, son zamanlarda Türkiye Kürdistanı'nda giderek yaygınlaşan "karanlık" eylemlerden birinin hedefi olmuş, arabası bombalanmış ve oğluyla birlikte yaralanmıştı. Vedat Aydın, ziyaretin ardından hastane bahçesinde Kürtçe bir konuşma yapar. Biraz sonra polis telsizinden "Kürtçe konuşanı yakalayın" emri duyulur, ama konuşmasını bitiren Vedat Aydın oradan ayrılmıştır. Bir süre daha polis telsizinden Vedat Aydın'ın aranma emri duyulur ve sonra bundan vezgeçilir...

"Gece kapı çalındı. Yatmaya hazırlanıyorduk. Vedat çıktı baktı. İçeri girip 'polis gelmiş, karakola kadar gidecekmişiz' dedi... Ve Vedat Aydın polislerle birlikte gitti. Şükran Aydın kocasını bir daha canlı olarak göremeyecekti. İki gün sonra, Maden ilçesi yakınlarında seyreden bir TIR şoförü, yol kenarına atılmış bir ceset gördü... Ceset kalaşinkovla taranmıştı ve Diyarbakır'da Özel Tim ve polisin kalaşinkov da kullandığı biliniyordu. Cesedin bulunduğu yere atılmış çok sayıda sigara izmariti ve cesetteki izler ise Vedat Aydın'a işkence yapıldığını gösteriyordu.

Yürüyüş ilerlerken surların içinde çok sayıda maskeli Özel Tim görevlisinin siper alıp silahlarını yürüyüşçülere doğrulttukları görüldü. Mardinkapı polis karakolunun önüne gelindiğinde ise Özel Tim sadece silahlarını doğrultmakla kalmayacak kitlenin üzerine ateş de açacaktı. Bütün bu olaylar olurken İstanbul sokaklarında ilk bakışta dikkati çekmeyen, ama oldukça ciddiye alınması gereken bir olay daha yaşanıyor ve haftalık dergilerde yeni bir ad daha görülüyordu: "dayak mangaları". İstanbullular için polisin sokak ortasında insanları dövmesi alışılmadık bir görüntü değildi ama bu kez saldırının hedefi alışıldığı üzre toplumsal muhalefet değildi; hedef, kategorik olarak genişlemişti; dayak mangasının tipini beğenmediği herkesI

Böylece Türkiye, Latin Amerika'da örneklerini bolca gördüğümüz bir olguyla tanıştı: ÖLÜM MANGALARI. Uluslararası Af Örgütü'nün "Yargısız İdam" olarak nitelediği bu cinayet, giderek kitleselleşen Kürt muhalefetine karşı artık "yeni" yöntemlerin de devreye sokulacağını gösteriyordu. Gerillanın kitleyi kazanmaya başladığı hemen her yerde, siyasal yaşam, devletin güvenlik güçleri içinde örgütlenmiş aynı türden gizli cinayet çeteleriyle ve bu çetelerin benzer eylemleriyle karşılaşmıştı. Yasal muhalefet odakları, kitleselleşme birimleri, kitle önderleri saldırıya uğruyor, kimin başına ne geleceği belli olmayan bir dehşet ve korku ortamı yaratılmaya çalışılıyordu. Bu bir kirli savaş yöntemiydi.

Artık Türkiye Kürdistan'ındaki kirli savaşta Özel Tim'in arka yüzü "ölüm mangaları"ydı.

Ve Özel Tim cenazeyi kaldıran Diyarbakır'ı vurdu

10 Temmuz sabahı Vedat Aydın'ın cenazesi büyük bir araç konvoyu ile Maden'den alınıp Diyarbakır'a götürüldü. Konvoy, yol boyunca geçtiği yerleşim birimlerinde geniş kitlelerce karşılandı ve giderek daha da büyüdü. Diyarbakır'a vardığında, orada bekleyenlerle birlikte kalabalık onbinlerce kişiyi bulmuştu. Kürt halkı, kendisini pasifize etmeyi amaçlayan cinayete daha da kitleselleşerek yanıt veriyor ve kendi sloganlarını büyük bir hınçla atıyordu. Bu sırada çevre illerden gelen takviyelerle sayıları 10 bini bulan Özel Tim, polis ve askeri birliklerden olusan güvenlik güçleri şehrin kilit bölgelerinde çoktan mevzilenmişti. Yürüyüş ilerlerken surların içinde çok sayıda maskeli Özel Tim görevlisinin siper alıp silahlarını yürüyüşçülere doğrulttukları görüldü. Mardinkapı polis karakolunun önüne gelindiğinde ise Özel Tim sadece silahlarını doğrultmakla kalmayacak kitlenin üzerine ateş de açacaktı. Yaklaşık 5 dakika süren ateş milletvekilleri ve gazetecilerin bulunduğu otobüsü de hedef almıştı... Mezarlık dönüşü ise artık Özel Tim neredeyse bir cinnet

psikozu içinde dizginsiz bir saldırıya girişti. Herkesi ve herşeyi hedef aldı. Kitle Dicle nehrinin kıyısına sıkıştırıldı. Üzerlerine panzerlerden ve helikopterlerden gaz bombaları ve kurşunlar yağdırıldı. İnsanlar düşüyor, yaralanıyor, ölüyorlardı. Düşenler polislerce tekmeleniyor, en aşağılık hakaretlere uğruyorlardı...

Özel Tim'in gizli yüzü Vedat Aydın'ı, açık yüzü cenazeyi kaldıran kitleyi vurmuştu. Düzen kendine karşı koyanları kan ve ölümle ezmek, sindirmek, teslim almak istiyordu.

Ve hatırlayalım: 1 Mayıs katliamı gizli kontrgerilla çetelerince yapılmıştı. Şimdi ise Özel Tim açıktan katliam yapmaya girişiyor. Devlet terörü işini giderek daha açıktan görürken gizli yüzünde ölüm mangaları türünden "yeni" araçlar boy gösteriyor.

Özel Tim'in İstanbulcası: İnfaz Timleri

Diyarbakır'da Özel Tim kitleyi vururken, İstanbul'da özel polis timleri seçilmiş hedefler olarak devrimcileri vurdu.

Özel Tim biliniyor: ırkçı faşist kırması kişilerden özellikle kurulmuştu ve devlet terörünün Kürt halkına yönelik açık örgütlenmesinin bir ifadesiydi. Büyük kentlerde ise polis örgütlenmesi içinde devrimcileri bulup imha etmeye yönelik bazı özel ekiplerin geliştirilmeye başlandığını gösteren olaylar son aylarda sıkça yaşanmıştı. Tuzla katliamı bunun ilk göstergesi olmuştu. Daha sonra polis bir çok ev baskını yaptı ve kendini hem yargı hem de infaz kurumu yerine koyarak devrimci insanları öldürdü...

Son olay ise bütün kamuoyunda şok etkisi yarattı. Bir gecede 10 devrimci birden ve ertesi gün iki devrimci daha ev baskınlarında öldürüldü... Polis ekipleri önce basacakları evin civarlarını sarıyor, sokakları boşaltıyor, perdeleri kapattırıyor ve sonra özel olarak eğitilmiş "infaz timi" gaz bombaları eşliğinde hedef evi basarak yerinde infazı gerçekleştiriyor... Son polis infazlarında bu açıkça görüldü. Polis içinde "ölü ele geçirme timleri"nin kurulduğu açığa çıktı.

İstanbul'da bir gece içinde öldürülen 10 devrimciden biri olan Hasan Eliuygun'un annesi, "çocuklarımızı yakalamak

12 Devrimci Sol militanının katledilmesinin tam da Bush'un gelişinin arefesine rastlaması bir tesadüf değildi. Bush infazlarla gelmişti. Bush'un geldiği günlerde kenarlara sıkışmış bir haber dikkat çekiyordu: "CIA istihbaratını verdi, polis vurdu". Ama Bush sadece infazlarla gelmedi. Bush gelmeden "Çekiç Güç" Silopi'ye yerleşmeye başlamıştı.

BERLİN MORGU..

Elektrik lambasının loş ışığı, dipçik darbeleriyle ezilerek tanınmayacak hale getirilmiş ölünün yaralarından sızan kanı belli belirsiz aydınlatıyor. Karl Liebknecht. Haftalardır iniş çıkışlarla süren işçi ayaklanmasını yönlendiren Spartakist troikanın efsanevi lideri, gözaltına alınışının hemen ardından vahşi biçimde dövülerek kurşuna dizilmiş ve cesedi "yolda bulunmuş kimliği belirsiz bir ölü" kaydıyla infazcılar tarafından az önce morga bırakılmıştır. Aynı gün gözaltına alınan yoldaşı Rosa Luxemburg'un yazgısı da farklı olmayacaktır. Militarist Alman burjuvazisinin devrimci önderleri birbiri peşisıra katlederek sürdürdüğü *pis savaş*, troikanın seçkin örgütçüsü Leo Jogiches'in Berlin Emniyet binasında beyninden kurşunlanarak öldürülmesiyle geçici olarak noktalanır. Rosa'nın cesediyse çok sonraları kentin kanallarından birinin bulanık sularında ortaya çıkacaktır. *Berlin Morgu*, öldürülen önderlerden önce ve sonra ayaklanmacılardan birçoğunun cesedinin kaldırımlar ve duvar dipleri boyunca uzandığını gördü. "Cesaret ettim!" diyen devrimin Alman sosyal-demokrasisinin ihanetini de tescil ederek yenilgiye uğramasından sonra, 1919 Berlini'nde "düzen hüküm sürecektir" Kurulu *devlet düzeni..*

için değil, öldürmek için gittiler" derken tam da gerçeği dile getiriyordu.

Biliniyor: bir ulusu ezen ulusun kendisi de özgür olamazdı. Kürdistan'daki devlet terörü deneyimi bir biçimde büyük kentlere taşınmış, Özel Tim değil ama "infaz timleri" kurulmuştu.

Kentlerin arka yüzü: Dayak Mangaları

Bütün bu olaylar olurken İstanbul sokaklarında ilk bakışta dikkati çekmeyen, ama oldukça ciddiye alınması gereken bir olay daha yaşanıyor ve haftalık dergilerde yeni bir ad daha görülüyordu: "dayak mangaları".

Beyoğlu ve Laleli'de eli sopalı sivil polis çeteleri sokağı temizlemek bahanesiyle terör estiriyor, tiplerini beğenmediği insanları dayaktan geçiriyor ve bu yolla "toplumsal huzur"u sağlayacaklarını iddia ediyorlar, sorulara "bize İstanbul'u temizlemek için herşeyde serbestiniz denildi" diye yanıt veriyorlardı.

Pürtelaş sokağı aynı yöntemlerle temizlenmemiş miydi? "Gülü seven dikenine katlanırdı." "Kötek cennetten çıkmaydı." "Huzur sopanın ucundaydı." Böylece devlet terörü toplumun tüm gözeneklerine sindirilecek, "eğer devlet vuruyorsa haklı vuruyordur" imajı yerleştirilecek ve insanlarda tam anlamıyla bir polis korkusu gelişecekti.

Devlet teröründen Terör Devleti'ne

Evet! Son bir aya bakmak bile yeterli olabiliyor. Gören ve duyan için Türkiye'yi anlamak güç değil. Ama Türkiye üç maymunları oynamayı seçenlerin bolca bulunduğu bir ülke. Bunun için yeniden ve yeniden anlatmak şart oluyor. Öte yandan ise, CIA yetiştirmesi psikolojik savaş uzmanlarının her türlü iletişim olanaklarını kullaharak yaptukları çarpıtmalara karşı gerçeği durmaksızın anımsatmakta fayda var.

Aslında gerçekler çok inatçı ve kendilerini insanlara her geçen gün daha fazla dayatıyorlar. Artık Türkiye'de üç maymunları oynamak da karetmiyor. Görüntüler ve sesler gözlerin ve kulakların üstüne kapatılan elleri delip geçecek kadar keskin çünkü.

Aslında ne polis terörü yeni ne de kirli savaş.Halka karşı siyasal, askeri, psikolojik bir savaş bugüne dek uygulanageldi. Ama bugün bunların yeni boyutları ve biçimleriyle karşı karşıyayız.Ve bunların anlamı var.

Bugün Türkiye'de devlet teröründe bir sıçrama yaşandığını söylemek yanlış olmaz. Devlet terörünün uygulanışındaki ve buna teka-

Özgür-Der Genel Başkanı Zerrin Sarı "Derneğimize sahip çıkacağız"

Özgür-Der 83 kişilik kurucu üye ile 8 Nisan 1991'de açıldı ve 14 Temmuz 1991'de kapatıldı. Herhalde en kısa ömürlü dernek oldu. Özgür-Der oldukça geniş bir tüzüğe sahipti. Kadın, çevre, kimsesiz çocuklar sorunu gibi varolan koşullardan kaynaklanan sorunlara karşı mücadeleyi önüne koymuştu. Bundan başka insanların ırk, din, dil gibi farklılıklardan baskıya uğratılmalarına karşı da tavır geliştiriyordu. Tutuklu ve hükümlü aileleriyle dayanışma vb. kısaca mücadelemizin odak noktası temel insan hak ve özgürlükleri idi. Biz de faaliyetlerimizi bu doğrultuda geliştirdik. Derneğimiz kurulduktan dört gün sonra Anti-Terör yasası gündeme geldi ve bu yasa devlet terörü heveslilerine sınırsız yetkiler verdi.

İktidarın uygulamalarının daha da pervasızlaşmasına yol açan bu yasa karşısında da tavır aldık. Anti-terör yasası öncesinde de birçok olay yaşanıyordu. Geçmişte fiilen yaptıklarını şimdi anti-terör yasasından aldıkları "güçle" daha da pervasızlaştırdılar. Yasayla birlikte kitlesel infazlar gündeme geldi. Hemen her gün basında bir yargısız infaz haberi okumaya başladık. Bu yasayı çıkardılar, çünkü halk 12 Eylül'den sonra üzerine serpilen ölü toprağını atıyordu. Gençlik akademik-demokratik taleplerini alma, işçiler, memurlar ekonomik-demokratik haklarını alma mücadelesinde önemli yollar katediyordu.

Onlar terörlerini tüm halka yöneltiyorlar. Evlerde, sokaklarda, dağlarda insanları sorgusuz sualsiz katlediyorlar. Ev, işyeri araması adı altında "talanlar" yapıyorlar.

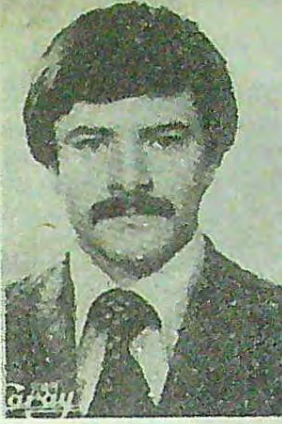
Özgür-Der 200 çevik kuvvet, siyasi şube ve dernekler masasına bağlı polislerce basıldı. Kapıları baltalarla kırdılar, içeriyi talan ettiler. Dernekte bulunanları karakola , oradan da siyasi şubeye kimlik kontrolü için götüreceklerini söylediklerinde, insanlar onlara güvenmediklerini, insanların karakollarda kaybolduklarını, öldürüldüklerini, işkence edildiğini söylediler. Bunun üzerine 61 kişiyi tartaklayarak, döverek gözaltına aldılar. 61 kişi polise ifade vermeyi reddetti. İnsanlar 12 günlük gözaltı süresinin ardından savcılığa bile çıkarılmadan bırakıldılar. Bu insanların 15 gün gözetimde tutulmaları için polise yetki veren savcı nerede olduklarını bile sormadı. Bütün bunların ardından mahkeme kararı olmadan, polisin önerisi ile valilik tarafından Özgür-Der'in faaliyetleri durduruldu.

Biz derneğin yeniden açılması için yasal prosedüre başvuracağız. Tüm yasal başvurularımızı yapacağız. Büyük bir emek ve çabayla kurulan derneğimize sahip çıkacağız.

Onlar kapatsın ya da faaliyetlerimizi durdursun, biz yenilerini açacağız. Ve haklılığımızdan aldığımız güçle anti-terör yasasını da boşa çıkaracağız.

İstanbul'da 10 Devrimci Sol militanının öldürülmesinin ardından, Hasan Eliuygun'un annesi, "çocuklarımızı yakalamak için değil, öldürmek için gittiler" diyordu.. Resimde, İbrahim Erdoğan morgda.. Diğerleri gibi başından vurulmuş. Başucunda bir karanfil...

bül eden örgütlenişindeki sıçrama devleti tam bir terör devletine dönüştürmüştür.

Bunu daha iyi anlayabilmek için biraz geriye gitmekte yarar var: Önce ANTİ-TERÖR YASASI'nı çıkarttılar, yasanın taslağı 1. Şubede hazırlandı. Terör kavramı ve kapsamı genişletildi. "Dikkat! Artık Türkiye Cumhuriyeti devletinin kapısında Anti-Terör Yasası var"dı. Böylece en basit hak arama mücadeleleri bile artık terör olarak nitelenebilecek ve devlet terörünün hedefi yapılabilecekti. Sadece bu kadar değil. Öte yandan devlet terörünün uygulayıcıları, işkenceciler, infazcılar, haklarında soruşturma yapılamayacak biçimde güvence altına alınıyordu. Devlet teröründen terör devletine geçişin yasal dayanağı da artık hazırdı. Artık polis, Özel Tim, infaz timleri, dayak mangaları, işkenceciler, ölüm mangaları işlerini daha rahat ve emniyetli biçimde görebilecekti. Nitekim gördüler de!

Devlete bu yeni terör politikasına uygun bir polis kadrosu da gerekiyordu. Gecikmedi. Yeni hükümetle birlikte, emniyette terör devletinin gereklerini daha iyi yerine getirmeye aday, eski MHP'ye yakın kadrolar işbaşına getirildi. Bunlar olurken medya aracılığıyla da terör devletine uygun bir psikolojik- ideolojik ortam yaratılmaya çalışılıyordu. "Kürt hareketi ülkeyi bölecekti, vurulmalıydı. Ülkeyi karıştırıp huzuru bozmak isteyen teröristler imha edilmeliydiler." Psikolojik savaşın bütün argümanları kullanılıyor, vurulacak hedefler tecrit edilmeye, toplumsal meşruluğun dışına atılmaya uğraşılıyordu. Haber çarpıtmaları ve polis asparagasları kendilerini bolca gösterdiler.

Temmuz ayının olaylarında bu psikolojik savaşın örnekleriyle bolca karşılaştık. Kozakçıoğlu, gözleri Vedat Aydın olayından ve Özel Timin katliam girişiminden uzaklaştırmak için, Vedat Aydın olayının "örgütler arası fraksiyon çatışmasından kaynaklandığı" yalanını ortaya attı ve HEP otobüsü içinde mermiler bulunduğunu, bunlarla cenaze törenindeki olaylar sırasında ateş açılan karakolun duvarından çıkarılan 18 merminin aynı olduğunun saptandığını ileri sürerek dikkatleri ve kuşkuyu HEP'e yöneltmeye çalıştı. Büyük basın, "tahrik" sözünü başlığa çıkartarak Özel Timin çirkin yüzünü bir tülle örtüverdi. Oktay Ekşi gibileri, köşelerinden HEP'e ve "bölücüler"e ateş püskürdü. Bu çarpıtma kampanyası daha sonra da sürdürüldü ve basına Vedat

"BEN OSMAN MEHMET ÖNSOY: BENİ ÖLDÜRECEKLER!.."

Bundan onbir yıl önce, İstanbul Gayrettepe'de Siyasi Şube'nin duvarları zaman ötesinden geliyormuş etkisi bırakan bu boğuk çığlığı ağır ağır emdi ve bir gün gelip okunmak üzere gizli tarihinin zulalarına kaydetti.

Önsoy, 5 Mayıs 1980'de gözaltına alınmış, ağır işkencelerin sonrasında kaldırıldığı Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde 22 Mayıs 1980 günü ölmüştü. 1.Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın ölüm olayının üstünden kırkiki gün sonra yaptığı açıklamada, "ölümünde işkence eylemi bulunmadığı" bildiriliyor ve ölüm nedeni "taze akud ülser zemininden menşeli iç kanama" şeklinde açıklanıyordu. Askeri Savcılık bu arada Açıklama (!)sının üçüncü bendinde geleneksel "Emniyet Kuvvetleri yıpratılıyor" tekerlemesini yineleyecek ve olayın izini süren basın yayın organlarına aba altından sopa göstermekten geri durmayacaktı.

Önsoy'un ailesinin ısrarlı çabaları sonucu dosya Askeri Mahkeme'ye intikal edecek, mahkeme ölümün "ağır işkenceler yapılması nedeniyle" gerçekleştiğini karara bağlayacak ve mesnedsiz savcılık kararını (kovuşturmaya yer olmadığı) kaldırarak 1. Şube'deki ilgili kişiler hakkında kamu davası açılmasını isteyecektir.

Osman Mehmet Önsoy örneği tipikti. Kendisinden önce olduğu gibi kendisinden sonra da yüzlerce örneği görülecek bir olayın, gözaltında bulunduğu sırada işkence sonucu ölüm salgınının, biçim ve sonuçlarıyla tipik bir örneği.

Bu örnek emperyalizme bağımlı birçok ülkede binlerce kez yinelendi. Değişik ama benzer isimler altında halka karşı kıyım harekatını yönlendiren resmi terör şebekeleri onbinlerce insanı işkence odalarında, meçhul mekanlarda, gizli merkezlerde uzun işkenceler sonunda ya da doğrudan doğruya yakaladıkları anda katlettiler. Binlercesinin cesedi uzun yıllar bulunamadı. Osman Mehmet Önsoy'un boğuk çığlığı Santiago Stadyumu'nun duşlarında, Buenos Aires Garı'nın eski atölyelerinde, Sao Paulo'nun teneke mahallelerinde Ricardo'ların, Manuela'ların, Rafael'lerin çığlığına bürünerek çınlayıp durdu.

Aydın'ın katilleri olarak uydurma ve komik robot resimler dağıtıldı.

Altan Öymen ise, 12 Temmuz günlü Milliyet'teki başyazısında Diyarbakır olaylarına ilişkin olarak nerdeyse üç maymunu oynuyordu: "Fakat şu da bir gerçektir: O duygular içindeki topluluğun düşman gibi gördüğü, yuhaladığı ve taşladığı polis de o topluluğu düşman gibi görür. O da insandır. Üstelik güvenlik güçleri açısından can kaygısının sözkonusu olduğu bölgede çalışmaktadır..." Böylece sorun basitçe insan psikolojisine indirgeniyor, tekilleştiriliyor ve terörün bizzat bir devlet politikası olduğu görmezden gelinerek düzen ve devlet aklanıyordu. Bu, hep yapılırdı: "İşkence ve polis terörü polislerin eğitimsizliğinden kaynaklanıyor, iyi bir eğitimle bu sorun çözülür"dü. İyi ama polis zaten eğitilmiyor muydu? Evet, hem de işkence ve terörün halka karşı nasıl uygulanacağı konusunda "Halka ne yaptırmak istiyorsan zorla yaptırt", "Yüksek derecede şiddet harekatı" gibi emperyalizmin CİA cephaneliğinden alınma derslerden geçirilerek. Southern Command okullarında, CIA tezgahlarında, Pentagon odalarında pişirilen dersler, ABD'nin ezilen halklara karşı bugüne dek uyguladığı savaşlarda elde edilmiş deneyimlerden süzülen kontrgerilla bilgileri bizim gibi ülkelerin "güvenlik güçleri"nin önüne koyuluyor ve bunlara göre yetiştiriliyorlardı. İşkenceciler işkence yöntemlerini nerden öğreniyorlardı ki? Özel Tim elemanlarının özel bir şiddet eğitiminden geçirildiği de biliniyor üstelik: başlangıçta zaten ırkçı, faşist görüşlülerden seçilen kişilere bir karış mesafeden yaşlı katırlara kurşun sıktırılıp yüzlerine yapışan beyin parçalarının kanla temizletildiğini yazmıştı bir zaman gazeteler. Böylesi eğitimlerden geçirilen, birer terör, işkence, cinayet makinasına dönüştürülen insanların ruh hallerinin ne olacağı zaten açık değil midir? İnsan olmaktan çıkarılan kişilerin aşağılık işlerini görürken birer ruh hastasına dönüşmeleri elbette ki kaçınılmazdır. Çarpık ve hasta düzen, çarpık ve hasta ruhlu kişilerle işini görebilir ancak.

Türkiye'de artık üç maymunu oynamak karetmiyor. Kar etmediği için psikolojik savaş yöntemleri ve basın aldatmacalarıyla gerçeğin üstü örtülmeye çalışılıyor. Devlet terörü ve medya çarpıtması birbirini tamamlıyor. İstanbul ve Ankara'da 12 devrimcinin öldürülmesinin ardından, bunların cephanelik gibi evlerde kaldığı, büyük suikast hazırlıkları yaptıkları haberleri basına pompalanarak önceden beri gerçekleştirilen yalıtma ve toplum dışı gösterme harekatına nokta konuluyordu. Böylece toplum bir yandan polis infazlarına alıştırılacak, diğer yandan polis sul-

İşte anti terör yasası

Henüz adı konamamış bir pervasızlık var. 'Yerinde infaz', 'Yargısız infaz' ya da 'ölü ele geçirmeler' Anti-terör Yasası'nın hayata geçmesinden sonra inanılmaz boyutlara ulaştı. Ankara'da onyedi yaşındaki Veli Geleş, keşif amacıyla götürüldüğü Dikmen'de "kaçmaya çalışırken" polisler tarafından vuruldu. Bu polisin iddiası. Oysa polisin kaçmaya çalıştı dediği yer bir çıkmaz sokaktı. Ve kurşun izleri Geleş'in cesedinin önünde bulundu. Geleş'in ailesi davacı oldu. Ancak savcılık seri bir şekilde takipsizlik kararı verdi. Polisin sonraki cinayeti Hasanpaşa'da gerçekleşti. Operasyonun ardından polis tarafından yoğun bir "terörist" propagandası yapıldı. Evde ele geçirilen silah ve malzemeler saymakla bitmiyordu. İsmail Oral'la birlikte ölü ele geçirilen Hatice Dilek'in 9 yaşındaki oğlu Cihan'ın anlattıkları bu hikayeyi boşa çıkardı. Cihan, polislerin annesini sağ olarak yakaladıklarını söyledi. Yerinde infazın kurşunu bir üniversite öğrencisini, Küçükçekmece'de buldu. Murtaza Kaya bildiri dağıttığı iddiası ile sivil bir ekip otosundan inen polislerce dur ihtarı yapılmadan vuruldu. Ardından Sultançiftliği'nde Nilgün Oda, Beşiktaş'ta Perihan Demirel düzenlenen baskınlarla öldürüldüler. Artık klasikleşen polis açıklamalarında "teröristler"in teslim ol çağrısına ateşle karşılık verdikleri belirtiliyordu. Bir kez bu açıklama yapıldımı ardından yeni ölümler gündeme geliyordu. Daha ayrıntılı bir plan Diyarbakır'da sahneye kondu. HEP İl Başkanı Vedat Aydın'ın cesedi yol kenarında bulundu, işkence ve kurşun izleriyle dolu olarak. Vedat Aydın'ın cenazesinde kalabalık yaylım ateşine tutuldu. Bilanço; beş ölü, yüzlerce yaralı. Cenaze töreni bitti ama, cinayetler bitmedi. Yine Diyarbakır HEP İl Yönetim Kurulu Üyesi Remzi İl vücudunda işkence izleri ile bir çöplükte bulundu ve kaldırıldığı hastanede öldü. Van'da İsmail Efe, ardından Tatvan'da Sadrettin Akbay öldürüldü. Bütün bunların ardından Bush'un ziyareti bahane edilerek kitlesel cinayetlere yönelindi. İstanbul'da sekiz ayrı yere baskın düzenlendi. Aralarında mimarlık bürolarının da bulunduğu yerlerde biri kadın, on Dev-Sol militanı öldürüldü. Aynı günlerde Ankara'da da yine iki Dev-Sol militanı yerinde infazla öldürüldü. Dünyadaki basın kuruluşlarının tekslerinde de yankılanan cinayetleri polis kısaca söyle açıkladı: "Teslim olmayı kabul etmediler". Ailelerin suç duyurusunda bulunduğu günlerde operasyonu gerçekleştiren polislere madalya verildi. Emniyet Genel Müdürü Ünal Erkan yargısız infazlar eleştirisini "polis yasaya uygun davrandı" diyerek yanıtladı. Gerçekten de artık "polis" yasası işliyor.

Veli Geleş, İsmail Oral, Perihan Demirer... Anti terör yasasından cesaret alan "İnfaz timi"nin kurbanları...

tası altına girmeye hazır bir psikoza doğru itilecekti. İstenen buydu.

İnsanlar "yargısız idam" edilirken, Kürtlerin üzerinde Özel Tim ve ölüm mangalarıyla terör estirilirken, İstanbul'da infaz timleri ve dayak mangaları boy gösterirken, Türkiye'yi yeni dünya düzenine daha iyi eklemleyecek bir siyasal rejim doğrultusunda yeniden yapılanmakla meşgul olan "muhalefet partileri" yerlerinden pek de kıpırdamadılar. SHP aynı minval üzre ne kokar ne bulaşırken, Demirel, kendi cephesinde yıllardır değişen hemen hiç bir şey olmadığını bir kez daha gösterdi. Vedat Aydın ve Diyarbakır olaylarına ilişkin bir soruya verdiği yanıt şuydu:"Devletin cinayet işleyebileceğine, cinayet işletebileceğine inanmıyorum". "Bana sağcılar suç işliyor dedirtemezsiniz"e ne kadar benziyor değil mi?

Devlet terörü bir dehşet havası yaratarak Türkiye'yi sararken yeni hükümetin çiçeği burnunda Başbakanı haykırdı: "Bölücü tahriklere kapılanlar bunun sonucuna da katlanacaklar" veya "çeteleri tepeleyeceğiz". Böylece devlet terörünün sadece bir polis psikolojisi ürünü olmadığı, bizzat hükümetçe de ilan edildi. Bu konuda hükümetin ilanını yeterince ikna edici bulmayanlar için sırada Özal var. Çankaya, tüm devlet adına, terörün bir devlet politikası olduğunu "açıkseçik" ortaya koyuverdi: "İnlerinde vuracağız. Destek olanları da vuracağız." Türkiye'de üç maymunları oynamak gerçekten güç.

"Aynı gece üç ayrı yerde 12 kişinin öldürülmesi emniyet güçlerinin bir infaz uygulaması olarak görülüyor... Bir hukuk devletinde böyle bir uygulama kesinlikle kabul edilemez... Emniyet güçleri hakkında gerekli soruşturmanın açılmasını talep ediyoruz" diyen Ercan Karakaş'a, İçişleri Bakanlığı basın sözcüsü, soruşturma açmak gibi bir dertlerinin olmadığını hemen göstermişti: "Yerinde infaz deyimi güvenlik güçlerini yıpratmaya yöneliktir." Tıpkı işkence konusunda verilen yanıtlara benziyordu bu. Bunu hep yapıyorlardı. Ve bu, devletin yapısını bir kez daha gösteriyordu. Türkiye'de hukuk devleti yoktu. Türkiye'de burjuva demokrasisi de yoktu. Türkiye'de yöntemlerini emperyalizmin CIA cephaneliğinden alan teröre dayalı bir yönetim vardı.

Hatırlatmakta fayda var: Türkiye'de egemen sınıfların çıkarlarını genel toplumsal çıkar düzeyine yükselten siyasal mekanizma, esas olarak, "uzlaştırıcı" burjuva demokratik araçlar olan parlamenter kurumlara değil, baskı, terör ve yıldırma araçlarına dayanır. Bu belirlemede yeni bir şey yok, evet. Ama siyasal olaylar ve gelişmeler yumağının içine ancak bu anahtarı kullanarak girebileceğimizi de bilmek gerekiyor.

Bugün, Anti-Terör Yasası'yla kapısı iyice aralanan bir süreçte giderek yerleştirilen politikaların açık sonuçlarıyla karşı karşıyayız. Halka karşı tam bir psikolojik savaşın bugünün gereklerine uygun "yeni" araçları bu nedenle sahneye çıkıyor. Ama olayları çözümlemekte doğru anahtarı kullanamayanlar, olayların ardında bir "darbe tezgahı" arayabiliyorlar. Terör çeteleri bizzat devletin güvenlik güçleri içinde oluşturuluyor ve sokağa salınıyor. Eskiden sivil faşist çeteler sokağa salınırdı. Şimdi, eskiden sivil faşist çetelerin gördüğü işleri de devlet çeteleri yapıyor. Özel Timin arka yüzünde ölüm mangaları oluşturulup legal hedef-

SOĞUK.. KARLI.. FIRTINALI BİR KANUNİSANİ GECESİ

**Evet, burjuvazinin *pis savaş*'ı sürüyor. Ve onlar bu savaşlarında tecrübesiz de değiller. İşi baştan sıkı tutmak, geleneklerindendir.
"28 Ocak 1921 akşamı (Mustafa Suphi ve arkadaşları) Trabzon'a vardılar. Jandarmalar, onları bekliyordu. Türk komünistlerinin silahları alındı, elleri kelepçlendi ve dövüldüler. Daha sonra, önceden hazırlanmış bir motorlu sandala bindirdiler. Sandal açıldıktan biraz sonra kiralık katillerle dolu bir başka sandal, denize açıldı. M. Suphi ve kavga arkadaşları, süngülenerek denize atıldılar. Bunu limana dönen sandalların tayfaları anlattılar. Yerli halk, karaya vuran parçalanmış cesetleri gördü".
O zaman amaç, sınıfı siyasal önderlikten yoksun bırakmaktı. Bugün, tarihin farklı bir kesitinde, daha kapsamlı amaçlarla iş başındalar.
Ama bugün, kendi mücadele tarihlerinden damıttıkları birikimle emekçiler ve sosyalistler de eskisinden daha farklı bir yerdeler.
Ve değişmeyen şu:
"Biz, sınıfı dimağımızın bu kanlı yarasını tahlil neşteriyle kurcalayıp, onu açan düşmanın şaki, mürai, hele mürai ihtirasatını görmek ve küstürmek isteriz. Nihai zaferden eminiz. Çünkü onlar maziye esirdir, biz istikbali yaratıyoruz. Onlar para denilen yalancı ilaha tapıyorlar. Biz onu mazinin diğer yalancı ilahlarının gömüldüğü nisyan çukuruna atmak istiyoruz ve mutlaka muvaffak olacağız!"**

***Söylen de ölür. Söylence de
Bize onlar kalır
Biz.
Gecede.***

....

ler vuruluyor. Emniyetin içinde devrimcilere karşı infaz timleri, sıradan halka karşı dayak mangaları oluşturuluyor.

Kendini yukarıdan aşağıya doğru geliştiren faşizm bir mesafeyi daha katediyor. Daha da ötesi, darbe yerine darbe dönemi yöntemlerinin süreklileşmesi sağlanıyor. Eskiden beri varolan yöntemlerin daha sistemli bir hale getirilmesinin ve devlet teröründeki sıçramanın bir ifadesi olan "Kirli Savaş" bir devlet politikası olarak olayların odağına yerleşiyor. Devlet terörü terör devleti halinde örgütleniyor.

Terör Devleti'nin arkası ABD

Artan polis terörü ve kirli savaş yeni dünya düzeninin ülkemize bir armağanıdır.

12 Devrimci Sol militanının katledilmesinin tam da Bush'un gelişinin arefesine rastlaması bir tesadüf değildi. Bush infazlarla gelmişti. Bush'un geldiği günlerde kenarlara sıkışmış bir haber dikkat çekiyordu: "CIA istihbaratını verdi, polis vurdu". Ama Bush sadece infazlarla gelmedi. Bush gelmeden "Çekiç Güç" Silopi'ye yerleşmeye başlamıştı. ABD'lilerin Apaçi helikopterleri PKK'ya karşı operasyonlarda yerini hemen alıvermişti. Bush Türkiye'yi Ortadoğu'da bir ABD üssü haline getirecek "stratejik" dosyalarıyla birlikte de geldi. Türkiye'yle ABD arasındaki ilişkiler stratejik bir boyut kazanırken, bu ilişkiye uygun olarak ABD güvenlik örgütleri Türk güvenlik örgütleri içinde gerekli düzenlemeleri yapmaya çoktan başlamıştı. Devlet terörünün terör devleti halinde genişlemesinin en önemli nedenlerinden biri buydu. Terör devletinin arkası ABD'ydi.

Özel Timden ölüm mangalarına, infaz timlerinden dayak mangalarına vs. ile kendini gösteren terör devleti egemen sınıfların ve emperyalizmin bugünkü ihtiyaçlarına denk düşüyor. "Doğu Bloku"nun çöküşünden sonra dünya arenasında kendini rakipsiz hisseden ABD, dünyanın artık onun etrafında daha hızlı dönmesini istiyor. Ama fizik yasası var: Bir merkezin etrafında ve daha hızlı dönmeye başlayanlar merkezkaç kuvvetlerine yakalanıyorlar. Bu nedenle ABD yeni dünya düzenini kendi etrafında sımsıkı bağlarla oluşturmaya yöneliyor. Bu strateji içinde Türkiye'ye ABD yörüngesine tam anlamıyla girmek ve onun çıkarlarının bölgedeki izleyicisi ve koruyucusu olmak düşüyor. Ama başka uluslara yönelik olarak emperyalizmin bekçiliğini yapmaya soyunanların önce kendi halklarını susturmaları gerekiyor. Kendi halklarını ekonomik ve siyasal tavizlerle susturamayanlar zorla ve baskıyla susturmaya girişiyor. ABD'ye kendine daha çok eklemlenmiş

İstanbul'da yaşanan son gelişmeleri ve anti terör yasasını protesto etmek amacıyla Dergiler Platformu'nca geniş katılımlı bir korsan miting gerçekleştirildi. Aynı günlerde Türkiye, ABD Başkanı'na hazırlanıyordu. Polis bütün İstanbul'u ablukaya aldı. Buna rağmen birçok devrimci grup Bush'un gelişini protesto etti. Protesto gösterilerine radikal islamcılar da katıldılar. Artık gelenekselleşen "Cuma gösterileri" bu kez Bayazıt camiinde ve Bush aleyhine gerçekleşti. Çok sayıda pankart açan ve bir Amerikan bayrağı yakan göstericiler polisle de uzun süre çatıştılar. Aynı günlerde İstanbul'da 10 Devrimci Sol militanının öldürülmesinden sonra Özgür-Der basılarak 62 kişi gözaltına alındı. Gözaltındakilerin büyük çoğunluğu ölenlerin yakınlarıydı. Ancak cenazelere bütün sol grupların katılımıyla sahip çıkıldı. Anaların bir kısmı sevdikleriyle son kez vedalaşabildiler. Ancak bazılarına bu bile fazla görüldü. Cenazedeki bir çelenk İbrahim Erdoğan'ın eşine aitti. çünkü o gün Sevgi Erdoğan da gözaltındaydı.

bir Türkiye lazım. Özal "bunu en iyi ben yaparım" diyor ve yapıyor. Sivil diktatörlük bunu yapmaya uygun bir siyasal çerçeve olarak görülüyor. Bu çerçeve içinde devlet terörü Terör Devleti olarak geliştiriliyor.

Kapitalizmin gerçek yüzü Türkiye'den daha iyi görünüyor. "Burjuva uygarlığını, saygın biçimlere büründüğü kendi yurdunda değil, kendini gizlemeksizin ortaya çıktığı sömürgelerde gözlediğimiz zaman, bu uygarlığın derinlerine sinmiş olan ikiyüzlülük ve karakterine özgü olan barbarlık bütün çıplaklığıyla gözlerimizin önüne serilir. (Marx)" Marx'ı okumuyorsanız Türkiye'yi okuyun. Türkiye'yi okumayı bilirseniz kapitlazmin demokrasi havariliğinin sadece boş olduğunu değil, bu boşluğun içinin bizim gibi ülkelerde faşizmle doldurulduğunu da görürsünüz. Bush'un "Terör devleti"yle gelmesi, Bush gelmeden emperyalist kirin Türkiye'ye ulaşıp "kirli savaş"ın Türkiye gündemine yerleşmesi bir tesadüf değil. Artık biliniyor: Emperyalizm eskiden beri bizim gibi ülkelere demokrasi değil, CIA ile birlikte soluk alıp veren kontrgerilla ile teçhizatlandırılmış bir faşizm ihraç ediyor ve bu bizim gibi ülkelerin yönetim biçimi oluyor.

Bugün, bu yönetimin "yeni" araçlarla ve örgütlenmelerle takviye edildiği daha üst bir boyutuyla karşı karşıyayız. Ve bu yeni boyuta geçişin arkasında da ABD'nin olduğunu anlamak için ipucu aramaya hiç de gerek yok. Çünkü ortada kapkalın urganlar kol geziyor.

Terör Devleti'nin hedefinde tüm halk var

Bir yanı emperyalizmin doğrudan çıkarlarına uzanan terör ihtiyacını koşullayan buna paralel diğer öğe ise çarpık ekonomimizin içinde bulunduğu ve giderek artan krizdir. IMF'nin stand-by'ı yeniden kapıya dayanmışur. Egemen sınıflara "yeni" ekonomik tedbirler gerekmektedir. Ama işçiler ve memurlar yoksulluk sınırının altına düşen gelirlerini artırmak için sokaklara çıkmakta, daha fazla sömürülmeye hayır demektedirler.

Bugün ABD'ye ve egemen sınıflara suskun bir Türkiye lazım. Halk suskun olmayınca onlar isteklerine ulaşmakta zorlanıyorlar ya da başarısız kalıyorlar. Bugünden Kürt ulusal hareketinin, potansiyel olan ve olmayan muhalefet güçlerinin, daha ötesi tüm halkın teslim alınması en iyi yol olarak gözüküyor onlara. Sonuç, hemen herkese yönelen bir polis terörü olarak karşımıza çıkıveriyor, kirli savaş devlet politikası oluyor. Devlet, TERÖR DEVLETİ haline geliyor.

Çare susmakta değil, susmamaktadır. Halkın kendinden başka dayanabileceği güç, örgütlenmekten başka da çıkar yolu yoktur. Çare Kürt halkının giderek çoğalan sesinde, işçilerin ve memurların giderek daha da gür hale gelen haykırışlarında, çare hepimizdedir. ■

Ersin Ergun

Diyarbakır izlenimleri

Acıların sevdaya döndüğü yer

Nadire Mater

Yedi sekiz kişiydiler, rastgele oturmuşlar gibi, hiç konuşmuyorlar. Gittik, biz de yanlarına iliştik, mecburen çay söylediler, belli ki bir nedenle bizi istemiyorlar. Her şeyin üzerinden henüz iki gün geçti. Kayıplar bilinemiyor, ölüler farklı sayılıyor, hastanelere yaklaşılamıyor. Çaylar gelince nihayet biri konuştu: "Korkuyoruz, çok korkuyoruz. Çünkü eşit şartlarda değiliz, oysa mücadele eşit şartlarda olur!"

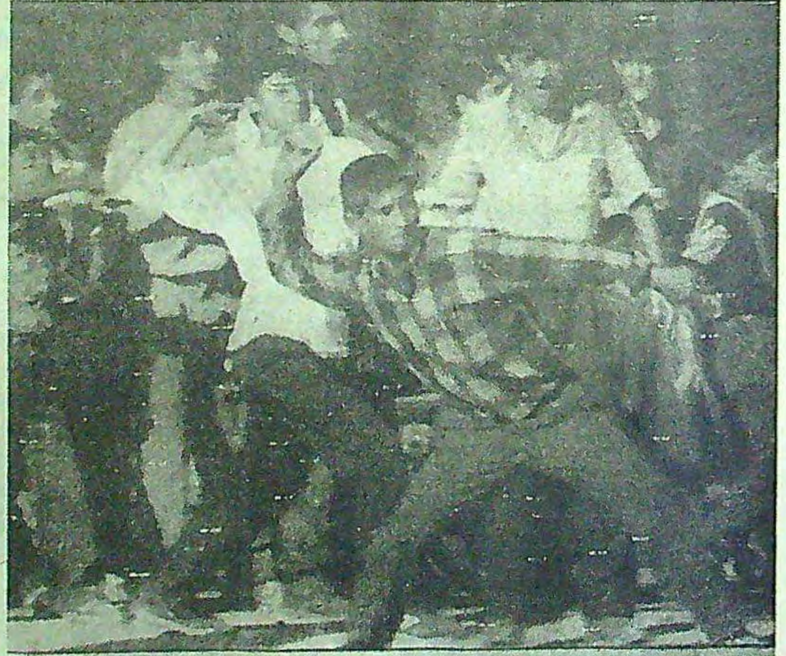
Diyarbakır'da bir çay bahçesi burası. Sokaklara dökülen yürüyen haykıran binler, onbinler susuyorlar. Onlar ki son bir, birbuçuk yıldır hiçbir şeye aldırmadan, korku duvarını aşmanın rahatlığıyla isim isim resim resim konuşuyorlardı. Bir anda artan "yaya" trafiğini farketmeye fazla zaman gerekmedi.

Çay bahçesine Diyarbakır Devlet Hastanesi dönüşü uğramıştık. Bu ülkede gazeteci öyle her yere giremediğinden, ilk hoşgeldin, polisin "ne var" azarı, ardından "şurda bekleyin". Şura denen yerdeki birkaç gazeteci şöyle bir baktılar, sessizler. O arada elinde sevk kağıdı, bir şişe kanı ya da bir doktor ismiyle hasta ya da hasta yakınları geliyor. Çarşamba'yla da ilgileri yok, polisin "yasak" komutuyla akan sular değilse de tedaviler duruyor. Orada yaralıları göreceğimiz umuduyla bir süre bekledikten sonra uğurlandık, küfürlerle.. Daha sonra, konuşmadan bekleyen gazetecilerden biriyle karşılaştığımızda, bir tür gözaltında olduklarını, bizi de çaktırmadan onlara kattıklarını öğrendik. Tuhaf olan şuydu ki, o sıra Diyarbakır'a gelen Deniz Baykal erkanıyla birlikte yaralıları ziyaretten çıkarken, önümüzden geçti, bizi görememesi neyse de, gerekenleri de göremedi ne yazık ki..

O gün

O gün Çarşamba. Şehir sabaha önceden hazırdı. Erken saatlerde her köşebaşı ayrı bir miting alanı... Kepenkler inik, çoluk çocuk hasta yaşlı kadın erkek herkes sokakta. Yürüyemeseler de çatılardan, balkonlardan, kapı önlerinden Vedat Aydın'ı selamlayacaklar. Motosikletten arabaya kamyona otobüse ne varsa insan taşıyor. Her yan yeşil, sarı ve kırmızıya kesmiş, renkleri yasaklamak ne mümkün!

Vedat Aydın, Maden'den alınacak. Maden ile Diyarbakır arası 70 kilometre. Önünden ya da içinden geçilen her bir kasaba ya da köy yollara dökülüyorlar: Vedat namire! Konvoy en az 20 kilometre diyorlar, altı yedi bin araç, Vedat Aydın en önde, sonra karısı Şükran Aydın'ın içinde bulunduğu araba ve HEP otobüsü.

Otobüsün anonsu hiç susmuyor: "Kürdistan'da uygulanan baskı, zulüm ve işkence doruk noktasına vardı. Vedat Aydın direnmeyi onur sayan insanların simgesiydi. İşte onun katli insanları sindirme politikasının bir parçası. Vedat Aydın'a yapılan hareket Kürt halkına, ezilenlere, sömürülenlere yapılmıştır.

Onları susturmayı amaçlıyorlar.

"Dinle bir ses geliyor
Mezopotamya'dan!
Bu ses birliğin, dirliğin sesidir
Bu ses özgürlüğün, demokrasinin, barışın, kardeşliğin sesidir!
Bu bağımsızlığın işaretidir
Bu diriliştir
Bu diriliş yaşama sevinci getirir bize"

Ses dalga dalga yayılıyor, araba kornaları, alkışlar ve "Biji Kürdistan" sevdalarını çoğaltıyor, acıları dönüştürüyor. Diyarbakır'a girerken yapılan "Vedat Aydın hunharca katledildi, yasımız büyüktür. Tüm halkı acımızı paylaşmaya çağırıyoruz" anonsları binlere binler katıyor. Güzergaha açılan tüm yollar az içerden polis barikatlarıyla kesilmiş durumda. Barikatın ardındakiler aşmaya çalışıyorlar, otobüsten polise sesleniliyor, halkın katılımı engellenmesin diye. Polis geçit vermiyor.

Nihayet istasyon meydanına gelindiğinde, şehrin sanki Paris'in o akıl almaz genişlikteki caddelerini tasarlayan Mösyö Haussman'ın planladığı caddeler insanlara dar geliyor. Çatılar da, kapı önleri de, balkonlar da dolu. Parmaklar zafer diyor ya da iki devlet, yaşlı bir kadın ağlıyor, bebek bağırıyor, bir dede bağırıyor: Biji Kürdistan!

Otuz, elli ya da yüz bin, önemi yok, bütün bir halk orada işte. Vedat Aydın camide, Fehmi Işıklar konuşmasını yapıyor.

Taşa kurşun

Mardin Kapı'ya doğru yol alınıyor, Diyarbakır dar geliyor. Her kavşakta barikat var. Ve birkaç çocuk taş atmaya başladı. Komite önlemeye çalışıyor. Çocuklar çokluk yedi on iki arası, Filistin'in küçük generalleri gibi, televizyon bayıla bayıla gösterir ya.

O ilk merminin vınlamasıyla mikrofondan "taş atmayın" diye yırtılan ses birbirine karışıyor. Ardından herkes ateş altında, açıkta, sığınılacak bir yer yok!

Stef Vandebroek, Belçika Adalet ve Barış Komisyonu üyesi, cenazede, yaşadıklarının şöyle anlatıyor:"Bu inanılmaz bir vahşetti, şok yaşadım. Ben Latin Amerika'da benzeri gösterilerde çok bulundum. Polis aynı polis, halk hemen hemen aynı, yalnız bura halkının Latin Amerika'dan çok daha bilinçli olduğunu söylemem gerekiyor. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar kadın, çocuk ve yaşlı katılımlı bir gösteri görmedim. Taşa ateş açmak, bu inanılmaz bir olay, Amerika'da halk çok daha saldırgandır bu tür gösterilerde, ama taşa pek aldırılmaz. Guatemala'da, Salvador'da aynı polis sistemi var, tabii merkez aynı çünkü. Ne var ki, gene de oralarda polisin hep daha sabırlı davranmaya çalıştığını gözledim. Taşlar bahane!"

O ilk kurşunda biz gazeteciler HEP otobüsünün üzerinde ayakta gidiyoruz, bir anda kendimizi yere atıyoruz. Alan dar, insan çok, herkes birbirinin üzerine yığılıyor, fırsatını bulan kendini otobüsün içine bir şekilde fırlatıyor, bakamıyorsun, bir iki kişi gene de resim çekmeye çalışıyor, o çekilen filmleri de sonra makinalarla birlikte polis yokediyor ya neyse.

Stef Vandebroek, Belçika Adalet ve Barış Komisyonu üyesi, o da cenazede, yaşadıklarının şokuyla anlatıyor:

"Bu inanılmaz bir vahşetti, şok yaşadım. Ben Latin Amerika'da benzeri gösterilerde çok bulundum. Polis aynı polis, halk hemen hemen aynı, yalnız bura halkının Latin Amerika'dan çok daha bilinçli olduğunu söylemem gerekiyor. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar kadın, çocuk ve yaşlı katılımlı bir gösteri görmedim. Taşa ateş açmak, bu inanılmaz bir olay, Amerika'da halk çok daha saldırgandır bu tür gösterilerde, ama taşa pek aldırılmaz. Guatemala'da, Salvador'da aynı polis sistemi var, tabii merkez aynı çünkü. Ne var ki, gene de oralarda polisin hep daha sabırlı davranmaya çalıştığını gözledim. Taşlar bahane!"

Avrupa Parlamentosu'ndan senatör Willy Kuijpers de 25 yıldır Kürt meselesiyle ilgilendiğini anlatıyor, **"deneylerimden ve yaşadıklarımdan yola çıkarak"** diyor, **"hiç bir kitlesel gösteride böyle bir vahşet yaşamadım, gece uyuyamadım". Ona göre bu bir politika, HEP'i kapatmayı, kitleleri sindirmeyi hedefliyor. Sonra, jandarma, polis, resmisi sivili ve özel timiyle hayli hazırlıklı. Polisin elindeki sopaların nedenini soruyor. En**

önemlisi de polisin kendilerine daha bir olay çıkmamışken, "siz otelinize gidin, ya da burada kalın can güvenliğiniz açısından" deyişine işaretle de ekliyor: "Demek ki biliyorlardı, yoksa bize neden yol göstermeye kalksınlar?"

Aydın'ın cenaze töreninde özel timin hedeflerinden biri de HEP otobüsüydü. Önce ateş açılan otobüse daha sonra gaz bombalarıyla saldırdılar. İçlerinde Fehmi Işıklar, İbrahim Aksoy, ve Adnan Ekmen'in de bulunduğu HEP yöneticileri ve otobüste bulunan gazeteciler dövüldüler, ellerindeki makinaları, filmleri, hatta paraları alınan gazeteciler görev yapamaz hale getirilmeye çalışıldı.

Ve mezarlıkta

Ateş altından yaralılar çıktı, ölüler çıktı mı? İlk andan itibaren her şey öyle bir kapalılıkla yürütüldü ki, gerçek nerede? Ambülanslar geldi, insanların pantalonları, gömlekleri kan içindeydi, uzaktan uzağa kanayan alınlarını, kollarını, bacaklarını tutan bağıran yardım isteyenler görülüyor. Yeniden yürüyüş düzeniyle Mezarlık yoluna doğru konvoy ilerlemeye başlıyor. Herkes çok gergin, gene de törenin olaysız bitmesi için çabalanıyor.

Vedat Aydın kendi dualarıyla gömülüyor: *"Biz müslümanız, dinimiz islam, peygamberimiz Muhammettir, biz Kürdüz, dünyada haksızlığa uğramış kim varsa ve kim ki onların yanında yer alıyorsa Yunan olsun, Amerikan olsun bizim dostumuzdur!"*

Bu sırada HEP Genel Başkanı Fehmi Işıklar da Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu ile telefonla görüşüyor. Kitlenin olaysız dağılımı için insanların grup grup gönderilmesi, en son kişi kalıncaya kadar da HEP otobüsü içindeki milletvekillerinin orada kalmasına karar veriliyor.

Herkes bekleyişte. Mezarlık önünde Özel Timi, resmi-sivil polisleri ve jandarması tüm güvenlik orada. Hava çok sıcak. Polislerin elindeki sopalar düşündürücü. Özel Tim gözlüyor, dinliyor ve çevrede dolaşan kimi gazetecilerin tümünü yabancı sanıp yanlarından geçene akla gelen her türlü galiz küfürü savuruyor. Bir bölüm halen mezarlıkta, dağılma zaman alacak elbette.

Sonrasını Kürt demokratı Süleyman Talay anlatıyor:

"Bir anda mezarlığın içinde çapraz bir seri ateş başladı. İnsanlar yüzü koyun yere uzandılar, kimi de kaçmaya çalışıyor. O arada uzandığı yerden kimi "böyle bekleyelim", kimi de "kalkalım hepimizi öldürsünler" diyor. O mermi yağmuru altında, otobüsün tekerlerinin patlatıldığı otobüse yaylım ateşi açıldığı söylentileri yayılıyor. Mermiler baş hizasından geliyor gibi. İnsanlar duvar dibine sığınmaya çalışıyorlar. Ardından polisler ellerinde sopalarla kitleye saldırıyor. Bu arada kimi insanları kayalıktan aşağıya attıklarını gördüm, insanları itekliyorlar. Bu arada kayalık kısma çok sayıda göz yaşartıcı bomba attıklarını gördüm. O sırada gaz soluduğum için ölebileceğimi hissettim.

Aşağı inerken bir kadın sesi duydum. Orası bir evdi, girdim. Bir süre sonra ortalık sakinleşir gibi olunca bütün evler kapılarını açtılar, her evde on beş yirmi kişi, saat 18.30'a kadar tarama sürdü. 21.00'e kadar da tek tük silah sesleri. Mezarlıkta bine yakın insandık, sığındığımız mahalle ise iki sokaklık bir alan, insanlar çok yoksuldular, ama varlarını yoklarını bizimle paylaştılar. O gece evden eve sigaralar taşındı, çaylar verildi, bulgur pilavları pişirildi, yaralılar tedavi edilmeye çalışıldı.

Ne kadar yaralı vardı? İki saat boyunca en az beş ambulansın tekrar tekrar gelerek yaralı taşıdığını sanıyorum. Sağlık görevlileri olağanüstüydü. Gerçek anlamda bir hizmet sundular. Gece yarısından itibaren yavaş yavaş bölgeyi terketmeye başladık."

Aynı anda polis HEP otobüsüne de saldırdı. Gazeteciler milletvekilleri dövüldü, yaralandı, ellerinde makine, film ne varsa alındı, otobüse gaz bombaları atıldı, önce tekerlere ateş edildi, sonra da otobüs kurşun yağmuruna hedef oldu. Neden?

Çarşamba gecesi Diyarbakır sokaklarında yalnızca ambülans ve polis sirenleriyle silah sesleri duyuluyordu. Herkes bir yerlerdeydi, sokaklar bomboştu. Bu sessizlik birkaç gün sürdü. Bir ara şehrin telefonları kesildi, Diyarbakır dışına ulaşmak imkansızlaştı.

Perşembe sessiz

Ne yaralısı, ne kaybı ne ölümü biliniyor. Gazeteciler görev yapamaz durumda. Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti'nin basın toplantısı harp malülleri için sanki! Kiminin çenesi dağıtılmış, kiminin kolu alçıda, kimi de başı neredeyse parçalanmış hastanede.

Cemiyet başkanı Ramazan Pamuk basının çalışamaz durumda bırakılmasını, makina, kamera, teyp, film her ne varsa alınmasını protesto ediyor. Milliyet Urfa muhabiri otobüsün üstünde Özel Tim'den birinin kendilerine silah doğrultup, "olaylar hep siz gazetecilerin başının altından çıkıyor, gelsin de PKK sizi kurtarsın, Apo kurtarsın" dediğini anlatıyor. Basına saldırı öyle boyutlara ulaşıyor ki, Alman gazeteci Lizzy Schmitd'in pasaportundan kamerasına, parasına herşeyi alınıyor, dövülüyor, üstündekiler parçalanarak çıplak bırakılmaya çalışılıyor, Lizzy'ye arkadaşları bir gömlek veriyorlar. Almanya resmi düzeyde olaya müdahale ediyor.

Haber almak ne kelime, insanlar sokağa da çıkamaz duruma getirilmek isteniyor. İstanbul'dan cenaze törenine katılmak üzere gelen Remzi Çakın ikinci günü sabahı sokakta çevriliyor, doğum yerinin Kahta olmasına polisler katlanamıyorlar, Remzi'yi minübüse atıp bir güzel dövüyorlar, sonra da ıssızlıkta dövmeyi sürdürüyorlar. Küfürlerin de bini bir para. Bu ülkede bir partinin il başkanı gece yarısı evinden polis olduğunu söyleyen kişilerce götürülüyor, üç gün sonra ölüsü bulunuyor, cenaze töreninde kitleye ateş açılıyor, milletvekillerinden gazetecilere kadar uzanan bir saldırı yaşanıyor. Kim hastanede, kim gözaltında, kim öldü öğrenmek için "sabır" gerekiyor. Basının çalışması engelleniyor, resmi açıklama yapılmıyor.

"Güvenlik güçlerinin tertibi"

Sahi bütün bu yaşananlar neden olmuştu? Şimdi, Vedat Aydın'ın katli unutturulmaya çalışılarak, olayı HEP'te düğümleme peşindeler: "İlk silah kitleden geldi, milletvekilleri silah kullandı, töreni PKK düzenledi, HEP de görünürdeki yönetici!" Bu durum için ANAP milletvekilleri Alaattin Fırat, İsmail Duru, Nurettin Dilek ve Kemal Birlik bölgede incelemeler yaptı. Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu'nun görevden alınmasını istedikleri öğrenilen milletvekillerinin açıklamaları:

"Vedat Aydın cinayeti aydınlatılmamış, bununla da kalmamış, güvenlik güçleri cenaze sırasında bir tertip içine girmişlerdir. Vatandaşlar olayda hiç silah kullanmamışlardır. HEP milletvekilleri de silah kullanmamışlardır, çünkü zaten HEP otobüsü gazeteciyle doluydu ve etrafı da polisle çevriliydi. Bu silahlar kullanılmışsa bu silahları kullananlar milletvekilleri değil, özel timdir.

Doğu ve Güneydoğu'da demokrasi ve insanlık adına çok ciddi hadiseler var. Olayda güvenlik güçlerinin kastı olduğu kesindir. Hükümetin bu olayı çözeceğine inanmak istiyoruz."

Maden ile Diyarbakır arası 70 kilometre. Önünden ya da içinden geçilen her bir kasaba ya da köy yollara dökülüyorlar: Vedat namirel Konvoy en az 20 kilometre diyorlar, altı yedi bin araç, Vedat Aydın en önde, sonra karısı Şükran Aydın'ın içinde bulunduğu araba ve HEP otobüsü. Otobüsün anonsu hiç susmuyor: "Kürdistan'da uygulanan baskı, zulüm ve işkence doruk noktasına vardı. Vedat Aydın direnmeyi onur sayan insanların simgesiydi. İşte onun katli insanları sindirme politikasının bir parçası. Vedat Aydın'a yapılan hareket Kürt halkına, ezilenlere, sömürülenlere yapılmıştır. Onları susturmayı amaçlıyorlar.

İnsanlar korkuyorlar, gerginler. Herkesin kendi hayatından endişe duyduğuna dikkat çeken Avukat Hikmet Bozçalı da bölge insanının insanca yaşamak istediğini söyleyerek, hükümeti uyarıyor. Sonrasında kimin belirleyici olacağını söylemek mümkün değil, ya da mümkün çünkü. ■

Kürdistan'da devlet

"Kıpırdama vururum"

Selami İnce

Haziran sonundan Temmuz ortasına kadar geçen sürede 29 vatandaşını "ölü ele geçiren" TC artık hiçbir sorununu "barışçıl" yöntemlerle çözemeyeceğini cümle aleme duyurdu. Yıllardır Kürtleri "kıstırdığı" her köşede kurşuna dizerken, Türk sosyalist ve emekçilerini bile "bunun sizinle bir ilgisi yok" diye oyalayabilen Özal devletinin bu politikayı terkettiği gözleniyor. Özal, "devlete karşı olanların" başını ezeceklerini kontrgerilla faaliyetlerinin ayyuka çıktığı Diyarbakır'da "açık ve seçik bir kez daha" açıkladı. Kimileri "hücre ev"de "ölü ele geçirilecek" kimilerinin "inleri" başlarına yıkılacak. Aslında bu devletin son durumunun teorisi ve artık devletin "hepimizin" değil, "hepimizle ilgili" olduğunun da ilanı. Devlet "'kıpırdayanı" vuruyor.

SS Kararnamesi ve anti-terör yasası, uygulanması için değil, "hepimizin huzurunu bozan gizli örgütlerin ve teröristlerin temizlenmesi gerektiği"ni halka kabul ettirmek için hazırlandı. Yaratılmak istenen hava şu: ülkeyi bölmek ve yıkmak isteyenlere karşı devlet tedbirleri alıyor. Fikir suçunu kaldırıyor ama iş şiddete döküldü mü başka. Bu uygulamaların "sizinle"bir ilgisi yok.Oysa bu kararname ve yasa Türkiye'de en az 30 yıldır faaliyetleri bilinen kontrgerillanın rahatça hareket etmesinin zeminini hazırlıyor. Çünkü, hiçbir dönemde kontrgerillaya bu kadar çok ihtiyaç duyulmadı. Kürt sorununda devlet "önce ez sonra çöz" yönteminde direnirken Türk emekçisi ve devrimci sosyalistlerine de gözdağı vermek istiyor. Bunun "bizim"le de bir ilgisi var.

Özal'ın son Diyarbakır konuşması devletin "hepimizle ilgili" olduğunun ilanı. Devlet "kıpırdayanı" vuruyor.

PKK 1989'dan bu yana kasaba ve küçük kentleri de denetimi altına aldı. Devlet "PKK'yı en azından Cudi'yle, Botan'la sınırlarım" hesabı yaparken Türk metropollerinde de Kürt hareketinin denetimindeki geniş, kitlesel Kürt muhalefetini karşısında buldu. Ve PKK, Vedat Aydın'ın katledilmesinden sonra Diyarbakır'ın göbeğine gelip oturdu. Devletin kontrgerillaya bu kadar sıkı sarılmasının nedeni, kontrgerilla faaliyetleriyle özellikle kent küçük burjuvazisini yılgınlığa sürüklemek ve böylelikle Kürt hareketini kentlerden çıkarmak. Hareketi tekrar Cudi ve Botan'a sokmak ve orda ezmek. 15 gün içinde öldürülen 29 kişinin çoğunun Kürt olması tesadüfi değil. Devlet pervasızca dehşet saçmak istiyor. Ama karşılığında korku değil Kürt halkından derin bir öfke alıyor.

Devletin bu vesileyle, kurulmaya çalışılan "İşçi-Botan" hattını kırma hesapları da tutmadı. Türkiye işçi hareketi, içinde bulunduğu devrimci olmayan bu dönemde, her ne kadar devletin gerici şoven tazyiklerinden etkilendiği için gerici ulusal önyargılardan ve şovenizm belasından tamamen kurtulamamış olsa da Kürt hareketi varmış olduğu noktada enternasyonalizmin gerekliliğini kavramış durumda. Kürt illeri başta olmak üzere işçiler, kontrgerillayı ve devlet terörünü kınayan sloganlar üretmeye başladılar. "İşçi-Botan el ele, demokrasi kareme" sloganı Kürt ve devrimci işçiler arasında en yaygın sloganlardan biri haline geldi.

Devlet başta Diyarbakır olmak üzere Kürtlerin yaşadığı kentlerde, kontrgerilladan beklediği başarıyı tam elde edememenin şokunu yaşıyor. Ve yine kontr gerilla patentli yeni yollar deniyor. Halkı dehşete düşürüp PKK'nın kentlerden çıkarılması projesinin bu yöntemle tutmaması "psikolojik" yöntemlerin kullanılmasını da gündeme getirdi. Vedat Aydın'ın 10 Temmuz'daki cenaze töreninden sonraki paniği kalıcılaştırmak ve halkı terörize etmeye yönelik bir çaba içinde devlet. Bahçelerde yüzlerce ölü yattığından bulunan toplu mezarlara kadar, herkesçe sevilen Kürt önderlerinin öldürüldüğünden binlerce insana işkence yapıldığı haberlerine kadar Diyarbakır'da halka korku salacak bir sürü "haber" birbi-

rine karışmış durumda. Bu haberin yayılma hızı, kentte uygulanan polis terörüyle artıyor. İçişleri Bakanı Diyarbakır'lı Abdülkadir Aksu'nun "teröristler dışında halka iyi davranın" diye talimat vererek Diyarbakır'a gönderdiği seçme "takunyacılar"ının yeni İçişleri Bakani Kalemli tarafından etkin görevlerinden alınması ve yerlerine azılı eski MHP'lilerin getirilmesi, terörü daha da artırıyor. Kürtler bir cop, bir tekme, bir tokat da eski Bakan hemşerileri için yiyorlar.

Devletin bölgedeki bir diğer sorunu da Halkın Emek Partisi. Devletin önemli bir kanadının ideologu ve Hürriyet gazetesi Başyazarı Oktay Ekşi, "kapatın bitsin bu iş" diyor. Bölgede yeryerinden oynarken bile Okluk Koyu'ndan başını kaldırıp "neler oluyor" diye bakmayan Özal'ın, daha sonra Diyarbakır'a gidip "devlete karşı olanların başlarının ezileceğini" ilan etmesi "uysal" kalacağı konusunda güvence verebilen bir HEP'in kapatılmasından yana olmadığını da gösteriyor. İlginçtir 1984'ten bu yana Türkiye gündemini tek başına belirleyen Özal, bu dönemdeki gelişmeleri ve gündemin kendi dışındakilerce belirlenmesini tatiline bir süre ara verecek kadar bile önemsemedi.

Oktay Ekşi, reformizmin gerektiğinde nasıl işlevsel bir silah olarak kullanılabileceğini bile göremeyen devlet kanadının sözcüsü. Özal ise son sessizliğinin ardından takındığı tavırla, reformizmle birlikte şahin politikası izlenebileceğini aslında "şahin politikası"nın bu olduğunu "açık seçik" gösterdi.

Devletin kontrgerillaya bu kadar sıkı sarılmasının nedeni, kontrgerilla faaliyetleriyle özellikle kent küçük burjuvazisini yılgınlığa sürüklemek ve böylelikle Kürt hareketini kentlerden çıkarmak. Hareketi tekrar Cudi ve Botan'a sokmak ve orda ezmek. 15 gün içinde öldürülen 29 kişinin çoğunun Kürt olması tesadüfi değil. Devlet pervasızca dehşet saçmak istiyor. Ama karşılığında korku değil Kürt halkından derin bir öfke alıyor.

Kürtler arasında eski bir söz vardır: "Öcünü alamayan aşiret makbul sayılmaz.." Diyarbakır'da Vedat Aydın'ın cenaze töreninde polisin açtığı ateş sonucu ölenlerin sayısını devlet 5 olarak açıkladı. Onlarca gözaltı ve bir o kadar da kayıp var. Şimdilerde Diyarbakır'da en çok söylenen sözün bu eski ve ünlü Kürt sözü olmasının nedeni belki de, devletin halkı terörize etme çabasının sonucu başka türlü tepki verme kanallarının tıkanmış olması. Devletin bu tür çabalarının ana mantığı "Kürdüm ve siyaset yapıyorum" diyen insanların sayısını azaltmak. Siyaset yapan insanların sayısının, siyaset yapma haklarını kendisi için en iyisini yaptığına inandığı bir ekibe devreden insanların ortaya çıkmasıyla, azaltılmasını kendi "sağlığı" için oldukça gerekli görüyor devlet. Bugün "kendisi" yararına siyaset yapan insanlara, profesyonellere, siyaset yapma hakkını devreden insanlar, yarın "bunun benimle ilgisi yok" demeyeceğini kimseye garanti edemez.

Elbette bütün bunların PKK'lılarca bilinmesine rağmen "öcünü alamayan aşiret..." sözü onların da kulağına gidiyor ve bu sözlerin sahipleri eli kulağında, -kendilerinin yapamadıkları- "şanına yaraşır bir iş" bekliyorlar. Ancak, PKK'nın "kısasa kısas" ve "öc alma" mantığıyla hareket edeceğine dair ciddi bir emareye rastlanmıyor.

Bu mantığın dönemsel olarak, PKK'nın halk ve sempatizanları nezdinde belii oranda itibarını artıracağı düşünülse de, Kürt hareketinin uzun erimli mücadelesi için onulmaz yaralar açacağı da kesin. Devletin bu projesi, İstanbul'un göbeğinde bile Nevroz'da eylem yapan Kürtlerin Cudi'ye hapsedilmesi değil mi? Nitekim bütün Kürt illerinde patlak veren kitlesel mücadele salt profesyonellerce askeri yöntemlerle yürütülen mücadelenin yetersizliğinin bir sonucu olmuş aynı zamanda askeri mücadelenin de güçlenmesini beraberinde getirmiştir. Özal'ın ve kontrgerillanın gördüğü ve tersine çevirmeye çalıştığı tam da bu değil mi? ■

Devlet terörü ve yazarın sorumluluğu

Boğazınız sıkılıyor mu?

Emirhan Oğuz

Santiago, 1985. Pinochet'nin Eylül'ü oniki yılını dolduralı birkaç ay oluyor. Faşist rejime karşı insan hakları mücadelesi yürüten *Vicaria de la Solidaridad* çalışanlarından sosyolog Jose Manuel Parada ve biri başarılı bir grafik sanatçısı, diğeri sendikacı olan başka iki muhalif güpegündüz kaçırılırlar. Kaçırmalar adeta törensel bir mizansen içinde gerçekleştirilmiştir. Sosyolog Parada, çocuklarının devam ettiği okulun hemen karşısında ve çocuklarının gözü önünde alınmış, askeri helikopterlerin gürültülü eşliği altında çevredeki yollar trafiğe kapatılmış, "iş" alenen gerçekleştirilmiştir. Üç muhalifin **desaparecido**'luğu sadece bir ay sürer. Vahşi işkencelerden geçirilmiş bedenleri ve koparılmış kafalarıyla, işlek olmayan bir yolun üzerinde öldürülmüş olarak bulunurlar. Cuntacı general Mendoza, bu cinayetlerin komünistlerin bir iç çatışmasının ürünü olduğunu duraksamaksızın beyan edecektir.

Diyarbakır, 1991. Generaller Eylülü'nün onikinci yılına birkaç ay var. Temmuz tarihli gazeteler şu haberi geçiyorlar: Dört gün önce kendilerinin polis olduğunu söyleyen kişilerce geceyarısı evinden alınan HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın, yakınlarındaki kuytu bir yol kenarında ölü bulundu. Cesette işkence ve kurşun izlerine rastlandı. Olay üzerine açıklama yapan yetkililer, cinayetle Emniyet kuvvetlerinin bir ilgisi olmadığını, Aydın'ın örgütsel bir sorun nedeniyle öldürülmüş olabileceğini belirttiler.

Faşist diktatörlüğün hüküm sürdüğü Şili'de halk generalin palavrasını yutmuyor ve öfkeyle sokağa dökülüyor. Cuntacı general istifa dilekçelerini sunmak zorunda kalıyorlar! Türkiye'de, demokrasimiz(!)de, halk "yetkili merciler" palavrasını yutmuyor ve cenazeyi alarak bir insan seli halinde sokaklara akıyor. "Yetkili merciler" halkın üzerine ateş açıyorlar. İstifa etmiyorlar. Artık Terör Yasası'yla da mücehhezdirler; öldürüyorlar.

Emperyalist senyörlerin vahşi terörüdür; tasarlanmıştır ve sürüyor.

Emperyalistlerin tasarlanmış terörü, iktidarları için tehlike sinyallerinin çalındığı tüm nüfuz alanlarında benzer hedef, yöntem ve uygulamalarla karakterize oluyor. Değişen, sadece ülke adları, tarihler ve kurbanların kimlikleri.

Devletin "kendi yurttaşları"na yöneltiği terörün yıldırı ve caydırma etkisi, beklentilerin aksine uzun süreli olamıyor. Terör, karşıtını yaratarak muhalif eylemi kitleselleştiriyor. Burjuvazinin hedef genişleterek yaygınlaşan gerici terörü, verili bütün kişisel, siyasal, toplumsal konumları sarsarak, kişileri, toplulukları ve kurumları ya sinmek ya da daha radikal bir tavır geliştirmek tercihiyle karşı karşıya bırakıyor. Buna zorluyor.

Burjuvazinin toplumsal sürece terörle müdahalesinin koşulladığı bu zorlama, başka topluluk üyeleri gibi yazarlar/sanatçılar için de geçerlidir. Girişte anlattığımız Santiago cinayetlerine Marquez'le söyleşisinde yer veren Şili'li sinema yönetmeni Miguel Littin, ele geçirildiği takdirde ölümüne neden olacak bir riski bu zorlamanın sonucunda üstleniyor. Ve Pinochet rejiminin gerçek çehresini çizgilendirmeyi amaçlayan bir film çekmek için sürgünde bulunduğu Madrid'ten ülkesine dönüyor. Şili'de yaşadığı günler, kendi deyişiyle, yaşamının en cesur günleri değildir belki, ama en onurlusudur. Sonuç mu? Carabinerolar'ın gözleri önünde gerçekleştirilen altı aylık bir çalışmanın sonunda Pinochet'nin sırtına takılan 32 200 metre uzunluğundaki bir eşşek kuyruğu!..

Yazarın sorumluluğundan söz edilmiş oluyor.

"Sanat için sanat-Toplum için sanat" ya da "Saf sanat-Eğilim sanatı" gibi tartışmaların başat olduğu eski günlerin üzerinden çok zaman geçti. Sosyalist addettiğimiz blokun çöküşü, sanat için nerdeyse bütün ilgili konularda bir rehberlik kılavuzu öngörmüş olan "sosyalist gerçekçilik" anlayışının cenazesini kaldırmak için-sosyalizm adıyla ilgili başka bir çok alanda olduğu gibi- estetinden ideoloğuna burjuvazinin cenaze alayı hazır bekliyor. İçerdiği temel yanlışlıklar bizzat komünist sanat çevreleri tarafından epey uzun bir süreden bu yana köklü eleştirilere uğratılmış olan bu anlayışın şahsında "devrimci sanat"ın defnedilmek istendiği tartışmaya yer bırakmayacak kadar açıktır. Ve

Emperyalist senyörlerin vahşi terörüdür; tasarlanmıştır ve sürüyor. Emperyalistlerin tasarlanmış terörü, iktidarları için tehlike sinyallerinin çalındığı tüm nüfuz alanlarında benzer hedef, yöntem ve uygulamalarla karakterize oluyor. Değişen, sadece ülke adları, tarihler ve kurbanların kimlikleri. Devletin "kendi yurttaşları"na yöneltiği terörün yıldırı ve caydırma etkisi, beklentilerin aksine uzun süreli olamıyor. Terör, karşıtını yaratarak muhalif eylemi kitleselleştiriyor.

devrimci sanatçının tabii!

Emperyalizmin göz kamaştırıcı zaferine(!) ülkemizde etekleri zil çalarak serenad yapan sanat erbabının sayısı az değildir. Bunların önemli bölümü, sanat alanının artık kendi gerçek atmosferine kavuşacağını, bu alanda sanatsal ölçüler hiçe sayılarak prim verilen(!) politik kökenli ya da ilintili çevrelerin de çöküşüyle(!) birlikte mahalleyi gerçek sahipleri olarak devralacaklarını düşünmektedirler. Sözde teori fukarası, kaba, hazır reçeteci, kalıpçı komşular mahalleyi terk edince, bunlar harcıalem postmodernist tırıklamaları, bayağı dekadan sayıklamaları ve kötü malzemeden yapılmış ağdalı teorileriyle "yeni sanat düzeni"ni tesis edebileceklerdir; politikasızlıklarına mersiye düzmeyi ihmal etmeden.

Ne var ki, kazın ayağı öyle değil!

Çöküş'ün ardından gemi azıya alan emperyalist kudurganlık, egemenlik alanlarında iktidarını pekiştirmek ve yaymak için, geldiği / geleceği varsayılan barış ortamını hızla terörize ediyor. Geri bıraktırılmış addedilen bir çok ülkede baskıcı rejimler destekleniyor; halkların kanlı bir geçmiş pahasına elde ettikleri ve nisbeten demokratik bir bugün'ü yaşayan örneklerdeyse, Pentagon'un hazır kıtalara muhtemel "istikrarsızlıklar" karşısında düzenin iadesi için aleste bekliyor.

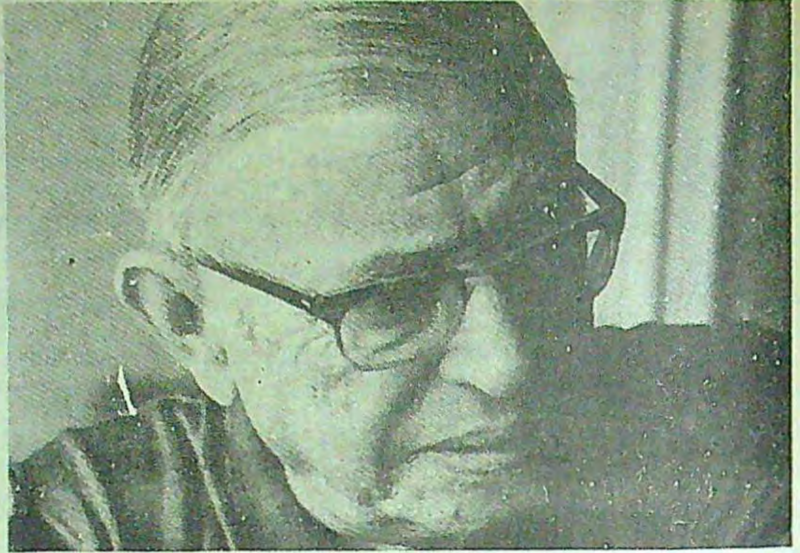
Devletin terörle teçhiz ettiği bağımlı ülkelerde, barış çok az şey ifade etmektedir. Toplumsal yaşam için bir barış ortamı yok, Sanat için de bir barış ortamı olamıyor. Bugün artık sanatçı için özgürlükten söz edildiğinde, yazarın "tercih"inin pek anlamı kalmıyor. Burjuvazi, özgürlüğü kuşatarak zorluyor, her anlamda zorluyor. Zor, sanatçıyla sanatsal nesnenin arasına uzaklaştırıcı, yabancılaştırıcı ağını geriyor. Bu, artık kapalı olmayan, kendini gizlemeyen bir müdahaledir. Gerçeklik kendi doğal, "saf" akışına bırakılmıyor. (Esasen, böyle bir safiyet de yok!) Müdahale gerçekliğin çehresini değiştirince, "saf sanat"ın kapıları da daraldıkça daralıyor. Bugün birçok genç sanatçının, özellikle de şairin yapıtlarında "direnme öğeleri"nin - politik tercihleri seçikleşmiş olsun ya da olmasın- bulunmasının tarihsel zemini burada yatmaktadır.

Burjuvazinin zor'la müdahale edip algılanabilirliğini kısıtlamak istediği gerçekliğe, bugün **intellect**'in şiddeti ile eğilmek gerekiyor. Teorisiz sanatçılık artık bitiyor. Bu esasen başta sözünü ettiğimiz sanat erbabının sosyalist sanatçılara yakıştırdığı bir haksızlıktı, denilebilir. Bunun tartışılmasını sonraya bıraksak bile, bugün artık salt teorinin dahi yeterli olamayacağını bir aciliyet olarak belirtmek zorundayız. Politika gerekiyor. Sanat için politika değil sadece; sanatçı için de politika!

Beyaz terör'ün karşısına **intellect**'in şiddetini çıkarmak, ister istemez, bu terörün yıkıma uğrattığı insanlık değerlerinin tarihsel perspektif doğrultusunda yeniden kurulmasını öngören bir yıkıcılığı savunmak anlamına geliyor. Politika bir yıkıcılık eylemidir. (İzlediğimiz söylem düzeni içinde, yıkmak, yeniden kurmak için bir ön kabuldür.) Sanatçının politikasına gelince, bu belki bir "politikacı" olmasının olanak ve olasılıklarını da kapsıyor, ama sadece ondan ibaret değil ve olması da gerekmiyor. Politikası olmak, uygulamaktır. "Politikacı" olmasa da, eylemsel olmak durumundadır sanatçı. Dünyayı dönüştürmenin bir rengi, ama gökkuşağı zenginliğinde bir rengiyse sanat, sanatçı da bu renkliliği, onun sanatsal nesnesine ve söylem düzenine zor'la müdahale edildiğinde eyleme geçirmek, eylemselleştirmek durumundadır. Gerici politikacıların bir çok şeyi kötü bellemiş oldukları, kötü yaptıkları, hele ki devletin şahsında terörün sahiplerinin -asker sivil her tür-

den sömürgen oligarkla birlikte- onlardan oluştuğu böylesine açıkken, zorbalıklarına sadece "sanat icra ederek" yanıt vermesini istemek, sanatçının özgürlük düşünü silahsızlandırmaktır. **Intellect**'in şiddeti, burada elbetteki sanatsal üretimi en başa koymalıdır ve eğer "silah"sa sözü edilen orası bir ağır silahlar bataryasıdır- onsuz savaşın kazanılması mümkün olamaz. Ne ki, politik eylem de bugün yaşanan koşullarda sanatçı için aciliyet taşıyan bir sorumluluk haline geliyor. Zorbalıkla halk arasında bir "üçüncü saf" olmak, siyasal-askeri despotizmle özgürlük düşüncesi/hareketi arasında nötralizm, bugün artık bizzat burjuvazinin zoru tarafından olanaksızlaştırılmıştır. Örgütlülük değil mi? O zaman eylemsellik ! Bugün ertelenemeyecek bir sorumluluktur, bundan kaçılamaz.

Bundan uzun yıllar önce Sartre, yazarın sorumluluğu konusunu çok kesin çizgilerle ortaya koyarken, -içerik unsurlarının siyasal çerçevesi literatür açısından ayrıca tartışılmak üzere- onun özgürlüğün ve kurtuluşun olumlu bir kuramını yapmak, zorbalığı ezilen sınıfların insanları açısından kötüleyecek bir duruma geçmek, amaçla yollar sorunu üzerinde, ahlakla politikanın ilişkileri üzerinde düşünmek zorunda olduğunu söylüyordu. Sartre'a göre "sorumluluğumuzun suçluluğa çevrilmesi"ni önlemek için gerekli olan şey "susmamak"tır: "..yazar ne yaparsa yapsın, ne kadar kenara çekilirse çekilsin, kavgaya karışmaya, damgalanmaya, lekelenmeye mahkumdur... Madem ki toplumun dışına çıkamaz, o halde çağına iyice sarılsın, tek çıkar yol budur; o, çağının, çağı onun malıdır." (1)

Sartre'a göre "sorumluluğumuzun suçluluğa çevrilmesi"ni önlemek için gerekli olan şey "susmamak"tır: "..yazar ne yaparsa yapsın, ne kadar kenara çekilirse çekilsin, kavgaya karışmaya, damgalanmaya, lekelenmeye mahkumdur... Madem ki toplumun dışına çıkamaz, o halde çağına iyice sarılsın, tek çıkar yol budur; o, çağının, çağı onun malıdır." John Berger, Sartre'ın "çağımızın mükemmel insanı" dediği Che'nin ölümünden sonra uluslararası basına teşhir edilen gövdesinin fotoğrafına bakarken, onun yaşamını adadığı değerler sisteminin bu ölümle birlikte tüm dünyayı kaplayan ve kişisel mitosu silikleştiren bir ölçü haline geldiğini belirtiyor ve şunu ekliyordu: "Bu fotoğrafa gelince, onu ya unutmalı ya da kendimiz için taşıdığı anlamı tamamlamalıyız. Her suskun görüntünün yaptığı gibi, bir karar gerektirir bu fotoğraf.."

Sanat, bu anlamda bir "yadsıma silahı" oluyor. Sartre'ın "çağımızın mükemmel insanı" dediği Che Guevara'nın, burjuva toplumunda sanatçının özgürlüğü ve sorumluluğu sorununu tartışırken bu konuya dikkat çekmesi rastlantı değildir: "Özgürlüğün özü bellenen bir sanat araştırması lafıdır gidiyor, ama bu 'araştırma'nın göze görünmeyen bazı sınırları var, bunlara toslamadıkça, yani insanla ve insanın yabancılaşmasıyla ilgili sorunlara el atmadıkça, size karışan, görüşen olmuyor. Hiçyoktan bunalım, ya da bayağı oyalamacalar insan huzursuzluğunu denetlemek için elverişli subaplar olarak kullanılıyor. Ama sanat bir suçlama, yadsıma silahı olmaya görsün, hemen saldırıyorlar üstüne. Bu oyunun kurallarına uyduğunuz sürece sizden iyisi yok; piruet yapmayı öğrenmiş bir maymunsunuz sanki, hediyeye boğuyorlar sizi; ama o görünmez kafesten kaçmaya kalkmaya görün, kırbaçlar şaklamaya başlıyor."(2)

Burjuvazinin bir yandan vahşi mizansenlerle gerçekleştirdiği terör oyunu'nu sürdürürken, öte yandan sanatçıdan istemekte direteceği usluluk oyunu'nda bizlerin alacağı rol olamaz. Bugün yazar, önünde cereyan eden toplumsal çatışmaya, bir taraf olarak el atmak durumundadır. Bu, karar'ı gerektiriyor. Diyarbakır'da ve İstanbul'da birkaç gün içinde yeni Terör Yasası'na dayanılarak açıkça katledilen onlarca insanın fotoğrafında, günümüzün siyasal gerçekliği görülebilmelidir. John Berger, Che'nin ölümünden sonra uluslararası basına teşhir edilen gövdesinin fotoğrafına bakarken, onun yaşamını adadığı değerler sisteminin bu ölümle birlikte tüm dünyayı kaplayan ve kişisel mitosu silikleştiren bir ölçü haline geldiğini belirtiyor ve şunu ekliyordu: "Bu fotoğrafa gelince, onu ya unutmalı ya da kendimiz için taşıdığı anlamı tamamlamalıyız. Her suskun görüntünün yaptığı gibi, bir karar gerektirir bu fotoğraf.."(3)

Kimseden Bastille'leri yerle bir etmek için kazma küreğe sarılması istenmiyor kuşkusuz. Artık bir "terör demokrasisi" haline dönüşme eğilimi gösterdiği açıklıkla ortaya çıkan düzenin gerçeklerini açıklamak, göstermek, kanıtlamak, aldatmaca ve yalanları ortaya çıkarmak, çiğnenen insanlık değerlerini sahiplenmek; karşı durmak:

Budur söylenmek istenen.

Miguel Littin, Cenevre'deki pasaport kontrolü sırasında duyduğu heyecanı aktarırken: "Gözlerimi, (polisin-bn) gözlerine diktim, nefes bile almıyordum, halbuki pasaportta bana ait tek şey o fotoğraftı. Bu, kökten bir tedavi oldu, bir daha ne boğazımın sıkıldığını ne de deliler gibi çarpan kalbimi hissettim, ta ki Santiago de Chile havaalanında uçağın kapısı bir ölüm sessizliğine açılana ve ben, tam oniki yıl sonra And dağlarının yamaçlarından esen buz gibi rüzgarı içime çekene kadar.

Binanın önünde dev boyutlarda mavi harfler sallanıyordu: *Şili'de Düzen ve Huzur Hüküm Sürmektedir*. Saatime baktım. Sokağa çıkma yasağına bir saat kalmıştı."

Boğazınız sıkılıyor mu? ■

NOTLAR

1)Sartre, Denemeler. Say, tarihsiz.
2)Guevara. Sosyalizm ve İnsan. Payel, 1967.
3)Che'nin Ardından. Kıyı, 1987.
4)Marquez. Şili'de İllegal. Afa, 1986.

Ya iktidar ya da son

Erdem Gül

İnönü büyük bir gerileme ve prestij kaybı ile Genel Başkan. Parti geçirilen Kurultay takvimindeki hesap ve ittifaklardan yamalı bohça halinde. Kadrolar parti içi yarıştan yorgun. "Aslında DSP kazandı" diyenler var. "Kurultay SHP'yi ilgi odağı yaptı, birinci parti oldu" görüşünde olanlar da. Tükenmeyen umutlar, düşkırıklığına uğrayanlar, iktidar hayal diyenler, sonuncu parti olsak da SHP'liyim diye bağıranlar... Star 1'ci SHP'liler. "Hokus pokus Ali Topuz", "Sermaye Baykal, omuz omuza" sloganları. İşte SHP kurultayı.

Kamuoyunun büyük kesiminde adı "Sürekli Kurultay Partisi"ne çıkan SHP, yine başardı. Yaklaşık altı aydır süren büyük maratonun son halkasını da tamamladı. Artık alışkanlık haline gelmiş, şaşırtmayan refleksiyle, SHP tarihine "tarihi bir kurultay" daha ekledi. "Kurultay" denilince, hiçbir SHP'li zorlanmıyor, çünkü en iyi bildiği iş bu. SHP kurultaylarını sürekli izleyenler de fazla zorlanmıyor; çünkü tüm kurultayiarda değişmeyen görüntüler o kadar çok ki. Bunun ilk akla gelen örneği ve kurultayın en sıkı esprilerine neden olan Hasan Fehmi Güneş'in değişmez divan başkanlığı. "Bu Hasan Fehmi Güneş de divan başkanlığından emekli olacak. Divan başkanlığı için de hizip çıkacak mı?"

Değişmeyen görüntülere rağmen bu 3. Olağan Kurultay, çok yeni ve farklı bir havada başladı ve çok şaşırtıcı görüntüler ve sonuçla kapandı. Kurultaya Mustafa Taşar'ın açıklamalarıyla gündeme gelen ANAP gölgesi, Star 1'in alışılmadık yayınları, Amerikancılık tartışmaları ile nefes nefese girdi. Bu nefes nefese hal, sabahın erken saatlerinden itibaren on bin kişilik Atatürk Spor Sarayı'nı nefes alınamaz duruma sokmuştu. İki gün sürecek Kurultay'ın ilk günü salon hakimiyeti Baykalcılarda olarak başladı. Salonda çok yaygın organize olan Baykacılar, ilk anlardan itibaren salonu inletiyorlar: "Örgüt Baykal Omuz Omuza." İnönücü ve Genel Merkez yanlısı izleyiciler de az olmamasına rağmen, pek seslerini duyuramıyorlar. Bu durum aslında kurultayın ve SHP'nin son durumunun en önemli gerçeği. Baykal'ı destekleyen izleyici ve delege, örgütlü, militan ve gerçekten tek kelimeyle "Baykalcı". Diğer kesim ise "İnönü'yü seven", "Anti-Baykalcı" ve geleneksel CHP'den gelen, en önemlisi de parti içi yarışta yeterince saf tutup, politize olmamış bir parçalı bütünlük oluşturuyorlar. Zaten bu ikinci kesim, kurultayın ilerleyen saatlerinde kaynaşıp, tam bir taraftar haline geldiğinde ilk kavga da patlak veriyor. Kavga, konuşması herkesi bıkkınlığa uğratan ve Ankara İl Kongresindeki konuşmasının tıpa tıp aynısını tekrarlayan Baykalcı milletvekili Beşer Baydar'ın kürsüden inerken İnönücü izleyiciler tarafından sıkıştırılması nedeniyle çıkıyor. O anda Baykalcı izleyiciler, delegelerin bir kısmını şişe yağmuruna tutuyorlar. Sandalyeler karşılıklı uçuşuyor. Hasan Fehmi Güneş'in sesi duyuluyor. "Polis çağırmak zorunda kalırsam, üzülürüm." Bu ses, kavgayı bitiriyor. SHP'liler polis istemiyor.

SHP'nin değerlendiremediği bir potansiyeli var. Ama yine "resmi" muhalefet yaparsa ne İnönü'nün, ne de SHP'nin şansı var.

Kurultay'da "Kürt" damgası

Seçimin sonucunu önceden çıkarmak isteyenler için İnönü ve Baykal'ın salona girişleri önemli bir gösterge. Bu bölümü açık bir farkla İnönü kazanıyor ve erken bir rahatlık yayılıyor Genel Merkez yanlılarına. İnönü, her zamanki uslübuyla kendinden emin, rahat ve Baykal'a da oldukça sert eleştirileri olan bir konuşma yapıyor. İnönü konuşmasında ağırlıkla ANAP-Özal iktidarının bir an önce bitmesi gerektiğine, Diyarbakır'da son olarak doruk noktasına çıkan devlet terörüne ve Körfez Savaşı, stratejik işbirliği, Çekiç Güç boyutunda dış politikaya değiniyor. Özellikle Kürt sorununa bir hayli ayrıntılı yer veriyor. Vedat Aydın'ın öldürülmesi ve cenazede çıkan olaylardan alarak başlattığı bu bölüm konuşmasını,

Sabaha karşı ikinci seçimin sonucu. Baykal 479, İnönü 511. Artık iş salt çoğunluğa kalıyor. Bu sırada İnönücüler, bu oylamada İnönü'nün oylarını çok daha arttırmanın çarelerini arıyorlar. Ve üçüncü oylama. Baykal 451, İnönü 531. İş bitiyor. İnönü teşekkür konuşmasını yaptıktan sonra, akıllardaki burgu gibi sorun, Parti Meclisi'nin nasıl oluştuğu. Parti Meclisi, artık sürpriz olmuyor. 44 kişilik Parti Meclisi'ne 16 Baykalcı giriyor.

anti terör yasasıyla da bağlantılandırarak, "İktidarı buradan bir kez daha uyarıyorum. Kürt kökenli yurttaşlarımıza tüm demokratik özgürlükleri bir an önce tanınmalıdır" şeklinde bağlıyor. Son zamanlarda ifade etmeye başladığı Olağanüstü Hal uygulamasının ve koruculuk sisteminin derhal kaldırılmasını istiyor. İnönü'nün bu konuşması, başka konuşmalar ve kulislerde konuşulan sözlerden kurultaya damgasını vuran bir başka önemli gündem ortaya çıkıyor. Hatta birincil gündem oluyor, çünkü iki kesim de Kürt sorununu pazarlık yapmak zorunda kalıyorlar. Kurultayın birinci günü Star 1'in ortaya attığı "doğulu delegeler Baykal'ı destekliyor" iddiası pek zorlama bir yorum. Baykal'ı destekleyen delegeler, esas çekirdeğini daha çok Baykalcı Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut Atalay'ın yönlendirdiği ve onun etrafında oluşan kesim. 160 Kürt delege yarı yarıya, belki birisinden birine beş on fazla destek vererek tulum halinde tavır göstermiyorlar. Ancak tüm bunların ötesinde Kürt milletvekillerinin ihracı ile başlayan sürecin bugün nerelere geldiği açısından ibret verici bir durum bu. İki kesim de hem parti içi, hem de seçim yarışında Kürt ağırlığını düşünmek zorunda. Fakat bir başka gerçek de Kürtlerin ağızından yansıyor. "Kürtlerin gerçek tercihleri Ankara'da ortaya çıkmaz. Şu ya da bu partiden olsalar da Kürtler asıl tercihlerini kendi topraklarında belirlerler."

Gürkan gerçeği

"Gürkan kimi destekliyor?"Son günlerde SHP'de yanıtı en çok merak edilen soru bu. Kurultay başlarken de yanıtı hala belli değil. Aydın Güven Gürkan'ın salona girişi de Baykal ve İnönü'den pek aşağı kalmıyor. Fakat en dikkat çekici yan, Baykalcı izleyicilerin "Gürkan-Baykal Omuz Omuza" sloganları. "Acaba yanıt bu mu" diye düşünüldüğü sırada Gürkan söz alıyor ve aynı sloganların temposu eşliğinde kürsüye çıkıyor. Gürkan konuşmasına slogandan çok duygulandığını belirterek başladığı cümlesini "Benim iki omuzum var. İzin verirseniz ikinci omuzumla da İnönü'ye destek olmak isterim" diyerek tamamlayınca yanıt bir kez daha boşlukta kalıyor. Gürkan, konuşması boyunca dengeyi titizlikle koruyor. Her iki kesime de gram ölçüsünde bile eksik fazla olumsuz ya da olumlu nitelemede bulunmuyor. Konuşmasını "Seçim öncesi partide genel başkanlık tartışması olsun istemezdim. Ancak, madem oldu, zararı yok. Ben Baykal'a da İnönü'ye de güveniyorum" diye bitirince de baştaki soru anlamını yitiriyor. "Gürkan her ikisini de destekliyor, ikisini de desteklemiyor." Daha

sonra bu durum, her iki listede de bir tek ortak ismin Gürkan olmasında somutlanıp, seçimler sonucu, Parti Meclisi ne kendisine en yakın seçilenden iki yüz farkla, toplam 786 oyla girmesi gibi bir gerçekliğe dönüşüyor. SHP'nin önümüzdeki dönemine "Gürkan'lı dönem" denilebilir.

İkinci günün gündemi seçim. Bu sefer salon hakimiyeti değişmiş durumda. Baykal yanlısı izleyiciler "Örgüt dışarda" sloganlarıyla başlıyorlar artık 24 saatten fazla sürecek güne. Karşı taraftan da "Örgüt burada" karşılığı geliyor. Artık iki ayrı parti kurultayı tek salonda yapılıyor gibi. Genel Başkanların seçim öncesi son konuşmalarına geçilmeden önce iki farklı kesimin iki temsilcisi söz alıp kürsüden karşı karşıya geliyorlar. Önce İsmail Cem. İsmail Cem, taraflar adına özellikle delegeden ilk ciddi alkış desteğini alan konuşmacı. Konuşmasının başında ve bitirirken, izleyicilerle birlikte delegelerin yarısı ayakta, Cem'i alkışlıyorlar.

"Gürkan kimi destekliyor?"Son günlerde SHP'de yanıtı en çok merak edilen soru bu. Kurultay başlarken de yanıtı hala belli değil. Aydın Güven Gürkan'ın salona girişi de Baykal ve İnönü'den pek aşağı kalmıyor. Fakat en dikkat çekici yan, Baykalcı izleyicilerin "Gürkan-Baykal Omuz Omuza" sloganları. "Acaba yanıt bu mu" diye düşünüldüğü sırada Gürkan söz alıyor ve aynı sloganların temposu eşliğinde kürsüye çıkıyor. Gürkan konuşmasına slogandan çok duygulandığını belirterek başladığı cümlesini "Benim iki omuzum var. İzin verirseniz ikinci omuzumla da İnönü'ye destek olmak isterim" diyerek tamamlayınca yanıt bir kez daha boşlukta kalıyor. Gürkan, konuşması boyunca dengeyi titizlikle koruyor.

Baykalcıların en yüksek morale ulaştığı, İnönücülerin ilk şaşkınlığı yaşadıkları an. Cem, konuşmasında suçlayıcı ve karalayıcı değil, bir genellik ve bütünlük isteğini ifade eden kavramlar kullanıyor. Fakat konuşmasında bir nokta oldukça belirgin. Kendilerini "Yeni Sol" olarak tanımlamaya çalıştığı bölümlerde hep "Ben" diyor. Bu belki de ideolojik çerçevesini kendisinin çizdiği bir hareket olmasından kaynaklanıyor Yeni Sol'un. Bu arada konuşmasının uzun bir bölümünde Demirel'e, olası bir DYP iktidarına değinmesi de ilgi çekici. Demirel'den korktuğunu, çünkü Demirel'in ikiyüzlü olduğunu, altını çize çize anlatıyor. Söylediği saptamalar, yabana atılacak cinsten değil. Fakat ANAP'a ve Özal'a hiç değinmemesi, üzerlerindeki "ANAP'la ittifak yapacaklar" savlarının da güçlenmesine neden oluyor. Esasen Kurultayın bir başka gerçeği de bir ana muhalefet partisi kurultayında ANAP'a bir miktar İnönü ve Ertuğrul Günay'ın dışında hiçbir ciddi eleştirinin getirilmemesi. Kurultayın bir boşluğu.

İsmail Cem'den sonra kürsüye çıkan Ertuğrul Günay, kurultayların "favorisi" bilindiğinden, kendisinden beklenen "büyük" konuşmanın ağırlığı altında. Fakat beklentileri boşa çıkarmıyor. Baykal'a, Cem'e, Yeni Sol'a olanca hatipliğiyle bindiriyor. Ve peşpeşe iddialı bu iki konuşma ile salonda tarafların tansiyonu oldukça yükseliyor. Ertuğrul Günay da hem büyük destek, hem de tepki toplayarak konuşmasını tamamladığında, artık gerilim had safhaya varıyor.

Gün ilerliyor ve Baykal ortada yok. Bu sırada Kurultayın karşısındaki Stad Oteli'nde karargah kurduğu söyleniyor. Ve nihayet Baykal salonda. Görkemli bir gövde gösterisiyle yoğun tempo içinde salonda bir tur atıyor. Ve aslında Genel Başkanlık yarışı yeni başlıyor. İlk konuşmacı Baykal. Bilinen hatipliği ve iddialı konuşmalarıyla İnönü'ye yükleniyor. Geçen kurultaydan öğrendiği şeyler var. Aleyhindeki tezahürata sinirlenmiyor, böylece dengeli bir konuşma şansı yakalıyor. Fakat Baykal'ın konuşmasında farkedilen büyük bir çelişki var. Aylardır "değişim", "yeni sol", "ideoloji" diyen Baykal, kürsüden "artık bu partide ideolojik bir farklılık yoktur. Hepimiz sosyal demokratız. Hep birlikte iktidara yürüyeceğiz" deyince, Baykal hakkındaki kuşkuları da bir kez daha hortlatmış oluyor. Arkasından konuşan İnönü, çok daha görkemli ve bu sefer delegelerin dörtte üçünün ayakta alkışladığı bir gövde gösterisi yapıyor. Bu gövde gösterisinden sonra "İnönü en az 150-200 farkla kazanır" yargısı açıktan söylen-

meye başlıyor. İnönücü kesimin büyük ölçüde rahatladığı görülüyor.

İlk sonuç: Baykal 488, İnönü 511. İnönü delege sayısının salt çoğunluğunu sağlayamıyor. İnönücü cephede büyük şok. Baykalcılar sevinçli. "Genel Başkan istifa etmeli". Alttan alta yayılan tez artık bu. İkinci tur yapılacak. Fakat kendilerinden çok emin olduklarından İnönü yanlısı delegelerin büyük çoğunluğu yola çıkmış bile. Ve geceyarısı Ankara'da delege toplama harekatı başlıyor.

Bu arada ilk ciddi sataşmalar ve çatlaklar da su yüzünde. İstanbul sonuçlardan sorumlu tutuluyor. "Ercan'a karşı kutsal ittifak yapanlar bunun hesabını versin" Oklar İstanbul Belediye Başkanı Nurettin Sözen'in üzerinde artık. İstanbul'dan Baykal'a 51 oy çıkmış. İnönücü ekip hesaplaşmayı kurultay sonrasına bırakarak delegeleri toparlamaya girişiyor. Baykalcılar bu konuda daha deneyimli ve daha usta.

Sabaha karşı ikinci seçimin sonucu. Baykal 479, İnönü 511. Artık iş salt çoğunluğa kalıyor. Bu sırada İnönücüler, bu oylamada İnönü'nün oylarını çok daha arttırmanın çarelerini arıyorlar.

Ve üçüncü oylama. Baykal 451, inönü 531. İş bitiyor. İnönü teşekkür konuşmasını yaptıktan sonra, akıllardaki burgu gibi sorun, Parti Meclisi'nin nasıl oluştuğu. Parti Meclisi, artık sürpriz olmuyor. 44 kişilik Parti Meclisi'ne 16 Baykalcı giriyor.

Bu matematiksel sonuçlar, Kurultayı açıklamaktan aciz. Kurultay, hiç öngörülmeyen eğilim ve yönelimler ortaya çıkardı. Birincisi İnönü'ye güven on ay önceki kurultaydan bu yana epey azalmış. Verilen destek, ilk yapılacak seçimlerde iktidar olma desteği. Desteğin sayısı ve gücü, partinin toparlanıp, atılım içinde iktidar olamamasına dayanamaz. İnönü de teşekkür konuşmasında desteği böyle yorumladığını belirtti.

Baykal için durum hiç de iç açıcı değil. Kararsız ve özellikle genç partilinin desteğini arkasına alan Baykal, ikinci defa yenilgi almış olmanın da kolay kolay altından kalkamayacağı benziyor. Ayrıca esas büyük desteğinin sağ güçlerden ve ANAP'tan olması bir büyük handikap. Partiyi sürekli eleştirmesi de desteği önemli ölçüde azaltıyor. Fakat bir başka gerçek daha var. Baykal, ne kadar "yeni sol" dese de parti içinde ve dışında SHP'yi sağcı bir partinin tescilcisi olarak algılanıyor. Geçmişinden taşıdığı güvensizliği yıkmasına on aylık bir çaba bile yeterli olmadı.

SHP bundan sonra ne olur? Görünen o ki, SHP'nin değerlendiremediği bir potansiyeli var. Oluşan yeni Parti Meclisi ile de "iki ayrı parti" olmaktan kurtulmasının yolları açıldı. Ama bu arada gene "resmi" muhalefet yaparsa ne İnönü"nün ne de SHP'nin şansı var. Parti tabanı biraz daha politize olmaya açık bir psikolojiye gelmiş. En çarpıcı Kurultay notlarından birisi protokolde adı okunan Küba Komünist Parti temsilcisinin iki kesimden de en yüksek alkışı alması oldu. Bir başkası "İnönü işçi omuz omuza" sloganı. Bir başkası açık ve net bir eğilimi yansıtan "Bağımsız Türkiye". Nedeni ne olursa olsun SHP adına en önemli notlardan biri de ilk defa sol ve Kürt düşmanlığının yapılmaması diyebiliriz. İnönü için tek şans, önümüzdeki seçimde iktidar olabilmesi. Olamazsa İnönü için daha ilerisi yok. SHP için de. ■

İnsan Hakları Günlüğü

21 Haziran 1991 Cuma

. Pazarcık'ın Çiçekalan köyünde 2 Nisan 1991'de Mustafa İlengiz adlı genci öldüren iki özel tim görevlisi hakkında 5 yıl hapis cezası istemiyle dava açıldı.

. İHD İzmir Şubesi'nin "Terörle Mücadele Yasası"nı protesto amacıyla hazırladığı bildiri ve afişler yasaklandı.

. Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde İsmail Efe adlı bir kişi jandarmaların açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Mardin'in Kızıltepe ilçesinde ise Salih Doğan adlı bir kişi kimliği belirsiz kişilerin arabasına yerleştirdiği bombanın patlaması sonucunda öldü.

22 Haziran 1991 Cumartesi

. Trabzon'un Arsin ilçesinde istimlak edilen arazilerindeki fındık ağaçlarının sökülmesini engellemek isteyen ikisi hamile üç kadın jandarmalar tarafından dövüldü.

. 8 Haziran günü Hazro'da bir PKK'lı için düzenlenen cenaze töreni sırasında vurulan 11 yaşındaki Emine Latifeci tedavi gördüğü Ankara'da öldü.

. Gazeteci Ahmet Abakay ile Gülfem Emir tarafından yazılan ve Eskişehir'den Aydın'a yapılan kanlı sürgünü anlatan, "Bu Oyuna Gelmeyin" adlı tiyatro eserinin Merzifon'da sergilenmesi Kaymakam Fikret Kasapoğlu'nca yasaklandı.

24 Haziran 1991 Pazartesi

. "Terörle Mücadele Yasası"nın 16. maddesi uyarınca cezaevlerindeki siyasi tutuklu ve hükümlülere açık görüş yaptırılmadı.

. Kars'ın Selin ilçesinde "PKK'ya yardım ettikleri" iddiasıyla 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında Mehmet Cengiz adlı 70 yaşındaki bir ihtiyar ile 9 yaşındaki torunu Taner Cengiz de bulunuyor.

25 Haziran 1991 Salı

. İHD Diyarbakır Şubesi ile Medya Güneşi ve Özgür Halk dergilerinin Diyarbakır büroları kimlikleri belirsiz kişilerce bombalanarak tahrip edildi.

28 Haziran 1991 Cuma

. İstanbul'un Beşiktaş semtindeki bir eve polis tarafından düzenlenen baskında Perihan Demirer adlı genç kız öldürüldü.

. Ankara DGM, gazeteci Deniz Teztel ile avukatlar Murat Demir ve Bedii Yarayıcı'nın tutuklanmalarını kararlaştırdı. Murat Demir ve Bedii Yarayıcı, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Avukatlara işkence yapıldığı TBMM İnsan Hakları Komisyonu üyeleri tarafından da doğrulandı.

30 Haziran 1991 Pazar

. Dargeçit'in Zarp köyünde Ramazan Durmaz adlı bir kişi hayvanları otlatırken kaybolan oğlunu aramak için köydışına çıkmak isterken, özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Olay sırasında Ramazan Durmaz'ın yanında bulunan Mehmet Adın ise ağır yaralandı.

2 Temmuz 1991 Salı

. İHD Batman Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Sıddık Tan'ın arabasına konulan bombanın patlaması sonucunda Sıddık Tan ve 10 yaşındaki oğlu Azad Tan ile Cengiz Tek adlı bir kişi ağır yaralandı.

. "Hıristiyanlık propagandası yaptıkları" öne sürülen Danimarka uyruklu18 genç, Aydın'ın Söke ilçesinde bir süre gözaltında tutuldu.

3 Temmuz 1991 Çarşamba

. Hayat pahalılığını protesto için Ankara'da gösteri yapan 500 kadar memurdan 30'u gözaltına alındı. Ayrıca İzmir ve İstanbul'dan Ankara'ya gelen memurları taşıyan otobüslerin şehre girişine izin verilmedi.

. İstanbul Avcılar'da İlyas Kaya adlı bir komiser, "Kürtçe şarkı söylemelerine sinirlendiği" Kemal Karatay ve Ali Haydar Aydoğan'ı vurarak öldürdü.

. İstanbul'da Kadıköy Halkevi, Valilik tarafından süresiz kapatıldı.

4 Temmuz 1991 Perşembe

. Kayseri Cezaevi'nde kalan 11 tutuklu "baskılara son verilmesi ve yaşam koşullarının düzeltilmesi" isteğiyle açlık grevine başladı. Açlık grevi 8 gün sürdü.

5 Temmuz 1991 Cuma

. HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan 4 kişi tarafından kaçırıldı. Vedat Aydın'ın cesedi üç gün sonra işkence yapılmış ve kurşunlanmış olarak Maden ilçesi yakınlarında bulundu.

. Eğit-Sen Ankara Temsilciliği polis tarafından basıldı ve temsilcilikte bulunan 43 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, avukatlarıyla görüştürülmedi.

. İstanbul Barosu Avukatlarından Fethiye Pekşen,

Ankara DGM Savcılığı'nın talimatı üzerine gözaltına alındı. 13 gün gözaltında kalan Fethiye Pekşen işkence gördüğünü açıkladı.

8 Temmuz 1991 Pazartesi

. Emeğin Bayrağı dergisi hakkında, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 4 ayrı dava açıldı. Davalarda dergi sahibinin toplam 650 milyon lira para, yazı işleri müdürünün ise toplam 350 milyon lira para ve 3 yıl 6 ay ile 13 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

9 Temmuz 1991 Salı

. Türkiye İnsan Hakları Vakfı, tarafından hazırlanan raporda 1991'in ilk 6 ayında 200'e yakın işkence olayının belirlendiği ve bu süre içinde gözaltında ya da cezaevinde 13 kişinin şüpheli biçimde yaşamını yitirdiği belirtilerek "İşkencenin bir numaralı insan hakları sorunu" olarak Türkiye gündeminden çıkmadığı" vurgulandı.

. Dargeçit Belediye Meclisi'nin SHP'li üyelerinden Ömer Kılıç, Dargeçit'te uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü.

10 Temmuz 1991 Çarşamba

. HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın için düzenlenen cenaze törenine katılanlara güvenlik kuvvetlerinin ateş açması üzerine çıkan olaylar Behzar Özkan, Bahattin Turan, Nevzat Kelekçi, Zülfikar Yağan ve Şehmuz Demir adlı 5 kişi öldü, 250'den fazla insan yaralandı. Yaralılar arasında HEP Genel Başkanı Fehmi Işıklar ile 4 milletvekili ve 13 gazeteci de bulunuyor. Olaylar sırasına 500'e yakın insan gözaltına alındı. Gözaltına alınanların 52'si daha sonra tutuklandı.

. İHD Adana Şubesi Başkanı Avukat Elif Tuncer, Şube Yönetim Kurulu üyeleri Hasan Üzüm ve Celal Ölçmez ile İHD üyeleri Yusuf Üzüm ve İmam Turan, Vedat Aydın'ın cenaze törenine giderken, Siverek İlçesi yakınlarında geçirdikleri trafik kazası sonucunda yaşamlarını yitirdiler.

11 Temmuz 1991 Perşembe

. "Ankara'daki bazı suikastlere karıştıkları" iddiasıyla bir süre önce tutuklanan Erol Özbolat, İbrahim Bingöl ve Alişan Turan hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

12 Temmuz 1991 Cuma

. İstanbul'daki 8 ayrı eve, siyasi polis ve Milli İstihbarat Teşkilatı elemanları tarafından aynı anda yapılan baskınlarda 10 kişi öldürüldü. Olay, kamuoyunda "son aylarda sık sık karşılaşılan yargılamasız infaz uygulamalarının son örneği" olarak değerlendirildi.

. İsmail Beşikçi'nin son kitabı, "Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1931 Programı ve Kürt Sorunu" piyasaya çıktığı gün İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

14 Temmuz 1991 Pazar

. Özgür-Der'in İstanbul'daki merkezi polis tarafından basıldı ve 58 kişi gözaltına alındı. Dernek baskın sonrasında valilik kararıyla süresiz kapatıldı.

. Ankara'nın Telsizler semtindeki bir eve düzenlenen operasyonda Buluthan Kangalgil ve Fintöz Dikme adlı iki kişi öldü.

15 Temmuz 1991 Pazartesi

. Bu yıl içinde gerçekleştirilen ev baskınları ve operasyonlar ile gösteri yapan gruplara ateş açılması sonucunda 50 kişinin öldüğü belirlendi. ANK Ajansı'nın İnsan Hakları Vakfı'nın elindeki bilgilerden yararlanarak yaptığı araştırma sonucunda 50 kişiden 38'inin "Terörle Mücadele Yasası" yürürlüğe girdikten sonra meydana gelen olaylar sırasında öldüğü ortaya çıktı.

16 Temmuz 1991 Salı

. İstanbul'daki ev baskınları sonrasında öldürülen Zeynep Eda Berk'in kız kardeşi Elif Berk, Yurdaer Altınöz, Ali Erdoğdu ve Özay Afacan adlı 3 arkadaşıyla birlikte Ankara'da gözaltına alındı.

. Askeri Yargıtay, 12 Eylül sonrası, önce faaliyetleri durdurulan ardından da sıkıyönetim mahkemesi tarafından kapatılan, DİSK ile konfederasyona bağlı 28 sendika hakkında verilen kapatma kararlarını kaldırdı. Askeri Yargıtay ayrıca DİSK davasında yargılanarak çeşitli hapis cezalarına mahkum olan 275 sendika yöneticisinin beraatini de kararlaştırdı.

17 Temmuz 1991 Çarşamba

. İHD İstanbul Şubesi tarafından İHD'nin 5. kuruluş yıldönümü için planlanan etkinlikler, son günlerdeki yoğun insan hakları ihlalleri nedeniyle ertelendi.

. HEP Genel Sekreteri İbrahim Aksoy, yeğeni Naki Göksu'nun 9 Haziran 1991 tarihinde Tunceli'nin Mazgirt ilçesi yakınlarında Ethem İyigün adlı bir jandarma binbaşısı tarafından öldürüldüğünü açıkladı.

12 Temmuz günü İstanbul'da polis tarafından öldürülen Devrimci Sol'cular arasında İbrahim Erdoğan da vardı. Öldürülenler için İstanbul'da görkemli bir cenaze töreni yapıldı. Cenazeler Devrimci Sol Güçler ve diğer sosyalist grupların katılımıyla toprağa verildi.

18 Temmuz 1991 Perşembe

. Mardin'in Cizre ilçesine bağlı Yeşilyurt köyünde, köylülere insan pisliği yedirdiği ve işkence yaptığı iddiasıyla yargılanan Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan, 1 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Cafer Tayyar Çağlayan'ın hapis cezası paraya çevrilerek ertelendi.

20 Temmuz 1991 Cumartesi

. ABD Başkanı George Bush'un Türkiye'ye gelişini protesto amacıyla Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yapılan eylemler nedeniyle yaklaşık 200 kişi gözaltına alındı.

Fevzi Argun

125. madde ile içerde tutulan insanlar en kısa sürede serbest bırakılmalıdır

Herkese özgürlük!

M. Acar

Şartlı salıverilmenin" öyküsü Özal'ın Körfez Savaşının toz bulutları arasında gündeme getirdiği düşüncelerle başladı. Yeni Dünya Düzenine dahil olabilmek için Türkiye'nin "demokratik" bir vitrine sahip olması zorunluluğunu hisseden Özal "cezaevlerinin boşaltılması" yoluyla görüntüyü kurtarmaya çalışırken aynı zamanda düzenin çerçevesini yeniden tanımlayacak adımlar da atmaya başlıyordu. Bunun sonucu "Anti-Terör Yasası" ve onun eki olarak gündeme getirilen Şartlı Salıverilme Yasası oldu.

Başlangıçta Şartlı Salıverilme Yasası'nın görüntüyü kurtarmanın yanısıra son derece anti-demokratik hükümler taşıyan özelliklerini kamufle etme gibi bir fonksiyonu da vardı. Ama hiç bir şey beklenildiği gibi olmadı. Anti-Terör Yasası'nın "sosu" olarak gündeme getirilen Şartlı Salıverilme Yasası içerdiği sağ-sol ayrımı nedeniyle bir kamuflaj işlevinden daha çok kamuoyunda yoğunlaşan tepkiler nedeniyle "teşhir" işlevi gördü. 12 Eylül öncesinde bir çok katliama karışmış faşistlerin dışarı bırakılması, bunun karşısında henüz hüküm bile giymemiş olan binlerce devrimcinin içerde tutulması toplumun değişik kesimlerinden tepkiler aldı.

SHP'nin ve 12 Eylül'ün Askeri Mahkemelerinin konuyu Anayasa Mahkemesi'ne götürmelerinden sonra tepkiler yoğunlaşarak sürdü. Öyle ki bu son derece haksız, hukuk ve adalet kavramlarından uzak yasa bizzat çıkartanlar tarafından bile savunulamaz hale geldi. Sonuçta Anayasa Mahkemesi'nin Geçici 4.maddeyi kısmen de olsa iptal etmesiyle birlikte 146. maddeden yargılanmış binlerce devrimci dışarı salındı.

Herşeyden önce böyle bir sonucun yaratılmasında devrimci-demokratik kamuoyunun göstermiş olduğu duyarlılığın payını ortaya koymak gerekiyor. Anayasa Mahkemesi'nden elde edilen sonuç ANAP'a ve devlet içindeki her tür gerici kuruma rağmen elde edilmiş bir sonuçtur.

Ancak Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar, olumlu olmasına karşın 125. madde ile ilgili haksızlığın düzeltilmemiş olması, hukuksal olmanın ötesinde politik anlamlar da taşımaktadır.

Henüz hukuksal bir ayrıntı gerekçesiyle 125. maddenin görüşülememiş olduğu söylenmekte ise de, eğer Anayasa Mahkemesi'nin kararı 125. maddeyi dışarda bırakma şeklinde ortaya çıkacak olursa, bu ayrımcılık Türkiye'nin hem bugünü, hem de geleceği açısından son derece vahim sonuçlar yaratabilecektir.

Onarılması zor yeni yaraların açılmaması için, demokratik kamuoyu, Şartlı Salıverilme Yasası'nın yarattığı adaletsizliğe karşı varolan duyarlığı sürdürmek zorundadır.

Yapılması gereken, 125. madde ile içerde tutulan insanların da en kısa sürede serbest bırakılmasıdır. ■

İstanbul Barosu Başkanı Turgut Kazan Anayasa Mahkemesi görevini yapmıştır

Anayasa Mahkemesi'nin "Şartlı salıverme yasası"nın 146. madde ile ilgili bölümünü bozmasının ardında yapılan kimi yorumları hayretle karşıladım. Anayasa Mahkemesi'nin kararının hiç anlaşılmadığı görülüyor. Efendim, 146'dan tutuklu ve hükümlü olanlar serbest bırakıldı, 125'ten yargılananlar içerde bırakıldı, Kürtlere ayrıcalıklı davranıldı deniliyor. Üstelik bunu diyen, bir siyasi partinin üstelik hukukçu Genel Başkanı. Yani hukuk konusunda bilgisiz olduğu da söylenemez. Öyle olunca bu tür yaklaşımların kasıtlı olduğunu düşünüyorum.

Öncelikle belirtmeliyim ki; Anayasa Mahkemesi görevini yapmıştır. Bu mahkeme canının istediği yasaya bakmaz, başvuru yapılan yasa üzerinde çalışır. Nitekim öyle olmuş, başvuru sadece 146. madde ile ilgili olduğundan kararı şimdilik onunla sınırlı kalmıştır. Bunun da hukuka aykırı hiçbir yanı yoktur. Anayasa Mahkemesi'ne yönelik eleştiriler hem haksız, hem de ayıptır. Kaldı ki; SHP'nin başvurusu yasanın bütününe ilişkindir. Bu başvurunun görüşülmesinde "şartlı salıverme"deki diğer eşitsizliklerin de kaldırılacağını düşünüyorum. Bir kez daha altını çizerek belirtmek isterim, Anayasa Mahkemesinin kararı hukuki anlamda eleştirilebilecek bir karar değildir. Mahkeme görevini yapmıştır. Kararda herhangi bir ayırımcılıktan bahsedilemez.

İHD İstanbul Şube Başkanı Av. Ercan Kanar

Eşitsizlik ortadan kalkmadı

Anayasa Mahkemesi'nin; "Terörle Mücadele Kanunu"nun geçici 4. maddesi ile ilgili kararı; "uygulanacak kanun hükümleri" kavramına dar ve ürkek yaklaşımın bir ürünüdür ve bu haliyle de mevcut eşitsizliğin toplumsal gerçeklik açısından çok önemli bir alanda devam ettirilmesine yol açmıştır.
Askeri mahkemelerin başvuru iptal istemlerinde geçici 4. maddenin 1. fıkra a ve b bendlerinin iptali istenmiştir. Burada 146, 125 ayırımı sözkonusu değildir. Kaldı ki Anayasa'ya aykırılığı tartışma konusu olan ve iptali istenen kanun 146 veya 125. maddeler değildir. Eğer iptali istenen bu maddelerden birisi olsa diğerinin tartışılması düşünülemez. Ancak somut olayda iptali istenen "uygulanacak olan kanun" maddesi geçici 4. maddesinin 1. fıkra a ve b bendleridir. 125 ve 146. maddede aynı bendde düzenlenmiştir. "Uygulanacak olan kanun" kavramına dar yorumla yaklaşarak aynı bendi bölerek incelemeye tabi tutmak, eksik, çekingen ve daraltıcı bir anlayışın ürünüdür.
Dolayısıyla karar bu haliyle toplumsal ihtiyaca cevap vermemiş, eşitsizliği ortadan kaldırmamış, keyfi ve haksız yargılamalar neticesinde uygulanan 125. maddeden de mahkum olanların bir süre daha mağduriyetlerine yol açmıştır. Yani Kürtler bir süre daha zindanda kalmıştır.

Av. Serhat Bucak

Son karar çifte standartlı uygulamanın devamıdır

Bugüne kadar başkalarını bölücülükle suçlayan devlet, "şartlı salıverme yasası"nda yapılan iptalde TCK'nın 125. maddesini kapsam dışı bırakarak Kürt siyasi tutuklularının cezaevinde kalmasına neden olmuştur. Bu çifte standartlı tutum 1984'ten beri çeşitli yargı mercilerinde verilen kararlarda da kendisini gösterir. Örneğin benim müvekkillerim olan Rızgari davası sanıkları Sedat Günçekti ve Abdurrahim Gümüştekin, İstanbul'da meydana gelen iki soygun olayı ile ilgili olarak 125. maddeden müebbed hapse mahkum olmuşlardır. Başka davalarda bu tip suçlara 146/3 tatbik edildiği halde özellikle Yargıtay ve mahal mahkemeleri bütün Kürt örgütlerini 125. maddeden yargılama yoluna gitmişlerdir.
Anayasa Mahkemesi'nin son kararı da bu çifte standartlı uygulamanın bir devamıdır.
Bu haksız tutumu Avrupa Konseyi'ne kadar götüreceğiz. Çünkü sağcı-solcu ayrımının ardından Türk-Kürt ayrımı yapılmıştır. Hukuk devleti açısından böylesine bir tutum kaygı vericidir.

Cumhuriyet'ten Tercüman'a Öngören ve Eren olayı

Basında "gerçek krizi"

Haldun Özen

Son aylarda Türkiye'de basının bir kriz içinde olduğu, satışların artmadığı, toplu sözleşmelerin işverene taşıyamıyacağı yükler getirdiği, bu nedenle de işçi çıkarmaların zorunlu olduğu söylenip yazılıyor. Bugünlerde önce Cumhuriyet gazetesinin sonra da diğerlerinin ardarda fiyat artırmasının da kaçınılmaz oluduğu öne sürülebilir ve "değerli okuyucular"ın hoşgörüsüne sığınılarak bir kez daha fiyatlar artırılabilir. Önümüzdeki günlerde fiyatlarını artıracak olan gazetelerin, yeni fiyatlarını ilan ederken kar ve yatırımlarını da okuyucularına duyurmaları ilginç olurdu diye düşünüyorum.

Gerçekte, Türkiye 12 Eylül sonrası dönemin en karmaşık bir noktasında bulunuyor. Bunun, diğer alanlarda olduğu gibi, basın alanında da ortaya koyduğu ürünler artık kamuoyundan saklanamaz hale geldi. Bununla birlikte, basın, bir yandan doğru haber verme diğer yandan da egemen güçlerin ve büyük sermayenin amaçlarıyla açık bir çelişkiye düşmeme arasında sıkışıp kalmaktadır. Burada ele alacağımız bir örnek, konu üzerinde düşünmek için seçilmiş olan ve son günlerde yaşanan bir örnektir.

Öngören ve Eren hakkında basında yer alan iddialar gösterdi ki; bir çok gazete okuyucularına doğru bilgi iletmiyor. Bunun yerine kendi izlenimlerini gerçek olarak sunuyorlar.

Basının olaylara gerçekçi bir gözle bakıp bakamadığını anlamaya yararlı olacak. Bu örneğe, perde arkasını da ortaya koyarak bakılması sanırız daha uygun. Çünkü birçok insan gazetelerin verdikleriyle sınırlı bilgilendiği için, "Neydi şu mandacılık ve Mahmut Tali Öngören sorunu!..." diye sorup duruyorlar.

Sorun, Mahmut Tali Öngören dostumuzun, Türkiye'de insan haklarını konu alan bir basın toplantısı için, Kennedy İnsan Hakları Merkezi'nin konuğu olarak ABD'ye gitmesiyle başladı. Gelen haberlere göre; Mahmut Tali Öngören Türkiye'de demokrasinin kurulabilmesi için ABD'nin anayasa değişikliği konusuna parmağını sokmasını istiyordu. Ayrıca Türkiye'ye ABD askeri yardımının yapılmasına da karşı çıkmıştı.

Bu haber yayımlanır yayımlanmaz, Hürriyet gazetesi zehir zemberek bir başyazı yayımladı. Mahmut Tali Öngören'i ve onun yönetim kurulu üyesi olduğu Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nı adeta peşinen mahkum etti. Ertesi gün Cumhuriyet gazetesinde bir köşe yazarı ile Tercüman ve Türkiye gazetelerinin başyazarları, Hürriyet gazetesinin yolunu izlediler ve Öngören'i Amerikan mandacılığı istemekle suçladılar.

İlkokul yıllarından bu yana kırk yılı aşkın bir süredir Cumhuriyet gazetesinin sürekli okuyucularından birisi olarak benim dikatimi çeken şey, Cumhuriyet gazetesinin Tercüman ve Türkiye gazeteleriyle aynı irdelemeyi yapması, bir bakıma olaylara aynı pencereden bakmasıydı. Gerçi son zamanlarda gazetelerde doğru haber verme krizi zaman zaman yaşanıyordu, ama, böylesi bir konuda, siyasal yelpazenin farklı yerlerinde olduğu sanılan gazetelerin aynı çizgiye düştüğü pek görülmüyordu.

İnsan hakları savunucuları tarafından her yerde yıllardan beri anlatılan insan hakları sorunlarını anlatmaya giden Öngören hiç beklemediği bir durumla karşı karşıyaydı. Her önemli konuda olduğu gibi, bu konuda da Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nda bir dosya açıldı. Bütün bilgiler bu dosyada toplandı. Başına gelenlerden hiç haberi olmayan Mahmut Tali Öngören'i ABD'de bulmak da, başına gelenleri anlatmak da bayağı bir sorun oluşturdu. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın telefonları ve faksları günlerce bu iş için çalıştı. Sonunda, bir bardak suda yaratılan bu fırtınaya Öngören'in yanıtları elde edildi.

Cumhuriyet gazetesine gönderilen özel yanıt bu gazetede yer alırken, diğer gazetelere Türkiye İnsan Hakları Vakfı aracılığıyla gönderilen açıklama hiçbir gazetede yeralmadı. Nedense bu gazeteler Mahmut Tali'nin mandacı olduğu suçlamasını ve diğer suçlamaları yanıtlamasını "yayımlanmaya değer" bulmadılar. Okuyucularını, daha önce verilen sınırlı bilgilerle yetinmeye adeta zorladılar. İnsanların noksan-

sız ve doğru bilgi alma hakkını sınırladılar.

Aynı günlerde insan hakları uzmanı arkadaşımız Helmut Oberdiek'in hazırladığı bir metin Ankara'da ve İstanbul'da imzaya açıldı. Bir iki gün içinde toplanan imzalarla ve "Hürriyet, Cumhuriyet, Güneş, Tercüman ve Türkiye gazetelerine okuyucu mektubu" başlığıyla gönderildi. Hiçbir gazetede yer verilmeyen bu okuyucu mektubu şöyleydi:

"Haziran ayının son haftasında ABD'de Türkiye'de İnsan Hakları konusunda bir panelde Türkiye'den giden iki konuşmacının görüş belirtmeleri Türk basınında askeri diktatörlüğü aratmayacak inanılmaz sert yankılarla karşılandı. "Türkiye" ve "Tercüman" gazetelerinden başlayarak "Güneş" ve "Cumhuriyet" gazetelerine kadar HEP İstanbul milletvekili Mehmet Ali Eren ile Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu üyesi Mahmut Tali Öngören'e yakıştırılan sıfatlar birbirinden pek farklı değildi: "Piyon" (Yalçın Özer-Türkiye); "Marazi Psikoloji" (Taha Akyol-Tercüman); "İhanet" (Oktay Ekşi-Hürriyet) ve "Mandacılık" (Ali Sirmen-Cumhuriyet).

Washington'da paneli izleyen Türk muhabirlerin, konuşmaların içeriğini doğru aktarıp aktarmadıklarına bakmaksızın bütün bu "saygın" köşe yazarları böylesi çirkin iftiralarda bulunarak hoşlanmadıkları görüşlerden ötürü konuşmacıların cezalandırılmasını istemekten de geri kalmadılar.

Tüm köşe yazarlarının ikinci büyük hatası, insan haklan ile ekonomik, askeri ve siyasi konuları birbirine karıştırmalarından ileri geliyor. İnsan hakları, ekonomik modeller gibi üç dört çeşit değildir. İnsan hakları evrenseldir, ülke sınırını tanımayan, her yerde herkes için geçerli olan normlardır. Hem uluslararası alanda hem ulusal bazda bu konuda uğraşlar her geçen gün artmaktadır.

İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı gibi Türkiye'de bu zorlu çalışmayı yürüten kuruluşlara benzeyen hükümetler üstü birçok kuruluş Türkiye'de işkencenin sistemli bir devlet politikası olduğu tespitinde birleşiyor. Bu görüşe katılmayanlar olabilir elbette ve eleştiri sunmakta serbesttirler. Ancak ABD'de 1961 yılında kararlaştırılan "Dış Yardım Yasası"nın 116(A) ve 502(B) bölümlerine göre ABD yönetiminin, (başta işkence olmak üzere) "insan haklarının yoğun olarak ihlal edildiği ülkelere" ekonomik ve askeri yardım yapılmamasını öngördüğü tartışılmaz bir gerçektir.

Şimdi, ABD'de böyle bir yasa varken, bir ülkede sistemli işkencenin sürmesine karşı (Türkiye değil, Güney Afrika da olabilir örneğin) bu yasa uygulanmıyorsa, ABD yönetimini bundan ötürü eleştirmekten daha doğal bir tepki olamaz. Yurtdışına gidildiğinde Türkiye'deki insan hakları ihlallerini saklamaya çalışmanın milliyetçilik ve yurtseverlikle alakası yoktur. Bunu yapanlar, Türkiye'de işkencenin devam etmesinden, en az mevcut yasaları uygulamayan ABD yönetimi kadar sorumlu olurlar."

Olay, Mahmut T. Öngören ve Mehmet Ali Eren'in Türkiye'de insan hakları konulu bir toplantı için ABD'ye gitmesiyle başladı. Gelen haberlere göre Öngören, Türkiye'de demokrasinin kurulabilmesi için ABD'nin anayasa değişikliği konusuna parmak sokmasını istiyordu. Ayrıca Türkiye'ye ABD askeri yardımının yapılmasına da karşı çıkmıştı. Haberin yayınlanmasının ardından Cumhuriyet'ten Türkiye gazetesine kadar çok geniş bir yelpaze Öngören ve Eren'i suçlama kampanyasına giriştiler. Ancak suçlamalara maruz kalan kişilerin yurda dönmelerinin ardından yaptıkları konuyla ilgili açıklamalar basının önemli bir bölümünce dikkate alınmadı.

Yazılan bu ortak mektup ilgili yazarlardan da bir yanıt almadı. Okuyucu olarak biz, bir kez daha basının gerçekleri anlayış krizi içinde olduğunu ve bunu aşmak için hirçbir şey yapmadığını gördük. Bu örnek olay da gösterdi ki, bazı gazeteler okuyucularına doğru bilgiler iletmiyorlar. Bunun yerine kendi izlenimlerini gerçek olarak sunuyorlar. Bu izlenimlere karşı olan hiçbir bilgiyi değerlendirmiyorlar, adeta gerçeğin diğer yanlarını okuyucularından gizliyorlar. Kendi gerçeklerini tek gerçek olarak sunmayı ya da konuyu unutturmayı yeğliyorlar.

Bunun ne kadar tehlikeli olduğunu söylemek gerekmiyor. Umuyorum ki her okuyucu kendi yöntemleriyle gerçeği yakalıyor. Belki de işte o gerçekleri kendi yöntemleriyle yakalama zamanlarında gazetelerin başına bazı işler geliyor. Ya satışlar azalıyor, ya tüm gayretlerine karşı satışlar artmıyor, sessiz okuyucu, sınırlı da olsa tepkilerini dile getiriyor...

Biz de bir gazete okuyucusu olarak, uyarı görevimizi yapıyoruz. Gazetelerimizi doğru haber yazmaya ve gerçekleri çarpıtmamaya çağırıyoruz... ■

Yasaklar Dosyası (7)

Tencerenin Dibi

Mahmut T. Öngören

26 Haziran 1991 günü ABD'nin başkenti Washington'da HEP milletvekili Mehmet Ali Eren'le birlikte katıldığımız bir basın toplantısında yaptığımız konuşmalardan ötürü bir kısım basında eleştirilip durduk.
Her söz eleştirilebilir, buna bir diyeceğim yok. Gerçi benimle ve Sayın Mehmet Ali Eren'le ilgili eleştirilerin kimisi belki de maksatlı olarak insaf sınırlarını aşıp hem şiddet sınırını zorladı, hem de benim söylemediğim sözler ele alınarak sanki bunları söylemişim gibi veryansın edildi. İlerde tüm bu suçlamalara ve bu suçlamaların arkasında yattığını sandığım nedenlere tek tek yanıt vereceğim. Kimi ayrıntılarla ilgili bilgilerin bana ulaşmasını beklemek ve bu işin arkasında olduğunu sandığım kişilerle görüşmem gerekiyor önce.

Bununla belirtmek istediğim nokta bir başka konuyu içeriyor. Daha ABD'de iken basınımızda yeralan hücumlara yanıt olarak hazırladığım bilgiler, Ankara'da İnsan Hakları Vakfı tarafından tüm basınımıza dağıtıldı. Arkasından da, İnsan Hakları Vakfı kendi hazırladığı bilgileri ve olayla ilgili olarak düzenlediği bir açıklamayı ve bu açıklamayı destekleyenlerin imzalarını da tüm basınımıza gönderdi. Beni ve Sayın Eren'i acımasızca ve yanlış bilgilere dayanarak suçlayan gazetelerimiz iki tanesinin dışında, bu açıklamalara yer vermedi. Suçlamak özgürce yapılabilir, ama bu gibi suçlamaları yapanlara gönderilen yanıtları aynı gazetelerde yayımlamak yasak ... İşte tencerenin dibi... İnsanları rahatça karalayacaksınız, ama iş karşı tarafın dibinin "kara" olduğunu belirtmeye gelince, "yasak" diyeceksiniz... Oldu mu bu şimdi? Evet, bizdeki uygulamalara göre böyle şeyler olur. Çünkü hangi tencerenin dibinin "kara"olduğu Türkiye'de pek anlaşılmaz.

Beni Amerika'yı Türkiye'nin iç işlerine karışmaya çağırmak gibi gerçek dışı açıklama yapmakla suçlayanlara soruyorum: Hem yanıtlarıma yasak koymayı hem de ABD'ye bu denli göbekten bağlı olmanızı nasıl açıklayacaksınız?

Ne var ki, benim burada üzerinde durmak istediğim nokta bu da değildir. Bana karşı kendi "yasağı"nı uygulayan bir kısım basın çok önemli bir noktayı geçiştiriyor.

Washington'daki muhabirlerimiz beni bir de "Türkiye'ye ABD yardımının kesilmesini "istemek"le ya da "bu yardımın durmasını savunmak"la da suçladılar ve büyük yazarlarımız da bu suçlamalara ayak uydurarak beni şiddetle kınadılar.

Önce ben ABD yardımının Türkiye'ye yapılan bölümünün kesilmesini savunmadım. Savunabilirdim. Bu önemli noktayı açıkca belirtmekte yarar görüyorum. ABD yardımının kesilmesini savunabilirdim. Bunu yazmaktan hiç çekinmiyorum. Ne var ki, böyle bir şey söylemedim. Yalnız, bir soruya yanıt verirken, "Doğru olup olmadığını bilmiyorum, ama ABD' de özellikle işkenceye yer verilen ve insan haklarının çiğnendiği ülkelere ABD yardımının yapılmasını engelleyen bir yasanın bulunduğunu duydum. ABD bu yasayı dikkate alabilir." dedim.

Neden doğrudan doğruya ABD yardımının kesilmesini savunmadım. Çünkü bu nokta konumuzun içinde değildi. Üstelik, ABD, Türkiye'ye yaptığı yardımı keserse, ülkemizde işkencenin ve diğer insan hakları ihlallerinin duracağına da inanmıyorum. Eğer belki bambaşka nedenlere dayanarak ABD yardımının kesilmesini savunabilirdim. Ama böyle bir "savunma" yapma gereğini duymadım.

Burada üzerinde durmak istediğim nokta, benim Washington'da gerçekte ne söylediğimi belirtmek değil... Orada söylediklerimin çarpıtıldığını belirtmek değil. Bu, bambaşka bir konu... ve ilerde bu konuyu da ayrıca ele alacağım.

Şimdi belirtmek istediğim nokta şu: ABD yardımının kesilmesini isteyen ya da istediği ileri sürülen bir kişinin suçlanması ve neredeyse "vatan haini" diye kamuoyuna sunulmasıdır. Beni Amerika'yı Türkiye'nin iç işlerine karışmaya çağırmak gibi bir başka gerçek dışı açıklama yapmakla suçluyanlara soruyorum:

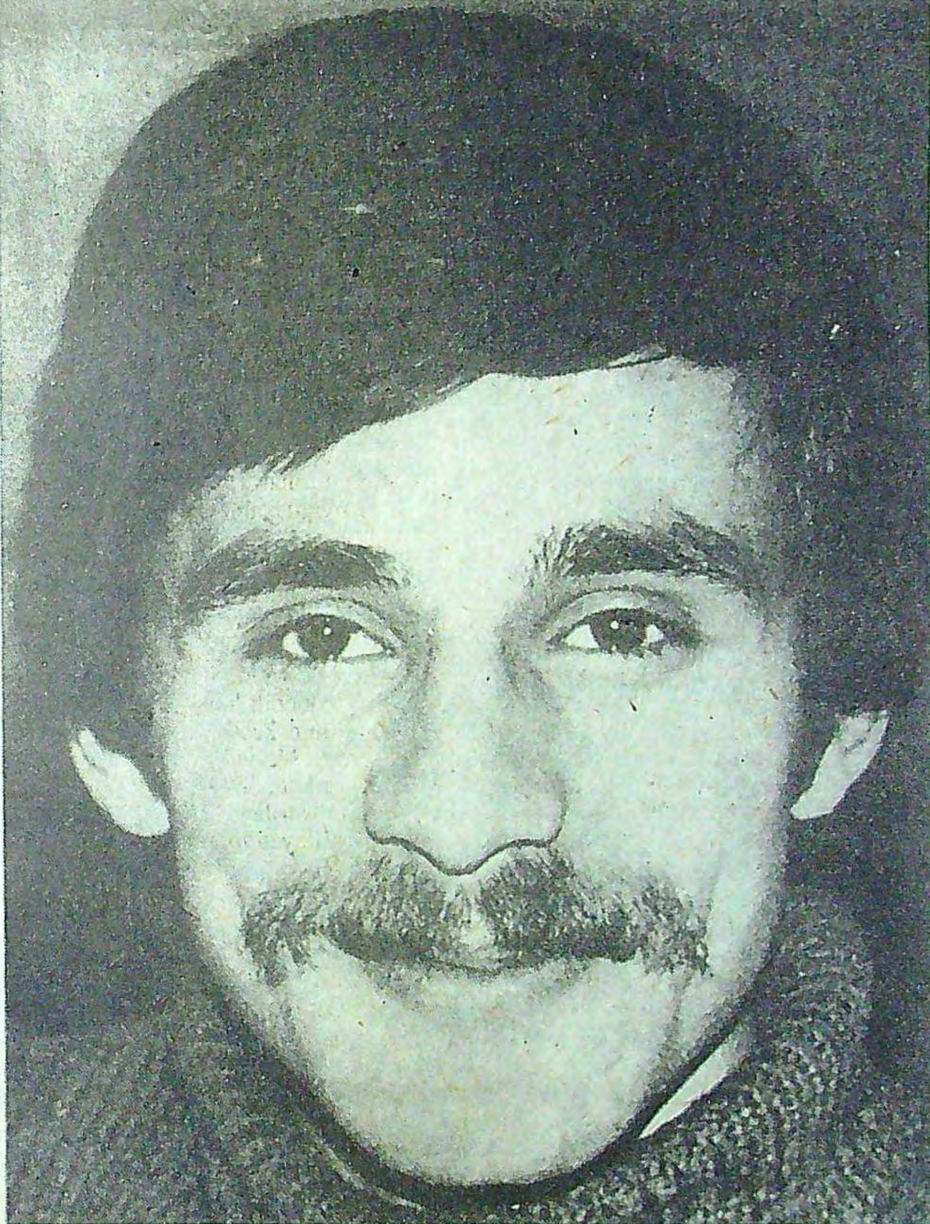
Hem yanıtlarıma yasak koymayı hem de ABD'ye bu denli göbekten bağlı olmanızı nasıl açıklayacaksınız?

Hangi tencerenin dibi gerçekten kapkaranlık?

Yanıt verebilir misiniz? ■

Demokrat Gazetesi Muhabiri Recai Ünal
23 Temmuz 1980'de faşistler tarafından öldürüldü.

UNUTMAYACAĞIZ

RECAİ ÜNAL 1959 ...

İşkence ve yargısız infazlar: Brezilya

Barış Doğru

Brezilya Güney Amerika'nın yaklaşık yarısını kaplayan koca gövdesi, 141 milyonluk insan deniziyle koca bir dev. 21 yıl boyunca askeri yönetimlerce ezilen ve sonunda 1985'de "sivil yönetim"e geçebilen Brezilya'nın 112 milyar dolar dış borcu ve yüzde 1500'lerin üzerinde seyreden enflasyonuyla başı belada. İlk sivil hükümetin başkanı Fernando Collar de Mello'nun, göreve başlarken yaptığı konuşmada insan hakları ihlalleri, sosyal adalet gibi konulara eğileceğine dair sözleri ve bu doğrultuda yasalar çıkarması ve 1989'da, işkenceye, insanlık-dışı zulüm uygulamalarına karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin imzalanması, Uluslararası Af Örgütü tarafından olumlu karşılandı. Ancak Af Örgütü bu yasa ve sözleşmelerin hayata geçirilmesi gerektiği, kağıt üzerinde kaldığında anlamsızlaşacağını belirtti. Ve beklenen oldu. İktidar, ekonomik çöküntüyü üzerine yıkmaya çalıştığı yoksul insanların huzursuzluğunu bastırmanın sadece tek yolunu biliyordu: Zulüm, işkence, baskı, ölüm.

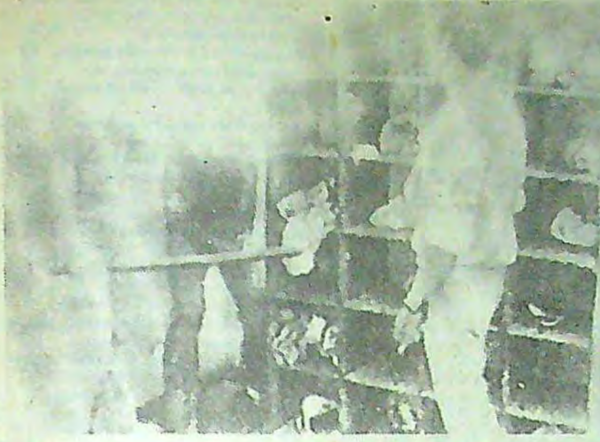
Çok bildik bir hikaye

Brezilya'da ölüm mangalarının adam kaçırma eylemlerinde, polisin soruşturmaya başlaması ağır çekim oluyor.

1988 Şubat'ında iki kardeş Aldenir Calisto Mendes ve Magno Fernando Mendes, Rio de Janerio'daki evlerinden polis olduklarını iddia eden silahlı kişiler tarafından götürüldüler. Bu kişiler ne kimlik gösterdiler, ne de arama emri. Gençlerin annelerine, bir konuda ifade almak için götürdüklerini söylediler.

20 Eylül 1988'de 18 yaşındaki Silas da Conceiçao (solda) gözaltına alındı. Eylül'ün 26'sında serbest bırakıldı. Gözaltındayken, Brezilya usulü sorgu yöntemlerinden "papağan tüneği" denilen bir çeşit askı, elektrik verme ve tazyikli suyla ağır biçimde işkence gördüğünü anlatan Silas, yanında Pedro de Almeida (sağda) adında birinin daha olduğunu, yapılan korkunç işkenceler sonucu öldüğünü, polislerin Pedro'nun cesedini siyah bir çöp torbasının içinde resmi bir arabayla götürdüğünü açıkladı. Silas, 11 gün boyunca ölüm korkusuyla dışarı çıkamadı. Annesine; "Beni öldürecekler, bu kesin, ancak yalan söylemeyeceğim, gerçek bir insan gibi öleceğim" dedi. Silas 7 Ekim'de birçok tanığın gözü önünde, haklarında şikayette bulunduğu 2 polis tarafından güpegündüz kaçırıldı. Cesedi bir süre sonra bulundu. Pedro'nun cesedi annesinin tüm çabalarına rağmen bulunamayınca, kanıt yetersizliğinden hiçbir dava açılamadı. Silas'ın ki de farklı olmadı.

Adamların ölüm mangaları üyeleri olma korkusuyla olayı polise bildirmek için yola çıkan anne, yolda gördüğü bir askeri karakola girdi ve çocuklarını bulmaları için yalvardı. Askeri polisler bunun yetkileri dışında olduğunu söyleyip reddettiler. Polis şefi, çocuklarının kaybolduğunu ancak 24 saat sonra bildirebileceğini söyledi. Ama ertesi sabah başvurusunu yinelemeye giderken, bir fırında iki gencin cesedinin bulunduğunu duydu. Çocuklarını bulmuştu.

Brezilya polisinin, işkence ve hukukdışı infazlarındaki bu pervasızlığın tabii ki en büyük destekçisi, yasaları iplememesini sağlayan yargı muafiyeti. Bu iki genç binlerce kurbandan sadece ikisi. Silas ve Pedro, ne ilktiler ne de son oldular.

İşkence Brezilya'da günlük yaşamın bir parçasına dönüşmüş durumda. Yemek yemek, su içmek gibi. İşkence her an, her yerde, karakolda, sokakta, polis minibüsünde, hapisanede, TV ekranında Brezilyalıların hizmetinde. İşkence yapmak için polisin pek seçmece yaptığı da söylenemez. Devrimci, hırsız, sendikacı, şüpheli ya da polisin kişisel garezinin olması (tipini beğenmemesi bile) yeterli işkence görmek için. İşkence Brezilya polisinin "suç" takibinin en gözde yöntemi.

Naklen İşkence

Brezilyalılar 8 Haziran 1989 günü akşam haberlerinde, televizyonlarının karşısında bir vatandaşlarının polis karakolunda dövülmesini yerlerde sürüklenmesini izlediler.

8 Haziran'da Pa'ra State eyaletinin başkenti Belem'de bir şüpheliyi nasıl "canlı" ve "uygarca" yakaladıklarını tüm Brezilya'ya göstermek isteyen polis yetkilileri Brezilya-Amazon iletişim (RBA)'den bir çekim ekibi davet ettiler. Çekimin başı gayet normaldi: Dört polis yetkilisi bir şüpheliyi gözaltına aldılar, koluna girip şehrin varoşlarındaki bir polis karakoluna götürdüler. Burada artık çekimin bittiğini düşündüler, ancak yanılıyorlardı ve kameralar çekime kapıda devam ediyordu. Aşağıdaki olaylar akşamki haber programının görüntülerinden alınmış:

Şüpheli Aquinalde Silva karakola girer girmez bir polisin sözlü tehdidine maruz kaldı.Sorgulama odasına kadar polisin tehditleri devam etti. Bir sonraki sahnede Silva, bir sivil polis tarafından elleri, ayakları, karnı ve sırtı coplanırken görülüyordu. İşe, diğer bir sivil polis de karıştı ve O da kalçalarını coplamaya başladı. Ve görüntüler böylece devam etti.

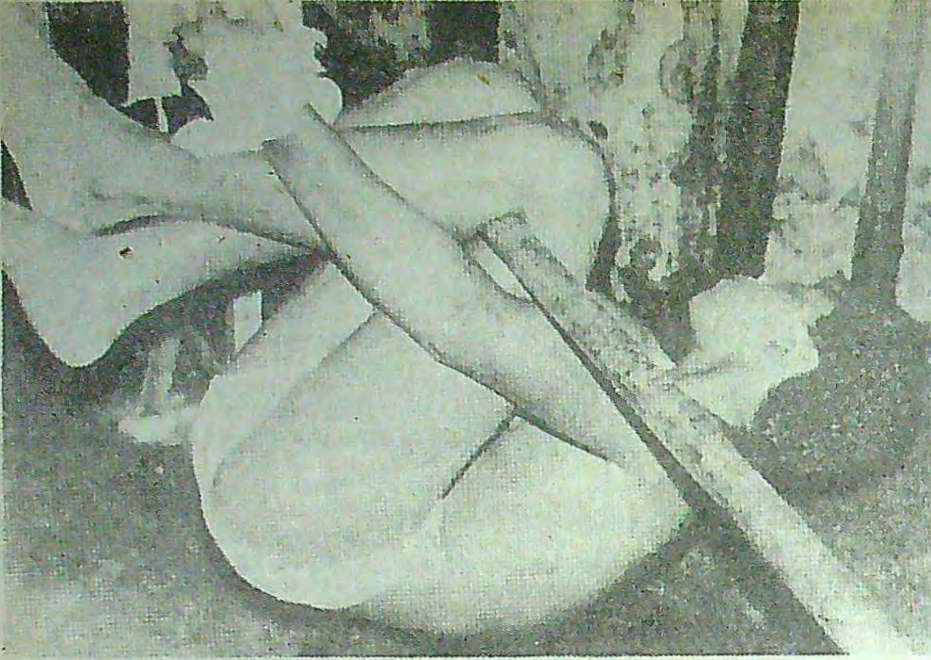
Pa'ra eyaleti kamu güvenliği sekreteri olay hakkında soruşturma açtı ve olaya karışan polis yetkililerinin tutuklanması gerektiğini belirtti. Ancak pratikte böyle bir şey gerçekleşmedi.

9 Haziran'da RBA haber direktörü isimsiz bir telefon tehdidi aldı. Aynı gün Aquinalde Silva bir basın toplantısına çıkarıldı ve herhangi bir acı duymadığını, hiçbir yarasının olmadığını söyledi. Ancak basın mensupları, onun güçlükle yürüdüğünü ve sol omzunun çökmüş olduğunu gördüler. Olay hakkında kendisine yöneltilen soruları eyalet yöneticisi Helio Gueiros şöyle yanıtladı: "Aşağılık ve dışlanmış bir serseri dövüldü diye bu yaygara da ne oluyor?"

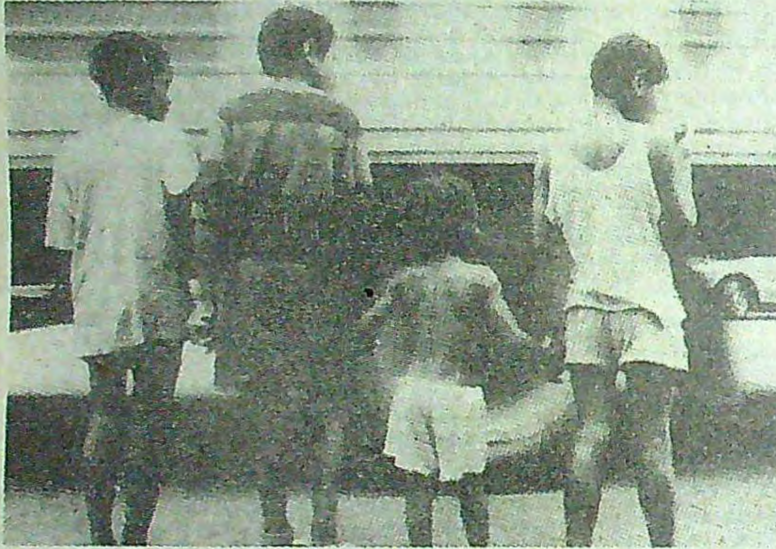
Hapisaneler; kaynayan kazanlar

Hapisaneler, ülkede uygulanan tüm baskı ve işkencelerin, kapalı kapılar ardında en rahatça uygulanabildiği yerler. Bu her türlü sağlık koşulundan yoksun, pis yerlerde yaşamak bile yeterli bir işkence sayılabilir. En önemli sorun da hapisanelerin kapasitelerinden 2 kat fazla doldurulmuş olması. Bu anlamda basınçtan patlayacak duruma gelmiş buhar kazanlarına benzetilebilir. Ve bu basınç her geçen gün arttırılıyor. Ta ki kazanlar patlayana dek.

Brezilya hapisanelerinde isyanlar çok sık yaşanıyor ve oldukça kanlı biçimlerde bastırılıyor. 1987 Kasım'ında Sao Paula hapisanesi tutukluları, görüşmecilerine uygulanan aşağılamaları protesto için bir gün boyunca hücrelere inmeme ve itatsizlik kararı aldı. Tutukluların sözcüleri yalıtılmış hücrelere atıldı. Açlık grevi ile cevap verildi. Bunun üzerine 3'ü başka hapisanelere sürgüne gönderildi. Fernando Cardoso adındaki tutuklu ise yaraları tedavi edilmeden, AIDS'lı hastaların banyo olarak kullandığı hücreye atıldı. AIDS tutuklular arasında korkunç bir hızla yayıldı. 1989'a gelindiğinde tutukluların yüzde 30'unun AIDS virüsü taşıdığı açıklandı.

Bu fotoğraf, ölümle sonuçlanan bir işkence seansının ardından bir polis müfettişi tarafından çekilmiş. Fotoğraftaki kurbanla birlikte 19 yaşındaki arkadaşının da işkence ile öldürüldüğü tespit edilmiş. Brezilya'da ölümler sadece işkenceyle sınırlı değil. Rio'nun Baixada Fluminense bölgesinde her sabah ortalama 10 kişinin cesedi özel kamyonlarla yol kenarlarından toplanıyor. Rio de Janeiro'nun Nova Iguaçu mezarlığında bugün üzerinde mezarlık yetkililerinin verdiği numara dışında hiçbir bilgi bulunmayan yüzlerce mezar taşı var. İşkence ve yargısız infazlar Brezilya polisinin en yaygın çalışma yöntemi. Bu rahatlığın gerisinde polise bu tür olaylar karşısında yargı muhafiyeti getiren yasalar var. Polisin ve ölüm mangalarının son dönemde en fazla üzerine gittiği hedeflerden biri de insan hakları savunucuları.. Buna rağmen ülke çapında üç yüze yakın komite kurulmuş ve polisin yakasına yapışmaktan geri durmuyorlar.

Brezilya'da sayıları yüzbinlerle ifade edilen kimsesiz çocuklar, uzun yıllardır devlet terörünün hedeflerinden biri oldular. Çeşitli suç örgütleri için büyük potansiyel oluşturan "sokak çocukları" her türlü insani ihtiyaçlarını karşılama imkanından yoksun olarak yaşıyorlar. Eyalet hükümetleri ise topladıkları kimsesiz çocukları FEBEM olarak isimlendirilen Devlet Çocuk Kurumları'nda "alıkoyuyor". Suç işlemediği halde FEBEM'e götürülen çocuklar "habeas corpus" -tutuklunun görülmesi- hakkına sahip değiller. Öte yandan bu kurumların sicili de giderek daha karanlık bir hal alıyor. 1987'de Ulusal Piskoposlar Konferansı tarafından yapılan bir araştırmada FEBEM'de çocuklara yönelik şiddet, hatta önemli oranda "ölüme sebebiyet verme" olaylarının yaşandığı açıklandı.

İnsan hakları savunucuları ne yapıyor?

Askeri diktatörlükler boyunca elleri kolları bağlı olan insan hakları savunucuları "sivil" yönetime geçilmesiyle birlikte hummalı bir çalışma içine girdiler. Devletin baskı örgütlerine karşı örgütlülükler yaratarak cevap vermeye çalışıyorlar. Komşu birliklerinden, işkenceye karşı özel bölümlere kadar bir dizi örgütlenme kurulmuş durumda. Ulusal İnsan Hakları Hareketi'nin açıklamasına göre ülke çapında 300'ün üzerinde komite kurulmuş durumda. Bu komiteleri, gazeteciler, Brezilya Katolik Kilisesi ve avukatlardan oluşan gruplar da destekliyor. Komiteler polisin hukuk dışı uygulamalarına karşı yüksek katılımlı kampanyalar örgütlüyorlar. Bu arada da polis ve ölüm mangalarının saldırıları da peşlerini bırakmıyor.

Beyzbol sopasındaki insan hakları

1988 yılının Aralık ayında Pernombuca eyaletinin bir resmi görevlisi ilginç açıklamalarda bulundu. Af Örgütü üyelerine bir polis karakolunda bulunan ve üzerinde "İnsan Hakları" yazan kocaman bir beyzbol sopası gösterdi. Polis tutuklulara; "insan hakları mı istiyorsunuz, alın size insan hakları" deyip beyzbol sopasıyla kıyasıya vuruyormuş.Herhalde hiçbir imge Brezilya ve benzeri ülkelerin yasalarında geçen, ama uygulaması olmayan insan haklarını bu kadar iyi anlatamazdı.

Artık askeri yönetimler bitti, sivil yönetimler insan haklarını koruyor diyenlere ithaf olunur:

Alın size insan hakları! ■

hemen şimdi !

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ilan edileli bir yarım asıra yakın zaman geçmesine rağmen, dünyada insan hakları, hala pek çok iktidar tarafından pratikte tanınmamış durumda. Dünyadaki insan hakları ihlallerini incelediğimizde, değişik ülkelerdeki uygulamaların birbirinin aynısı veya benzeri olduğu görülüyor. Baskıcı, zorba yönetimlerin hepsi, rejim muhaliflerini "terörist" olarak niteliyor. Muhalif eylemleri bastırmak için "Anti-terör" yasaları çıkarıyor, "anti-terör timleri" kuruyor ve "Devlet Güvenlik Örgütü" vb. isimli kurumlarda "teröristleri" gözaltına alıyor, tutukluyor ve kaybolmaları durumunda "kayıtlarda bulunmadığı" bildiriliyor. Daha sonra kaybolan kişilerin işkence izleri taşıyan cesetleri bulunuyor. Sorumlular bir türlü yakalanmıyor, cezalandırılmıyor, kimlikleri belirsiz kalıyor. Aşağıda, geçtiğimiz ay basında çıkan haberlerden ve insan hakları konusunda çalışan örgütlerin bültenlerinden yapılan bir derleme bulacaksınız.

SSCB

Ermenilerle Azerbaycanlılar arasında çatışmalar sürüyor. Bu arada, bulunan bazı Ermeni cesetlerinde işkence izlerine rastlandı. (SOS Torture Bülteni 11.7.1991)

ABD

Amerikan basınının önde gelen kuruluşları adına Savunma Bakanı Richard Cheney'e gönderilen raporda, Körfez Savaşı'nda basının haber alma özgürlüğünün, ordu tarafından önemli ölçüde kısıtlandığı belirtildi. (Güneş 3.7.1991)

New York kentinde, bir parkın orta yerinde 5 yaşındaki yeğenine tecavüz eden bir adamı çevrede bulunan "herkes" sadece seyretti. (Cumhuriyet 17.7.1991)

YUNANİSTAN

Yunanistan hükümeti, resmi işlemlerde Türklerin kökenini değiştirmeye çalışıyor. Yunanlı yerel yetkililer, dörtten fazla çocuğu olan ailelere yapılan para yardımının verilmesi için Batı Trakya Türklerini, özellikle de okuma-yazma bilmeyen aile reislerini, "Miliyeti Yunan" ifadeli formları imzalamak zorunda bırakıyor. (Cumhuriyet 12.7.1991)

DANİMARKA

Dışişleri Bakanı Jansen'in, Tamil mültecilerinin eşlerini ve çocuklarını yanlarına getirmelerine yasalara aykırı olarak izin vermediği iddiaları üzerine açılan soruşturmada ifadesi alındı. Jansen, mahkemede, Lübnan ve Sri Lanka gibi ülkelerden gelen spontan mültecilerin terör örgütleriyle ilişki içinde olduklarını, bu nedenle Danimarka'nın güvenliği açısından tehdit oluşturduklarını iddia etti. Sosyal Demokratlar, mültecilerin ailelerini yanlarına getirebilmeleriyle ilgili bir davada böylesine mesnetsiz bir suçlamada bulunduğu gerekçesiyle Adalet Bakanını adalet komisyonunda hesap vermeye çağırdılar. (Cumhuriyet 1.7.1991)

ALMANYA

Stuttgart kentinde başlayan davada 79 yaşındaki eski SS subayı Josef Schwammberger, çok sayıda yahudiyi öldürmekten yargılanıyor. Neonaziler ateşli gösteriler yaparak eski kamp subayının serbest bırakılmasını istiyorlar. Bu arada, davada tanıklık etmek üzere Stuttgart'a gelen yaşlı Wiesenthal, mahkeme salonunda gene Alman neonazileri tarafından tartaklandı.

PAKİSTAN

Pakistan Devlet Başkanı Gulam İshak Han, terörizmle mücadele kapsamında, güvenlik güçlerinin yetkilerini genişleten iki yeni kararname yayımladı. Bu kararnamelere göre polis, "terörist etkinliğindeki bölgelerde" ya da kendisine karış koyma eğilimindeki kuşkululara karşı "ölüme neden olabilecek şiddette" kuvvet kullanma yetkisine kavuşuyor. Ayrıca "adaletin hızlı, etkin, kolay ve çabuk işlemesine yardımcı olmak" amacıyla mahkemelerde bazı davaların gizli duruşmalarda görülebilmesine olanak sağlıyor. (Cumhuriyet 11.7.1991)

TOGO

Geçen aylarda yapılan hükümet aleyhtarı gösterilerde askerler tarafından gözaltına alınan 26 kişinin cesetleri bir gölde bulundu. Cesetlerde işkence izleri bulunuyordu. (Uluslararası Af Örgütü Blt. Temmuz 1991)

İSRAİL

İsrail'de bir yargıç, geçen Ekim ayında 17 Filistinlinin ölümüyle sonuçlanan El Aksa Camii olaylarının, polisin Filistinlileri dövmesiyle başladığına karar verdi. İsrail makamları, olayların, Ağlama Duvarı önünde dua edenlere Filistinlilerin taş atmasıyla başladığı yönünde resmi açıklama yapmıştı. (Cumhuriyet 19.7.1991)

ZAİRE

Cezaevlerindeki olumsuz koşullar nedeniyle, ölüm olaylarına sık rastlanıyor. 9 Nisan-18 Mayıs arasında tüberküloz, sıtma, ishal, yetersiz beslenme, açlık ve AIDS'ten 20 kişi öldü. Bu arada, tutukluların çok azının mahkemeye çıktığı, ziyaretçilerin rüşvet istendiği ve tutuklulara sık sık işkence ve kötü muamele yapıldığı bildiriliyor. (SOS Torture Blt. 10-11.7.1991)

PERU

Askerler helikopterlerle yerleşim yerlerine inip tüm evleri arıyorlar. Gözaltına alınanlara "terörist" oldukları yolunda ifade verdirilmeye çalışılıyor. Gözaltında kaybolanların durumları hakkında soruşturma açılmasını isteyenler ölüm tehditleri alıyorlar.

Gazetecilere baskılar yapılıyor, insan hakları ihlalleri konusunda haberler geçmeleri engellenmek isteniyor. Polis olduklarına inanılan sivil kişilerce evlerinden alınıp götürülen insanların bir süre sonra yerleşim yerleri dışında üzerinde işkence izleri bulunan cesetleri bulunuyor. Bu cesetleri haber verenler hakkında soruşturma açılıyor.

8 Mayıs'ta yapılan bir grevin ardından, birçok öğretmen, gözaltına alındı, işkence gördü, "kayboldu" ve "ölü bulundu". Savcı, rektör yardımcıları ve belediye başkanlarının evleri askerler tarafından aranıyor, gözaltına alınıyor ve "kayboluyorlar". (SOS Torture Blt 11-12-16-19-21.6.1991 ve Uluslararası Af Örgütü Temmuz 1991 Blt.)

A. Berna Ülker

İslamcıların "radikal" iktidarsızlığı ve...

Cezayir'de iktidarın Pirus zaferi

Cemal Balcı

1990 Mayısında yapılan yerel seçimlerde radikal islamcı FIS'in (İslamcı Selamet Cephesi) en çok Cumhuriyet Gazetesi'nin Kemalist yazarlarını korkutan zaferi, aslında kendileri için sonun başlangıcı olacaktı. O tarihten sonra Cezayir'li "fundemantalistler" için iniş başladı. Yerel yönetim seçimleri islamcılar için sadece ve sadece ilerde yapılacak genel seçimlerin küçük bir provası, iktidarı ele geçirmek için kullanılacak bir sıçrama tahtasından ibaretti.

Cezayir halkı, ANAP'a tepkisi nedeniyle Sözen'i ve susuzluğu, pisliği, kargaşayı seçen İstanbullular'ın halet-i ruhiyesi içindeydi. İslamcılarla yapılan zoraki evlilik, daha ilk geceden vahim bir düşkırıklığına dönüşmüştü. Radikaldiler ama iktidarsız çıkmışlardı.

Ne bir yerel yönetim programına sahiptiler, ne deneyime, ne bilgiye ne de isteğe. Sadece vaatleri, öfkeleri ve ihtirasları vardı. Vaatler hemen tükendi. Seçimlerden önce verdikleri sözlerin hiçbirini yerine getiremediler; ev kadınlarına maaş bağlayacaklardı, hayati önemdeki konut sorununu çözeceklerdi, en önemlisi, Cezayir'de bazan ancak iki haftada bir verilen suyu artıracaklardı, vs. vs.. Hiç birinin çözümü için en ufak bir girişimde bulunmadılar. Cezayir halkı, ANAP'a olan tepkisi yüzünden Sözen'i ve susuzluğu, pisliği, kargaşayı seçen İstanbullu'ların halet-i ruhiyesi içindeydi: Zoraki evlilik, daha ilk geceden vahim bir düşkırıklığına dönüşmüştü. Radikaldiler ama iktidarsız çıkmışlardı..

İkinci ciddi tökezlemelerini Körfez Krizi sırasında "küçük bir tereddüt anı" olarak yaşayacaklardı. Ruhani ilkelerine diyecek yoktu belki ama Şeriatın dünyevi oportünizmi karşısında "ne İsa'ya ne Musa'ya" yaranmak mümkün oldu. Bir tarafta finansal varlıklarını borçlu oldukları Suudi Arabistan, diğer tarafta "kefere"nin işgal etmeye hazırlandığı kutsal topraklar... Tereddüt saatlerini, radikal islamcıların tavrını beklemeden sokağa dökülerek ABD'yi protesto eden kitlelerin basıncı dağıttı. Önce Suudi Arabistan'ı desteklemeye yeltenen FIS, hemen ardından ABD aleyhtarı gösterilerin başına geçecek, ama bu arada inandırıcılığı önemli ölçülerde zedelenecekti.

Radikal islamın blöfü görülünce...

Cezayirde islamcıların toplumsal muhalefet içinde merkezi rollerini yitirmeye başladıklarına ilişkin bir diğer gösterge ise Mart ayında yaşandı. İktidara yakın tutumlarıyla tanınan Cezayir Genel İşçi Sendikası'nın (UGTA) hayat pahalılığını protesto etmeye yönelik iki günlük genel grev çağrısı FIS çevrelerinde gereken ilgiyi görmedi. Şeriatçılar grev çağrısını geçiştirmeye hatta engellemeye çalıştılar. Ama herkesi şaşırtan bir şey oldu: Radikal islamcıların reddettiği grev çağrısına % 95'lere varan bir katılım oldu.

Bu olay, rejime yönelik yoğun bir hoşnutsuzluğun yıllardır yaşandığı Cezayir'de FIS'in bu tepkiyi ifade etmenin tek zemini olduğu için seçildiğini ve bir başka zemin yaratıldığı anda muhalefetin hemen ona da kanalize olabileceğini gösterdi.

Ülkede 25 yıldır iktidarda olan FLN de (Ulusal Kurtuluş Cephesi) bu durumu görmekte gecikmedi. Radikal islamcıları seçen kitlelerin yaşadığı düşkırıklığı, Aid Ahmet liderliğindeki Sosyalist Güçler Cephesi'nin azalan etkisi, Eski başkan Ahmet Ben Bella'nın yerel seçimlerdeki başarısızlığıyla birleşince, Şadli rejimine

Cezayir'de radikal İslamcıların 1990 Mayısı'ndaki yerel seçim zaferiyle başlayan hareketlenişleri, en çok Cumhuriyet gazetesinin Kemalist yazarlarını ürkütüyor. Örneğin İlhan Selçuk, 130 yıl boyunca Fransa'nın sömürge yönetimi altında yaşamış olan Cezayir'de İslamcı muhalefetin önderi Abbasi Madani'nin Fransızcayı "anadili" gibi bilmesine karşın yabancılarla görüşmelerinde inatla Arapça konuşmasını bir türlü anlayamıyor ve soruyor: "Cezayir'in bağımsızlığından bu yana 40 yıl geçti; Abbasi Madani Fransızcayı neden dışlıyor?" Cezayir'de şeriatçıların toplumsal muhalefet içinde oynadıkları role öylesine abartılı anlamlar yüklendi ki, sonunda iş, Madani'nin kendi dilini konuşmasındaki ısrarında "irtica" kokusu almaya kadar uzandı.

genel seçim tarihini Haziran sonu olarak belirlemek kaldı. FLN "islamcı tehdit" karşısında "kurtarıcı" rolünün seçimlerde başarı anlamına geleceğini hesapladı. Ama bununla yetinmedi; tümüyle kendi lehine sonuçlanacak bir seçim sistemini muhalefet partilerine de kabul ettirmeyi başardı. Durumu geç farkeden FIS'in buna tepkisi genel grev tehditi olacaktı.

İşte son iki aydır Cezayir'de yaşanan olaylara böyle gelindi.

Bundan sonra yaşananlar, tıpkı bu noktaya kadar yaşananlar gibi, genellikle gözden kaçan bir gerçeğin ortaya çıkmasını sağlayacaktır: Cezayir'de radikal islam, mevcut rejimden nefret eden yığınların muhalefeti için aslında bir çaresizliğin adıdır. Hiç kuşkusuz radikal islamcıların bu ülkedeki muhalefetin genel çehresine uygun bir zemin sunma başarısından da sözedilebilir. Ama genellikle sanıldığı ve aktarıldığı gibi Cezayir'deki toplumsal muhalefetin temel karakteri dinsel değil. Sadece toplumsal muhalefet, tepkisini ifade edebileceği tek zeminde buluşuyor ve bu zemini de dinciler sağlıyor. Bu açıdan Cezayir'de hem iktidarın, hem de muhalefetin alternatifsiz olduğunu söylemek gerekiyor.

Nitekim, islamcıların yaptığı 25 Mayıs genel grev çağrısı başlangıçta tam bir başarısızlığa uğradı. Gösterilere kimse katılmıyor FIS liderlerini dinlemeye gelenlerin sayısı bir kaç bini geçmiyordu. Ama iktidarın elindeki tüm yayın organlarını kullanarak, katılım azlığının aslında rejime yönelik genel bir memnuniyetin ifadesi olduğunu vurgulaması, hemen ertesi gün binlerce kişiyi sokağa dökmeye yetti. Cezayir sokaklarının bir çoğunda kurulan barikatların başında özellikle dinci olmayan genç göstericilerin varlığı göze çarpıyordu. Buna rağmen gösterilerin 1988 yılındaki ayaklanma boyutlarına ulaşamamasında, halkın büyük bir bölümünün şeriatçılara ilişkin kuşkuları nedeniyle sokağa dökülmemesinin payı büyük olmalıydı.

İktidarın radikal islamcıları etkisizleştirme operasyonu dinci liderlerin tutuklanmasıyla sona erdi. Bu tutuklamalar da geniş tepkilere neden olmadı.

Şimdi tedirgin edici bir sessizlik hüküm sürüyor Cezayir'de. Yığınlar yine hoşnutsuz. Yeni bir muhalefet dalgası için pek fazla beklenmesi gerekmeyecek. Tepkiler bir şekilde mutlaka dile gelecek, gelmesine ama... ■

Tek kutuplu dünyaya doğru

Ortadoğu ameliyat masasında

Murat Yetkin

Temmuz Ortadoğu'da ve Doğu Akdeniz'de diplomatik trafiğin tarihte nadir görülür ölçüde arttığı bir ay oldu. Türkiye bu yoğun trafiğin işlek bir durağı olarak pekçok önemli ziyarete sahne oldu. Bu ziyaretler arasında en öne çıkanlar, ABD Başkanı George Bush'un ve BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ınkilerdi. Bunların yanısıra İngiliz Dışişleri Bakanı Douglas Hurd, Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Prens Suud el Faysal ve İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteri Hamid El Gabid'in gezileri de sayılabilir.

Yıllardır bir kan gölü ve harabeye dönen Lübnan'da toplumsal uzlaşma umutları iyiden iyiye belirdi. Hafız Esad'ın uzlaşma tavrına karşılık, Lübnan üzerinde kontrol kurmaya çalışan bir başka güç; İsrail ise Güney Lübnan'ı bombalamayı sürdürüyor. ABD'nin Ortadoğu programı üzerine düşen gölge şimdilik, "küçük birader" İsrail gibi görünüyor. Ancak özellikle ABD'nin aktif olarak devreye girmesiyle birlikte İsrail ve Suriye arasındaki saldırganlık dengesinin Lübnan'ın geleceği üzerindeki etkisinin azalmakta olduğu anlaşılmakta. Lübnan'ın güneyindeki Filistin kontrolündeki bölgelerin de birkaç gün süren direnişden sonra Lübnan hükümet birliklerinin inisyatifini kabullenmeleri de bu anlamda önemli bir gelişme. Şiddetin gündelik yaşamın sıradan bir motifi haline geldiği Beyrut'ta yandaki gönüntülere rastlamak artık belki de mümkün olmayacak.

Gezilerin ortak noktası Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de Körfez Savaşı sonrası oluşmakta olan yeni dengeler ve bunların geleceğine ilişkin konuların tartışılması oldu. Bu konuların tartışıldığı tek yer doğal olarak Türkiye değildi. Örneğin Kıbrıs konusu Londra'da yapılan G-7 zirvesinde de Bush'un Yunanistan gezisinde de ele alınan konulardan biriydi. Bush ayrıca diplomatik gelenekleri bir kenara bırakarak resmi gezide bulunduğu Yunanistan ve Türkiye'ye yanında Dışişleri Bakanı James Baker'ı almadı ve Filistin sorununa verdiği önemi göstererek Baker'ı yeni bir ortadoğu turuna gönderdi.

Yani bir anlamda Amerikan yönetimi Ortadoğu'daki üç önemli sorunu, Filistin ve Lübnan; petrol paylaşımı, Irak ve Kürtler ve Kıbrıs sorunlarını eş zamanlı olarak çözme isteğini sergiledi.

Bu sorunun aslında nasıl birbiri içine girmiş olduğu görülebilirse ABD'nin bir an önce çözümündeki ısrarının yalnızca hazır Irak defteri daha kapanmamışken bölge ülkelerini sıcağı sıcağına yatağına alma telaşından kaynaklanmadığı anlaşılabilir. Ortadoğu'nun Körfez Savaşı sonrası yeni dengelerle tanımlanması ve bölgedeki geniş pazar potansiyelinin barış ve istikrar içinde açığa çıkarılması için, ABD'ye göre üç sorunun - tercihen kendi önerileri doğrultusunda- çözülmesi ya da en azından yeniden tanımlanması gerekmektedir. Sosyalist Blok'un çözülme sürecine girmesi ardından Doğu Avrupa'da yaşanan "Çift kutuplu dünyadan tek kutuplu dünyaya geçiş" süreci, şimdi de Ortadoğu'da işlemektedir.

Filistin ve Lübnan öncelik taşıyor

Amerikan yönetimi bu doğrultuda ciddi adımlar attı. Bu adımları atmasında Suriye'nin Körfez Krizi'nin başından itibaren Irak'a karşı ve Batı çözümlerinden yana tavır almasının büyük rolü oldu. Hafız Esad dünyadaki değişimin çabuk farkına vararak hem başını kurtardı ve Batı nezdindeki itibarını arttırdı, hem de Ortadoğu sorunlarının çözümünde kilit konumunu resmen onaylatarak bölgenin yeni siyasi haritasında da söz sahibi olduğunu gösterdi. Önce yıllardır bir kan gölü ve harabeye dönen Lübnan'da en azından toplumsal uzlaşma umudunun ortaya çıkmasına yol açan girişimleri ile bunun işaretini verdi. Şimdi de, Baker'ın gezisi sırasında varılan anlaşma ile ABD'nin Filistin sorunu konusunda "Ortadoğu Konferansı" planını onayladığını ilan ederek hem çoğu kişiyi şaşırttı, hem de "uzlaşmaz" görüntüsünden iyice uzaklaştı. (Konuyu dağıtmış olmayalım ama, bu aralar Suriye'de uluslararası para çevreleri tarafından kredilendirilecek dev altyapı projeleri ilan edilmesi kimseyi şaşırtmamalı.)

Filistin sorunu ve Arap-İsrail anlaşmazlığının giderilmesi doğrultusunda yıllardır sözü edilen uluslararası konferansın toplanabilmesi yönünde olumlu işaretler çoğalıyor. İsrail'de özellikle Likud cephesi ve diğer dinci/sağcı partiler uluslararası plana çıkacak ve Filistinlilerin bir şekilde temsil edileceği bir Ortadoğu konferansına karşı çıkıyorlarsa da FKÖ'nün böyle bir konferansta mutlaka kendilerinin temsil edilmesinin gerekmediğini, halkın sorunlarını bilen partisiz Filistinlilerin de temsil ehliyetinin olduğunu açıklaması dikkate alınması gereken yeni bir gelişme oldu. Filistin halkını, doğrudan FKÖ'nün yerine işgal altındaki topraklarda direnişi örgütleyen insanların temsili, FKÖ'nün konferansta izleyeceği politik çizgi açısından bir sorun yaratmayacağa benziyor.

Suriye'nin Ortadoğu'da Amerikancı çözümle bütünleşmeye dönük attığı bu adımlar bölgede zaten ABD'nin en sadık destekleyicileri olan Suudi Arabistan ve Mısır tarafından da desteklendi. "Küçük Kral" Hüseyin de Körfez Savaşı sırasında Saddam'la saf tutarak ABD nezdinde yitirdiği puanları geri almak ve Filistin derdinden bir an önce kurtulabilmek için kervana katıldı. Böylelikle iş artık İsrail'in onayına kalmış oluyordu. İsrail'de özellikle Likud cephesi ve diğer dinci/sağcı partiler uluslararası plana çıkacak ve Filistinlilerin bir şekilde temsil edileceği bir Ortadoğu konferansına karşı çıkıyorlardı. Bu arada ilginç iki gelişme meydana geldi: FKÖ böyle bir konferansta mutlaka kendilerinin temsil edilmesinin gerekmediğini, halkın sorunlarını bilen partisiz Filistinlilerin de temsil ehliyetinin olduğunu açıkladı. İkinci gelişme de Suriye, Mısır, Suudi Arabistan ve Ürdün'ün "İsrail işgal altındaki topraklarda yeni yerleşim alanları kurmaya son verirse uyguladıkları ambargoyu askıya alabileceklerini" bildirmeleriydi. Bu gelişmeler ABD Dışişlerini fazlasıyla memnun etti. Top artık tümüyle İsrail hükümetindeydi. Baker, Ortadoğu gezisinin son durağında bunun İsrail için çok büyük bir sınav olduğunu vurgulayarak tavrını açıkça ortaya koydu. Sam Amca son sözünü söylemişti.

İsrail işgal altındaki Arap topraklarından vazgeçmeye ne kadar gönülsüz de olsa, eninde sonunda varlığını muhtaç olduğu Sam Amcası'nın bölgedeki çıkar önceliklerini perdelemeyi daha ne kadar sürdürebilir? Bölgedeki Amerikan çıkarları ve çözüm olasılığı önündeki engellerden biri olma görüntüsüyle hem diğer Batılı ülkeler hem de kendileri için hayati önemi olan- ABD'deki Musevi lobisinin desteğini aşındırmak da İsrail için ciddi bir risk unsurudur. Kaldı ki israil aslında böylelikle çok fazla bir şey yitirmiş olmamakta, yalnızca daha fazla yayılmamaya söz vermektedir. Yoksa ne ABD, ne İngiltere, ne de diğerleri İsrail'in elinden toprak alıp Filistinlilere vermeyi düşünmemektedirler. Onlar açısından ideal çözüm Gazze Şeridi ve Batı Şeria'ya belli bir özerklik tanınması ve Filistinlilerin böylece genişletilmiş bir Ürdün Federasyonu içinde kendilerine belki "toprak" değil ama "yer" bulmalarıdır.

Filistin sorunu ve Arap-İsrail anlaşmazlığının giderilmesi doğrultusunda yıllardır sözü edilen uluslararası konferansın toplanabilmesi bile Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'deki diğer sorunların çözümü için itici ve kilit bir gelişme olacaktır.

Başta Lübnan sorunu için, İran'ın şu anda geriye çekilmiş görünen varlığıyla, Lüb-

nan, Suriye ile İsrail arasındaki güç çekişmesinin uygulama laboratuarı gibidir. Ancak özellikle ABD'nin aktif olarak devreye girmesiyle birlikte bu saldırganlık dengesinin Lübnan'ın geleceği üzerindeki etkisinin azalmakta olduğu görülmektedir. Lübnan'ın güneyindeki Filistin kontrolündeki bölgelerde birkaç gün süren direnişden sonra Temmuz ayında -en azından- ağır silahlarını Lübnan hükümet birliklerine teslim etmeyi kabul etmeleri bu anlamda önemli bir gelişmedir. Filistinliler bile silahları bırakmakta, ama İsrail jetleri Güney Lübnan'a bomba yağdırmayı sürdürmektedir. Bu gelişme aynı zamanda Filistinlilerin Amerikan yetkilileri ile gerçekten bir diyalog zemini oluşturduklarının da göstergesidir. Nitekim FKÖ ile ABD arasında Fransız Dışişleri Bakanı Roland Dumas'nın resmen arabuluculuk yaptığı daha sonra doğrulanmıştır. Amerika açısından Lübnan'da da en büyük sorun kaynağı olarak İsrail kalmıştır. Dolayısıyla Sam Amca'nın yıllardır şımarttığı yeğeni Yitzak'ı uzlaşmaya ikna etmekten başka yolu kalmamış görünmektedir.

Bush, Yunanistan ve Türkiye gezilerinde diplomatik gelenekleri bir kenara bırakarak yanına Dışişleri Bakanı James Baker'ı almadı ve Filistin sorununa verdiği önemi göstererek Baker'ı yeni bir Ortadoğu turuna gönderdi. Baker'ın Arap dışişleriyle yaptığı görüşmelerde Suriye, Mısır, Suudi Arabistan ve Ürdün'ün "İsrail işgal altındaki topraklarda yeni yerleşim alanları kurmaya son verirse uyguladıkları ambargoyu askıya alabileceklerini" bildirmeleri ABD açısından son derece olumlu karşılandı. Top artık tümüyle İsrail hükümetindeydi. Baker, Ortadoğu gezisinin son durağında bunun İsrail için çok büyük bir sınav olduğunu vurgulayarak tavrını açıkça ortaya koydu.

Doğu Akdeniz'in kalbi Kıbrıs

Arap-İsrail uyuşmazlığını kendi planları uyarınca gidermeye çalışarak Doğu Akdeniz kıyılarını bir savaş alanı olmaktan çıkarıp eskisi gibi dünyanın en çekici ve işlek pazarlarından biri haline getirmeye çabalayan Amerika'nın bölgenin tam ortasında, her tarafa hakim Kıbrıs adasındaki uyuşmazlığı ilgisiz kalması beklenemez.

Üstelik Kıbrıs, Amerika'nın bölgedeki NATO üyesi iki müttefiki Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sürtüşme nedenlerinden biridir ve bu yönüyle bölgedeki Amerikan çıkarları açısından sürekli bir tehdit unsuru durumundadır. Her iki ülke de Amerikan yönetimlerine diğeri üzerine bu nedenle baskı uygulaması için baskı yapmaktadırlar. Hatta Yunanistan ABD'nin Türkiye'ye yaptığı askeri yardımla şantaj yaparak kendi çözümünü kabul ettirmesini istemektedir.

Ada uzun yıllar süren kanlı bir kargaşa döneminden sonra, "Enosis: Yunanistan'la Birlik" gündemiyle darbe yapan faşist bir cuntanın Türk askeri müdahalesi ile 1974'de devrilmesinden bu yana bölünmüş durumdadır. Türkiye bu yolla hem Kıbrıs Türk toplumunun daha kanlı bir kırıma maruz kalmasını önlemiş, hem de tüm Ege ve Akdeniz limanlarının olduğu gibi Kıbrıs'ın da Yunanistan'ın denetimine girmesi gibi muhtemel bir kabustan kurtulmuştur Bunun karşılığı ise son 17 yıldır Türkiye'nin her uluslararası platformda Kıbrıs yüzünden dış politikasındaki en büyük güçlüğü yaşıyor oluşudur.

Aslında Kıbrıs'ın sesiz ve sürekli konuğu İngiltere de askeri varlığını gözlerden ırak sürdürmesine zemin tanıyan mevcut durumdan pek şikayetçi değildi. İngiltere'nin bile Yunanistan'ın işin içine pratik olarak Sovyetler, Çin ve Fransa'yı da katarak daha da karmaşıklaştıracak olan "9'lu Zirve" önerisinden çok Türkiye'nin "4'lü Zirve"sine meyletmesi, ABD tarafından tüm bölge için öngörülen çözüm planının kapitalist blokta kabul gördüğünü gösteriyor. Burada Türkiye'nin "4'lü Zirve"sindeki temel unsurun Kıbrıs Türk toplumunun siyasi eşitliği olduğunu ve Yunan/Rum tarafın asıl itirazının ise bu olduğunu belirtmenin yararı var. Rum yönetimi her ne kadar kendilerinin Kıbrıs'ın tek resmi hükümeti olduğunu vurgulasa da son 17 yıldır her iki toplumu da temsil eden meşru hükümet olmadıkları ve son 17 yıldır Kıbrıs'ta kimsenin etnik gerilim nedeniyle öldürülmemiş olduğu da bir gerçek.

Avrupa'dan aşağıya Doğu Akdeniz kıyılarına ulaşıp içlere gittikçe, bölgedeki tüm bu değişim sürecine bahane olan Irak, yani petrolün paylaşımı sorunu ağırlığını hissettiriyor.

Petrolün korucusu Kürtler, Jandarması Türkler

Irak yıllarca, ABD ve Fransa başta, emperyalist politikalar doğrultusunda İran'a karşı kullanıldı. Bu arada Suudi Arabistan'dan ve kendi ili olduğunu iddia ettiği Kuveyt'ten büyük para yardımları kabul etti. Ne zaman ki İran'la savaşı bitti ve Saddam Hü-

seyin'in kendi başına bölgede liderliğe soyunduğu ortaya çıktı. Batı dünyası kendi yarattığı bu canavarı bu kez de başka politikalar uğruna kullanmaya ve aynı zamanda da harcamaya başladılar. Körfez'de savaşın patladığı günlerde Amerika'da ünlü gazeteci Pierre Sallinger imzasıyla piyasaya çıkan bir kitapta Kuveyt harekatının aylar öncesinden ayrıntılarına varana dek hesaplanmış olduğu öne sürülüyor. Şimdiye dek bunu destekleyen yüzlerce iddia ortaya atılmış durumda.

Birleşik Görev Kuvveti'ni oluşturan güçlerin ilgisi Kerkük, Tebriz ve Bakü petrollerine ve tabii petrolün getirdiği zenginliği bir pazar hareketliliğine dönüştürmeye yönelik. Bu nedenle bölgenin tam ortasında siyasi olarak etkileri altında ve siyasi bir tehdit unsuru olarak Kürtleri, Irak Kürtlerini kullanmak istiyorlar. Kürtlerin bir kısmı ise buna teşne görünüyor. Çekiç Güç'ün Türkiye'de konumlanmak üzere Irak Kürdistanı'nı terk ederken sevgi gösterileriyle uğurlanmaları, hatta birliklerin bölgeyi terketmemeleri için yapılan gösteriler bu kanıyı güçlendiriyor.

Eğer bu iddialar doğruysa Mezopotamya'da bugün yaşanan gelişmelerin pek de o kadar Saddam'a tepki olarak ortaya çıkmadığı görülebilir. O kadar ki, Ortadoğu'da hazır bir müdahale gücünün ilk prototipi, Kuzey Irak'taki Kürtlerin Batı'nın kendilerini kollamalarındaki ısrarı gerekçe gösterilerek Türkiye'de üslendirilmiştir. Türk hükümeti, büyük ölçüde kamuoyu ve ordu baskısıyla, Birleşik Görev Kuvveti (BGK) adı verilen bu gücün yalnızca "yeni bir Kürt göçüne engel olmak" amacıyla ve "siyasi caydırıcılık" temelinde olduğunu ABD, İngiltere ve Fransa'ya kabul ettirmiştir. Görüşmelerde özellikle Irak'a müdahale konusunda istedikleri esnekliği alamayan Amerikalı ve İngiliz yetkililer bir yandan şimdilik Türk hükümeti ne verirse onu almayı kabul etmekte, diğer yandan şikayetlerini kendi ülkelerinin basın kuruluşlarına sızdırarak ileriye dönük zemin hazırlığı yapmaktadırlar. Bu sızdırılmış bilgilerin anafikri Türk hükümetinin "zavallı Kürtlere yardım etmek için Irak'ın başını ezme" doğrultusunda ayak sürüdüğüdür. Uzun vadeli bakıldığında bu gücün şu an burada niye bulunduğundan çok bizzat varlığının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Yani bu güç gerçekten de -bu kez- bölgede herhangi bir müdahalede kullanılmayabilir, ama ileride benzeri güçlerin varlığı ve müdahalesini meşrulaştırmaktadır.

Kürtlerle tarihi olarak yakından ilgilenen İngiliz ve Fransızlara bu kez Amerika da katılmış durumdadır. Bu ülkeler bu kadar siyasi riski göze alıp, hatta askerini, uçağını getirip gerekirse savaşıp ölebilecek kadar mı sevmektedirler Kürtleri? Tabii ki hayır. Onların ilgisi Kerkük, Tebriz ve Bakü petrollerine ve tabii petrolün getirdiği zenginliği bir pazar hareketliliğine dönüştürmeye yönelik. Bu nedenle bölgenin tam ortasında siyasi olarak etkileri altında ve siyasi bir tehdit unsuru olarak Kürtleri, Irak Kürtlerini kullanmak istiyorlar.

Kürtlerin bir kısmı ise buna teşne görünüyor. Durumunun her türlü kışkırtmaya ne kadar açık olduğu Temmuz sonlarında Süleymaniye'de çıkan olaylarda görüldü. Muhtemelen İran kaynaklı olan ve Kürtlerle Bağdat arasındaki özerklik görüşmelerini engellemeye yönelik olduğu anlaşılan olaylar Batı basınını bekleyen şahinleri bir anda "işte şimdi sırasıdır" noktasına getirdi. Durumun Amerika veya İngiltere açısından uygun olduğu bir anda bu tür kışkırtmaların olmayacağının ve Türkiye'nin buna doğrudan taraf olmayacağının artık hiçbir garantisi kalmamıştır.

Türk hükümetinin ülkede üslenecek çokuluslu bir güce ilişkin değerlendirmeleri kamuoyuna açıklandığı gibi ulusal egemenlik ve çıkarları kollamaktan daha çok Türkiye'deki Kürt sorununu ne şekilde etkileyeceği noktasında yoğunlaşmaktadır. Özal'ın 24 Temmuz'da Diyarbakır'da yaptığı konuşma hükümetin PKK üzerine çok daha sert gideceği işaretini vermekte, bunun gerekirse sınır ötesi harekatı kapsayacağını vurgulamaktadır. Ama askeri ve diğer zora dayalı metotlar Kürt sorununun çözümünde Türk hükümetine şimdiye dek halkın daha çok tepkisinden başka ne getirmiştir ki? Halk bu tepkiyle her geçen gün -belki ideolojisini ve hatta taleplerini tümüyle paylaşmasa da- PKK ile daha yakınlaşmaktadır.

Ortadoğu'nun yatırıldığı ameliyat masasından soğuk savaşın yarattığı iki kutup arasındaki çekişmeyi kullanarak varlığını sürdüren çok bilinmeyenli dengelerden temizlenmiş olarak kalkması düşünülmektedir. Amerika ve G-7'nin diğer devleri, bölgedeki ilişkileri kapitalizmin pazar ekonomisini hakim kıldığı bu tek kutuplu dünya çerçevesine yerleştirdikten sonra belki de Güneydoğu Asya'ya doğru yelken açacaklardır. ■

Amerikancı çözümler öne çıkıyor

Kıbrıs'ta tarihi kim yapacak?

Hürrem Tulga

Tarihi değiştiremediğimiz için onu tekrar tekrar yaşamaya devam ediyoruz" 1960 "Kıbrıs Cumhuriyeti" İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve ABD'nin kendi aralarındaki uzlaşmanın bir sonucuydu. Şimdi de yerleştirilmek istenen "çözüm" pek farklı değil. Aradan geçen zaman ve federasyon takısı dışında, sahnedeki oyunculara kadar neredeyse hiçbir şey değişmemiş. Yine aynı güçler ve yine kapalı kapılar ardında. Yöntem aynı yöntem, önerilen şeylerde de pek farklılık yok.

Kendi tarihlerinin yazımına başlayamayan halklar için "kaderdir" bu... Birileri çıkar ve çok doğalmış gibi, halklar adına ve hatta halkların alkışları arasında tarih yapar.. Dün alkışlanan kurtarıcı lanetlenirken, bugün kurtarıcılığa soyunan alkışlanır;"Thanks President Bush"

Bush'un Yunanistan ziyareti, ardından Ankara'daki temasları "çözüm"ün nevini de, nerelerde arandığını da yeterince açıklıyor.

Kendi tarihlerinin yazımına başlayamayan halklar için "kaderdir" bu... Birileri çıkar ve çok doğalmış gibi, halklar adına ve hatta halkların alkışları arasında tarih yapar... "Kurtarıcıların" arasından biri gitse de bir başkası gelir. Dün alkışlanan kurtarıcı lanetlenirken, bugün kurtarıcılığa soyunan alkışlanır; "Teşekkürler President Bush"

Yazılan "kurtarıcıların tarihi"dir. O kadar...

Ne kadar ilginçtir, bütün resmi muhalefet partileri ve eklentileri "umudumuz Bush" diyebilmektedirler. Resmi muhalefetin önde gelen lideri girişimlerinden dolayı, ABD'ye resmen teşekkür edebilmiştir.

Kıbrıs sol çevreleri arasında düne kadar iktidar çevrelerine yöneltilen yaygın bir deyiş vardı: "İngiliz işbirlikçiliği". Şimdi ise muhalefet da aynı pozisyona düşmüş... Bütün bu açmazlarda evrimci ve aşamacı anlayışların büyük payı olduğundan ise kuşku yok.

Gericilik de benzer pozisyon içinde. Sadece dayanmaya çalıştığı "kurtarıcılar" değişik. O da statükoyu savunmak için eline geçirebildiği herşeye sarılıyor.

Düne kadar TC devletine dayanan bu güçler, şimdi aralarının açılmasından dolayı sicilli faşist Türkeş'ten medet umuyor. Ardından Aydınlar Ocağı'na Kuzey Kıbrıs'ta şube açtırılmış. Bütün bunların Denktaş'ın resmen onayı ile alenen olması aslında bir kararlılık göstergesidir de. Şimdilik sola yönelmemiş olmakla birlikte yeniden bombaların patlamaya başlamış olması da statükonun her tür yöntem ve araçla savunulacağını gösteriyor.

Bütün bu gelişmelere rağmen halkta çarpıcı bir kayıtsızlık görülüyor. Büyük bir çoğunluk Kıbrıs'ta bir anlaşmadan yana olmakla birlikte tam bir bekleyiş içerisinde. "Umutlar" Bush ve Özal'a dönük. "Yaparsa onlar yapar" anlayışı hakim. Kuzey Kıbrıs'ta yeni bir sol seçeneğin yaratılamamış olması ve son seçimlerden bu yana

siyasal boşluğun devam etmesi, dış beklentileri, dışardan ummacılığı büyütmüş. "Ummacılık" siyasal ataleti, siyasal atalet ummacılığı besleyerek bir kısır döngü oluşmuş. Resmi muhalefetin, zaten kendisinin de oluşmasında payının olduğu, dışardan ummacılığa resmen katılması resmi muhalefetin de iflası anlamına geliyor. "Asıllar varken yedeklere bakılmaz".

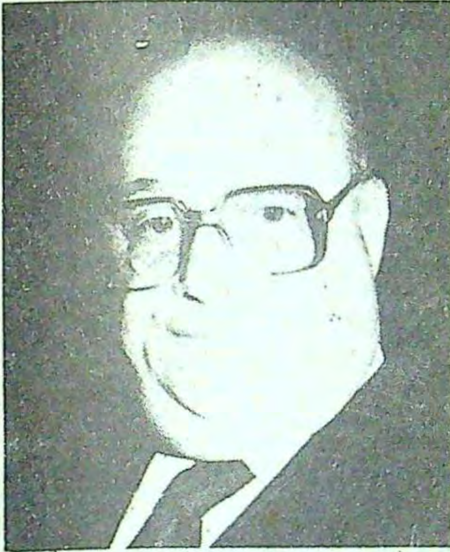
Oysa Kıbrıs sorunundaki hareketlenmeden dolayı beliren umutları muhalefet, kendi talepleri ve çözümlemeleri ile yönlendirip bir güç olma fırsatını yeniden yakalayabilirdi. Bir başka güce değnekçilik ve yamanma yeğlenince kendi varlık gerekçesini yitirmiş oldu.

Kıbrıs'ta bir anlaşma olur mu olmaz mı? Federasyon kurulur mu kurulmaz mı?

Öncelikle şu açıkça ifade edilmeli. Aktif hatta pasif olarak oluşumuna katkıda bulunmadığımız taraf olmadığımız bir politik olguyu, önceden görebilecek bir 'gözlüğe sahip değiliz. Yine de şu kadarını söylemek mümkün.

Şu andaki statüko veya gerçekleşmesi olası anlaşma; her ikisi de sistem içi çözümler durumunda.. Kapitalist-emperyalist sistemin genel çıkarlarıyla çelişmiyor.

Bir diğer nokta Türkiye'nin üst yapısında, devlette bir süreden beridir önemli sayılması gereken değişiklikler yaşanmış. Bu değişikliklere Türkiye'nin Ortadoğu'da üstlenmeye başladığı yeni aktif roller eşlik ediyor. Türkiye'nin bu yeni pozisyonu, gücü yanında güçsüzlüğünü de ifade ediyor. Bu anlamda TC'nin politikalarını belirleyen iç ve dış güçlerin tercihleri, aralarındaki ilişki ve çelişkiler belirleyici olacak. Ama nasıl? "Kehanet" burada geçerliliğini yitiriyor. Ortadoğu'da "sonsuz sayıda"ki faktörün sürekli değişiklik içinde olduğu ve önceden kestirilemeyen, beklenmeyen gelişmelere yol açtığı biliniyor. Akademik çalışmalar "kehanet" için yeterli olamıyor.

ABD'nin Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de 'yeni dünya düzeni'ni tesis etmeye dönük programının önemli unsurlarından biri de Kıbrıs.. Son dönemde Kıbrıs üzerine çok yönlü politik manevralar sergilenirken halkta çarpıcı bir kayıtsızlık gözleniyor. Büyük çoğunluk Kıbrıs'ta bir anlaşmadan yana olmakla birlikte tam bir bekleyiş içerisinde.. "Umutlar" Bush ve Özal'a dönük. "Yaparsa onlar yapar" anlayışı hakim. Kısacası yeni "kurtarıcılar" bekleniyor şimdilerde Kıbrıs'ta. Gericilik de benzer pozisyon içinde. Sadece dayanmaya çalıştığı "kurtarıcılar" değişik. O da statükoyu savunmak için eline geçirebildiği herşeye sarılıyor. Düne kadar TC'ye dayanan bu güçler, şimdi aralarının açılmasından dolayı Türkeş'ten, Aydınlar Ocağı'ndan medet umuyorlar. Denktaş da bu yaklaşımların dışında sayılmaz.

Ancak kesin olan bazı şeyleri burada ifade edebiliriz.

Kuzey Kıbrıs'ta domino taşları örneği, bütün ekonomik sektörler, peşpeşe devriliyor. Önce binlerce işçiyi sokağa atarak Asil Nadir çöktü. Ardından otellere kilit vuruldu. Şimdi de Türkiye'ye yapılan bavul ticaretinin durdurulması ile ticaret de büyük bir darbe yemiş durumda. Geçmişte Türkiye'nin büyük rakamlarla ifade edilen para transferlerinin kısıtlandığı ve sadece kamu görevlilerinin ödemelerinde kullanıldığı da biliniyor. Bu ekonomik felç durumu, yönetici odaklara güç anlar yaşatırken, bir de buna Kıbrıs sorunundaki belirsizlik ve yine bu sorundan dolayı baskı altına alınmaları eklemleniyor.

Bu tablo halk kitlelerinin bütün sessizliklerine rağmen bir krizin derinliğine yaşandığını gösteriyor.

Kuzey Kıbrıs, son dönemlerde belirginleşen bu kriz haliyle Güney Kıbrıs yakasından iyice uzaklaşıyor. Bu durumda refah toplumları arasında sayılan Güney Kıbrıs'la nasıl birleştirilecek? Anlaşma konusunda da en önemli problem zaten bu ikili yapılanmadan kaynaklanıyor.

Resmi muhalefet yanıtını kesin olarak vermiş durumda:

Bu işi Bush ve Özal yaparsa yapar. "Kurtarıcılara ihtiyaç var". Nitekim "değnekçilik" yapmak için hemen birleşiverdiler.

Devrimcilerin ise Bush'a, Özal'a yamanan muhalefet cephesini paylaşması elbetteki düşünülemez. Onların yeri, dünya devrimci demokratik geleneğinin yanı olmalıdır. Bu anlamda çok ciddi çözümlemelere ulaşmak ve kriz anını karar anı olarak anlamak gerekmektedir.

Yıllarca Batıdan estirilen ve bütün Kıbrıslıları meşgul eden, her ne pahasına olursa olsun bir anlaşma için "kurtarıcıların" peşinden mi sürüklenecekler.. Yoksa, devrimci-demokratik ilkeleri savunarak, kendi yazgılarını belirleme mücadelesi içindeki güçlerle dayanışma içinde, geleceğin Kıbrıs'ını, Ortadoğusu'nu ve dünyasını yaratmaya mı çalışacaklar?

Çok açık olan bu yanıtı çok yakın bir gelecekte, el ve tırnakları ile vermek zorundadırlar. Diyarbakır, Zonguldak, Filistin cephesinde yer alabilmenin bedelini göze almalılar... ■

Lynn Segal'le kadın hareketi üzerine

"Ayrışma başarının ürünü"

Çiğdem Çidamlı

Lynne Segal. Avustralya kökenli bir sosyalist-feminist. Kadın hareketinin gerçek bir eylemlilik süreci, bir pratik olarak yaşandığı 1970'li yılların başında, Sidney'deki radikal bir öğrenci çevresinden kişisel nedenlerle İngiltere'ye "kaçmış". İki çocuğuyla ve tek başına. İngiltere'deki ilk yılları için "Feminizm benim kurtarıcım oldu" diyor. İlk politik kimliği ise sosyalist. Avrupa'da tek bir kadın hareketinden sözedilemeyen bugünün koşullarında yazdığı "Değişen Erkeklikler-Değişen Erkekler" isimli kitabında şu temel tezi savunuyor: "Erkekler değişebilirler ve değişiyorlar da, bu, çok uzun bir süre alsa bile." Kitabının diğer adı da bu değişimin ritmini anlatıyor: "Ağır Çekim".

Segal'in "Değişen Erkeklikler..." adlı kitabı yakında Ayrıntı Yayınları tarafından Türkçe yayınlanacak. Türkiye'deki kadın literatürü izleyicilerinin "Gelecek kadın mı?", "Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik" isimli kitaplarıyla da tanıdığı Segal, Temmuz ayı içinde Türkiye'ye geldi. Türkiye'li feministlerle de kısa sohbetler yapan Segal, "oldukça iyimser" bulundu.

Kadın hareketindeki bölünme ve ayrışmalar tam da hareketin bir başarısının ürünüdür. Daha çok sayıda kadın harekete katıldıkça, kendi öncelikleri ve talepleriyle ilgilenmeye başladılar.

Kitabınızda tek bir evrensel "erkeklik" tipinden sözedilemeyeceğini ve değişime uğrayanın da bu farklı erkeklikler olduğunu söylüyorsunuz. Batı Avrupa'daki farklı kadınlık durumlarının son yirmi yıl içindeki değişimi ve bunun kadın hareketi üzerindeki etkileri neler oldu?

Elbette kadın olmanın farklı biçimleri ve farklı kadınlık tipleri olduğunu düşünüyorum. Kadın hareketine 1970'lerin sonunda yöneltilen eleştirilerden biri, bizim, bir orta-sınıf-Avrupa merkezli kadın tipini evrensel tip olarak dayattığımız biçimindeydi. Bu kadın tipolojisinin ve onunla birlikte ifade edilen niteliklerin, diğer kadınlık tipleri için geçerli olmaması bir yana, 1960'ların ortalarında Betty Friedan tarafından tarif edilen "yalıtılmış, bıkkın evkadını" tipi gerçekten sorundu. Ve bu tipoloji her zaman yapılacak bir sürü işi olan işçi kadınlar, siyah kadınlar açısından geçerli değildi. Bu kadınlar yalıtılmış değillerdi, bir ilişkiler ağına sahiptiler ve sorunları farklıydı. Psikolojik olarak da farklıydılar çünkü farklı koşullarda yaşıyorlardı.

Evet, farklı kadınlık durumları var ve sadece bizim hareketimizde değil, ilk dönemin kadın hareketlerinde de belirli bir orta sınıf beyaz kadın tipini, egemen tip olarak dayatma eğilimi mevcuttu. Değişime gelince; ilk söyleyebileceğim şey değişime ağlamamak ve nostaljik olmamak gerektiğidir. Hareketin o ilk günlerinde, "kızkardeşlik" günlerinde kendimizi tek bir hareketin üyesi olarak bir arada hissediyorduk. Farklılıklarımız olmasına karşın, bu bir arada oluş bize yeni bir güven duygusu sağlıyordu. Ancak değişimin de neredeyse kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum. Hiç bir şey aynı kalmıyor ve esas belirtmek istediğim şu: Kadın hareketindeki bölünme ve ayrışmalar tam da hareketin başarısının bir ürünüdür. Daha çok sayıda kadın harekete katıldıkça, kendi öncelikleri ve talepleriyle de ilgilenmeye başladılar. Böylece birlik, "biz olma" duygusu da kaçınılmaz biçimde yokolmaya başladı. Böylece bugünün tek değil birçok feminizmine ulaştık. Bunun iyi ve kötü tarafları var. Kötü tarafı, birlikte bir güç olma duygusundan yoksun olmamız. Ama iyi tarafı bugünlerde Batıda olduğunu düşündüğüm gibi, fikirlerin hala ayakta olması ve birçok kadın tarafından savunulması.

Farklı kadın hareketlerinin kendilerini ifade ettikleri değişik alanlar öncelikle hangileri?

Bugün şöyle bir gelişme yaşanıyor. Thatcher hükümetinin uyguladığı politikalar sorunları artırdı ve insanlar "politik insanlar" olarak kendilerine daha az güven duymaya başladılar. Kendi özel hayatlarına kapandılar. Ancak özellikle 1980'lerde en fazla gelişen hareket "barış hareketi" oldu. İngiltere'nin füze rampası olarak kullanılmasına karşı çıkan hareketlere, kampanyalara çok sayıda kadın katıldı. Bununla birlikte de feminizmin ele aldığı konular değişime uğradı. Burada tabii rahatsız edici bir eğilim de var; örneğin kadınların mutlaka barışçıllığın simgesi, barışı sağla-

Bir hareket ivme kazanıp, kazanıp, herkes heyecanlanıp sonra geri dönüp bakıldığında çok da büyük bir değişim görülmediğinde, hareket sönmeye başlıyor. Şimdi Batıda yeşil hareket çok yaygın. Bir çok kadın da yeşil politika içinde yeralıyor. Ve bu kez de kadınların doğaya yakın olması gibi konular öne çıkıyor. Bir feminist olarak önemli olan değişik akımlar içinde de kendi fikirlerinizi varetmek.

yanlar olarak gösterilmesi. "Gelecek Kadın mı?" isimli kitabımda göstermeye çalıştığım gibi, kadınlar mutlaka barışçı değillerdir. Bir kısmımız öyle olabilir, bir kısmımız değildir. Ve savaşlarda da kadınlar sık sık çok kritik bir rol üstlenebilirler.

Ancak 1980'lerin sonunda barış hareketi de bunalıma girdi. Neden...çok da fazla anlamış değilim. Ama bir hareket ivme kazanıp, kazanıp, herkes heyecanlanıp sonra geri dönüp bakıldığında çok da büyük bir değişim görülmediğinde, hareket sönmeye başlıyor. Şimdi Batıda yeşil hareket çok yaygın. Bir çok kadın da yeşil politika içinde yeralıyor. Ve bu kez de kadınların doğaya yakın olması gibi konular öne çıkıyor. Bir feminist olarak önemli olan değişik akımlar içinde de kendi fikirlerini varetmek.

Doğu Avrupa'daki değişimlerin de önemli bir etkisi olması beklenebilir sanırım?

Birkaç yıl önce Avrupa'da kadınlar arasında bir ilişki ağı oluşturma fikri ortaya atıldığında bu büyük bir heyecan yarattı. Biz bir sosyalist-feminist ilişki formu oluşturabilirsek, daha büyük bir sese kavuşabileceğimizi düşünüyorduk. 1989 sonlarında Doğu Avrupa'daki değişimler ve mevcut devletçi-sosyalist yapıların yıkılmasıyla birlikte, bu ülkelerdeki kadınlarla önceki temaslarımızın da sağladığı kolaylıkla, yeni potansiyel olanaklar ortaya çıktı. Bu kadınlar mevcut parti ya da devlet yapılarının dışında ilk kez kadınlar olarak aktif hale geliyorlar. Ancak diğer yandan büyük bir ekonomik yıkım onları bekliyor ve beklentilerin çok hızla yıkılmasından doğan bir umutsuzluk hali var. Çünkü bu kadınlar, ülkelerindeki değişimin içinde çok çabuk marjinalleştirildiler. Macaristan, Yugoslavya, Çekoslovakya'dan gelen çok sayıda kadınla temasımız oldu. Radikal de-

Erkekler bile değişebilir

Segal'in önümüzdeki günlerde Ayrıntı Yayınları'ndan çıkacak "Değişen Erkeklikler Değişen Erkekler" isimli kitabının giriş bölümünü özetleyerek yayınlıyoruz:

Virginia Woolf 'Kadınlar erkekler hakkında kitap yazamazlar' diye yazmıştı; en azından böyle sınıflandırılabilecek kitaplar yazmazlar. Erkekler de erkekler hakkında yazmazlar; en azından hızla moda olan fikirlere göre yazmazlar. Erkeklerin daima Tanrı'yı veya erkeği değil "kadın"ı incelemeyi tercih ettikleri açıktır. Özel cinsiyet- farklı, zor, sorunlu cinsiyet- olarak belirlenip geleneksel olarak inceleme konusu olan kadınlardır, erkekler değil. Ancak zaman değişiyor, okuyup yazdığımız şeyler de. Ancak erkekliğe duyulan ilginin bu denli artmasına karşın, erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarını sona erdirmeye yarayacak bir cinsel politika arayanların düşüncelerinin sürekli karamsar kalması ironiktir. Erkeklik üzerine yazılan yeni kitapların çoğu sürekli olarak karmaşıklığın ve çelişkilerin üzerinde durur. Yine de onun özgül doğasını ve anlamını keşfetmeye çok az zaman ayırırlar. Bu konuyla ilgili yazılardaki patlamaya rağmen "erkeklik kategorisi" tamamıyla karanlıkta kalır. Bu kitapta, değişim mücadelesinin merkezinde erkekler arasındaki farklılıkları anlamanın yattığına inandığım için,yukarıdaki gibi bir "erkekliğe" değil, bazı özgül "erkekliklere" bakarak soruna yeni bir tarzda yaklaşmaya çalıştım.

Baskın erkeklik ideallerinin etkisinin ve gücünün bireylerin herhangi bir içsel özelliğinden değil, erkeklerin kendilerinden olmayanlara karşı sözde üstünlüklerinden dolayı bu ideallere yüklenen toplumsal anlamdan türemiş olduğunu ileri sürüyorum.

Bazı bölümlerde erkeklik ideallerindeki ve davranışlarındaki değişikliğin başladığı alanlara değineceğim; veya en azından çelişkilerin ve zorlukların en etkin olduğu alanlara. 'Günümüzde erkek en çok nerede değişim baskısına karşı dayanıksızdır?" diye soracağım. Değişime karşı güçlü direnişlerini nasıl kırabiliriz? Deirdre English şöyle yazmıştı: "Erkekleri sevsek de, onlardan nefret etsek de bizim -feministler olarak- en temel görevimiz onları anlamaktır. "Erkekliğin" gücü ve anlamı sadece anatomiden ve aile içindeki etkileşimden değil, daha geniş toplumsal ilişkilerden gelir. Bunlar kadınların aşağılanmasına ilişkin kültürel gerçekliğin, sadece dilde değil devletin, endüstrinin ve diğer bütün toplumsal, ekonomik ve politik iktidar kaynaklarının işleyişinde somutlaştığını ortaya koyar. Erkeklerin değişime karşı direnmesi onların yapılarına özgü bir inatçılığa veya yetersizliğe indirgenemez. Erkekler değişebilirler ve değişirler de. Değişime karşı bu direnç, çağdaş toplumun daha geniş ekonomik, toplumsal ve politik yapılarını karakterize eden süreğen cinsiyet rutinlerine de bağlıdır. Ancak, toplumsal gerçeklikler durağan değildir. Gelecekteki kadın-erkek ilişkileri değişime açıktır, sürekli savaşlar verilir, kaybedilir ve kazanılır ve değişim, özgürleştirici hareketlerin tasarlanmış sonucu da olsa, diğer faktörlerin tasarlanmamış sonucu da olsa kaçınılmazdır. Yakın zamanlarda erkekler üzerine yazan feministlerin çoğu hiçbirşeyin değişmediğini ileri sürerler. Ancak, birşeylerin aslında nasıl değiştiğini görmek daha ilginç ve kesinlikle daha yararlıdır. Bozguncu kötümserlikle budalaca iyimserlik arasında bir yol bulmak mümkündür. ■

mokrasi bir çok insanın ilham kaynağı durumunda ancak bu eğilimler ekonomik bunalım tarafından yokedilme tehlikesi altındalar. Ancak insanlar politik biçimlerde örgütlenmeye çalışıyorlar. Bu yüzden olanaklar ve tehlikelere birarada bakmak lazım. Doğu Alman bir kadın yazarın söylediği gibi şimdi sarkaç umutsuzluk tarafında salınıyor. Biz de bu değişimleri izliyoruz. Benim de çalıştığım Feminist Review'nun gelecek sayısında devletçi sosyalist yapıların çöküşünün feministler için ne anlama geldiği irdeleniyor. Çünkü sosyalist-feminsitler her zaman feminizm ve belirli bir tip sosyalizm arasında bağlantı kurdular, bu tabii mevcut devletçi-sosyalist ülkelerdekinden çok farklı sosyalizm tipiydi. Bu arada gelişen milliyetçilik ve onun gerici biçimleri de çok korkutucu.

Kadınların siyasi etkinlikler içinde yer almalarının olumlu sonuçlarını 1984 madenci grevinde gözlediğini belirten Segal, "Siyasi etkinliklere katılan kadınların dönüp biraz da kendi hayatlarını düşünmeye başladıklarına inanıyorum. Bir başlangıç olarak belki.. Sokaklarda yürüdüklerinde evişleri, çocuk bakımı, biraz da olsa azalıyor. Asla sorgulanmayan, hep kabullenilen gündelik rutin işler sorgulanıyor"

Kitabınızda erkeklikler ve erkeklik imgelerinin son yirmi yıllık değişimini anlatırken değişime en açık olanların orta sınıftan eşleriyle yaklaşık olarak eşit mesleki konumlara sahip erkekler olduğu gibi bir gözleminiz var. Bunu açar mısınız?

Değişimin en çok profesyonel orta sınıf erkeklerinde görüldüğünü söylerken, onların değişim için daha elverişli koşullara sahip olduklarını belirtmek istedim. Bu tip çiftlerde değişim zaten çok zor değil. Çocuk bakımı ve evişlerine katılım vs. olanakları daha fazla. Üstelik bu ortamlarda yaşayan kadınlar zaten oldukça güçlü ve güvenliler. Bu değişim, orta sınıf erkeklerinin feminist fikirlere ya da eşitlik düşüncesine daha açık ve yakın olmalarından kaynaklanmıyor. Bu, böyle bir ortamda değişim olasılığının daha büyük olmasında yatıyor. Ve değişim de, değişimi yaratma olanaklarının varlığına bağlıdır. İkincisi değişim gerçekten de çift yanlı bir olgu. Örneğin egemen erkeklik tiplerinde bir yumuşama görüyoruz, artık erkekler daha çok baba. 1950'lerde Batıda erkekler baba değillerdi. Ve bu değişimler de bir taraftan kapitalist pazar tarafından emiliyor. Ben en sağlıklı olanın erkeklik imgelerinin çoğalması olduğunu düşünüyorum. Tabii bu değişimlerin çoğu yine batıya özgü. Erkeklerin gerçekten iktidara da sahip olmadıkları, toplum içinde yokedildikleri yerlerde, örneğin ABD'deki genç siyah erkekler arasında şiddet kullanımı, öldürme, intihar, kadınlara tecavüz oranı çok yüksek. Yani şiddet kültürü, erkek olma imgesi ile gerçeklik arasındaki uçurumun da bir ürünü.

İşçi hareketiyle de yakın ilişkinizden dolayı 1984 madenci grevindeki madenci eşleri hakkında da ilginç gözlemleriniz var, bu, Türkiye'de de geçtiğimiz aylarda yaşanan deneyim açısından ilginç sonuçlar içeriyor sanırım.

1984 madenci grevindeki kadınlar açısından en ilginç olan önceden tüm zamanını ev kadını olarak ya da evde geçiren kadınların ilk kez politik olarak aktif olmaktan ne denli keyif duyduklarını gözlemlemekti. Birçok kadın diğerleriyle birlikte ortak bir neden için sokaklarda yürümeye başladığında yeniden hayat buluyordu. Bu harekete mutlaka "kadınlar" olarak katılmamış olmaları da çok önemli değil. Çünkü ben siyasi etkinliklere katılan kadınların dönüp biraz da kendi hayatlarını düşünmeye başladıklarına inanıyorum. Bir başlangıç olarak belki. Sokaklarda yürüdüklerinde evişleri, çocuk bakımı biraz da olsa azalıyor. Asla sorgulanmayan, hep kabullenilen gündelik rutin işler kısa bir süre de olsa sorgulanabiliyor. Madenci eşlerinin çoğu anti-depresif ilaçlar kullanan kadınlardı. Böyle bir harekete katıldıklarında yaşamlarının bir anlamı olduğunu düşünmeye başladılar. Tabii buradaki tehlike, o özel eylemlilik bittiğinde evlerine ve rutin işlerine geri dönecek olmaları. Bazı durumlarda bu da kırılıyordu ve bazı kadınlar eylemliliğe devam ettiler. Çok geleneksel bir sendika olan NUM (Ulusal Madenciler Sendikası) 'da belirli bir oy hakkını talep eden bir kampanya başlattılar. Ve bu arada kolektif hareketlerden gelen birçok başka insanla bağlar kurdular. ■

İşçi hareketinin ayak bağı

Sendikal Bürokrasi (*)

Çiğdem Çidamlı-Ülfet Taylı

Sendikal bürokrasinin bir taktiği var: Sendikacılar, ağızlarından "grev" sözcüğünün ilk çıktığı anla, gerçekten greve başlama tarihi arasındaki süreyi mümkün olduğunca uzatma eğilimindeler. Böylece, "grev için hazırlık" yapılmıyor; gerçekten greve çıkma "riski" asgariye indirilmeye çalışılıyor.

Türk-İş 1991 kamu sözleşmeleri sürecinde bu taktiği işçi inisiyatifini kırma girişiminin en önemli aracı olarak kullandı. Grev beklentisi daha kamu sözleşmeleri başlamadan bile oldukça yaygındı, işçilerin tepkileri ve kamu işvereni-devletin masada takınacakları tavır önceden bilinen olgulardı. Türk-İş içindeki inisiyatifi tekelleştirme çabasının bir ürünü olan Kamu Koordinasyon Kurulu ve genel merkez, görüşmelerin tıkandığı, yani başladığı ilk günden itibaren "grev" takvimleri belirleyip, sonra bunları erteledi̇ler.

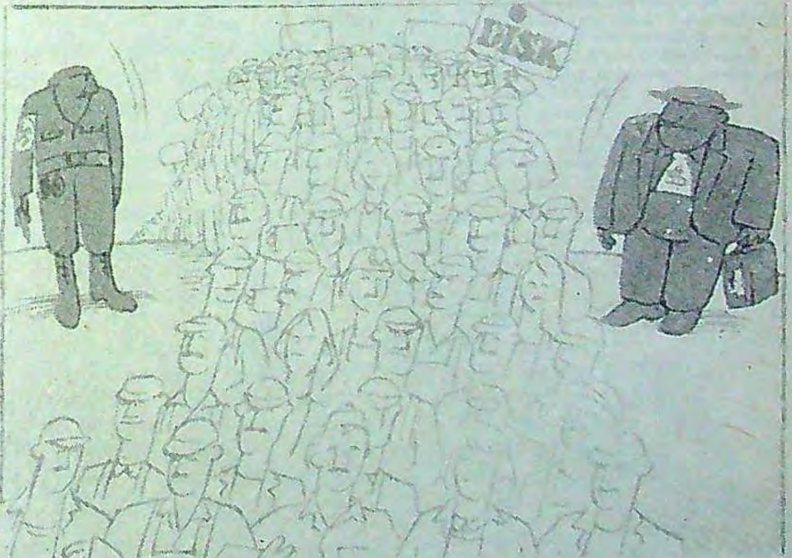
Bu arada hükümetle sonuçsuz görüşmeler sürdürüldü. Beklentileri henüz canlı olan işçiler, özellikle Mayıs-Haziran aylarında yaygın ve kitlesel eylemler gerçekleştirdiler. İşçi hareketliliğinin dondurulduğu ve işçilerin çoğunun yıllık izinde olduğu bir on günün sonunda, "denetimli eylem"in yapıldığı 23 Temmuz günü, 600 bin kamu işçisinin aylardır süren toplu sözleşme mücadelesi hükümetle uzlaşma sağlanarak bitirildi. Çoğunluğu sendikacıların doğrudan denetimi olmaksızın gerçekleştirilen eylemlerde gözlenen, işçilerin, hükümet-Özal tarafından temsil edilen anlayışı olduğu kadar, bu politikalara karşı açık ve mücadeleci bir çizgi benimsemeyen ve işçileri görüşmeler sürecinin hiç bir aşamasına katmaksızın oyalamaya çalışan sendikaların, ikinci hedef olarak saptanmasıydı.

İşçiler sonunu önceden gördükleri ama oynanmasını engelleyemedikleri bir oyunu tepkili bir eylemlilikle izlediler. İzlediler, çünkü sadece kamu işçileri olarak kendilerinin değil, sınıfın tümünün gücünü, gerçek bir değiştirici güce dönüştürme mekanizmalarına sahip değillerdi. Bu koşullarda eylemleri, kendileri üzerindeki sendikal iradeyi ve kendilerine tanınan yasallık sınırını sadece çok kısmi biçimlerde zorlayabildi. Binlerce işçinin sokaklara döküldüğü eylemlerde toplumun diğer kesimleri tarafından kullanılamayan bir meşruluğun sınırları, kaldırımda yürüyen işçiler ve yanları sıra onları izleyen çevik kuvvet dizisi olarak simgeleşti. Yolu kapatmak veya güzargah değiştirmek zaman zaman yakalanabilen bir başarı oldu.

Eylemler süresince çarpıcı hale gelen paralel bir başka olgu ise, işçilerin bir yandan eylemleri yaparken diğer yandan sözleşmelerin "satılacağına" kesin gözüyle bakmalarıydı. Bu beklentinin bir ucu mevcut sendikalara yönelik yoğun güvensizlikse, diğer ucu mevcut eylemlerin etkisizliğinin giderek daha fazla hissedilmesiydi. Bazı şubelere bağlı işçiler için sendika basmak gündelik rutin bir işe dönüştü; ancak bu çabaların orta yerindeki işçiler, eylemlerinin somut sonuçlarını göremediklerinde, etkisizlik duygusu hakim olmaya başladı. Bunu engelleyebilecek tek şey, değişik işkollarındaki işçilerin kendi üzerlerindeki sendikal denetim ve karar alma sürecini parçalayıp buradan ortak bir irade yaratmalarıydı.

31 Aralık 1961'de yapılan Saraçhane mitingi işçilerin grevsiz sendikal düzene duydukları tepkinin ifadesi oldu. Mitingdeki dövizlerden biri "Aşındırdıkça kapı, yutturdular uyku hapı" sloganıydı. Ancak Türk-İş grev hakkının yasallaşması sürecinde de etkili hale gelip, kendisi dışındaki direnişler karşısında da bir set oluşturdu.

"Bu neden gerçekleşmedi" sorusunun yanıtı kısaca asgari düzeyde de olsa bağımsız bölgesel örgütlenmelere sahip olmama, olan örgütlülüklerin sendikal inisiyatifi aşacak politiklik ve gelişkinliğe sahip olmaması olarak verilebilir. Ancak sendikal bürokrasinin yaklaşık yarım yüzyıldır çeşitli biçimler altında denetimind tutmaya çalıştığı işçi hareke tinde yarattığı tahribatın so nuçları somutlaştırılıp, bun larla mücadele edilmeksizi ne işyerlerinde ne de dah genel bir düzeyde bu örgü lülüklerin yaratılması d mümkün değil.

Türkiye'de sendikal bü rokrasinin tarihi işçi sını

ile devlet arasındaki ilişkinin de tarihidir. 1980'den sonra, sendikaların devletin ve kamunun yüksek organlarına yakınlıkları kanalıyla işçi sınıfı üzerindeki denetimin birer aracı haline gelmeleri olarak karakterize edilebilecek bir ilişki ağı, kapitalizmin nesnel gereklerinden dolayı tek taraflı olarak yokedilmiştir. Devlet bunu yaparken, sendikalara işçiler karşısında kendileri için yeni bir meşruluk-temsilcilik hakkı yaratma alanı oluşturmamış; bir yandan eski yapıyı yerle bir eden sınırlamalar getirirken, diğer yandan da bu alanı gelenekselleşmiş denetim mekanizmalarıyla korumalarını beklemiştir. Uzlaşmacı sendikaların boşlukta durduğu bu koşullarda, 1987 sonrasında kırılmaya başlayan, geçmişte özellikle kamu işçilerini hareketsiz kılan eski yapı ve ilişkiler ağını sarmalayan ideolojik etkilerdir. Büyük bir mutlak yoksullaşma ve aşırı sömürü süreci yaşayan işçiler, 1980 sonrasında kapitalizmin kendilerine taşımaya çalıştığı ideolojik etkilerden görece korunabilmişler ve boşlukta duran sendikaları eylem yapmaya zorlayabilmişlerdir.

Ama bugün "İşçiler kapitalizmin sonuçlarına karşı mücadele ediyorlar" demek yetersizdir; bugün işçiler 1980 sonrası koşullarda Türkiye'de egemen hale gelen, kapitalizmin belirli bir biçiminin sonuçlarına karşı mücadele ediyorlar. Bu özgül biçimin sonuçlarıyla kapitalizmin kendisi arasında kurulması gereken bağlantı ise bir bütün olarak işçi sınıfı bilincinde mevcut değil. Ve hareket halindeki sınıfla sendika yönetimleri arasındaki açıklık, sendikacıların bu yeni biçime özgü "bürokratik" içerme mekanizmalarına henüz yeterince işlerlik kazandırmamalarından kaynaklanıyor. Mevcut sendikal yönetimlerle işçi sınıfı arasında varolan aranın hiç kapanmamasının güvencesi ise, işçilerin kapitalizmin sonuçları yerine kendisine karşı bir mücadele çizgisine ulaşmaları ve sendikal bürokrasinin işçi sınıfı hareketinde tarihsel olarak yarattığı biçimlendirmelerin aşılmasından geçiyor. Bu anlamda bugün Türkiye'de sendikal bürokrasinin teşhiri ve etkisizleştirilmesi, düzenin teşhiri ve düzene karşı mücadeleyle içiçe.

Sendikalaşma öncesi zor

Azgelişmiş ülkelerin tarihi, devletin hiyerarşik yapılar kanalıyla işçi örgütlerini denetleyip, onlara nüfuz etmeye çalıştığı ülkelerde, işçi hareketinin temel taleplerinin oluşturulmasından, önderlik tarzı ve iç ilişkilere dek uzanan geniş bir alanda hakimiyete sahip bürokratik sendikal yapıların oluştuğunu gösteriyor. Devletin işçi hareketine karşı ilgisinin esas olarak denetimi sağlamak olduğu ülke ve konjonktürlerde oluşan sendikal yapılarla devlet arasında, önemli sınırlamalar ve bu sınırlamalar içinde sağlanan ayrımcı tavizler çerçevesinde bir ilişki ağı gelişiyor. Devlet bir yandan çeşitli kısıtlamalarla gerçekte güçsüz sendikalar yaratırken, diğer yandan bu sınırlar içinde hareket eden, denetim isteğini içselleştiren yapıların oluşmasını ve bunların kendi içinde merkezi bir güce sahip olmasını teşvik ediyor. Bu sendikal yapıların en önemli hareket biçimleri, yasal tanınmanın devamı için radikallikten kaçınmak, kendilerine sunulan tavizlerden yararlanmayı sürdürmek için belirli sınırlamalara önkabul göstermek ve sendikal güç kazanmak için işçileri değil iktidarları önemsemek haline geliyor.

Türkiye'de 1946'da yasallık sağlanan sendikaların içinden geldikleri tarih, bu ana hatlara uygun bir ilişki biçiminin uzun yıllar parçalanmadan devam etmesinin zeminini oluşturdu. Sendikalar açısından kilit bir kavram haline gelen "yasallık" arayışının tarihsel arkaplanında, hareketli ama zayıf ve dağınık bir işçi sınıfına dayatılan otuz yıllık bir yasaklama-baskı sistemi var. 1908 grev hareketleri sonrasında devreye sokulan Tatil-i Eşgal'den, cumhuriyetle birlikte başlayabilecek her türlü hareketlenmenin önüne set çeken 1925 Takrir-i Sükun yasasına, "sınıf esasına göre örgütlenme"yi yasaklayan her türlü yasaya ve bunların gündelik hayattaki yansımalarına kadar uzanan bu tarihsel gelişim, sonraki dönemlerdeki her türlü örgütlenme çabasına, içinde faaliyet göstereceği yasak ve sınırlamalarla karakterize edilmiş bir alan ve buna denk düşen bir "tarih bilinci" miras bıraktı. Bu çerçeveye karşı yapılan eylemlerde ise devlet zor kullandı, yaralama ve öldürmeyle sonuçlanan saldırılarda bulundu.

70'li yıllarda Türk-İş sendikacılığının en önemli isimlerinden Halil Tunç, 69 Ereğli grevinde işçilerle konuşuyor. Tunç, 79'da Ecevit hükümetiyle imzalanan Toplumsal Anlaşmanın mimarlarından..

Sendikacılık hareketinin gelişimine ve sendikacılık bilincinin oluşmasına katkıda bulunan diğer bir temel etken ise, bu zor kullanımına eşlik eden "sınıfsızlık" ideolojik dayatmasıydı. İşçi sınıfının devletçilik politikalarının uygulanmasına kadarki nesnel gelişimi, Kurtuluş Savaşından yeni çıkmış, belirli bir tarihsel kopuş iddiasına sahip olan bir iktidarın hedeflerine içerilme açısından son derece uygun özellikler taşıyordu. Savaş öncesine kadar işçileşmenin yoğun olduğu bölgelerdeki gayrımüslim işçi ağırlığı ve karşı saflarda dövüşülen bir savaş sonrasında bunların tasfiyesi, önceki grev hareketlerinin doğrudan yabancı sermayeye ait işyerlerinde yoğunlaşması, Batı Trakya'daki çeşitli işçi hareketlerinin Bal-

kanlardaki milliyetçilik eğilimleriyle içiçe geçmesi, "milli kalkınma" hedefini baltalayabilecek her türlü işçi direnişinin "bozgunculuk" olarak nitelenebilmesini kolaylaştırdı ve "milli kalkınmaya katkıda bulunan fedakar Türk işçisi" imgesini güçlendirdi.

Devletçilik ve işçi sınıfı

Devletçilik politikalarını oluştururken, savaş sonrası bir ülkenin emek pazarı denetimini sağlamak zorunda olan CHP iktidarı bu avantajı hep kullandı ve bir iş yasasıyla "gönüllü işbirliğini" pekiştirmeye çalıştı. Şevket Aydemir Kadro dergisinde "Sanayileşme başladıkça çeşitli sorunlar da doğuyor, bunlar başlamadan bir iş yasası çıkarılmalıdır" diye yazarken, 1933-34 yıllarında iş yasası tasarısını inceleyen bir ABD uzman heyeti "Hükümet işçilerin örgütlenmesine, iş uyuşmazlıkları çıkarmasına, sınıf mücadelesi anlayışlarının gelişmesine engel olmalıdır" diyordu.

Kağıt üzerinde 8 saatlik işgünü hakkı sağlayan yasayla birlikte esas önemli gelişme "say"ın yani işçilerin durumunun yasal düzenlemeler yoluyla düzeleceğine ilişkin propagandanın hız kazanması oldu. CHP İl Başkanları, Halkevleri, CHP yayın organı Ulus bu propagandanın temel araçlarıydılar. CHP'nin işçi birlikleri kurma girişimleri de "işçilerin ulusal refahın artması için ulusal bir organ" oldukları anlatısıyla sarmalanarak sürdürüldü. Devletçilik politikalarıyla sınırlı istihdam adaları yaratan iktidar sendikal hareketin faaliyet göstereceği alanın sınırlarını da belirliyordu. Diğer yandan 1940'lı yıllarda kamu kesiminde vasıflı işçilere tanınan görece yüksek ücret ve sosyal haklar da, sonraki dönemde çoğunluğu bu katmandan gelecek olan sendikacıların devleti hami olarak görmelerinin zeminini hazırladı. İşçi sınıfına yönelik fiili saldırıların yoğunlaştığı savaş yıllarının ardından, sendikalara yasallık veren 1947 yasası, bir dönem önce çizilen ideolojik sınırlar ve kısıtlamalar altında çalışmayı kabullenen sendikaların ezilen "sol sendikalara" kıyasla önemli tavizlere kavuştukları bir dönemi başlattı. 1940-50 arasında birer işçi sandığı ve şirket sendikası olarak çalışan bu yapılar engellenmedi, örgütlenmeye en yetenekli işçiler ve örgütlenme potansiyeli bu yapıların içinde eritilmeye çalışıldı.

İşyerlerindeki örgütlenmeye yönelik tek çabaları işçilere sendika üyesi olduklarında hangi haklardan yararlanacakların ın propagandasını yapmak olan sendikacılığın eğitimden anladığı da liderliğin eğitimi oldu.

DP ve sendikal destek

İktidara gelirken işçi sınıfı desteğinden de yararlanan DP dönemi sendikal yapılara parlamento, bakanlıklar ve siyasi partilerle kurulan ilişkilerin önemini gösterdi ve "parlamenterizm" ile "anti-komünizm" kavramları sendikal harekete bir daha hiç çıkmamak üzere girdi. İşyerine yönelik işlevleri son derece sınırlı olan sendikal yapıların bu organlarla kurdukları ilişkiler en önemli başarı kazanma kanalı haline geldi. Sendikalar DP iktidarının ilk yıllarında Çalışma Bakanlığı kanalıyla kendilerine aktarılan aidat dışı maddi kaynaklardan da yararlandılar ve işlevleri sınırlı kalırken güçlendiler. Bu güç iktidarca tehdit edildiğinde farklı siyasi odaklarda ilişki geliştirmeyi de öğrendiler.

Sendikaların işyerlerindeki faaliyeti ise eski bir sendikacının anlatımına göre şöyleydi:" Biz bir listeyle isteklerimizi kuruluş yönetimine iletiyorduk, sorunlar yönetimi aşıyorsa ilgili bakanlıklara başvuruyorduk. Hükümet evet derse sorunlar çözülüyordu, demezse yapılacak bir şey yoktu."

Faaliyet gösterdikleri kuruluşlarda böyle bir ilişki ağıyla çevrelenen önemli sayıda KİT sendikasının 1951'den sonra federasyonlaşmasıyla kurulan Türk-İş'in 1950'ler boyunca temel işlevi, sendikacılıkla devlet arasında kurulacak ilişkilerin merkezi kanalı görevini yapmak ve kendi altındaki üyeler üzerinde etkili bir denetim mekanizması geliştirmek oldu. Buna uygun örgütlenme tarzı ise yerel, ulusal, federatif yapıların esnek bir örgütlenmesi değil iktidarın tamamıyla merkezde toplandığı bir konfedaratif yapı olarak şekillendi. Buna mahalli sendika ve federasyonlar içinde görece etkin olan sınıf hareketi temsilcilerinin tasfiyesi, bu yapıların devletçe de desteklenen bürokratik bir tarzda merkezileştirilmesi, Amerikan sendikacılığının tüm sendikal harekete dayatılması ve Türk-İş'in dış yardımla önemli bir maddi güce ulaşması eşlik etti. 1960 sonrasında Kurucu Meclis üzerindeki etkileriyle Anayasal haklar elde eden konfederasyon, toplu pazarlık-grev hakkının yasallaşması sürecinde de resmi düzeyde etkili hale gelip, bu sendikal haklara yönelik olarak kendisi dışında boyveren direnişlere karşı bir set oluşturdu.

Toplusözleşme sendikacılığı

Türk-İş'in bundan sonraki gelişimi, uzun yıllar sonra kazandığı tek önemli işlev olan toplu pazarlık bağıtlama ve üye sendikaların bu sistemin sağladığı hakları kullanmaları konusundaki denetim çabası eksenihde biçimlendi. İhraç, tehdit gibi zor yöntemlerinin yanısıra büyük sendika yönetimlerinin katıldığı toplantılarla, taleplerin oluşumundan hakların kullanımına kadar bir dizi sınırlamanın dayatılması, üyeler üzerindeki denetimin önemli araçları haline geldi. İhraçların kendisi dışında bir sendikal alternatife dönüştüğü noktada ise toplu sözleşme bağıtlama yetkisinin sendikal barajlarla kendi elinde tekelleşmesine yönelik çabaların önemli bir aracı parlamento ve buradaki Türk-İş kökenli milletvekilleri oldular. Milli tip sendikalara işkolu, federasyonlara ise sadece işyeri düzeyinde

toplu sözleşme bağıtlama yetkisi tanıyan yasa, örgütlenmenin yeniden şekillendirilmesine hız verecek bir zemin hazırladı. İşyerlerindeki bütün örgütlenmeleri sözleşme bağıtlama ekseninde oluşan bu merkezi sendikal yapı, bir yandan devletin planlı kalkınma mekanizması içinde bir söz hakkı elde etti, diğer yandan işçi hareketliliği ve bilincinin toplu sözleşme merkezli bir biçime dönüşmesinde büyük rol oynadı.

Teksif Mali Sekreteri İbrahim Yalçınoğlu grevlerden birinde işçilere grev parası dağıtıyor. Bilgi, iktidar ve mali gücü ellerinde toplayan sendikacılar, giderek kendi bilgilerine hayran olmaya, işçilerle aralarındaki ilişkiyi ataerkil ve otoriter bir zeminde tanımlamaya başladılar. 80 sonrasında ise sendikacılar "önünde ceket iliklenen" biri olmaktan kısmen çıktılar. Eylemler sendikacıları da hedef aldı.

Konfederasyon içinde genel merkezin iktidarı tekelleşirken, bu eğilim üye sendikalara da yansıdı. Zaten oluşan yapı kaynakların merkeze akıtan, yöneticileri merkezce atanan işlevsiz şubelerin üzerinde yükseliyordu. Diğer yandan sendikalar ile genel merkez arasındaki yarı-bağımlılık ilişkisi, sendika yüksek organlarının karar alma sürecinde tabanın etkisini asgariye indirme çabasına neden oldu. Bu konudaki önemli bir örnek ZMİS Genel Başkanı Osman İpekçi'nin 1965 Zonguldak grevinden hemen sonra Türk-İş İcra Kuruluna çağrılarak, olayların neden ve nasıl olduğunu ve kendisinin olaylarla ilgili hiç bir sorumluluğunun olmadığını açıklamaya zorlanmasıydı.

Sendikal denetim ve toplu sözleşme bağıtlamanın sendikalar açısından en önemli hedef haline geldiği bu dönem, aynı zamanda sendika içi ilişkilerin de resmileştiği, bilgi ve deneyim birikiminin tekelleştiği, karmaşık yasal süreçler için gerekli teknik bilgilere sahip danışmanlar ordusunun istihdam edildiği, sendikalarla üniversiteler, DPT ve diğer kamu kuruluşları arasında devletin bir kurumu gibi resmi ilişkilerin sistemleştirildiği bir dönem oldu. Sendikalar içinde genel başkan iktidarı yerleşirken, seçim prosedürü, başkan seçilmek isteyenlerin delege seçimlerini etkileyebilecek ustabaşı ya da işyerleri doğal önderleri gibi kendisine bağlı çevreleri devreye sokabilmesine; seçilmesi halinde sendika alt yönetimlerini bunlarla paylaşmasına olanak sağladı. Kamu kuruluşları yönetimlerine etkide bulunarak işe adam aldırma mekanizmalarıyla bir "hemşerilik dayanışması" sağlanırken sendikacılık milletvekilliği seçimi için de bir alt basamak haline geldi.

Bilgi, iktidar ve mali gücün ellerinde toplandığı, "önünde ceket iliklenen" sendika önderleri giderek kendi bilgilerine hayran olmaya, işçilerle ilişkilerini "cahil okuma yazma bilmeyen işçileri güden aydınlanmış önderler" gibi ataerkil ve otoriter bir zeminde tanımlamaya başladılar. Otoriterlik sendika liderliğinin en karakteristik özelliği haline geldi. İşyerlerindeki örgütlenmeye yönelik tek çabaları işçilere sendika üyesi olduklarında hangi haklardan yararlanacaklarının propagandasını yapmak olan bu çeşit sendikacılığın eğitimden anladığı da liderliğin eğitimi oldu. Daha alt kademeye yönelik eğitimlerde ise1980'li yıllarda bile SSK yasaları, iş yasaları ve bir de kadın işçilere yönelik çocuk sağlığı, ev ekonomisi, acil yardım konuları anlatıldı. Böyle bir sendikal önderlik ile işçiler arasındaki temel ilişki ise otoriterlik atmosferinde yaşanan karşılıklı ilgisizlikti. İşçiler üstünde kararlar alıp bunları uygulayan, taslakları hazırlayıp sözleşmeleri imzalayan bir iktidar eliti üyelerinden son derece soyutlanmıştı. İşçiler genel kurul seçimleri, delegelik oyunları vs dışında sendikacıların ilgisine konu olmazlarken, üretim sürecinin her alanında çıkan sorunlara, işten atmalara karşı tek başlarınaydılar, alınan kararlara aktif katılımları ise asgari düzeydeydi. Bu ilişki biçimi sorunların görece az olduğu dönemlerde işçi sınıfının denetimi ve hareket kanallarının tıkanması anlamına gelirken, kendiliğinden patlamalar ve grevler meydana geldiğinde sendikacıların ne olup bittiğini bile anlamadan kendilerini de tepkinin bir diğer hedefi bulmalarına yolaçtı. Böyle anlarda sendikacılar fiziksel şiddet de dahil saldırıların odağı haline geldiler ve tek yapabildikleri olay yerinden kaçmak oldu. 1965 madenci grevinde çok açık biçimde yaşanan bu durum, bugün ülke çapında sendikacılara karşı duyulan güvensizlik ve tepkiyi de açıklayabilecek bir özelliğe sahip.

Ancak o dönemde "her yer Zonguldak" değildi ve çoğu işçinin de "kendileri için hak arayan" sendikacılardan bekledikleri özellikler arasında "muhafazakarlık, okumuş olmak, komünist olmamak, dine hürmet" ağırlıklı bir yer tutmaktaydı. Diğer yandan Türk-İş'e bağlı önemli sendikalar tamamen naylon durumdaki küçük sendikaları "sarı sendika" olarak nitelendirerek, bunu işçilerin gözünde kendilerini ciddi ve güçlü örgütler olarak meşrulaştırmanın bir aracı haline getirdiler. Sendikaların kendilerini güçlü göstermelerini sağlayacak araçlar hep ellerinin altındaydı; sendikacılar faaliyette bulundukları bir kamu kuruluşundan aidata mahsuben para alıp bunu bir başka işyerindeki grevi finanse etmek

için kullanabiliyor, sendikanın kasasından işverene borç para verip iyi sözleşmeler imzalanmasını sağlayabiliyorlardı.

1980'in hemen öncesinde ise Türk-İş'in bir kamu kuruluşu olarak önemi iyice arttı. Konfederasyon partilerüstü politika ilkesiyle bir yandan kendi içindeki politik saflaşmaların örgütte parçalanma yaratmasının engellemeye çalışırken, diğer yandan bu ilkeyle kendisinin esas sendikal konfederasyon olarak devlet katında tanınmasının devamına yönelik politikalar yürüttü. Kamu kuruluşlarındaki temsil hakkı tekelinin devamı için şantaj dahil her yola başvururken, "hür parlamenter rejimin yegane savunucusu milli kuruluş" görünümünü pekiştirmeye yöneldi. Kendisinden başka konfederasyonların çağrıldığı hiç bir toplantıya katılmama kararı alan Türk-İş böyle toplantıları Çalışma Bakanlığı'na şikayet ediyor ve bu tekelden yoksun kalmanın yolaçacağı zararları engellemeye çalışıyordu. Böyle bir ortamda CHP ile kamu işçilerine bir sınırlama getirmek ve ülkenin genel ortalama ücret düzeyini aşağıya çekmeyi amaçlayan Toplumsal Anlaşmayı imzaladı ve büyük sermayeyle birlikte CHP-AP koalisyonunu talep etti.

Askeri darbenin hemen öncesinde Türk-İş içinde hakim olan sendikacı tipi, anlayışını "hür parlamenter sistem", "anayasanın teminatı Türk-İş", "fedakar Türk işçisi", "kutsal alınterinin savunucusu güçlü sendikacılık" söylemlerinde somutlaştırıyor, gücünü kamu kuruluşlarına yakınlığından alırken işçi sınıfı hareketine parlamenterizm, yasallık, partilerüstü politika, toplu sözleşme sendikacılığı ve bürokratik işleyişleri dayatıyordu.

12 Eylül ve sendika bürokrasisi

12 Eylül yönetiminin sendikalara grevlere yönelik suçlamaları işçiler üzerinde gerçekleştirilmeye çalışılan depolitizasyonun önemli araçlarından biriydi. DİSK yöneticilerinin 17 Eylül'De gözaltına alınma gerekçesi olarak "temiz Türk işçisini ağalardan korumak" sunuldu. DİSK'li sendikacıların yargılandığı, işkence gördüğü, hatta öldürüldüğü, diğer sendikalardaki her tür toplantının polis gözetiminde yapıldığı bir iklimde '82 Anayasası ve sendikal yasalar oluşturuldu. İşçiler kağıt üzerinde tanınan hakları böylesi bir ortamda kullanmaya zorlandılar.

Yeni sendikal çerçevenin ipuçları 70'li yılların sonlarında işveren örgütlülüklerinin taleplerinde, programlarında gizliydi. Grup sözleşmesi, tek tip sendika, toplumsal anlaşma gibi kavramlar '82 anayasası ve 2821-22 sayılı yasalarla çizilen alanda en gelişkin biçimiyle uygulanma olanağı buldular. Bir bütün olarak çalışan kesimler yoksullaştırılırken, ücretler yönünden kimi sektörler diğerlerinden koparıldı. Petrol, kimya, lastik gibi sektörlerle diğer işkollarındaki işçiler arasında ücret uçurumları oluştu. MESS'in grup sözleşmesi ve iş değerlendirmesi sistemi tüm işkollarına yayıldı. İşverenlerin grup dayatmasının altında sendikaların yüzbinler-

Tes-İş İstanbul 1 nolu şube sekreteri Kamil Kartal
Tes-İş'de demokrasi yok

12 Eylül öncesinde enerji işkolunda Türk-İş'e bağlı 100 bin üyeli Tes-İş federasyonu, DİSK'e bağlı yaklaşık 14 bin üyeli Tekges-İş ve bağımsız sosyal demokrat Enerji-İş vardı. Bizler enerji işçisi olmamıza rağmen belediye işkolunda sayılıyorduk, ancak 1983 yılında işkolu değişikliği oldu ve biz Tes-İş'e üye olduk. Enerji İş'in Tes-İş'e katılmasıyla bu işkolunda Tes-İş tek sendika oldu ve milli tip sendika haline geldi. 80 öncesinde gerici-faşistlerin denetiminde olan, işkolunun bütün kilit işyerlerinde örgütlü sendikanın yapısı 1986'ya kadar değişmedi. Orhan Erçelik 20 yıldır başkandı, Faruk Barut da bir o kadar yıl genel sekreter. 1986 genel kurulunda Orhan Erçelik yolsuzlukla suçlandı. Zaten Tes-İş genel kurullarında sendikal anlayışlar değil, yolsuzluk iddiaları tartışılır, yönetim kadroları bu yolla değişirdi. Yıpranan Erçelik'in yerine sosyal demokrat eğilimli bazı şubelerin de desteğiyle DYP içindeki MHP'li kanada yakın diyebileceğimiz Faruk Barut genel başkan seçildi.

Tes-İş Türk-İş içinde hemen tümüyle kamuda örgütlü en tipik sendikalardan biridir. İktidarla bakanlarla ilişkileri her zaman çok güçlüdür. Devletin bir kurumu gibi çalışır. Yönetim Kurulu yoktur Tes-İş'te, genel başkanlar vardır. Muhalefete asla tahammül edilmez.

Yoksullaşma, işyerlerinde süren baskılar, iş güvenliğine ilişkin hiçbir önlem alınmaması 1986'da sendikaya karşı da tepkilerin oluşması sonucunu doğurdu.

Yönetim genel kurullarda sık sık hemşerilik ilişkilerini, bölgeciliği kullanır. Aşırı bir Türk-İş histerisi ve milliyetçilik var. Muhalefet etmek Tes-İş'i sevmemekle eş anlamlıdır. Bütün milli tip sendikalarda olduğu gibi Tes-İş'i de işçilerin mali yönden denetlemeleri olanaksızdır. Sendikanın aidat gelirleri ayda 5 milyarı buluyordu, bu sözleşme dönemi sonrasında 9 milyar olacak. Genel Kurullarda muhasebe bilmeyen delegelere yaptırılan bir iki saatlik denetime, kuşkusuz gerçek anlamda denetim denilemez.

Enerji işçilerinin yapısı ve çok dağınık alanlarda bulunmaları sendikada bürokrasiyi güçlendiriyor. Küçük işyerlerindeki binlerce işçinin ne delege seçimlerinden haberi olur, ne de genel kurullardan. Enerji işçisinin yüzde 80'i pratik içinde yetişmiş, kültürel düzeyi çok düşük, ilkokul mezunu dahi olmayan işçilerdir. Kıdemleri ortalama 20 yıldır.

Tes-İş kırsal yörelerde yöresel bir işgücü istihdamı yaratıyor. Bu dengeler genel kurullara da yansıyor. Sendika yönetimleri tarafından işe alınmış birinin yönetimi değiştirmesi sözkonusu olamıyor. İlk kez 86 yılında İstanbul'dan 3 delege ,1989'dan sonra da 7 şube muhalefet edebildi ki, bu Tes-İş tarihi düşünüldüğünde önemli bir gelişme.

1983'ten itibaren işyerlerinde muhalefet toplantıları yapmaya başladık. DİSK'ten gelen ve geçmişten beri Türk-İş üyesi olan işçiler arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaya çalıştık. Amacımız enerji gibi çok stratejik bir işkolunda çalışan işçilerin kendi güçlerinin farkında olmasını sağlamaktı.

Ancak devletle bu kadar içiçe, resmi ideolojinin böylesine yeniden üretildiği bir yapının kırılmasına kolayca izin vermeyecekleri açıktı. Nitekim şube yönetimine geldiğimiz 1989 yılından bu yana 4 kez görevden alındık. Olmadı, 5 Nolu şube oluşturularak, üyelerimiz bu şubeye aktarıldı. Şimdi üyemiz olmamasına rağmen şubemizin hala açık olması, mücadelemizi sürdürmemiz, enerji işçilerinin "muhalefeti kıramayacaklar" inananı güçlendiriyor. İşyerlerinde oluşturduğumuz komiteler varlıklarını koruyor, ancak henüz politika üretebilecek durumda değiller.

Komitelerin nitelleşmesi gerekiyor.

Önümüzdeki dönemde bizi yeni tehlikeler bekliyor. Muhalefete karşı daha da katı davranacaklarına ilişkin belirtiler var.

Sürgünler, işten atılmalar gündeme gelebilir. Ayrıca işçilerin işyeri yönetimine ortak olacağı safsatası ile Tes-İş Aktaş hisselerini satın aldı. Aktaş'ın yüzde 5'ine 1 milyar lira sermaye ile ortak oldu. Bu yönelimi teşhir etmeye çalışıyoruz. ■

ce işçi adına yürütecekleri sözleşmelerde grevi göze alamayacakları, kendilerinin ise birlikte davranarak, tek tek işyerlerinde diğerlerine örnek oluşturacak yüksek ücretleri engelleyebilecekleri gerekçesi yatıyordu. Ancak grup sistemi özellikle kamu işyerlerinde ters tepti. Son iki dönemde sözleşmeleri çakışan kamu işçilerinin Türkiye'de ücretlerin genel düzeyini yükseltmesi bir yana, hızlı tekelleşme özel sektör işverenlerinin birlikte davranmalarını zorlaştırdı. Bir çeşit "toplumsal anlaşma"nın gerçekleştiği büyük ölçekli sözleşmelerle bütün dikkatler ücret üzerinde yoğunlaştırıldı, grup sözleşmelerinin işverenler açısından asıl başarısı sosyal haklardaki kazanımların engellenmesi oldu.

29 Aralık 1971... Maden-İş ve Türk Metal'in atası Maden İş Federasyonu yöneticilerine sözleşme sonrasında işverenler tarafından verilen bir yemek.. İşveren de sendikacılar da mutlu..

Yeni dönemde işçilere dönük politikaların en çarpıcı yanı sendika bürokrasisinin tavırsızlığı, kimi yerde gizli desteği ile sistemleştirilen işçi kıyımlarıdır. Kıyımın önü 80 ve 82 yılında kıdem tazminatına sınır getirilerek, zaten tam olarak çalışmayan disiplin kurullarında YHK aracılığıyla işveren ağırlığı oluşturarak açılmıştı. Yeni sendikaların kurulmasını neredeyse olanaksızlaştıran, güdümlü milli tip sendikacılığı zorlayan sistem, işçi denetimini engelleyerek sendikal bürokrasileri güçlendirdi. Yetkili sendikanın belirlenmesi, işkolu barajının saptanması, üye sayıları tümüyle iktidarın keyfiyetine bırakıldı, sahteciliğe yolsuzluğu verilen prim iktidarın sendikalar üzerindeki tehdit araçlarından biri oldu. Türk-İş'ten bu düzenlemelere hiçbir itiraz gelmedi. Türk-İş'in ilk dönemde askeri yönetimle olan ilişkileri ICFTU genel sekreterine Başkan İbrahim Denizcier tarafından yazılan mektupta açıkça görülüyordu:

"Bu hareket Güney Amerika, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde sık sık rastlanan bir askeri darbe ve ihtilal olmayıp, tam onların aksine, Türk demokrasisini kurtarmak için ve daha sağlam temeller üzerine oturtmak için yapılmıştır" ifadelerinin yer aldığı mektupta, "bağımsız yargı organlarının hür hakimlerin" görev yaptığı, "tam bir basın özgürlüğünün mevcut olduğu" anlatılıyordu. DİSK'ten ise şöyle sözediliyordu: "DİSK özellikle son yıllarda izlediği politika, eylem ve giriştiği tüm işlemleri ile bir işçi kuruluşu olmaktan çıkmış ve ancak sendikal yasaların tanımış olduğu hak ve özgürlüklerden yararlanılarak anarşiyi tümüyle finanse eden Anayasal düzeni yıkıp, demokrasiyi yok etmeyi amaçlayan bir çerçeveden ve kendi paralelinde olan yasadışı örgütle işbirliği yaparak ve bu konuda sizin de yakından bildiğiniz gibi WFTU ile işbirliği kurup, onun üyelerine yakışan tutum içine girmesi nedeniyle kapatılmıştır."

Kurulduğundan bu yana iktidarla girilen ilişkilere, yapılan pazarlıklara dayalı faaliyet geleneği ile Türk-İş, 12 Eylül yönetiminin koltuk değneklerinden biri oldu. Bu tavrın uzun dönemli sonuçlarını başlangıçta çok iyi hesaplayamadığı söylenebilecek Türk-İş yönetimi,12 Eylülün sendikal programında faaliyet alanının alabildiğine daraltılmış olduğunu farkettiğinde cılız tepkiler göstermeye başladı. Sermaye ve temsilcileri işçilerle girdikleri ilişkilerde Türk-İş'e hiçbir esneklik payı bırakmamaya kararlıydılar. Kamu İşverenleri Koordinasyon Kurulu'nun TİSK ilkelerini ödünsüz uygulayan tavrı ile işçiler karşısında manevra alanı iyice daralan Türk-İş, geçmişin aksine "en yetkililer" düzeyinde yaptığı görüşmelerden de sonuç alamıyordu. Uluslararası sendikal platformlarda giderek yalnızlaştı ve yönetim içinde çatlaklar oluştu. Yıpranma konfederasyon bünyesinde yapılan "vitrin" değişikliklerle engellenmeye çalışıldı. Türk-İş'in 11. genel kurulunda genel başkanlığa seçilen İbrahim Denizcier, ancak 3 yıl dayanabildi ve genel başkanlığı Türk-İş'te en kısa süren sendikacı oldu. 12 Eylül'ün bakanı Sadık Şide "fedakarlığı göze alan" Denizcier sayesinde 1986'ya kadar görevde kaldı, ancak Türk-İş'in 12 Eylül yönetimiyle girdiği ilişki yüzünden günah keçisi olmaktan kurtulamadı.

"Eylem" yılları

1985 yılı Türk-İş'in hükümet ve işverenlerin yeni dönemdeki politikaları karşısında, sendikal varlığını koruyabilmek ve uzun dönemde sistemi yeniden üretme işlevini yerine getirebilmek bakımından ilk ciddi arayışlara girdiği dönem oldu. Mitingler yapıldı, uluslararası platformlarda Türkiye gerçekleri saklanmaktan kısmen vazgeçildi, yaklaşan genel kurulların da etkisiyle söylem giderek sertleşti. Delege oyunları; öncü işçilerin cesaretsizliği ve politika ortaya koymaktan çekinmesi, henüz kırılamayan depolitizasyon ile birleşince 86 genel kurullarından sendika bürokrasisi "yenilenerek" çıktı. Bir sonraki yılda da Türk-İş'in sermaye tarafından itildiği boşluğa duyduğu tepki ve işçilerin giderek ar-

tan baskısıyla yaptığı çıkışlar sürdü.

Burada üzerinde durulması gerekli önemli noktalardan biri büyük çoğunluğu Türk-İş'e giden DİSK'li işçilerin bu yapıyı genel kurullarda ve sonraki dönemlerde neden zorlamadıklarıdır. Şu anda da DİSK tabanı geldiği sendikalar içinde tamamen yönetim dışına dağılmış olarak duruyor. En çarpıcı örnek, yüzde 90'lık üye çoğunluğu ile yüzde 10'luk bir kitleye katıldıkları genel hizmet ve otelcilik işkollarında yaşandı. Aradan geçen yıllara rağmen yönetim yüzde 10'un elinde. DİSK'li işçilerin kendi sendikal kimliklerini sendikaya, yönetim dışında da yansıtabildikleri söylenemez. Neden, sorusunun yanıtı, Türk-İş'in kemikleşmiş mekanizmaları bir yana, DİSK bünyesindeki işçilerin de Türk-İş bünyesindekilere benzer biçimde bağımsız bir güç olma geleneklerinin olmayışında, sendikal yönetimler tarafından yönlendirilme alışkanlıklarında ve özgüven eksikliğinde aranmalı.

'89 ve '91 kamu eylemleri işçilerle sendika bürokrasisi arasındaki ilişkinin somut göstergelerinden biri oldu. Sendika yöneticilerine birikmiş öfkeyi içeren, işyerleri arasında birlikte davranma eğilimini güçlendiren eylemler, sendika bürokratlarının belirlediği sınırları bu anlamda aşmışsa da, ücret mücadelesiyle sınırlı olması ve toplu vizite çerçevesine sıkışması asıl belirleyici boyutu oldu. İşçi çoğunluğunda varolan "bir tek bizim işyeri ile olmaz, diğerleri katılmaz" düşüncesi, ya da sözleşme bittiğinde aynı koşulları yaşayan diğer işyerlerine ilgisizlik, işçilerin çoğunluğunun henüz kesimsel bir bilince sahip olduğunun göstergesi ydi. Bunun en belirgin örneği Hava işçilerinin grevinde yaşandı. Grev boyunca geliştirilen saldırılar karşısında Hava-İş'in yalnız bırakılmasında sendika bürokratlarının büyük payı olmakla birlikte, işçilerin dayanışma amacıyla yönetimleri zorladıkları söylenemez. Yüzdeli zamlara sığınıp kendi işkollarında durumu kurtarmaya bakan sendikacılar, "Petrol-İş'li olmak", "Tes-İş'i sevmek" gibi söylemlerle işçileri kendi bulundukları alana sıkıştırmaya çalışıyorlar. Sendika bürokrasilerinin körüklediği bir başka eğilim de bölgecilik. Kökleri kamu işyerlerinde, işçi alınırken sendika yöneticilerinin etkili olduğu döneme kadar uzanan bu eğilim, işçilerin birlikte davranmaları önünde hala bir engel. Sendikacılar hemşerilik ilişkilerini kullanarak yeniden seçilmeyi sağladıkları gibi sendika muhalefetlerini zayıflatmayı da başarıyorlar. Sendika bürokrasilerini parçalamaya çalışan işyeri örgütlenmeleri ise işçi sınıfı hareketinin tarihsel olarak sendikaların denetimi altında gelişmesi nedeniyle, yararlanabileceği ancak çok lokal deneyimlere sahip. Bu konuda en önemli örnek olan Yeraltı Maden-İş geleneği tüm işçi sınıfının bilincine henüz yerleşebilmiş değil.

Kuruluduğundan beri iktidarla girilen ilişkilere, yapılan pazarlıklara dayalı faaliyet geleneği ile Türk-İş, 12 Eylül'ün koltuk değneklerinden biri oldu. Uluslararası platformlarda giderek yalnızlaştı ve yönetim içinde çatlaklar oluştu.

Yeni yönelimler

Önümüzdeki dönemde işçi hareketinde hem sendikalar, hem de işverenler cephesi yeni oluşumlara gebe. Grup silahının ters tepmesi üzerine işverenler bakımından işyeri sendikacılığına yönelim gündemde. TİSK Genel Sekreter Yardımcısı grup sözleşmelerinden doğan rahatsızlığı şöyle dile getiriyor: "Grup sözleşmeleri konusunda bağlı sendikalarda sorun var. Aynı gruba sokulan farklı bölgelerden insanlar rahatsızlık duyuyorlar, kopma eğilimi doğuyor, bu da bizi zayıflatıyor. Buna bir çare bulmak gerekli" İşyeri sendikacılığına giden yol yüzde 10 barajın kaldırılmasından geçiyor. İşkolu barajının kaldırılması durumunda, küçük işyerlerinde sendikalaşma, devrimci sendikaların güçlenmesi yine kıyımlarla engellenmeye çalışılacak. İşverenlerin yeni arayışları ile işçilerin giderek artan baskısıyla bunalan ve çıkış yolu arayan sendika bürokrasisinin çakışma noktası sendikal düzenlemelerin yönelimini belirleyecek. Sendikalar şimdiden yetkili oldukları işyerlerinde geçmişte MİSK politikaları benzeri bir anlayışla yönetime ortak olmak safsatasıyla hisse senetleri ediniyorlar, Japon modeline yönelmek istediklerini belirtiyorlar, konut kooperatifleri yoluyla özellikle bazı işkollarını diğerlerinden yalıtmaya çalışıyorlar.

Bu gidişi engellemeye çalışabilecek, bir muhalefet hareketine ödün verilmeyeceği anlaşılıyor.Türk-İş yönetiminin Tümtis, Hava-İş, Genel Maden-İş sendikalarının "alternatif Türk-İş yaratma" çalışmalarını "tehdit" içeren bir mektupla yanıtlaması boşuna değil. Direniş eğilimlerinin önü şimdiden kapatılmaya çalışılırken, devrimci işçilerin işyerlerinde barındırılmama süreci hızlandırılacak.

Sözleşme sürecinde işyerlerinde etkin rol oynayan işyeri komitelerinin varlığı, sözleşme sonrası süreçte gündeme gelecek özelleştirmeler, işçi kıyımı, öncü işçilerin tasfiyesi gibi politikalara karşı çıkabildiği ölçüde ete kemiği bürünecek. Sendika bürokrasinin duvarları ise mücadelede onların belirlediği sınırlar aşılıp eylemler düzenin sonuçlarına değil, kendisine yöneldiğinde parçalanabilecek. Bu da mücadelenin genel kurul, ya da toplusözleşme dönemlerinde yapılan muhalefetle sınırlandırılmaksızın, devrimci işçilerin işyerlerinden başlayarak ortaya koyacakları politikaları sendikal yönetimlere örgütlü biçimde taşıyıp, burdaki bürokratik yapılanmaları parçalamalarıyla mümkün. ■

(*) Yazının birinci bölümünde Türkiye'deki sendikal bürokrasi incelenirken sadece Türk-İş ele alındı. DİSK bir başka yazının konusu olacak.

Japon sendikacılığı ya da yeni sendikal arayışlar

İşveren modeline sendikacı desteği

Aslı Düzgünoğlu

12 Eylül Türkiye'de işçi-işveren çelişkilerine çözümleyici bir düzenleme getirmedi. 1980 sonrası iş mevzuatı, eski yasal çerçevenin istenmeyen unsurlarını budayan baskıcı bir denetimi hedefledi. İşyeri sendikacılığının ortadan kaldırılması, askeri baskı ve kıdem tazminatı yükünün ortadan kaldırılmasıyla kolaylaştırılan işçi atmaları, kimin sendikacı olabileceği konusunda getirilen kısıtlamalar, bu eğilimin örnekleri oldu. 1980'in kurumsal denetim mekanizmaları Türkiye'deki sınıfsal çelişkileri daha dar bir zemine taşımakla kaldı. Artan işçi eylemleri ve her iki tarafın da gözlemlediği çalışma ilişkileri çıkmazı 1990'ların başında Türkiye'de yeni arayışları gündeme getiriyor. Teknolojide dışa bağımlı azgelişmiş bir çok ülkede görüldüğü gibi başka ülkelerin sistemlerini inceleme ve özgül koşullara uydurarak ithal etme eğilimi şu aşamada hem işverenler hem de sendikalarda görülebiliyor.

Cumhuriyet gazetesinde haber konusu olan Sabancı-Brisa'nın, Japon ortaklarının ülkelerindeki modele gösterdikleri ilgi ve Laspetkim-İş Sendikası Başkanı Vahdettin Karabay'ın Japonya ziyareti bu yeni arayışın bir parçası olarak gündeme geliyor. Gazeteye yaptığı açıklamada Brisa Genel Müdürü Hazım Kantarcı "Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek olmadığını" belirtiyor.

Son dönemde gündeme giren Japon Modelinde işçiler kendi çıkarlarını sendikal mücadeleden çok şirketin ekonomik performansıyla tanımlıyorlar

Gerçekten de Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok; gelişmiş kapitalist ülkelerde başarıya ulaşan her endüstriyel sistemin ardında işçi sınıfının bir dizi yenilgisi yatıyor. İşçi sınıfının evrensel birikiminden ders almak ise hem yenilgileri hem de zaferleri doğru tanımlayıp bunların sonuçlarını belirleyebilmekten geçiyor. Şu dönemde tartışılan Japon modelini de hem Türkiye'deki uygulanabilirliği hem de işçiler açısından yaratacağı sonuçlar açısından değerlendirmek gerekiyor.

Batı Avrupa'nın sorunlu işçilerinden bıkmış her işverenin ağzının suyunu akıtan Japon modelinin temel özellikleri, beylik kavramlarla "paternalist" bir endüstriyel ilişkiler zeminine dayanır. Üretim ilişkilerinde karşıt taraflar oldukları reddedilen işçi ve işverenlerin ilişkisine "baba-çocuk ilişkisi" gibi ataerkil bir ideolojik biçim atfedilmiştir.

Şirket bazında örgütlenen işçiler kendi çıkarlarını sendikal mücadeleden çok şirketin ekonomik performansıyla tanımlarlar. Diğer yandan şirkette çalışmaya başlayan her işçi doğrudan sendikanın üyesi olur ve aidatlar, işverenler tarafından maaştan kesilen check-off sistemiyle toplanır. Şirket işçilere çeşitli sosyal yardımlar sağlar böylelikle şirketle bütünleşme sendikal bilinci geri plana iter. İşyeri düzeyinde bürokratik ücret yapıları ve işçi-işveren diyaloğunu sağlayan kurullar oluşturularak işçi taleplerinin ifade edilebileceği kurumsal zemin ve sınırlamalar da belirlenir.

Bu çerçevede faaliyet gösteren irili ufaklı bir çok sendika, federasyonlar ve konfederasyonlar etrafında biraraya gelirler. Bu üst örgütler üyeleri arasındaki koordinasyonu sağlar ve işkolundaki çalışma koşulları ve ücretler konusunda rehberlik yapar. Bu yapıların sendikalar üzerinde sıkı bir iradi ya da mali denetimi yoktur ama her konfederasyon bir siyasi partiyi destekler, yer yer aday gösterir ve böylece siyasi düzlemde varlığını sürdürür. Sendika, federasyon ve konfederasyonların oluşturduğu bu kurumsal yapılanma, işçi sınıfının bir yandan işyeri bazında ekonomik taleplerini içen kurullarla diğer yandan genel siyasi düzlemde "örgütleri" aracılığıyla parti sistemine katılarak içerilmesini sağlayan bir genel çerçeve oluşturur.

Japon endüstriyel ilişkiler sisteminin anahtarı, bir kesim işçiye sağlanan iş güvencesi ve yüksek ücret düzeyidir. Temel eğitimini tamamlamış genç işçi adayları şirket tarafından eğitilir ve çeşitli sosyal

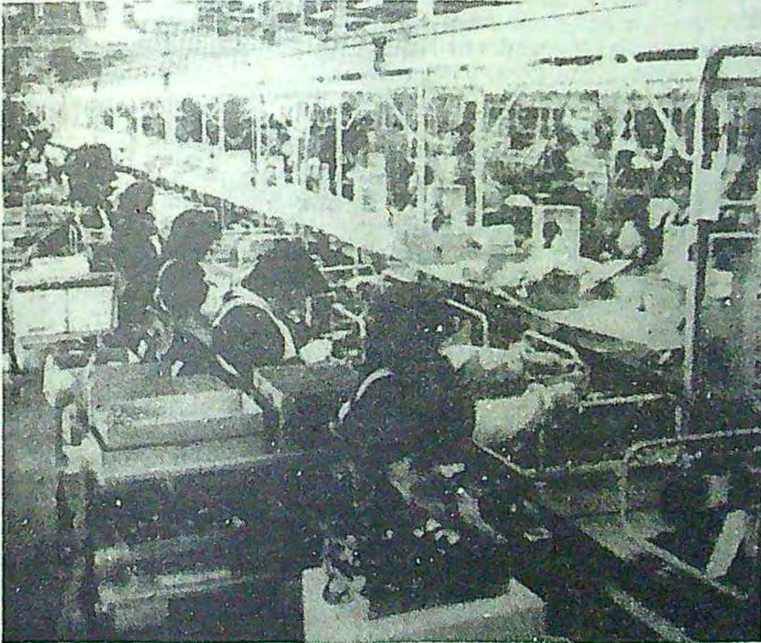
Japonya bağımsız bir sanayileşme gerçekleştirmiş, teknolojik atılımını ulusal kaynaklardan sağlayan ve dünya pazarlarında yüksek rekabet gücüne sahip bir ekonomidir. Türk sanayiinin rekabet gücü ise ithal teknoloji ve ucuz emeğe dayanır, dünya pazarlarında ise Japonya'dan çok Güney Kore, HongKong, Tayvan gibi ülkelerin izindedir. Japon modelinin Türkiye'de uygulanması sadece küçük bir azınlığa yönelik olabilecektir.

refah olanaklarına sahip iş güvenceli bir katman oluştururlar. Burada işçinin becerisini sıkısıkıya biçimleyen, dolayısıyla üretim araçlarıyla birlikte işçinin teknik bilgisine de sahip olan bir işyeri denetim sistemi sözkonusudur. Bu yapılanmanın kökenleri ise yüzyıl başında dönüşmeye ve gelişmeye başlayan Japon sanayiinin karşıkarşıya olduğu emek pazarının özelliklerinde yatar. Japonya'da devlet eliyle başlayan ve Batı ülkelerine kıyasla görece geç kalan önemli sanayi yatırımları 1880'lerde bir grup güçlü aileye devredilmiştir. Birinci dünya savaşı sonrasında teknolojik atılım amaçları doğrultusunda sanayiciler, vasıflı işçi eksikliğiyle yüzyüze gelmişlerdir. Aynı zamanda sendikaların yasal olarak tanınmasına rağmen varolmaya başlayan ve 1930'larda doruğuna erişen bir işçi hareketi giderek serpilmişti. Bu koşullarda işverenler vasıflı bir işçi kesimini kendi çıkarları çerçevesinde içerme stratejisi uygulamaya koyulmuşlardır. 1940'larda ise Japon işçi hareketi yüzeyde sona erer. Savaş sonrasında muzaffer Batı ittifakının estirdiği yüzeysel demokratikleşme rüzgarlarının yardımıyla sendikalar yasallaşmış ve hızlı bir örgütlenme sürecine girmişlerdir. Başlangıçta solun hakim olduğu işçi hareketi ekonomik büyümenin etkileriyle çeşitli iç bölünmeler yaşamış ve sonunda yukarıda sözü edilen partiler düzeyinde (özellikle Japon Sosyalist Partisi ve Demokratik Sosyalist Parti) siyasete eklemlenen, ekonomik talepleri ise girişim düzeyinde bürokratik bir biçimde düzenlenen bir sendikacılık doğmuştur.

Sermaye birikiminin özellikleri yani kar marjı ile işçi-işveren-devlet ilişkilerini düzenleyen kurumsal yapıların elverdiği noktalarda işçi sınıfı kısa dönemli maddi çıkarları çerçevesinde sermaye sahipleriyle uzlaşabilir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde savaş sonrasında yaşanan bu süreç, 1970'li yıllarda işçi eylemlerinin patlak vermesiyle krize girmiş ve yeni sağın yükselişinde düğüm noktası olmuştur. Ancak kısa bir süre için ekonomik refah getiren bu uzlaşmanın işçiler açısından yarattığı etkiler arasında işçi sınıfının bölünmesi ve birlikten kaynaklanan toplumsal gücün zarar görmesi; üretim süreci üzerindeki işçi denetiminin azalması ve işletme yönetimlerinin giderek işyerlerindeki süreçleri daha fazla denetler hale gelmesi bulunmaktadır.

Japonya'daki endüstriyel ilişkiler sistemi büyük holdingler ve bunlara ait işyerlerinde çalışan bir kısım işçiye uygulanmaktadır. Bunlar Japon işçi sınıfının üçte birini oluşturur. Büyük kuruluşlar dışında yeralan küçük ve orta sanayiinin "parttime" çalışan işçileri ise ayrı bir gruptur ve bunların önemli bir kısmı da kadın işçilerdir. Ve Japon modeli grevsiz, çelişkisiz olmayıp giderek krize daha açık bir hale gelmektedir.

Japonya bağımsız bir sanayileşme gerçekleştirmiş, teknolojik atılımını ulusal kaynaklardan sağlayan ve dünya pazarlarında yüksek rekabet gücüne sahip bir ekonomidir. Türk sanayiinin rekabet gücü ise ithal teknoloji ve ucuz emeğe dayanır, dünya pazarlarında da Japonya'dan çok Güney Kore, HongKong, Tayvan gibi ülkelerin izindedir. Japon modelinin Türkiye'de uygulanması sadece küçük bir azınlığa yönelik olabilecektir. Türkiye'de endüstriyel ilişkiler sistemi konfedarasyon bürokrasisinin devlet katındaki çeşitli ilişkileri yoluyla düzene dahil edildiği, toplu pazarlık mekanizmasında bile işyerlerinin fazla inisiyatif sahibi olmadığı bir yapıdan oluşuyordu. İşyerlerinin ağırlık koyma çabaları DİSK'in doğuşuna yolaçtı. Bu dönemin sanayicileri ve çalışma ilişkileri uzmanları işyeri sendikacılığına izin veren yasal çerçeveden şikayetçiydiler. 1990'ların başında, şaşkın sendikacılar ve yükselen işçi inisiyatifiyle karşıkarşıya kalan işveren cephesinin gözünde, işyeri temelinde Japon modeli sendikacılığın benimsenmesi bu gelişmeleri sanayicilerin çıkarları doğrultusunda kanalize etme isteğinin geçerli biçimi haline gelebilir mi? ■

On yılın hesabı nasıl sorulacak?

Yargısız infaz ve DİSK

Çiğdem Çidamlı

Askeri Yargıtay 3. Dairesi, 10 yıl süren Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu davasına ilişkin kararını dün açıkladı. Oybirliğiyle alınan kararla Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından mahkum edilen 725 sanık beraat etti.

Kararda, 12 Eylül müdahalesinden sonra kapatılan DİSK ve bağlı 28 sendikanın kapatılmalarına ilişkin kararların hukuki dayanağı kalmadığı belirtilerek, sendikaların ve DİSK'in yeniden faaliyete geçmesine izin verildi."

17 Temmuz günkü gazetelerde yeralan DİSK kararı haberlerinde özetlenen son on yılın tarihi: İçinde DİSK'e bağlı işçinin elkonulan 1.5 trilyonluk malvarlığı, yargılanan, işkence gören 1477 DİSK'li işçi ve sendikacı, sendika değiştirmek zorunda kalan binlerce işçi, gaspedilen haklar, DİSK özelinde tüm işçi sınıfına karşı yürütülen açık saldırılar, yine gaspedilen haklar ve kendiliğinden hareketi yükselen bir işçi sınıfı var.

DİSK kurucusu ve genel başkanlarından Kemal Türkler 22 Temmuz 1980'de sivil faşistler tarafından öldürüldü. 27 yıl boyunca Maden-İş Sendikası Başkanlığı yapan Kemal Türkler'in öldürülmesi, 70'li yıllarda halka dayatılan iç savaş politikasının bir sonucuydu. Anısı işçilerin yükselen mücadelesinde yaşayacak.

On yıl önce askerlerin iki dudağı arasından çıkan kararlarla DİSK'İ kapatanlar on yıl sonra bir gün kalkıp "Suçlu değilmişsiniz, buyrun yeniden faaliyete geçin" diyorlar. Diğer yandan DİSK, açılma kararının ardından "devletli" sesler tarafından uyarılıyor: Mücadeleci geçmişini unut ve uyumlu sendikacılık yap! Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi mahkeme kararına karşın, DİSK'i ülkeyi 12 Eylül 'e getirmekle ve "anarşi ve terörün sorumlusu olmakla" suçluyor.

Mahkeme kararıyla birlikte şimdi "12 Eylül'ün haksız uygulamalarından biri daha giderilmiş" mi sayılacak? DİSK davasının yaşandığı süreçte sadece DİSK'li yöneticiler ve işçiler yargılanmadı, işçi sınıfının tümüne karşı açık ve acımasız bir saldırı politikası uygulandı. Böyle uzun ve kapsamlı bir saldırının sonuçlarının giderilmesi ve yeni kazanımlar sağlanması ise mahkeme kararları sonucu aklanmakla değil son on yıllık süreçle köklü bir hesaplaşmayla mümkün. DİSK yeniden açılır ve örgütlenmeye çalışırken bu hesaplaşma nasıl başarılacak? Genel Başkan Baştürk "Kaldığımız yerden devam edeceğiz" derken DİSK içinde yeni süreçte hangi eğilimler öne çıkacak? "Kalınan yerden" nasıl devam edilecek?

SHP DİSK'e yükleniyor

26 Temmuz tarihli Milliyet gazetesinde Yalçın Doğan "Artık yeni bir DİSK!" diyor ve şunları yazıyor: Bundan sonra DİSK "şeffaf sendikacılık" ve "açık muhasebe sistemi"ni benimseyecek. DİSK eski dönemin özeleştirisini yaparken yeni bir slogan buluyor: Üretim, daha fazla üretim ve daha da fazla üretim. Doğan'a göre DİSK içindeki en güçlü Genel Sekreter adayı olan SHP Parti Meclisi ve DİSK Yürütme Kurulu üyesi Süleyman Çelebi küçük ve orta boy işletmelerde makul ücret tekliflerine dayanan farklı toplu sözleşme modelleri zemininde sendikacılık yapmayı planladıklarını da anlatıyor. Bu sistem içinde DİSK'e biçilen bir başka işlev ise Baştürk tarafından, şirketlerin vergi kaçırmasını önlemek için gönüllü devlet kontrolörlüğü olarak açıklanıyor.

Diğer yandan Süleyman Çelebi Demokrat'a SHP'den DİSK'e geçmelerinin partiyle ilişkilerinin kesileceği anlamına gelmediğini, sosyal demokrat partilerin sendikalarla ortak bağlar oluşturmaları gerektiğini söylüyor. Bu yönelim Çelebi'nin yanısıra bir başka SHP'li DİSK yöneticisi, Tekstil Sendikası Başkanı Rıdvan Budak tarafından da dile getiriliyor. Budak DİSK'in CHP ile de geçmişte benzer bir seçim desteği ilişkisi kurduğunu söylerken konfederasyonun önüne koyduğu hedefi şöyle özetliyor: "Önümüzdeki dönemde yasal ve anayasal sınırlamalara karşı bir mücadele başlatmak gerek, ancak şu anda Türkiye'nin demokratikleşmesinin önündeki en önemli engel Özal'dır. Şu anda işçi sınıfının demokratik ihtiyaçlarına cevap verecek en uygun programa sahip parti SHP'dir. Türkiye'de demokratik bir iktidarın oluşmasından sonra işçi-işveren-devlet temsilcileri demokratik bir ortamda belirli uzlaşmalarla sorunları çözebilirler."

SHP'den gelen DİSK yöneticilerinin örgütlenme süreci ve sendikal ilkelerin yenilenmesi konusundaki belirlemelerine en sık eşlik eden terim, İsveç ya da Batı Avrupa tipi sendika modeli. DİSK, bu modelle işveren örgütleri ve devlette egemen hale gelen, küçük-orta işyerlerinde yüksek ücret isteyen sendikacılığın sona erdirilmesi istekleri, özel-

leştirilen kamu kuruluşlarına sendikaların da ortak edilerek "işçilerin yönetime katılması", işçi hareketininse partiler kanalıyla sisteme içerilmesi gibi unsurlarla oluşturulabilecek yeni bir endüstri ilişkileri sistemi içinde yer bulabilmeyi umuyor. Mevcut sendikalara güvensizlik ortamının ise yönetimler ve işçiler düzeyinde kendisini bir çekim alanı haline getirmesini bekliyor. Bu modelin uygulanmasının en önemli güvencesinin olası bir SHP iktidarı olarak görüldüğü açık. Ancak Budak'ın SHP ile ilişkiler konusunu anlatırken yaptığı "SHP DİSK konusunda her zaman gerekli desteği vermiştir" saptaması o kadar yerinde değil. SHP içinde Genel Başkan İnönü ve Cevdet Selvi tarafından başı çekilen, DİSK'e yönelme ve gerekirse DİSK'e Türk-İş içinden destek sağlama eğilimi daha yeni bir gelişme. Türk-İş genel merkezi tarafından son dönemde kendisine muhalefet eden sendikalara yönelik olarak geliştirilen hesap sorma girişimleri de bu eğilime maddi bir zemin oluşturma yönünde ilerliyor. DİSK'in genel sekreteri Fehmi Işıklar'ın HEP içinde kalmasına paralel olarak Süleyman Çelebi'nin en güçlü aday haline gelmesi ise böyle bir yönelimin ürünü.

Devrimci bir işçi önderi Kenan Budak

"Kendisine yanaşan polisi görmemişti. Polis de sakindi ve birden sordu:

- Sen Kenan Budak değil misin?

Birden fırladı, arabanın diğer kapısından kendini dışarı atıp koşmaya başladı. Polis hiç telaşa kapılmadı, silahını çıkardı, nişan aldı ve ateşledi. Kenan Budak olduğu yere düştü,.."

DİSK İlerici Deri-İş Sendikası Başkanı Kenan Budak'ın öldürülüşünü görenler böyle anlattılar.

Devrimci bir işçi önderi, sendika yöneticisi olan Kenan, son DİSK Genel Kurulu'nda filizlenen devrimci sendikal anlayışın önderlerindendi. İçi boş ve kof birlikleri, uzlaşmacılığı, grupçuluğu reddeden bir işçi önderiydi.

Onunla 12 Eylül'ün bir karabasan gibi çöktüğü günlerde yağmur altında, soğukta, kalorifer dairelerinde buluşup işçilerin mücadelesinin devamı için neler yapabileceğimizi tartışırdık. Diğer işçi önderlerini, farklı düşüncelerin insanlarını arayıp bulmaya, birşeyler yapmaya çalışırken umutsuzluğa hiç kapılmadı. Yağmur altında saatlerce, günlerce bekletip gelmeyenlere, düşüncelerini aktarmayanlara kızmadı. Buluşma yerine gelip "Ben dışarıya gidiyorum. İsterseniz sizi de götüreyim" diyenlerin davranışlarından alınmadı. "Önce işçi arkadaşlarımıza karşı görevlerimizi yerine getirelim" tavrımıza sıkı sıkı sarılıp koşturdu. 12 Eylül'ü değerlendiren ve neler yapılması gerektiğini açıklayan bildirilerimizi yeterince işçilere ulaştıramamamız onu belki de en fazla kızdıran olaydı.

Ve bugün işçi sınıfı Kenan Budak'ı diğer sınıf önderleri gibi mücadelesinde yaşatmalıdır.

Çetin Uygur

Ancak genel sekreterliği hedefleyen bir başka aday daha var: Maden-İş Başkanı Mehmet Karaca. Sendikal harekete yeniden başlarken geçmişin derslerinin ışığında sendikal politikalar ve yapıların yeniden ele alınması gerektiğini belirten Karaca, Türk-İş'le birlik konusunda da şunları söylüyor: "Bizim DİSK kurucusu bir sendika olarak DİSK'ten ayrılmamız sözkonusu değildir. Ancak sendikal birlik gibi de bir görevimiz olmalıdır.

Bugün DİSK, Türk-İş birleşmesi henüz güncel değildir. Sendikal birliği savunmak için çatışma politikaları yerine ortak noktalar bulma çabası öne çıkarılmalıdır. İşbirliklerinin sonuna kadar zorlanması gerektiğini düşünüyorum." Karaca'nın bu görüşleri DİSK içinde geçmişte etkin lan -işyerlerinde güçlenen ve sınıf uzlaşmacılığı tutumunu reddederek DİSK'teki sınıf-kitle sendikacılığı anlayışıyla ortak davranan kesim dışındaki- TBKP eğiliminin bugün DİSK'e bakışıyla çakışıyor. 1980 sonrası süreçte, DİSK'in kuruluşunun bir hata olduğunu söyleyen bu eğilim, bugünkü koşullarda önüne DİSK gündemine Türk-İş'le üst yönetim düzeyinde birleşme hedefini koyuyor. Örgütlenmeye ilk geçiş sürecinde ise 1980 öncesi DİSK içindeki CHP'lilerle TKP'lilerin ilişkisini andırır bir işbirliğine eğilim gösteriyor.

DİSK içindeki bir başka eğilimi ise 1980'de yapılan DİSK 7. Genel Kurulu'nda ortak tavır alan 11 sendikanın temsil ettiği anlayış oluşturuyor. Bu genel kurulda DİSK'in üzerine düşen görevi "Tüm işçilerin işyeri temelinde örgütlenmelerini sağlamak ve bu örgütlenmenin eğitim ve mücadele bütünselliğinde gerçekleşmesi için gerekli araçları yaratmak" diye tanımlayan bu eğilim bugün de DİSK örgütlenmesinin,eski DİSK'i yeniden varetmek değil kendini aşan yeni bir DİSK yaratmayı amaçlaması gerektiğini vurguluyor. Keramik-İş Başkanı M. Aktulgalı işyerlerindeki işçilerin fiili örgütlenmesinin sağlanması gerektiğini belirtirken Sağlık-İş Genel Sekreteri Doğan Halis şöyle diyor: "Bugün dişe diş mücadeleyi göze alamayan işçilerle hiç bir hak kazanmak mümkün değil. Kazanılmış hakların bir daha gaspedilmemesi için işçilerin her türlü saldırıya karşı örgütlü olmaları gerekir. DİSK kendisini bugün Türk-İş tarafından yürütülmeyen sendikal önderliğe hazırlamalı, bugünden işçilere doğru politikalar önerebilmeli ve DİSK örgütlenecekse bu sendikal pazarlıklarla değil, işyerlerinde kendi örgütlülüklerini yaratmış işçilerin kitlesel katılımlarıyla gerçekleştirilmelidir. DİSK'in geçmiş dönemdeki demokrasi mücadelesinin kendisini aşarak yenidenüretilmesi ve işçilerin kendi sendikalarında iktidar haline gelmelerinin tek güvencesi budur." ■

Memurların çözümü sendikal mücadelede

Mızrak çuvala sığmadı

Engin Günay

Kamu çalışanlarının ücret taleplerinden sendikal hak taleplerine sıçrayan, sendikaların kuruluşunu izleyen mühürlenme, sürgün vb. engellemelere karşı sürdürülen mücadelelerden bugüne yaşanan süreç, "Grevli, Toplusözleşmeli Sendika"nın memurlar için yaşamsal bir ihtiyaç olduğunu ortaya koydu. Mesut Yılmaz hükümetinin yüksek zam vaatleriyle memur kitlesine yaymaya çalıştığı beklentilerin, açıklanan zamlardan sonra ne kadar boş olduğu bir kez daha görüldü. İktidarın amacı, ortalama yüzde 40 olarak açıkladığı, gerçekte fon, mesai vb. kesintiler, artacak gelir vergisi oranları ve enflasyon marifetiyle kısa sürede sıfırlanacak olan zamlar ile geniş memur kitlesinin sendikal taleplere yönelmesinin önünü kesmekti. Günlük basında bir yığın rakam, tablo, gösterge kargaşasının arkasına gizlenmeye çalışılan gerçek rakamlar ortaya çıktığında yaratılan umutlar çabuk söndü, mızrak çuvala sığmamıştı. Böylece Kamu Çalışanları Sendikaları'nın gündeme soktuğu sendikal taleplerin haklılığı ve aciliyeti bir kez daha somutlanmış oldu.

Kamu Çalışanları platformunun "grevli, toplu sözleşmeli sendika" talebiyle başlattığı bu yılki Temmuz eylemlerinin doruk noktası 2-3 Temmuz'daki İstanbul-Ankara eylemiydi. Yirmi bin imzalı dilekçelerini TBMM'ne vermek için İstanbul, İzmit, İzmir, Zonguldak, Adana ve başka illerden otobüslerle yola çıktılar. Yollardaki ve Ankara girişindeki barikatları aşarak şehre girebilenler Ankaralı memurlarla birleşerek 1500 kişilik bir kitle oluşturdu. Meclise gidişleri polisin saldırılarıyla engellendi ama, eylem sonuçları ve taşıdığı mesajların hedeflerine ulaşması açısından önemli kazanımlar içeriyordu.

Kamu çalışanları açısından "Grevli, Toplusözleşmeli Sendika" şiarını yaşama geçirebilmek, iktidarın Türk-iş gibi tescilli bir devlet sendikacılığına bile tahammül edemediği, Türk-iş'in bile uzlaşma zemini bulmakta zorlandığı bir noktada zorlu bir mücadele sürecini gerektiriyor. Diktatörlüğe soyunan bir cumhurbaşkanının "hak aramanın edepsizlik olduğu", "sendikaların geleceğinin karanlık olduğu" gibi karanlık sözlerle sendikaları tehdit ettiği bir ülkede sendikal mücadelenin demokrasi mücadelesiyle ne denli içiçe olduğu apaçıktır.

Kamu çalışanlarının sendikal hedeflerine ulaşmaları, demokrasi mücadelesinde toplumsal muhalefetin örgütlü bir unsuru olabilmelerinden geçiyor. Kamu Çalışanları Sendikal Haklar Platformu, bu çerçevede önemli bir basamak oluşturuyor. Platformu oluşturan sendikalar; Eğit-Sen, Tüm Bel-Sen, Tüm Sağlık-Sen, Tarım-Sen ve sendikalaşma sürecinde olan Maliye, Demiryolu, PTT çalışanları, kendilerini klasik sendikal anlayıştan farklı kılan özelliklerini fiiliyatta geliştirebildikleri ölçüde hem sendikal hedeflerini gerçekleştirebilecek, hem de toplumsal muhalefetin diğer unsurlarıyla birlikte birleşik bir mücadele zeminini yaratabilecekler.

Platform'da genel kabul gören ve kendilerini klasik sendikal anlayışlardan farklı kılan işyeri, birim örgütlenmeleri temelinde yürütülen fiili sendikacılık anlayışı; tüzel kişilik kazanmış olan sendikaların valilik tarafından yargı kararlarının çiğnenerek mühürlü tutulmasına rağmen, örgütlenme ve mücadele sürecinde sürekliliği sağlayabildi. Ancak bu aşamada bu anlayışın gerektirdiği örgütlülüklerin yeterince

16 Temmuz'da Maliye Bakanlığı'na bağlı farklı işyerlerinden gelen memurlarla birlikte Bakanlık çalışanları yemek boykotu yaptı. Maliye çalışanları "Temmuz zamları" adı altında sosyal haklarının, fazla çalışma ücretlerinin, tazminatlarının kaldırılmasını protesto ettiler. 500 kişilik grubun Maliye Bakanlığı'nın önünde "Sadaka Değil Sendika İstiyoruz, Sefalet Ücretine Hayır" sloganları Bakan Adnan Kahveci'nin odasında yankılanıyordu.

hayata geçirilemediği açık. Hatta klasik sendikal anlayıştan farklılıklarının, kendilerini tanımladıkları sendikal politikaların tüm sendikalar ve üyelerince özümlendiği söylenemez. Tabanın, kitlelerin karar alma süreçlerine aktif katılımının, sendika içi demokrasinin, örgütlenme-mücadele-eğitim bütünlüğü içinde işyeri örgütlenmelerinde geliştirildiği bir fiili sendikacılık anlayışının hayat bulması, geniş memur kitlesini böyle bir çalışmanın içinde aktive edecek somut politikaları gerektirir. Aldatmacadan başka bir anlamı olmadığı açığa çıkan Temmuz zamlarından sonra, grevli, toplusözleşmeli sendika hakkının kitlelerin bir talebi haline getirilebildiği ölçüde mücadele ve örgütlenme diyalektiğinde bir sıçrama yaşanabilir. Kitleselleşebilmenin zemini burada yatıyor.

Aldatmacadan başka bir anlamı olmadığı açığa çıkan Temmuz zamlarından sonra, grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkının kitlelerin bir talebi haline getirilebildiği ölçüde mücadele ve örgütlenme diyalektiğinde bir sıçrama yaşanabilir.

Kamu Çalışanları fiili örgütlenmelerini kitleselleştirebildiklerinde işveren-devleti toplu sözleşme masalarına çağırma gücüne ve imkanına sahip olabilecekler. Toplusözleşme taslak çalışmalarının, oluşturulacak toplusözleşme komitelerinde tartışılması ile memur kitlesinin sendikal taleplere duyarlı hale getirilmesi ve varolan sendikalarına sahip çıkmaları mümkün olabilir. Kamu Çalışanları sendikalarının bu noktada hareketli ve esnek politikalar geliştirebilmeleri gerekiyor. Öncelikle Tüm Bel-Sen'in SHP'li Belediyelerle masaya oturabilme şansı var. Son çıkarılan kararnamelerle yerel yönetimlere, personellerine lojman tazminatlarının ödenip ödenmemesi konusunda yetki tanındı. Belediye çalışanlarının, lojman tazminatlarını da toplu sözleşmenin bir maddesi haline getirerek, yönetimde söz ve karar sahibi olma, yönetime katılma talepleriyle birlikte Belediye yönetimleriyle masaya oturabilmeleri diğer memur sendikalarına da yolu açan somut bir halka olabilir. "Hak verilmez, alınır" ilkesine gerçeklik kazandırabilmek bu somut halkaların yakalanabilmesine bağlıdır.

12 Eylül'den bu yana örgütsüzleştirilen, depolitizasyondan nasibini alan ve hızlı bir yoksullaşma sürecini yaşayan öğretmenler, belediyeciler, sağlıkçılar, tarımcılar, maliyeciler, demiryolcular, PTT'ciler ve diğer kamu çalışanları dev bir muhalefet potansiyeli oluşturuyor. Yakın tarihlere kadar devletin kapıkulu olarak görülen bu geniş emekçi kitlesi, ekonomik-demokratik kazanımlarını elde etmenin işçilerle birlikte hareket etmekte olduğunun bilincine varmaya başladılar. Her türlü kazanımın mücadeleyle elde edilebildiği bir ülkede, kamu çalışanları da işverenlerinin devlet olduğunu görerek, onunla toplu sözleşme masasına oturabilmek için mücadele etmeliler.

Uluslararası anlaşmalarla, ILO sözleşmeleriyle tanınmış grevli, toplusözleşmeli sendika hakkı için iktidarla sürdürdükleri hukuksal savaşımı kazanabilmeleri örgütlü ve güçlü olmayı gerektiriyor. Bunun yolu da işyeri örgütlenmelerini, fiili sendikal örgütlenmelerini geliştirmek, kitleselleştirmek, toplumsal muhalefetin diğer alanlarıyla birlikte kalıcı platformlar oluşturabilmelerinden geçiyor. ■

Basındaki krizi artık basın çalışanları da tartışıyor

"Arap bu senin krizin değil mi?"

Tanıl Bora

Ankara'da çalışan gazeteciler, yaklaşık on yıldır birbirlerine "Arap" diye hitap ederler. "Arap"lar, son haftalarda iki kişiden fazla oldukları her yerde "Arap"lıkları ile ilgili meseleleri konuşuyorlar. Özellikle de, Fransızların ünlü "iş bitti, Arap artık gidebilir" sözünün çağrıştırdığı türden meseleleri: Gazetelerin, ajansların çok sayıda gazetecinin işine son vermesi, gazetecilerin işten çıkartılma tehdidinin süreklileşmesi...

"Arap"ların huzursuzluğu istisnai değil. "Basının krizi" giderek nihayet "basındakilerin krizi" haline de gelmeye başladı. Mayıs'tan beri, gazeteciler içinde, aslında genel olarak medyalarda iş tutanlar içinde bir hareketlilik var. ("Medya"nın zaten çoğul bir kavram olduğu biline biline, "medyalar" kavramı bir galat olarak Türkçede yerleşikleşmiş durumda, yapacak bir şey yok!)

Mayıs sonu-Haziran başında Ankara'da ve İstanbul'da, yüzlerce değilse de onlarca insanın katıldığı tartışma toplantıları yapıldı. Bu tartışmaların, ekseni daha ziyade ahlaki ve "varoluşsal" idi. Gazetelerde, ajanslarda, televizyonda, haftalık haber dergilerinde, aylık siyasi dergilerde, yayınevlerinde, reklam ajanslarında çalışan insanlar, medya çağının "ne iş" olduğunu zihinlerinde açımlamaya çalıştılar. Bu çaba "medyaların iktidarı"nı mesele edinmeye çağıran bir duyarlılığın ifadesiydi. Medyaları salt "aktardıkları" nesnelliğin icaplarına göre değerlendiren "dürüstlük", "doğruluk", "tarafsızlık" gibi ölçütlere vurmanın yetmediği, hatta bunun çoğu kez yanıltıcı olduğu giderek daha yaygın biçimde anlaşılıyor. Medyanın bizzat kendisini bir nesnellik olarak tartışmak ve her somut örnekte yeniden tartışmak gerektiği; medyanın, hakim olmanın ötesinde dönüştürülmesine çabalanacak bir mücadele zemini sunduğu üzerinde giderek daha çok insan hemfikir oluyor.

Medyanın, hakim olmanın ötesinde dönüştürülmesine çabalanacak bir mücadele zemini sunduğu üzerinde giderek daha çok insan hemfikir oluyor.

Bir "alternatif medya" veya "kontr-medya" arayışına yönelmesi umulan/gereken bu tartışma toplantıları yaz rehavetinin darbesini yiyip durulurken, bu kez salt basın çalışanlarını ilgilendiren başka bir tartışma cereyanı devreye girdi. Mayıs sonunda başlayan medya tartışmaları daha derinlikli, görünürde "küçük" ama son derece önemli bir sorunsala sahipti; insanları bu yönde harekete geçiren saik de büyük bir dünya meselesi olmuştu zaten: Körfez savaşının medya cephesi... Temmuz başlarında Ankara'da basın çalışanlarını bir araya getiren tartışma ekseni ise aslına bakılırsa daha basit, fakat çok sayıda insanı doğrudan doğruya ilgilendiren ve gaza getirici bir eksene oturuyordu: Basındaki (gazetecilerden öte gazetelere dönük) tasfiye eğilimi ve artan işsizlik. Basının/gazetecilerin güncel sorunlarının yakıcılığı nedeniyle, galiba bu tartışma toplantılarının sürdürülmesinde yaz rehaveti engeli daha rahat aşılabilecek. Bu toplantıların sağlam ve kalıcı bir etkinliğe dönüşebilmesi için tartışmalarda da gündeme gelen kimi yaklaşımları/önerileri cümle alemin bilgisine sunmakta yarar var. Çünkü bu yaklaşımlar/öneriler, salt medya-basın tartışmasıyla da ilgili değil: İçlerinde, "demokratik kitle örgütü" tabir edilen bütün yapıların sorunlarıyla ve onların üzerine oturdukları özgül toplumsal pratik alanlarıyla ilişkilerindeki sorunlarla da örtüşen bir öz var...

Medyanın/basının yapısıyla ve varoluşsal-ahlaki sorunlarıyla ilgili arayışlar ile, güncel özlük sorunları ve sendikal nitelikli talepler arasında bir bağ kurmayı ihmal etmemek gerekiyor. Bu bağ, bir sorunsalı ötekine indirgeyici, dolayısıyla ikisini birbirine karıştırıcı nitelikte olmamalı; güya diyalektik-şık laf oyunlarına dönüşmemeli; zahmetle kurulan, sağlam bir bağ olmalı.

Medya/basın alanındaki mevcut örgütlerin bu tartışma ve çözüm arayışları karşısındaki yetersizliği ile, "örgütsüz hiçbir iş olmaz" amentüsü arasında yaşanan bir açmaz var. Hep dillendirilen kaygı:

Gazetelerin, ajansların çok sayıda gazetecinin işine son vermesi, gazetecilerin işten çıkartılma tehditinin süreklileşmesi "basın krizini" giderek "basındakilerin krizi" haline getirdi. Günaydın Gazetesi çalışanlarından Erdoğan Öztürk'ün kalbi, son aylardaki çalışma koşullarına daha fazla dayanamayınca basındaki kriz trajik bir boyut kazandı.

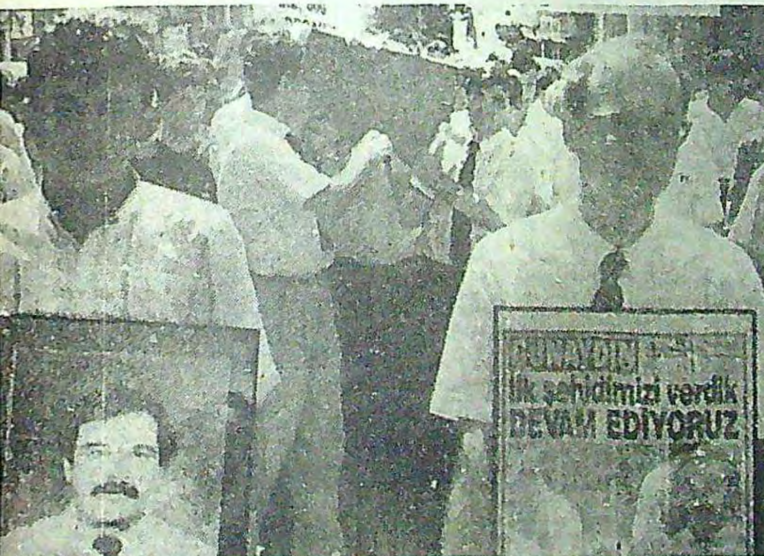
"İnsanların kendiliğinden, tabandan gelen bir inisiyatifle düzenledikleri bu toplantıları aslında falan örgüt veya sendika düzenlemeliydi.." Peki ne olacak? Çözüm önerileri, bu arayışları ille şu veya bu örgütün çatısı altına tıkma ile, mevcut bütün örgütleri reddedip bağımsız (veya yeni bir örgüt kurarak) iş yapma arayışı arasında savruluyor. Genişçe bir inisiyatif olarak özerkliğini koruması, onun bu özerkliğini tanıyan medya/basın örgütlerinin çatısı altında dönüşümlü olarak misafireten sürmesi-böylece ilişkisizliklerinden, dayanışmasızlıklarından ve kısmen yapaylıklarından yakınılan mevcut örgütler arasında tabanda bir istişare zemini oluşturabilecektir.

Medya/basın mensubu olmanın sağladığı kudreti ve imtiyazlılığı sorgulamak, açıkçası reddederek aşmayı hedeflemek gerekiyor. Kudret meselesi, daha çok Mayıs-Haziran toplantılarını belirleyen medya tartışmalarını ilgilendiriyor. "Medyacıların" elinde isim koyma, tasnif etme, "büyütme", kaydetme vb. imkanları dolayısıyla edinilen -üstelik doğal sayılan- bir iktidar var; bunun farkında olmak ve yıkmak şart. İmtiyazlılık meselesi, daha ziyade, basının sorunlarıyla ilgili ikinci tartışma cereyanının gündeminde. Basın mensupluğu, ona atfedilen "kamu görevi" şemsiyesi altında, bir dizi imtiyaz ve dokunulmazlık sağlıyor. Maddi imtiyazlar, daralan bir kesimin elinde han-hamam ölçeklerine vararak büyürken; çoğunluk açısından ciddi işsizlik riski ve ücret düşüşleri ile birlikte aşınıyor. Dokunulmazlığın aşınması bakımından ise, anti-terör yasasının getirebileceklerini düşünmek ve Deniz Teztel olayını hatırlamak yeter.... Şimdi basın emekçileri biraz da, imtiyazlarının aşınmasına karşı zenaatkar tepkisi vermek ile, kendisini imtiyazlılaştırmayan bir varoluşu tasarlamanın yol ayrımındalar. Bu yol ayrımında mevcut basın örgütlerinin, imtiyazlarını, kudretlerini "demokrasi"ye, "halkın haber alma örgütlülüğü"ne bağlayarak yeniden üretmeye dönük bir tutuculuk üretmeleri ihtimali yüksek görünüyor.

Medyanın/basının kudretini, iktidarını yok etmeye dönük bir perspektif, nesnesiyle (haberle) olan ilişkisinin yanında, muhatabıyla, müşterisiyle, hedef kitlesiyle (yanı okurla/seyirciyle) ilişkisini dönüştürmeyi amaçlamak zorunda. Okurun (veya "bakar"ın) velinimet mantığıyla yüceltilmesi yerine, medyanın üretim sürecine dahil edilmesi anlamlı. Bu bakımdan, Ruşen Çakır'ın Birikim'in Haziran (26.) sayısında yazdıkları çok önemli: Türkiye'de medyada/basında çalışan solcuların, toplumla ilişkilerindeki aşırı dolaylılaşmayla, medyatikleşmeyle birlikte giden yalıtılmışlıklarını farkedip aşmaları şart. Bir de, 1989 Kasım'ında Ankara Tabip Odası'nın sempozyumundaki bir önerimi her alana olduğu gibi bu alana da uyarlamak istiyorum: O sempozyumda, sahiden demokratik olmak isteyen bir hekim hareketinin, hasta haklarını ve hastaların inisiyatifini programına dahil etmesi gerektiğini savunmuştum. Medyada/ basında da, olabildiğince uzmanlık-dışı, yalın, naif bir okur/seyirci eleştirelliğini sürece katmak, böylesi ilişki kanallarını örgütlemek gerek.

Toplantıların divansız, gündemsiz tartışma toplantıları oluşu, "mastürbasyon" suçlamalarının dile getirilmesine yol açmıştı. Ancak toplanılınca, ayıptır söylemesi, sade mastürbasyona bile ihtiyaç duyulmuş olduğu ortaya çıktı. Medya/basın çalışanları arasında, kendi alanları hakkında pek az şey düşündüklerinin farkında olan yeterince olgun insan var. İşleri yazı yazmak olan, dünya ve memleket olaylarını özetlemek, toparlamak, anlamlandırmak, aktarmak olan insanların; sektörün rutinine ve kalıplarına esir olarak hiçbir zaman kendi yazılarını yazmadıkları, hep o kalıpların, o rutinin yazılarını yazdıkları ortada. ("Gazeteci kitapları", çoğunlukla bu iddiayı daha beter doğruluyor). Yani, faaliyetini anlamlı kılmak isteyen medya/basın çalışanlarının, çaba sarfetmesi gerekiyor.

Belki de sırf medya ile/basın ile uğraşan bir medya/basın faaliyetine ihtiyaç var. ■

Divriği Kültür Şenliği'nin ardından

'Adam senden olmayınca Hıdır Abdal neylesin'

Hakkı Zabcı

Başında kavuğu, sırtında uzunca kaftanı ile tarihi giysili bir adam önde, bir benzeri de arkada koşuyorlar. Arkadaki öndekini hiddetle kovalıyor. İzleyenler, önceleri, bir tiyatro oyununun sokağa döküldüğünü sanıyorlar. Olanları keyifle "temaşa" ediyorlar. Ancak, çok geçmeden, olayın oyun olmadığı ortaya çıkıyor. Birbirinin peşi sıra koşanlar, tiyatrocu olmasına tiyatrocular ama sahneledikleri oyunun dışında bir şey. Olay, salonda oyun sırasında aralarında bir anlaşmazlık baş gösteren iki oyuncunun kozlarını "garip" bir biçimde paylaşmalarından başka bir şey değil. Kovalamacanın sonu iyi bitmiyor. Tiyatro topluluğu, daha beş gün oyunlarını sahneleyecekleri kentten, o gece, apar topar ayrılıyorlar.

Yukarıdaki olay, geçtiğimiz bayram, "Kültür-Sanat ve Maden Şenlikleri"nin ilk gününde, Divriği'de geçiyor. "Üreten Biziz Yöneten de Biz Olacağız" sloganını hareket noktası olarak gösteren organizasyon, duyurusunu yaptığı tiyatro oyununun, "ilk gün damgası"nı yedikten sonra "tedavülden kalkması" ile birlikte sıkıntıya giriyor. Halk, sebebi ne olursa olsun, olanları, kendisine karşı yapılmış bir saygısızlık olarak yorumluyor.

Çok uzun bir aradan sonra kültür-sanat ile üretim sürecinin, kültür-sanat ile toplumsal muhalefetin estetik bağının ilk ilmiğinin atıldığı, henüz çok ham olan bu düşüncenin yozlaştırılmadan, olgunlaştırılarak gelecek günlere taşınması gerektiğinin vurgulandığı Divriği Şenliği, bütün olumsuzluklarına rağmen, bir müjdedir. Bu müjdenin ilk görüntüleri Divriği'de ortaya çıktı. Şenliğin davulu ne o tarihi Ulucami'nin minaresinde, ne de mistik Hıdır Abdal tekkesinde çalındı. Davul maden, tokmak da maden işçisi oldu.

Tiyatro topluluğu kentten ayrıldıktan sonra konuşulan konu bu olay oluyor. İnsanlar küme küme bunu tartışıyorlar. "Tiyatronun da tiyatrocunun da bir raconu var. Adamın babası ya da çocuğu ölüyor ama yine de ayni gün sahneye çıkıyor. Bu işin raconu böyle. Burada olanlar tiyatro ahlakına sığan şeyler değil. Olur mu böyle, yapılır mı bu bize?" diye serzenişte bulunuyorlar.

Orta yaşı sollamış bir adam, Divriğili, 1980 12 Eylül'ünde madenden zoraki tekavüt. Görmüş, geçirmiş olduğu her halinden belli. Olanlardan hiç de şaşırmış bir hali yok. Daha çok Divriği'ye dışardan gelenlere dönerek konuşuyor. "Bizim yakınımızda, Erzincan taraflarında bir tekke var. Adı, Hıdır Abdal Tekkesi. Bura insanları için 'makbul' bir yer olarak bilinir. Ne kadar makbuldür orasını bilmem ama Hıdır Abdal için söylenmiş bir söz vardır. Söylenen, saf gerçeğin tam tercümesidir. 'Adam senden olmayınca Hıdır Abdal neylesin'. Dökme suyla değirmen döner mi? Başkasına bel bağladın mı nereye kadar gidebileceğini kestirebilir misin? Sen sen ol, kendin yap tiyatronu, müziğini, sinemanı... Oyuncusu sen ol, yönetmeni sen ol. Hepsi senden olsun. İşte, o zaman derim, bizimkiler şenlik yaptı, festival düzenledi diye...."

Gençlerden biri, yirmisinde ya var ya yok. Oralı da, orada oturmuyor anlaşılan. Üniversite öğrencisi besbelli. Sözü Divriği Şenliği'nden Vietnam'a götürüyor. Divriği nere, Vietnam nere!... "Vietnam vaktiyle Amerikan emperyalizmine karşı amansız bir mü-

cadele veriyor. Bu mücadele her yerde. Cephede... Pirinç tarlasında... Dokuma tezgahlarında... O mücadele kendi kültürünü de yaratıyor, kendi sanatını da. Savaşan gerilla tiyatro oynuyor. Tiyatro topluluğu getirmiyor dışardan, öyle bir lüksü de yok zaten. Elinde silahı, Amerikalıya karşı ülkesini savunan çelimsiz Vietnamlı bir bakıyorsunuz değme aktörlere taş çıkartır bir oyuncu olmuş, oyun sahneliyor, arkadaşlarına moral veriyor. Yeraltı sineması var. Politik sinema. Gösterilenler sadece 'nasıl savaşılır' ya da 'sosyalizmin ideolojik üstünlüğüne yönelik şeyler' değil, pirinç nasıl üretilir, pirinçten en çok verim nasıl elde edilir, o da gösteriliyor. Pirinci üretenle, cephede döğüşen arasında hiç bir fark yok. Cephedeki pirinci yiyemezse, kurşunla değil açlıktan ölecek. Hiç bir şey ne mücadeleden soyut, ne de üretimden. Hepsi bir bütün. Üretim sürecinde olamazsan, toplumsal mücadelede olamazsan, onun kültüründe de olamazsın, onun sanatında da olamazsın. Bizim şimdi burada yaşadığımız bu. Toplumcu sanatın, toplumcu kültürün gelişmesi toplumsal mücadeleden bağımsız düşünülemez ki. Eğer biz kültür ve sanatta söz sahibi olmak istiyorsak ilk önce muhalefetin ivmesini yükseltmemiz gerekir. Yoksa yapılanlar abesle iştigaldir."

Genç delikanlının söyledikleri, oradakileri etkilemekte gecikmiyor. Dinleyenler kendilerine şu soruyu. soruyorlar:"Şenlik türü etkinliklerde, yapılanlar 'Üreten Biziz Yöneten de Biz Olacağız' sloganının içini dolduruyor mu, dolduramıyor mu? Kültürel ve sanatsal etkinlikler bu sloganın gerçekleşmesi için, bir besin kaynağı olabiliyor mu olamıyor mu? Eğer, doğru yaklaşım bu ise, konuyu bu yönü ile ele almak gerekmez mi?"

Oradakilerden, çok cesaretli biri, sanki bu sorulara yanıt ararmış gibi söze karışıyor:" Bizler işin kolayına kaçan insanlarız. Şenlik ya da gece yapmaya karar verdiğimizde başlarız sanatçı peşinde koşmaya. Filanca şu kadar istiyor. O zaten bizden, ona birşey vermesek de olur. Ama öbürünü getirirsek seyirci de gelir. Sonra, matematik hesabı yaparız. Ona şu kadar, buna şu kadar. Giderler bu kadar. Biletler şu fiyattan, gelirimiz şu kadar. Bize de şu kadar kalır deyip, işe girişiriz. Gece olur patlatırız sloganları. İyi bir rahatlarız. Deşarj olmuşuzdur çünkü. Hepsi bu. Geriye birşey kalmaz. Ertesi güne aktaracağımız birşey yoktur. 'Üreten biziz yöneten de biz olacağız' şiarını besleyen şeyler değildir yaptıklarımız." Oradakilerden kır saçlı bir adam geçmişe uzanıveriyor. Taa, 1980 öncesi yıllara... "O zamanlar şimdikinden çok farklıydı. Sol kültür odakları oldukça fazlaydı. Tiyotro toplulukları, müzisyenler, kültür ve sanat dergileri, yazarlar... Solun şurasında ya da burasında sayılamayacak kadar çok ünlü isimler vardı. Sağ ise o zamanlar pespaye bir durumdaydı. Bugün öyle mi? O günün birçok ünlü solcu sanatçısı şimdi saf değiştirmiş ya bir bankanın ya da bir basın holdinginin hizmetinde.. Sağ, teknolojiden de yararlanarak geniş yığınları etkileyebilecek malzemeye sahip artık. Eskisi gibi değil. Ya biz!"

Toplumsal eylemin haşarı çocuğu sanat da örgütlenmelidir

"Sanat" ve "örgütlemek" sözcüklerini yanyana getirmek belki bazılarına itici gelecektir. Sanatın ele avuca sığmaz haşarı bir çocuk olduğu ileri sürülecektir. Ama burada bir şey unutuluyor. Haşarı bir çocuğun da büyütülmeye ihtiyacı vardır. Büyütmek, yetiştirmek, geliştirmek ise olanakların, araçların ve ilişkilerin saptanan hedefler doğrultusunda bir araya getirilmesini gerektirir. Bu ise açıktır ki bir örgütlenme sorunudur. Burjuvazi, bunu kendi sınıf çıkarları doğrultusunda çok iyi kavrıyor ve bu haşarı çocuğu uygun oyuncaklar sunarak uslu bir çocuk haline getirmeye çalışıyor. Görüyoruz ki bunda başarılı da oluyor. TV ve kendi tekelindeki büyük basın aracılığıyla, ürünlerini kitlelere ulaştırmak için bu tür araçlara ihtiyaç duyan sanatçıları kendi düzenine soğuruyor. TV ve büyük basının cazibesine ve sunduğu iletişim kolaylıklarının çekim alanına kapılanlar, giderek, bu araçlara hakim olan ideoloji tarafından daha çok belirlenmeye başlıyor ve sanatsal üretimlerini bu araçlarla sımsıkı çevrelenmiş bir alanda, özgürleştiklerini sanarak ama aslında özgürleşmenin bedelini burjuvaziye ruhunu satarak ödemek zorunda kalıyor. Bu nedenle, sanatçı-kitle ilişkisi ve iletişimini sağlama yöntemi büyük önem taşıyor. Burjuvazi, bu ilişki ve iletişimin edilgen bir ilişki ve iletişim olmasından yana. Çünkü her iki tarafın edilgen olduğu yerde burjuvazi etkin oluyor ve bu etkinliğiyle tüm denetimi ve yönlendirme olanaklarını elinde tutuyor.

Özgül bir biçimini, bir yanında her türlü spekülatif malzeme kullanarak yaratılan starların, diğer yanında onların kendinden geçmiş hayranlarının yer aldığı içeriksiz ilişkide gördüğümüz bu zinciri kırmaya yönelmek, bu açıdan, yaşamsal bir önem taşıyor. Bu ise açık ki bir örgütlenme sorunudur ve bir sanat politikası kurulmasını gerektirir. Bizler yarını daha bugünden kurmaya başlamak iddiasını taşıyorsak eğer, bu iddiamızı sanat alanına da taşımak zorundayız. Bütün bunlar ise '"aktif" bir sanat anlayışını gerektiriyor. Sanat ürününün bütün bir gerçekleşme süreci etkin bir akışkanlığa sahip kılınmalı, sürecin gerçek özneleri olan sanatçılar ve kitleler arasındaki ilişki canlı, bizzat yaşantılaşan bir ilişki olarak ele alınmalı ve daha ötesi bu ilişki bir sanat politikası etrafında kendini örgütleyebilmeli ve kendine gerekli olanaklar ve araçları biraraya getiren ve genişletebilen uygun kurumları yaratabilmelidir.

Kuşkusuz, bu, bugünden yarına hemen başarılabilecek bir iş değildir. Başlangıçta küçük küçük adımlar atılacaktır. Örneğin, işin kolayına kaçıp "adı olan" sanatçıları yüzeysel biçimde örgütlediğimiz şenliklere çağırmak yerine, kendi sürecimiz içinde gelişen veya gelişmekte olan sanatçılarımızı çağırmak ve daha da önemlisi şenlikleri bizzat halkın sanatsal eylemliliğini gerçekleştirmeye, basit seyrin yerine etkin ve canlı katılımı sağlamaya yönelik olarak örgütlemeye çalışmak ilk çıkış noktalarımız olabilir. Kendi etkin sanatımızı, alternatif bir sanatsal örgütlenmeyi ve buna uygun kurumları geliştirmek istiyorsak, bunların unsurları olabilecek kendi sanatçılarımızı geliştirmek, varolanlara sahip çıkmak, ad yerine içeriği öne çıkarmak bizler için giderek bir refleks haline de gelebilmelidir.

Ersin Ergun

Divriği'de şenlik sırasında "gayrı resmi" olarak bunlar konuşuldu. Yurdun değişik yörelerinden gelen sosyalistler, demokrat aydınlar bunları tartıştılar. Bu haliyle, Divriği Kültür ve Sanat Şenliği, günümüz Türkiye'sinde çok önemli bir sol deklerasyondur. Çok uzun bir aradan sonra kültür-sanat ile üretim sürecinin, kültür-sanat ile toplumsal muhalefetin estetik bağının ilk ilmiğinin atıldığı, henüz çok ham olan bu düşüncenin yozlaştırılmadan, olgunlaştırılarak gelecek günlere taşınması gerektiğinin vurgulandığı Divriği Şenliği, bütün olumsuzluklarına rağmen, bir müjdedir.

Bu müjdenin ilk görüntüleri Divriği'de ortaya çıktı. Şenliğin davulu ne o tarihi Ulucami'nin minaresinde, ne de mistik Hıdır Abdal tekkesinde çalındı. Davul maden, tokmak da maden işçisi oldu. Şenliğin ilk günü gerçekleştirilen "insan hakları ve demokrasi" panelinde maden işçisi gerçek demokrasinin dinamizminin, kendi aleyhine işleyen mevcut statükoyu zorlamak olduğunu ortaya koyarken "şenlik ancak benimle şenlik olur" dedi.

Şenlik onunla şenlik olurdu kuşkusuz, ama, toplumsal mücadelenin bu "öncü müfrezesi" bu yetki belgesini, yani "seceresini" nasıl onaylatacaktı. Konunun önemi, bir soru ile yakından ilgili. Panelde bir soru soruldu. Soruyu soran dar gelirli emekli bir öğretmen. O ortamda, o soruyu sormak yürekliliğini gösterdi. Bu soru aynı zamanda şenliğin en önemli yanıydı. Şenliği terkeden tiyatro topluluğundan da önemliydi, maden işçisinin çaldığı davuldan da. Emekli öğretmenin sorduğu soru şuydu:"İşçi sınıfı sendikal mücadelesi ile hak arıyor. Ücret artışı istiyor. Ama aldığı ücret ve sosyal haklar ne kadar yüksek olursa, o oranda, bizim aleyhimize, halkın aleyhine bir durum doğuyor. Hayat pahalılaşıyor. Biz geçinemez duruma geliyoruz. İşçi sınıfı ücret talebinde, hak arama mücadelesinde daha insaflı olamaz mı?" "Al sana kaya, nerden dayarsan daya" demeyin. Ağızlarına gem vurmazsanız benzer soruyu soracak binlerce insanı bulmanız hiç de zor olmaz. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal da buna benzer yaklaşımlarda bulunmuyor mu? Ve bu yaklaşımlar en etkili biçimde televizyon ve radyolardan yayınlanmıyor mu? Milyonlarca insan bunları dinlemiyor mu? İçlerinden azımsanmayacak bir kısmı , "Doğru yahu, herifler ücret artışını alacak ocağımıza incir ağacı dikecekler" demiyor mu?... Doğrusunu nasıl anlatacaksınız, olması gerekeni nasıl kavratacaksınız? "Üreten biziz yöneten de biz olacağız" diyorsunuz. Bu amaç için önderliğe soyunmuş işçi sınıfının meşruiyetini ve siyasi otoritesini nasıl sağlayacaksınız? İşçi sınıfı bu meşruiyeti ve siyasi otoriteyi nasıl sağlayacak? "Nasıl"ın yanıtını ararken geliştirilecek somut programın alt başlıklarından biri de "kültür ve sanat" olmalıdır ve olacaktır da...

"Divriği Kültür Şenliği" NASIL sorusunu sordurttu. Yanıtını aramak sizlere, bizlere düşüyor. Hep birlikte arayalım.... ■

Haydi! Halkevciler uydurmaya....

Özellikle kırsal yörelerde,köy seyirlik oyunlarında Halkbilimi çalışmalarında, emek-sermaye, insan-doğa çatışmasının görsel ve yazınsal üretiminin adı uydurmadır.

"Nasıl böyle yaptınız" sorusuna; "İşte böyle uydurduk" derler. Onlara göre uydurma, bizlere göre sanatsal estetik kaygının adıdır bu.

Güzel ülkemizde geçen on yıllarda demokratik hak ve mücadelenin kesintiye uğraması, bilgi görgü ve deneyim aktarımının başarıyla engellenmesi, insanlarla birlikte dökümanları da, tarihin karanlığına itmiş durumda. Halkevlerinin düşünen, araştıran, yargılayan insan tipini yetiştirmede birçok aksaklıklar gözlemleniyor. Bunlar, çalışma programının pratiğe aktarılamaması, demokratik merkeziyetçilik başlığı altında, emir komuta sisteminin yanlış algılanması, en önemlisi yetişmiş sanat çalışanlarının yıpratılması, sanat kollarında kadro sorunu ki; olmadığı için üretim yapılamıyor. Yapılamadığı için, kulisleşmeler, vıdı vıdılar alıyor yerini. Bu durum şubeleri de yapay bir çıkmaza sokuyor.

Bütün sanat dallarında ülke ve dünya genelinde, gelişmeleri göz önüne alarak, tıkanıklığı aşmak, geçici bir süre için sanatsal, estetik kayguyu, ideolojik politik açmaz ve çıkmazları bir yana bırakarak bütün halkevi kollarındaki komisyonları, üyeleri uydurmaya çağırıyorum. Halkevi demokrasi mücedelesine kültür ve sanat yoluyla katılanların yeridir.

Son zamanların moda kelimesi olan, bir 'geçiş projesi' sunuyorum. Bütün kollar (özellikle tiyatro için) Türkiye çapında yüzü aşkın şubesi olan bir kitle örgütünün kol çalışmalarına yardım etmek, üretimde ve bireyin gelişmesinde rekabet fırsatı yaratmaktır olumlu anlamda. Uygulandığı zaman yapay tıkanıklıklar, kulisler aşılacak, meydan kol çalışanlarının, üretenlerin olacaktır. Kulisleşmeler de Tiyatro Kulisi olacaktır.

Halkevi şubeleri tiyatro çalışanlarının birbiriyle tanışması ile, (nedense bir türlü tanışmazlar) işe başlayarak, komisyon başkanlarının devamlı olarak görüşmesi, doğal olarak çalışmanın koordinesini oluşturmaktadır. Merkezlerde profesyonel tiyatro kurmakla işe başlamak gerekir.

Bu topluluklar, oyuncu kadrolarını şube ve odalardan almaları, başka bir deyimle şube ve odalar, merkezlerin deneme sahnesi, oyuncu yetiştiren tiyatro atölyeleri olmalıdır. Merkezlerin profesyonel olması kol çalışmalarının lokomotifi olacaktır. Merkezler oyuncularını şube ve odalardan başarılı olan tiyatrocu olma düşünme bilincini yakalamış oyunculardan seçmesi, üyeler arasındaki rekabet, komisyonlarda büyük bir canlılık, istek getirecektir. Onbinleri kucaklayan halkevlerinin kendi ürünlerini kucaklayacaklarından hiç şüphe yoktur. Şube ve odaları çalışmaya itmekle birlikte parasal olarak rahatlamasına neden olacaktır.

Medyalarda 'Halkevinden yetiştim' diyerek reklamını yapan sanatçılar, şu anda halkevi için ne yaptıklarını düşünmelerini, az biraz özverileri kaldıysa üye olmalarını, ayda bir kere uğramalarını vebal borcu olmakla birlikte, sanatçılığın gereği olduğuna inanıyorum. Halkın siyasi, ekonomik, demokratik, sosyal haklarına karşın elektrokomünikasyon alanında çağ atladığımız bir zamanda,ölü toprağını üzerimizden atalım. Tiyatro kulislerinde uydurmaya başlayalım.

Ulvi Arı

Gülhane'de şenlik var

"Ayılana gazoz..."

Ömer Özgüner

Haldun Taner'in "Keşanlı Ali"sini anımsadım Gülhane'ye gidince. Suna Pekuysal'ın "kirlisi-kirsizi, çişlisi-çişsizi, bitlisi-bitsizi" diye başlayan uzun tiradını. Evet, tam da böyledir Gülhane. Her kesimden, her renkten insan bulunur. Garip bir mozaiktir. Her şenlikte gazetelerin bir köşesinde yerini alır. Biz de hem bir şenlik turu yapalım, hem de Fatih Kısaparmak konserini izleyelim dedik. Gülhane bizim dergiden on adım ya çeker ya çekmez. Bir solukta vardım, varmamla dünyanın sayılı "facialarından" birine tanık olmam da bir oldu. İçeri girmek isteyenlerle, çıkanların safları değiştirmek için verdikleri amansız mücadele vardı. "Gorkma her gice böyle bunlar, hiç ölenine rastlamadım" dedi hınzır gülüşlü kapı görevlisi.

Şimdi içerdeyim. İnsanların birbirini zorla yürüttüğü yolculuğun başında. Önümde apartman canavarı bir velet, "hayvanat bahçesine gidelim" diye anasının eteğini çekiştiriyor. Çocuk tabii görmek ister. Doğrusu ben de istiyorum. Ama o da ne, hayvanat bahçesi denen yerde topu topu beş tane leylek. Hevesim kaçıverdi. Veletin de öyle olmalı ki, misketlerini leyleklerin kafasına atmaya başladı. Sezar'ın hakkı Sezar'a, nişancı çocuktu hani...

Şimdiki çocukların hepsi harika. Bizim veletle aynı yaşlarda bir başkası. Önünde elektronik tartı, üstelik promasyonlu. Kilosunu bilene bir dal Malboro. Kendimi bildim bileli 57 kiloyumdur. Denedim şansımı, iddialıyım sigarayı alacağım. Ancak çocuk benden de iddalı. Aman Allahım tam 65 kilo olmuşum. Kilo almama sevinip, kazık yememe kızarak karmaşık duygularla uzaklaştım yanından.

Fatih Kısaparmak kendini "özgün müziğin" tepesine oturtan hayranlarına vefa borcu olarak sık sık "Biz Ayrılamayız", "Fatih size kurban olsun", "Sizlerin ayağınıza kilim olmaya geldim", "Bu gülleri size atıyorum, dikenler bana kalsın... " diye seslendi. Hayranları da bu sözleri eşarp, tarak ve yelek atarak karşıladı.

Standlar arasında ilerliyorum. Dönercilerin, bilgisayarlı falcıların, maraş dondurmacılarının arasına sıkışmış bir iki kitap standı. Hele bir gözlük standı var ki evlere şenlik "Hepsi Ray-ban abi, hem Avrupa, hem de on bine." Gel de inanma.

Standların arkası sıra sıra gazino. Taşradan gelmiş kırık bir ses bas bas bağırıyor üç beş kişilik kitlesine; "Yalnızım dostlarım, yalnızım şimdi." Sesimi kontrol ediyorum, biraz çabalayıp, sabahları yumurta içsem belki ben de...

"Fatih, Fatih" nidalarından konser yerine yaklaştığımı anladım. Sahnenin bir kenarına ilişiverdim diğer gazeteciler gibi. Ancak vakit geçtikçe ilgi çekici birşey beklemenin boş olduğunu anladım. Ne yazacağımı düşünürken, Fatih yetişti imdadıma ve kendini yazmaya başladı; "Biz Ayrılamayız", "Fatih size kurban olsun", "Sizlerin ayağınıza kilim olmaya geldim", "Bu gülleri size atıyorum, dikenler bana kalsın... "Şarkılarının arasında kulise gidip geliyor. Giderken iyi de, gelirken yürüyüşü biraz garip gibi. Hani şöyle Kasımpaşa kabadayıları türünden. Acaba diyorum, kuliste birilerini dövüyor da ondan mı omuzları kalkık, kollar yanda. Benimkisi laf tabii. Meğer adam bir iki tek yuvarlıyormuş kuliste.

Sahne beni pek açmadı, en iyisi kalabalığa karışıp insan portreleri çıkarmak. 2000 liraya "farklı bir gece" satın alan İstanbulluların yanındayım. Başı bağlı bir kadının yanına birkaç kişiyi iterek ulaşabildim. Üstün başarım kızın kardeşinin gözünden kaçmamış olacak ki, şöyle bileğinden tuttuğu gibi ablasını yanına çekti. Ben kaldım mı "enişteyle" yan yana. Pat diye soruyorum "Nereden geldiniz" diye. Alkış arası yanıtlıyor, "Suadiye'den". Enişte Suadiye'de kapıcıymış, kapmış hanımla bacanağı gelmiş. Suadiye nere Gülhane nere derken, bir 'yangın'a takıldı gözüm. Bizim bir grup genç, özenmiş garp memleketlerine bir sağa bir sola sallanıyorlar. Ne çare mumları yok, onlar da yakmışlar gazeteleri. Ee ne yapsalardı yani? Hem daha romantik hem de ateşli. Bu kez onların yanındayım, hepsi Siyavuşpaşalı. Her gece gelirlermiş, nedense bu gece tadı yokmuş, kafalarda kıyak olmasa zaten Fatih çekilmezmiş. Çoğu kaportacı. Yarın işe nasıl gideceksiniz diyorum, yanıt yok. Fatih'e eşlik ediyorlar..

Fatih de programın sonlarına geldi. Arada bir mikrofonu, sık sık da sazını öpüyor. Kendisine atılan çok sayıda eşarbı, tarağı ve yeleği sevgilerini sunarak kapıyor. Son şarkısı Kilim'i hep beraber söylemek arzusunda. Kendisini milyonlarla tanıştıran şarkı da ancak böyle söylenir. Büyük Fatih kulise, büyük kalabalık da çıkışa yöneliyor.

Konser sırasındaki izleyici tahminim, konser bitiminde altüst oldu. Sayı hesabı yapamadığımı izdihamdan bayılmak üzereyken anladım. Uzaktan bir satıcının sesi geldi; "Ayılana gazoz, bayılana limon."

"Bana bir limon ver" diyebildim. ■

kitaplar

KİTLELER VE ANLAM
Jean Baudrillard
Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsallığın Sonu
Çeviren: Oğuz Adanır
Ayrıntı Yayınları, 88 sayfa

Onlar ki suda balık havada kuş kadar çoktular demişti Nazım, kutsal kitaplardan apararak. Baudrillard şair olsaydı, şöyle bir nazire yazar mıydı Nazım'a: "Nerede aramışsam onları, orada yoktular... "gibi"!

Ünlü Fransız teröristi (kuramsal tabii ki) Jean Baudrillard'ın 'Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu' adlı yapıtı nihayet Türkçe'de. Batının en çok sözü edilen ve Körfez Savaşı sırasında "ben dememiş miydim " deme hakkını bulduğundan dolayı , karşısında durduğu medyaların birden starı olan düşünür Baudrillard'ın kitle üzerine söz söyleyen herkese, cepheden ve tepeden bakan bir üslupla yazdığı 1978 Fransa çıkışlı yapıtı, kışkırtıcılığıyla ve tartışmaları kendi üzerine çekme cesaretiyle Türkçe'de nihayet. İlk kez değil, daha önce yine Oğuz Adanır'ın emeğiyle 1988'de 'Metinler ve Söyleşiler' adlı derlemesi yayımlanmıştı.

Baudrillard kendisini; "Nihilist olmak, radikal bir alay ve şiddet yoluyla egemen sistemleri tahammül sınırlarına kadar zorlayıp bu meydan okumaya kendi ölümleri aracılığıyla yanıt vermelerini ihtar etmekse, o zaman ben kuramsal düzeyde bir terörist ve nihilistim" diyerek tanımlıyor. Ama bu konumunun imkanları konusunda hiç de iyimser değil: "Oysa bu bir ütopyadır... Sistemin kendisi de bir anlamda nihilisttir. Çünkü kendisini yadsıyanlar da dahil olmak üzere herşeyi ilgisizlik, kayıtsızlık kazanına boşaltmaktadır". Bunu söylüyor ama, radikal bir alay ve ironi ile kurduğu dilinin şiddetini, "kitle" kavramının ve onun üzerine üretilmiş olan anlamların üzerinde deniyor. Bir deneme 'adabıyla' yazılmış olan yapıtın başında 'anlam' çözümlenerek, daha doğrusu "anlamın zedelenmesi" çözümlenerek şöyle bir sav ortaya atılıyor: "Ne kadar mal varsa o kadar anlam vardır". İşlediği kavram olan 'kitle' Baudrillard'a göre bir kavram bile değil. Çünkü o olsa olsa hamurlaşmış, vıcık vıcık ve lümpen-analitik bir 'kavram' olabilir. Kitle üzerinde çalışan bilimlere, daha doğrusu tüm bilimlere kuşkuyla bakıyor. Örneğin: "Sonsuz sayıda eşdeğerli birey:1+1+1+1+1+ sosyolojinin tanımı işte budur". Ya da "Madde'de ve bilimin ele aldığı tüm konularda müthiş bir ironi vardır. Aynen susan kitlelerde olduğu gibi. Kitlelerin istatistiklerdeki yanıtları, sorulan sorulara o kadar uygun düşmektedir ki, Hegel'in sözünü ettiği kadınlık ironisini anımsatmaktadır. Yalancı bir sadakat, aşırı bir bağlılık; sonuçta ölümsüz Aslan Asker Schweik örneğinde olduğu gibi kendisini yöneten yasalara sıfırı tükettiren bir edilgenlik ve boyun eğme simülasyonu". Baudrillard'a kitleyi herhangi bir yerde aramak boşunadır. Kitle yalnızca iletişim araçlarının içinde vardır. Yalnızca görüntüye indirgenmiş bir dünyanın içinde. Politika kitleler için durmadan anlamın egemenliğini kusursuzlaştırmaya çalışmakta ve bu alandaki çaba ve yatırımlarıyla toplumsalı anlamlı kılmaya çalışırken diğeri (kitle) bütün bu anlam oyunlarına yön değiştirmekte ve onları nötralize edip alaşağı etmektedir. Bu kavganın galibi mi? kimse ve hiçbir şey değil!

Baudrillard'a göre kitle ne özne ne de nesnedir; bir hayvan sürüsü kadar suskun, insanı bezdiren bir suskunluktur. Bu sessizliği kim konuşturmaya çalışmışsa 'simülasyon'a uğramıştır.

Baudrillard, her ne kadar uzun süre Fransızların ünlü ve emektar Marksisti Henri Lefebvre ile çalışmış, Amerika ve Japonya'da sonradan "hikaye" saydığı sosyoloji dersleri vermiş, üçüncü dünya ülkelerinin bazılarını bir umut aramak için görmüş, gözlemlemişse de (kendince bulduğunu da söylüyor), esasta, kitlelere bakışını Batılılaşmanın yarattığı kitleler üzerinde yoğunlaştırmış, sürdürüyor. Ama, sürdüremiyor, çünkü düşünüre göre bu uygarlığın pili bitmiş; insanlığa verebileceği birşey olmadığı gibi kendi kitlesini de bir salyangoz gibi sisteme yapışık ve kendi üzerine kapalı duruma getirmiştir. Baudrillard'da tarihsel olan ile günlük olan, kamusal olanla kişisel olan arasındaki çatışmanın, günlük olanın galibiyeti ve özel yaşamın kendi üzerine kapanmış olmasıyla sonuçlanması; işte batı uygarlığının vardığı son durak. (Kamusal ve özel hayat ayrımı ve Türkiye'deki süreci konusunda emek ve zeka dolu bir çalışma okumak isteyenler için öneri: Defter, sayı 14, Mahrumiyet, Nurdan Gürbilek) Ama batı hala güçlüdür. Ancak bir örnek olarak görülmesi sona ermiştir Baudrilllard'a göre. (Aklı evvel'de kalmış olanlar dışında!)

Baudrillard'da 1960'lı yıllar önemli bir dönüm noktasını oluşturuyor. "1960'lı yıllara kadar tarih sesini yükselterek kendini zorla kabul ettirmiştir, kişiye özel ve günlük olansa politikanın karanlık yüzünü oluşturmaktadır" diyor ve şunu ekliyor:"Sıradanlık, tepkisizlik ve apolitik olmak bir zamanlar faşist kökenliydiler- bir anlam değişikliğine uğramadan ya da anlamlarını yitirmeden şimdi de devrimci olmaya çalışıyorlar. Arzu politikasının ötesinde kalan sıradanlığın mikro-devrimi- yine bir 'özgürlükçü' numarasıdır". (Belirtilen nitelikler, üçüncü dünyada hala faşist kökenli değil mi?)

Neyse, biraz yorum katabilir miyim? Bir zamanlar Lefebvre ile çalışırken "Batılı insanda kalmış insancıl yanı ya da simgesel değiştokuşu" kurtarmaya çalışırken Baudrillard, üretilen bütün anlamların sonuçta talep yaratmaktan başka bir işe yaramadığını gördüğünde "iğdiş kitle" batılıya dilin terörüyle umutsuzca saldırmaktan başka yol bulamıyor. Hergün medyalarda gördüğü kitle, "toplumsal artıktan biraz daha ver" demekten başka bir yaşam tarzı kuramamış, burnundan taşacak kadar içi mallarla dolmuş, ruhu ise "boşluk"la. Bu olgu karşısında anlam arayan, ama buldukları anlamlar üzerinde tepinen öğretilerin artık aşırı eprimiş ve (üzerine basa basa) dogmatikleşmiş olması durumunda Baudrillard için tek çıkış yolu felsefi anarşizm ve nihilizm olmuştur. Tam burada sosyalist toplum projelerini değerlendirişi oldukça dokunaklıdır:"Oysa toplumsal ve sosyalist düşüncenin inanılmaz saflığı karşısında bizi duygulandıracak pek çok

anımız var. Sosyalizm evrenselleşmek ve bu arada o evrenselliğin içine çok karmaşık ve çelişkili bir "gerçeklik" ideali sokmak istemiştir. Kalıtsal ya da düşsel, daha da kötüsü bundan böyle simüle edilmiş ve yok edilmiş bir "toplumsal"ın anasıyla yaşayacağız". (O da hepimizi öpüyor!)

Yapıtında iletişim araçları ile kitle ilişkisine özenle ve önemle değinen yazar, talep yaratmanın, reklamın, "gibi olma"nın ve şeylerin değerler üzerine abanışını ve onu simüle etme sürecini çözümlüyor. Vardığı nokta ise bizi bir felaketin beklediği. Ama tam bu noktada Baudrillard'ın umudu canlanıyor; felaketin bir imkan olabileceği umudu.

Baudrillard'ın kitapta çözümlediği konulardan biri de terörizm. Terörizm konusunda yargıları çok kesin:" Terörizm kendi başına bir politik eylem niteliğine sahip olamaz. Terörizm medyaların rehinesidir, aynen medyaların onu rehine alması gibi. Bu zincirleme şantajın sonu yoktur-herkes herkesin rehinesidir, bu durum bizim 'toplumsal' dediğimiz ilişkinin sonucudur. Zaten bütün bunların ardında yatan ve tüm bu zincirleme şantajın kaynağında olan bir terim vardır: Kitleler. Onlar olmadan ne medya ne de terörizm olabilir."

Yıllarca "kitle kuyrukçuluğu" yapmış bir harekete şu ya da bu biçimde bulaşmış bir yazarın bugün vardığı noktada "kitle düşmanlığı" yapmasını mı okuyacağız? Hayır, sözlük anlamıyla düşmanlık değil okuduklarımız, okuyacaklarımız. Oğuz Adanır'ın özenli Türkçesi ile ekte yazarla çevirmenin yaptığı uzun bir söyleşide okuduğumuz kitap, kapitalist uygarlık üzerine kapaklanarak "başka dünyalara elveda" diyenlerin yorumlarını içermiyor, tersine bu bakışları bir simülasyon olarak niteliyor. Soru sormaya, umut aramaya ve tartışmaya kışkırtan Baudrillard'ın kitabını okurken Oğuz Adanır'ın yorumuna katılmakta hiç zorluk çekmediğimi belirtsem, fazla mı olurum?

"Sonuç olarak Baudrillard HERŞEYE evet HERŞEYE yeniden başlamak gerektiğini söylemektedir. Doğal olarak geçmişten gerekli dersleri alarak. Kendisi bu kitap aracılığıyla bize bu derslerin en zevkli ve neşeli olanlarından birini vermektedir. Ondaki ironi ve umutsuzluk her zaman için yeni bir umut arayışının sonucudur.

Bize durmadan yeni, yepyeni sorular sormanın gerektiğini anlatmaya çalışmaktadır." ■

Mehmet Fikri

DİRENİŞ, SÜRGÜN VE ÖLÜM GÜNLERİ
Tarık Uygun, Ersin Ergün Keleş, Osman Zeybek, Harun Korkmaz
Boyut Yayınevi / 165 sayfa

Tarih yazıcılar elbette ki tarih yapıcılardır

"Akılalmaz, şaşırtıcı, inanılmaz olaylar yaşamış, direniş, sürgün, işkence ve ölüm günlerinden geçmiştik. Bütün bu süreç, kendi üzerine kapanarak zamanın bir yerinde sessizliğe gömülüp kalamazdı. Anlatılmalı, sözcüklere dökülmeliydi mutlaka"

Bu düşünceyle yola çıkan dört tarih yazıcı Eskişehir'de başlayan, Aydın'da biten direniş, sürgün ve ölüm günlerini roman gibi anlatıyorlar. Kitabı okurken bir ara kişiler ve mekanların dışına çıkıyorsunuz. Dünyanın herhangi bir yerinde yıllar önce yaşanan olayları okuyor gibi oluyorsunuz. 70'li yıllarda Türkiye'de bolca Çin, Vietnam, Bulgaristan devrimlerine dair romanlar yayınlanmıştı. Belki bir gün yeniden yaratmak için hepsini bir solukta okumuştuk.

Şimdi de öyle geliyor. Sanki okuduklarım bir başka ülkeye ait gibi. Oysa değil. Türkiye'ye ait. İki yıl önceydi. Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nde tünel bulundu bahanesiyle siyasi tutsakların bütün yaşamsal hakları ellerinden alınmıştı. Önlerine direniştcn başka seçenek konmamıştı. Onlar bunu yıllardır yapıyorlardı, gene yapacaklardı. Sonra zamanın Adalet Bakanı hazırladığı direnişi ezme planını yürürlüğe koydu. Vahşice saldırdı. Süresiz açlık grevinin 35. günü hücre tipi ring arabalarıyla 250 Türk ve Kürt devrimci bir ölüm sürgününe çıkarıldı. Aydın'a varıldığında azgınca saldırı devam etti. Ve iki Kürt devrimci tutsak Mehmet Yalçınkaya ile Hüseyin Hüsnü Eroğlu öldü. Özgürlük mücadelesi verenlerin önünden ölüm gelirdi, ardından da ölümsüzlük. Direniş devam etti. Devrimci demokrat kamuoyu direnişe destek verdi. Burjuva partileri sistemin bir parçası olarak direnişi ezmekte üzerlerine düşen rolleri oynadılar. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü "Açlık grevi terörist bir eylemdir." dedi. "Ağustos Anaları" oğullarını yalnız bırakmadı. Cezaevi kapılarına kendilerini zincirledi. Alanlara çıktı. Sesleri yeri göğü inletti.

Ve direniş yeni yöntemlerle sürdürülmek üzere tarih sayfasında onurlu yerini aldı.

Şimdi tarih oldu o günler. Analar oğullarına kavuştu. Bu kitabın yayınlandığı günlerde Anayasa Mahkemesi'nin Anti Terör Yasası'nın bir maddesini iptaliyle Türk devrimciler salınmaya başlandı. Bu güne nasıl gelindiğini doğru kavramak için bu kitap okunmalı.

Hasan Uysal, Demokrat Ocak '91 Yeni Yıl Mesajı'nda "Suçluların (!) eğitimi ve topluma kazandırılması için yapılmış binalara hapishane diyorlar. Yeni yılda hapishanelerin, 'aydınları, yurtseverleri, devrimci ve demokratları' hapseden hasta beyinlerin eğitimi için kullanılmasını diliyorum." diyordu.

Hasan Uysal geleceği gören bir gazeteci. Hasan Uysal'ın dileğinin gerçekleşme koşulları oluşuyor. Şimdi önce Kürt devrimcilerinin egemenlerin elinde rehin olmaktan kurtarılmaları gerek. Sonra boşalan cezaevleri okul, fabrika yapılmalı.

Bu idealist bir öneri değil. Bana bu inancı okuduğum "Direniş, Sürgün ve Ölüm Günleri" verdi. Umut etmek için halen çok nedenim olduğunu şimdi daha iyi biliyorum. ■

Birol Keskin

Futboldan haltere bir ahlaki irdeleme

Alma 'anabolizan steroid'i çıkar aheste aheste..

Hasan Necip

Anabolizan almak için illa ki halterci olmak gerekmiyor. Basının belimizi çökerttiği dönemlerden birinde "hekim tavsiyesiyle" anabolizana başlamıştık. Naim'in Türkiye'ye gelmesiyle halter öyküleri mantar gibi bitti, ve okuduk ki meğer anabolizan steroidler insanoğlunun kas yapısını çook çook eski dönemlerini çağrıştırabilecek denli değiştirebilirmiş. Dehşete kapılıp aynaya baktım. Hiçbir zaman Doktor Jeckyll olamamıştık gerçi ama henüz Mr. Hyde olmuş bir halimiz de yoktu. Teselli buldum. Meğer, ancak yoğun miktarda ve uzun süre aldığınızda "mağaramsı" bir görünüm kazanırmışsınız. Bununla da yetinmez, bir ara hormonal değişikliklerin de kurbanı olurmuşsunuz. Anlayacağınız, doping ayağında bu anabolizan nam mereti itiyat haline getirmiş halterciler, sonunda değil halteri, birçok başka şeyi de kaldıramaz duruma gelirlermiş. Tam dehşetle bir kez daha baktım aynaya. Pek anlayamadım, ne bileyim, inşallah birşey olmamıştır.

Başlangıçta "doping Türk kanındadır", ya da "bu işte Yunan parmağı var" gibi saptamalarla durumu idare etmeye kalktık ama ikinci tahlilde de Ali Eroğlu'nun anabolizan, Sunay Bulut'un da efedrin aldığı anlaşıldı. Ali'nin önceden de bir anabolizan sabıkası var. Açıklamaları da bir tuhaftı. Önce inkar etti, sonra "hepimiz dopingliydik" dedi.

Atina'daki Akdeniz Oyunları'nda, malum, bir "Turkish scandal" sahnelendi. Üzüntüyü ikiye katlayan, Naim Süleymanoğlu ve soydaşlarla gelen halter furyasında hazır bir isim yapmışken, cıvıklığın, bunu ağzına çiklet yapması ve onu da ikiye katlaması beklenecek Yunanistan'da meydana gelmesi. Hayret, herifler bu işe pek tınmadılar da, daha ziyade başımıza sandalye kaktıkları futbol finalinde azdılar. Neye kızacaklarını bilmiyorlar. Gerçi biz de öyleyizdir.

Biz, ilkin, "doping Türk kanındadır", ya da "Bu işte Yunan parmağı var" gibi bilimsel gerçekliği su götürmez saptamalarla durumu idare etmeye kalktık, ama ikinci tahlilde iki halterçimiz yine dopingli çıktı. Ali Eroğlu anabolizan, Sunay Bulut ise efedrin kullanmışlar. Belki Yunan'a kaygılandığımız kadar rezil olmamamızın nedeni daha basit: Dopingi bilmek de ilmi bilmek değil mi bir yerde, diye avutabiliriz kendimizi, mesela. İlim ilim bilmektir/ İlim kendini bilmektir/ Sen kendini bilmezsen/ Bu nice okumaktır, diye coşup Yunus Emre'den atıflar yapabiliriz, Hellen komşularımıza.

Sonra iki ayrı doping maddesi kullanmak ta en azından, halter kafilesinde bir "stereotipiden kaçma" çabası olarak yorumlanabilir. Haltercilerimizin belki çok ahlaklı olmasalar bile en azından kişilik sahibi olduklarını göstermez mi, örneğin? Her ikisinin de anabolizan aldığını düşünün, gaddar Yunan, "Bu Türkler anabolizandan başka bir b.. bilmiyorlar" demez miydi? Atina'daki suç suçtur ama ilkel değildir. Bir adamı kebapçı dükkanında şişlemekle Rejans'ta zehirlemek arasında bir uslup farkı vardır. Bir Agatha Christie romanında klasik İngiliz malikanesine Ustura Kemal tiplemelerinden bir herifin "Haayt" nidasıyla dalıp önüne ilk çıkan adamı sebatla şişlediğini okudunuz mu hiç?

Ahlak dedik aklımıza geldi. Yoksa gelmeyecek doğrusu. Tanju Bey'in gideravak Galatasaray'a iki güzel jesti var ki mesela, basın resmen es geçti. Jest olduğunu anlayacak, güzel olduğunu anlayacak, o-oohh, uzun iş. Tanju, Galatasaray'ın sezon açılışına da, Cüneyt'in jübilesine de çiçek gönderdi. Florya'da adamın taçlı kocaman posterini ateşe verdiler, hani o kapalı tribünden sarkıp da, 50 bin papel bayılmış se-

yirciyi sahada oynananı sadece tahmin etmek zorunda bırakan. Herifin karakterini bilemeyiz ama uygar olduğu gerçek. Hülya'yı tavlamak için bir meziyet gerekli mutlaka. Büyük dev olması bile yeter, aslında. Fener'in sezon açılışında Tanju ve Rıdvan'ın elele fotoğrafını, gazete "Türk futbolunun iki büyük devi elele" diye yorumlamış. Böylece öğrendik devin bayağı büyüğünün, ortancasının, 'küçük boy' cücenin falan varlığını.

Cüneyt'in ahlakı tartışılmaz buna karşılık. Adam sahadan çıktıktan 5 dakika geçmedi, mertlik bozuldu. Sakatlanan Kosecki, hakeme o beyaz tekmeliğini fırlattı. Kırmızı kart, hakça. Ertesi gün hakem gazetelere demeç veriyor. "Adam bana Lehçe birşeyler söyledi ne dediğini anlamadım. O nedenle ilk ağızda sarı kart gösterdim. Ama herhalde beni sevdiğini söylemiyordu." Gerçekten, Kosecki'nin Argun Darıcı'ya durup dururken ilan-ı aşk etmesi için bir neden göremiyoruz.

Bu jübile maçıyla futbol fiilen başladı, yedi tepeli uygar, düzenli ve özellikle ahlaklı kentimizde. Gerçi, insanın çocukluğunu ve saldırganlığını yeniden yaşadığı, hayallerini, aşkını ve kendini gördüğü sezon açılışları, hasretini bir ölçüde gidermişti. Florya cimbom diye inlemiş, Sarıyer topbaşı yapmıştı boyalı basınımıza bakılırsa.

Maç gerçektir, açılışsa tümden hayal. Sahadakiler kusursuzdur, çünkü.

Açılışlar bir şanstır da. Şampiyon olacağınızı bir büyücü kulağınıza fısıldasa, o açılışa gitmezsiniz. Demek ki bilincinizin altı, ikinciliği üçüncülüğü göze alıyor. Ne kadar Tanju resmi yırtarsanız yırtın, sonunda sado-mazo'sunuz. Pagan'sınız, putları yakıyorsunuz, kurban kesiyorsunuz.

Açılışlar, ulusal takımın Kuzey turnesine denk geldi. Halı sahada Faroe adalarıyla oynadık, ben Borneo'nun oralarda bir taraflarda olduğunu sanıyorum. Nerede olduğunu bir tek Piontek biliyor o adaların. Sonra belalımız İzlanda bizi bozguna uğrattı. Bana sorarsanız, o, Umberto Eco'nun "Gülün Adı" romanından çıkmış Ortaçağ rahibi tarzında saçıyla Piontek, ulusal takımın zarzor edinmiş olduğu özgüveni kırdı geldiğinden beri. Nadan ve kendini beğenmiş ve bu sonuncu niteliği için hiçbir geçerli nedeni yok.

Tanju Bey'in giderayak Galatasaray'a iki güzel jesti var ki mesela, basın resmen es geçti. Jest olduğunu anlayacak, güzel olduğunu anlayacak, o-oohh, uzun iş. Tanju, Galatasaray'ın sezon açılışına da, Cüneyt'in jübilesine de çiçek gönderdi.

Schumacher'in ilk jübilesi zifiri karanlıkta oynanmıştı, top sahada karine ile izlenebiliyordu. İzmir'deki ikinci jübile parlak olmuş, Tanju da azmış resmen.

Son iki yılın şampiyonu Beşiktaş, üçüncü yıla ve Galatasaray'ın 70'lerdeki rekorunu kırmaya oynarken, bir kazaya kurban gitmek istemedi zahir. Buna karşılık, "Tanju'yu oynamak" isteyen kaleci Engin, kartalın ekmeğine yağ sürdü. Kendisini, artık taktik midir içten midir bilinmez hep ezilmiş diye tanıtan camia, bu kez Engin'i Fener'e "kakalanmış" saydı. Kaleyi de boş bırakamayacağına göre, gitti son pazarımızı kurcaladı. Bako diye çam yarması gibi bir herif aldılar. Bir de, Fulya'da sitayişle sözedilen Zeyer'i aldı, orta sahasını güçlendirmek adına. Şimdi spor muhabirleri katında, tüm Polonya'lıların nerdeyse doğuştan "sarhoş" oldukları anlatılıyor.

Sarhoş olmak ta ahlaka mı giriyor, yoksa?

Dopingcilerimiz, biri üç ay, diğeri iki yıl olmak üzere ceza gördüler. Biri daha dopingli çıkaydı, Olimpiyatlara katılamayacaktık iyi mi? Zaten o günlerde alsın mı, Naim Süleymanoğlu'nu bir telaş: "Ben de o zaman İngiliz vatandaşı olurum". Senin bir dediğini iki etmemiş bir ülkede verdiğin bu demeç te zamansız, en azından.

Doping soruşturması, Federasyon aşamasında. Kodamanlar da suçlu çıkarsa, işte o zaman başımızı ellerimizin arasına alıp kara kara düşünmemiz gerekir. Rodin'in adamı gibi kalırız oracıkta, kimseden şoke olmasını da bekleyemezsin. Bir on yıldır, artık şoke bile olmayı unuttu millet. Evvelden ne güzel, en azından şoke oluyorduk. Eyvah, millete birşeyleri değiştirmekten önce şoke olması da öğretilecekse, işimiz uzun. ■

"Tek tip sinema" dosyasını kapatmak kolay mı?

Türk sinemasında "tehlikeli ilişkiler"

Murat Kenan

Türk Sinemasının izleyicisi insanlar, çok defalar ifade edildiği gibi artık pek ortalıkta görünmüyor. Bir kısım sinema yazarlarının "Türk Sinemasının sorunu salon bulamamak değil, seyirci bulamamaktır" şeklindeki müthiş teşhislerinde (1) de görüleceği gibi Türk filmleri seyirci bulamıyor. Sinema salonu olmayınca -mesela açık bir arazide- ortada sinema seyircisi de olamayacağını anlamak düşünen her kafada normal birşey olarak anlaşılıyor da, seyircisi olmayan bir filmin salon bulamayacağının anlaşılması pek kolay olmuyor Türkiye'nin sinema gündemi için. Tek ve biricik varlık sebebi olan seyirci desteğini yitirmesiyle eşekten düşmüş karpuza dönen geleneksel Türk Sineması uzunca bir süre filmlerinin sinema salonlarında yer bulamadığını, tüm salonların Amerikan filmleri tarafından işgal edildiğini, bunun da ulusal kültür için ne fena birşey olduğunu söyledi durdu. Amerikan Film Tekellerinin Türkiye'ye gelmeleri döneminde "aman gelsinler, sinema piyasası canlanır" diye sevinirlerken bu oluşumun sakıncalarına dikkat çekme yolundaki namuslu çabaları da boğdular. Durum gayet açık: Seyirci istediği filme gidiyor, "müşterisiz meta" da "zayi"oluyor.

Seyircisi olmayan bir filmin salon bulamayacağının anlaşılması pek kolay olmadı Türkiye'nin sinema gündemi için...

Türkiye'de sinema olgusuna; film üretimi, izleyici, sinemanın dolaşım kanalları olan salon işletmeciliği,TV... bütünselliğinde baktığımızda vergi yasalarında bar, pavyon, lunapark vb... eğlence yerleriyle aynı düzlemde ele alınan sinema işletmeciliğinin zamanında, aslında bu "benzerleri"ne gidemeyen, onlara verecek parası olmayan halkın eğlenme ihtiyacına cevap veren bir sektör olduğunu görüyoruz. Türkiye'de elektriğin yaygınlaşmasıyla çok geniş bir ağa yayılan sinema salonu işletmeciliği sayesinde "sinema" çok geniş insan yığınlarına ulaşır, onların yaşamında önemli bir yer işgal ederken, belki yetersiz ve sığ, belki lumpen, ancak kesinlikle "özgün" bir sinema kültürünün de temelleri atılıyordu. Bu kültür, sinemaya atfedilen "kitle sanatı" niteliğinin hakkını tümüyle veriyor, oluşan son derece dolaysız sinema-seyirci ilişkisi sayesinde tümüyle seyircinin istemlerine dayanan "tek tip" bir sinema doğuruyordu.

Hiç bitmeyecekmiş gibi görünen bu ilgi ve izleme histerisiyle kıvranan "tek tip" seyirci karşısında Türk Sinema endüstrisi de hiçbir ticari kurumsallaşma gereği duymadan bu seyirci için "tek tip" filmler çekme maratonuna girişti. Büyük ölçüde Anadolu'daki bölge işletmecilerinin verdiği avanslarla, halkın en fazla rağbet gösterdiği oyuncuları ve konuları kullanarak, bölge işletmecisi tüccarın "izleyici insiyatifi" niteliğindeki direktifleriyle film çeken Türk Sinemasında artık "tek tip" oluş mutlaklaşıyor ve kendisini değiştirecek, üretecek kanallara yaşama şansı tanınmıyordu.(2) Sinemayı ve dünyayı algılayışları hedef kitlesi izleyici halkla büyük bir aynılık, bütünleşme içinde olan film yönetmenleri (üzgünüm, film çeken kişiler için başka bir tabir yok sinema literatüründe.) tüm çerçevesini izleyicinin koşullamasıyla oluşan genel, egemen ve baskıcı bir sinema söyleminin belirlediği filmleri peşpeşe çektiler.

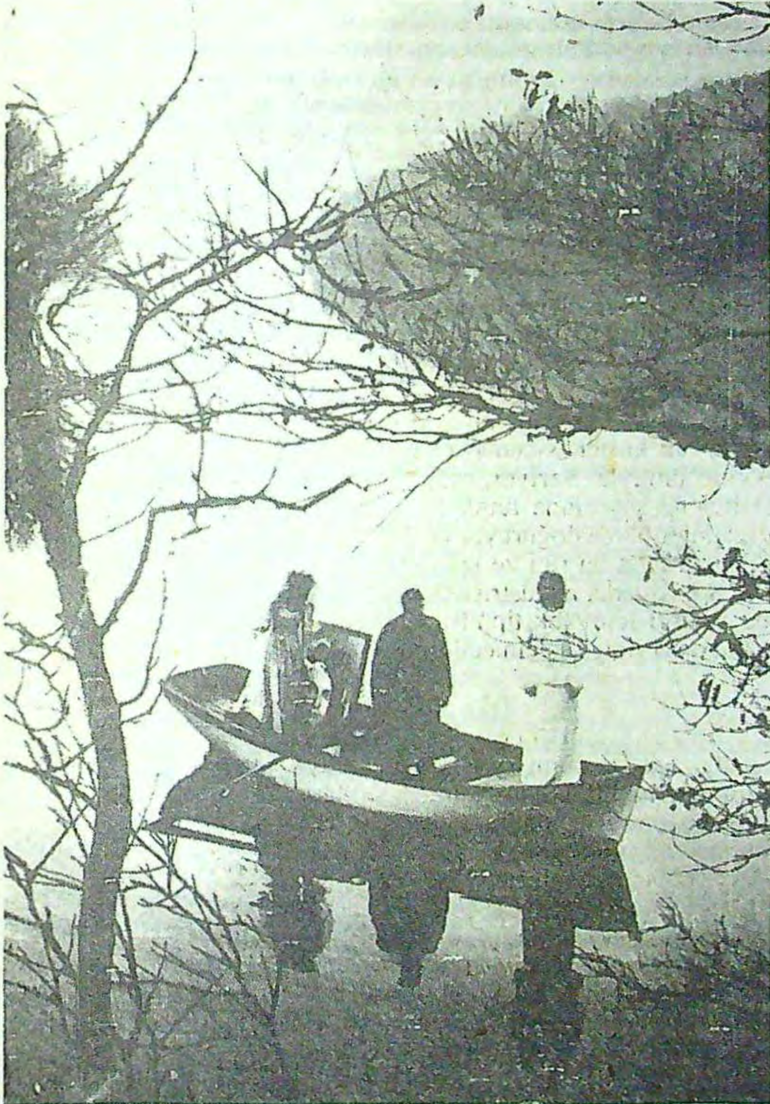
İzleyici halk da kendi kültürel gereksinimlerine böylesi bir denk düşme ile cevap veren, tek boyutlu, bildiği öyküleri anlatan, bilmediği öyküleri anlatırken de bildiği düşünme ve yorumlama biçimlerini kullanan bu filmleri izlemekten hiç bıkmadı. Böylesi bir ortamda arz-talep dengeleriyle yaşam alanını yaratan Türk Sinemasının kollektif bir yaratıcı (!) kimlik taşıması, ano-

Türkiye'de halkın akın halinde sinemaya koştuğu günlerde de egemen sinema söyleminin dışındaki denemeler, "bireysel yaratı" örnekleri seyirci çekmiyordu. İşte Türk Sinemasının mucize filmi "Sevmek Zamanı" egemen söylemden kopuşu nedeniyle, anonim değil kişisel oluşu nedeniyle döneminde izlenmedi.

nim bir karakterde olup "tek tip" filmler üretmesi "eşyanın tabiatına " hayli uygundu. Türk Sinemasının yönetmenleri ve prodüktörleri (yine üzgünüm, film yapımını sağlayan ticaret adamının da başka bir adı yok) seyirci ile kurdukları bu bağı yitirmeye hiç niyetli değildi. Bu nedenle kurulan bağlar alabildiğine sömürüldü, en düz yoldan seyirci ile iletişim kurmaya yönelik bir anlayış, düzeysiz bir düşünme biçimiyle, bir sinema anlayışıyla harmanlandı, "Yeşilçam Sineması" en vahşi görüntüsüne ulaştı.

Bu süreçte Türkiye toplumu kendi "seyirlik ihtiyaçlarını" gidermek konusunda akıl almaz olanaklar sunan televizyonun keşfindeydi. Film izleme ihtiyacı TV'nin ardından videonun sunduğu olanaklarla karşılanıyordu. Türk Sineması bu dönemde içine girdiği yenilenme ve başkalaşımın verdiği güvenle "aydın" çevrelerde kendine yaşam alanı ararken, geniş halk yığınları için filmlerin sinema salonunda izlenmesi durumu başta TV ve video olmak üzere daha birçok şeyin de etkisiyle gitgide itibar kaybediyordu.Bir görüşmemizde Onat Kutlar'ın verdiği örneği aktaracağım: Sinemanın bir eğlence aracı olarak algılanıp izlendiği dönemde büyük işler yapmış olan prodüktör Türker İnanoğlu'nun bugün TV için "Bir Başka Gece" adlı müzik-eğlence programını hazırlıyor oluşu durumu anlamak için ilginç bir örnek.

Kaba bir şekilde ifade etmeye çalıştığım bu gelişimi aktardıktan sonra gelmek istediğim nokta şurası: Türk Sinemasını sadece ve sadece kendi gücüyle geliştiren ve ayakta tutan sinema seyircisi halkın, bu çok sevdiği dostunu, onun geleneksel, anonim kimliğini -kerhen de olsa- bırakıp, yeni ve büyük ölçüde bireysel yaratıya dayalı çoksesli bir sinema (3) olmaya doğru gitme sürecinin neredeyse başlangıcında terketmesi tesadüf değil. Türk Sinemasının, bir sanat dalı olarak gelişmesi, geleneksel kalıbın aşılma çabalarının belirginleşmesi ile toplumun kendi gereksinimlerini karşılayacak malzemeyi başka kanallarda bulması süreci birleşince, toplum zaten hiçbir zaman eğlencelik bir iş olmaktan daha geniş düzeyde algılayamadığı sinemayı terketti. TV'nin alıcısı olmaktan tüketicisi olmaya doğru yöneldiği, yaşamının medya eksenli olarak kendi dışında belirlendiği izleyiciler sinemayı büsbütün bıraktı. Az çok "aydın"ca olanları da egemen olandan, Amerikan filmlerinden yaptılar tercihlerini...

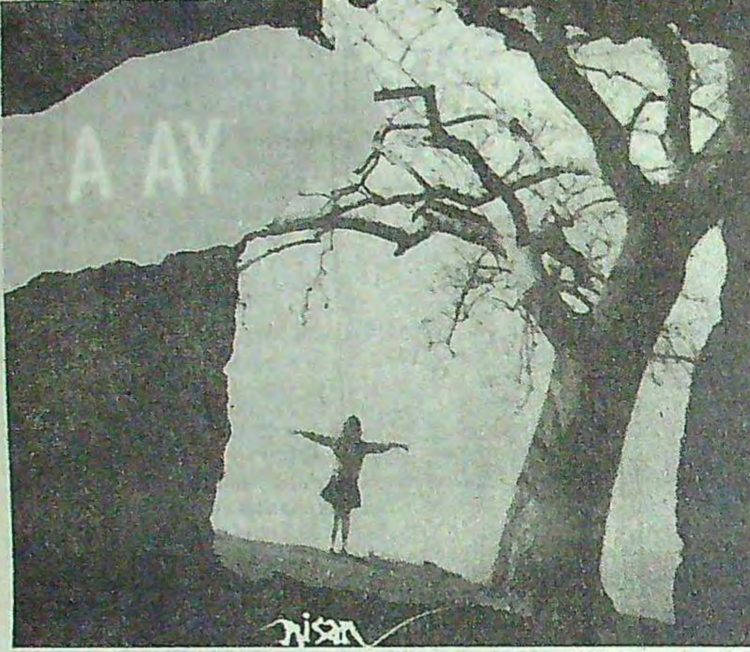

Yani sorun,Türkiye Toplumunun "YARATICILIK"la olan alışverişi ile ilgilidir. Bu olgunun büyük oranlarda hesaba katılması ile anlaşılabilir bugünkü durum. Bu duruma ilişkin Türk Sinema çevrelerinde hakim

olan hava en ilkel düzeyinden "nostalji"dir. İstenmekte olan Türk Sinemasının evrensel ölçüde yapıtlar vermesi, yeni ve genç bir soluk kazanması değil, seyirci ile yakaladığı bağları alabildiğine sömüren sinema anlayışına sahip veya böyle bir sinema anlayışıyla köklü bir hesaplaşmaya girmemiş dolayısıyla onunla uzlaşmış sinemacıların filmlerini çekmeleridir.

Son dönemde Türk Sinemasında film çekilmesini sağlayan tek dürtü olan devlet yardımı, böylesi bir sinema düzeninin yeniden canlanmasına, dolayısıyla sürmesine yönelik yapıldı, Türk Sinemasının durumu üzerine yakınmalar da bu eksende...

Şimdi; gelişmekte olan yeni ve genç Türk Sineması'nın yaşama şansı "bir bütün olarak Türk Sineması" nın, sinemayı egemen algılayış düzeyinin (maalesef aynı anlama geliyor) bir biçimde kurtarılmasından mı geçiyor? Yoksa bu baskıcı sinema anlayışının, otoriter, geleneksel Türk Sinemasının kendi düzenini yeniden kurması, yeni yönelimlerin bizzat önünün tıkanması sonucunu mu doğuracak? Şüphesiz cevaplanması zor bir soru, bir açmaz...

Yıl 1991. Reha Erdem'in üç yıl önce çektiği "A Ay", festivaldeki iki gösterim dışında seyirciye ulaşmadı."Kişisel yaratı" bugün de çok ilgi çekici gelmiyor insanlarımıza...

Umarım bu açmaz, yeni gelişen sinemanın sanatsal üretim, seyirciye ulaşma yolları gibi her anlamda kendi kanallarını yaratmasının önemini hatırlatır. Ve tartışma planında bile geleneksel Türk Sinemasından ayrışmanın gerekliliğini.... ■

1) Müthiş, çünkü birbirini koşullayan olguları farklı şeylermiş gibi sunmak ve benimsetmek az başarı değildir.

2) Tüm sinemasal üretime damgasını vuran egemen sinema anlayışı öylesine baskıcı ki kendi çizdiği sınırlar dışında kalan herşeyi ezebiliyor. Örneğin Metin Erksan'ın "Sevmek Zamanı", "Kuyu" gibi filmleriyle yarattığı kişisel yaratı alanı çok kısa sürede ezildi. Bu sinemadan köklü bir kopuşu içermese de en azından onun ideolojik söylemiyle hesaplaşmaya girişen "Toplumsal-gerçekçi sinema hareketi" ise seyirci desteğine sahip ilk ciddi çıkış idi. Bu dönemde "Umut" filmiyle "Toplumsal-gerçekçi" sinemanın ilk olgun örneğini veren Yılmaz Güney bile Yeşilçam Sinemasından aldığı güçle yarattığı halk kahramanı, kabadayı, sert erkek, ağabey "tip" inin kendisine kazandırdığı seyirci-halk desteğinin sayesinde yaratabildi bu yeni yönelimi. Onun ardından gelişen "Toplumsal-gerçekçi" sinema ise egemen sinema söyleminden zaten çok zayıf kanallarla ayrışmaya kalkışmış geleneğinin açtığı bu kanalları besleyemedi ve 90'lara geldiğinde egemen sinema söylemiyle bütünleşti, aynılaştı, neredeyse kendisi oldu.

3) 80'lere gelindiğinde başlayan yeni yönelimin, bireysel sinema kurma deneyimlerinin başarısı tartışılabilir. Hatta yeni yönelimin farklı düzlemlerde yürüyen bir "anonim"lik taşıdığı vb.. herşey söylenebilir, tartışılabilir. Ancak çok somut bir olgu var, aynı öyküyü aynı biçimle anlatma anlayışı, anonim bir varoluşu olan Geleneksel Türk Sineması bitmiştir.Yaşadığımız dönem bir geçiş dönemidir, alabildiğine de sancılı yaşanmaktadır.

ZORUNLU BİR AÇIKLAMA (*)

Toplumsal Kurtuluş Dergisi Haziran/Temmuz 1991 sayısında imzasız bir yazıyla BİLAR/İstanbul "yöneticiler"ine yersiz ve asılsız suçlamalar yöneltti. BİLAR/İstanbul titizlikle korumaya çaba gösterdiği ilkelere leke süren ve emeğine hoyratça saldıran bu suçlamalar karşısında sessiz kalmamaya karar vermiştir.

1. BİLAR/İstanbul "yöneticileri" Toplumsal Kurtuluş dergisinde ileri sürüldüğü gibi "Yalçın Küçük ve Bilgesu Erenus'un kurduğu BİLAR'a sığınmış" değillerdir. BİLAR/İstanbul 1987'de Yalçın Küçük ve Bilgesu Erenus ile BİLAR'ın öteki kurucuları arasında çıkan ve Yalçın Küçük'ün BİLAR etkinliklerinden çekilmesiyle sonuçlanan ihtilaftan sonra kurulmuştur. BİLAR/İstanbul bu ihtilafın tarihine dahil olmadığı gibi ihtilafta taraf da değildir. BİLAR/İstanbul "yöneticiler"i zaman içinde zorunlu olarak değişen çok sayıda kişiyi kapsar. BİLAR/İstanbul etkinliklerine gönüllü olarak katılan yöneticiler, seminer verenler, katkı ve yardımda bulunanlar ve öğrencilerin ortaklaşa çabalarıyla oluşmuş olan; bundan ötürü kimseye borçlu olmayan, kimsenin de kendisine borçlu olmadığı bir kültür kolektifidir.

2. BİLAR/İstanbul, bizzat Toplumsal Kurtuluş sahibi Yalçın Küçük'ün de BİLAR/İstanbul'a bir zamanlar abartılı övgüler yöneltmekte yarar gördüğü sıralarda kullandığı ifadelerle "grupçuluğa, fraksiyonculuğa düşmeksizin" kapılarını 12 Eylül rejimi savunucuları dışında bütün eleştirel düşünce sahiplerine açık tutar. Asıl etkinlikleri de, başka etkinliklere ayırabilecek güç ve maddi imkandan genellikle yoksun olduğu için, zorunlu olarak eleştirel düşüncenin geliştirilmesine hizmet eden "programlı seminer dizileri" ve konferanslar üzerinde yoğunlaşmıştır.

3. BİLAR/İstanbul bu etkinlikleri kapsamında Rusya Sosyalist Partisi kurucularından Boris Kagarlitskiy'nin bir konferans ve söyleşisine de yer vermiştir. Toplumsal Kurtuluş Kargarlitskiy hakkındaki neye dayandırdığı bilinmeyen "Ekim Devrimi karşıtı" yargısından hareketle Kagarlitskiy'nin BİLAR etkinliklerine alınmasını "devlete hizmet" BİLAR'ı "devletin hizmetinde" bir kuruluş olarak nitelemiş ve BİLAR'a "devletten zarf alıp almadığı" yönünde küstahça bir soru yöneltmiştir.

Toplumsal Kurtuluş'un sonuçta bayağı bir iftira haliini alan bu suçlaması, bir dizi kötü niyetli çarpıtmanın ürünüdür. Çünkü:

a) BİLAR/İstanbul yöneticileri arasında "Ekim Devrimi karşıtları" bulunmasa da etkinliklerini ve etkinliklerine katılanları "Ekin Devrimi"yle zorunlu olarak ilişkilendirmesi gereken bir konumda değildir.

b) Etkinliklerine Türkiyeli ya da yabancı sosyalist, Marksist, Marksist-Leninist aydınlar katkıda bulunsalar hatta kimi konularda çoğunluğu oluştursalar da, BİLAR/İstanbul, bu etkinliklerinde kendisini zorunlu olarak Leninist-Bolşevikler ile sınırlaması gereken bir politik taahhüt altında değildir. Tersine, BİLAR'ın asıl özelliği ve özgünlüğü etkinliklerini izleyen ve katkıda bulunanların aydınlanabilmeleri açısından çok çeşitli eleştirel düşünce akımlarının bu akımların yandaşı ya da karşıtı aydınların tartışmalarına olanak sağlamadaki kararlılığındadır.

c) Bu yüzden eğer Kagarlitskiy bir "Ekim Devrimi karşıtı" olsaydı bile bu BİLAR etkinliklerince kendisine yer verilmemesini zorunlu kılmazdı. Yalçın Küçük ve Ahmet Zengin Toplumsal Kurtuluş dergisinin yanı sıra sahibi oldukları Dünya Solu dergisinde "aydınlanmamız için görüşlerini öğrenmemize izin verdikleri" Fukiyama, "Z", Brezezinski gibi müseccel anti-komünistlerin yazılarını yayınlamakta ne denli özgürseler BİLAR/İstanbul yöneticileri de BİLAR bünyesindeki konferansları seçmekte o denli özgürdürler. Kaldı ki, bugüne değin BİLAR yöneticileri bu özgürlüklerini o yönde kullanmış olmadıkları gibi kendi beyanları ve eldeki bilgilerden bilindiği üzere Boris Kagarlitsky bir "Ekim Devrimi karşıtı olmayıp Ekim Devrimi'nin sosyalist kazançlarının korunması için mücadele veren bir sosyalist Rus aydınıdır. Beri yandan BİLAR/İstanbul yöneticileri arasında Kagarlitskiy'nin düşüncelerini onaylayanların yanısıra onaylamayanlar da vardır.

d) Boris Kagarlitskiy Türkiye'ye Düşünen Sazlık başlıklı kitabının yayımcısı Metis yayınevince çağrılmış, burada bulunduğu süre içinde yayıncıların ve dostlarının evlerinde misafir edilmiş, yolculuk giderleri ve ağırlama masrafları Metis Yayınevince karşılanmıştır. Ne yazık ki BİLAR, olanaksızlıkları nedeniyle bu masraflara pek az katkıda bulunmuş ama konferans ve toplantıların düzenlenmesini üstlenmiş ve Kagarlitskiy'nin farklı eğilimlerden sosyalistler ve aydınlarla tartışmasına zemin sağlanmıştır.

Bugün SSCB'de iktidarda bulunan Gorbaçov yönetiminin düşünce ve uygulamalarının TC devletine ve uluslararası kapitalist aleme yakınlığı herkesten çok Toplumsal Kurtuluş yayıncılarına malum olmak gerekir. SSCB'deki rejimin muhaliflerinin mutlaka gerici, yöneticilerinin ise mutlaka komünist varsayıldıkları günler çok gerilerde kalmıştır. Boris Kagarlitskiy'nin Gorbaçov rejimine karşı sosyalist bir seçenek oluşturma çabasını aktardığı konferanslarının devletçe ödüllendirilebileceği düşüncesi eğer bu eski düşünme alışkanlığından kaynaklanmıyorsa, nedeni yalnızca Toplumsal Kurtuluş dergisi sorumlularınca bilinebilecek bir kötüleme çabasının ürün olabilir.

BİLAR/İstanbul yöneticileri aralarındaki politik/felsefi düşünce farklılık ve çeşitlilikleri ne olursa olsun "rejimin hizmetinde olma"yı ve bunun için "ödüllendirilme"yi kendilerine yöneltilebilecek en çirkin iftira olarak görmekte birleşmiş ve bunun sözde gerekçeleri olarak Toplumsal Kurtuluş'ta ileri sürülen kötü niyetli çarpıtmalara bu karşılığı verme zorunluluğunu duymuşlardır.

BİLAR yöneticileri ve seminer düzenleyicileri kuruluşun etkinliklerinde gönüllü olarak yer almakta, emekleri için hiçbir maddi karşılık talep etmemektedirler. Bu çabanın tek "ödül"ü eşit ve özgür bireylerin oluşturduğu, baskı ve sömürüden kurtulmuş bir dünya için mücadelenin gerekliliği fikrinin yandaşlarının çoğaldığını görebilmek olacaktır. BİLAR/İstanbul yöneticileri bu "ödül"ü haketmek için çalışmalarını inatla sürdüreceklerdir. ■

BİLAR/İstanbul
Coşkun Ak, Ömer Erzeren, Gülsüm Gülmez, Nazan Kavukçu, Sevda Kılıç, Ertuğrul Kürkçü, Şule Malhan, Nail Satlıgan, İskender Savaşır, Gülnur Savran

* Aynı açıklama, aynı tarihte Toplumsal Kurtuluş dergisine ve diğer yayın organlarına da gönderilmiştir.

DEMOKRASİ PLATFORMUNA ÇAĞRI

Parti Meclisimiz Diyarbakır İl Başkanımız Vedat Aydın'ın cenaze töreninde yaşanan olaylar ve siyasi gelişmeleri değerlendirmek üzere 20-21. 7. 1991 tarihlerinde toplanmış, İl Başkanlarının da katıldığı ve görüşlerini dile getirdiği toplantıda yapılan değerlendirmelerin kamuoyunda duyurulması kararlaştırılmıştır:

Türkiye'de anti-terör yasası ile birlikte yeni ve baskıcı bir döneme girilmiştir. Bu yasa ile kitlelerin beklentisi olan "düşünce suçu" kaldırılmamış tam tersine düşünce "terör suçu"na dönüştürülmüştür. İşçi sınıfının yüzbinlerce eğitim emekçisinin yarattığı değerlere el konulmuş, tek yanlı, eşitlik ilkesi ile çelişen, haksız ve hukuk dışı bir af anlayışı sergilenmiş daha da önemlisi devlet terörü yasalaştırılmıştır. Yasanın ilk uygulamaları "yargılamadan katlet" mantığını açık bir biçimde sergilemiştir. Güvenlik güçleri, bombalı saldırıların ve cinayetlerin faillerini bulamazken rahatlıkla yakalayabilecekleri ve yargının karşısına çıkarabilecekleri onlarca kişiyi, açık bir biçimde katletmiştir.

Bu vahim sürecin son halkası, Diyarbakır İl Başkanımız Vedat Aydın'ın katledilmesi ve onun cenaze töreninde güvenlik güçlerinin halka, HEP Milletvekillerine ve yöneticilerine vahşice saldırısı olmuştur. Türkiye'de ilk kez onurlu ve özgür bir yaşam için "yürüyüş"eylemini gerçekleştiren HEP Milletvekilleri Diyarbakır'da "ilk kez dövülen Milletvekilleri"sıfatını da kazanmışlardır.

Vedat Aydın'ın cenazesi dini tören yapılmadan Elazığ-Maden İlçesi mezarlığına devlet yetkililerince gömülmüş iken; ailesi ve HEP, şehit olan Vedat Aydın'ın cenaze töreninde dinin bütün gereklerini yerine getirmiştir. Diyarbakır'da yaşanan olaylar; bütünüyle güvenlik güçlerinin yarattığı provakasyonun sonuçlarıdır. Bu gerçeğe rağmen Diyarbakır olayları kamuoyuna çarpık bir biçimde yansıtılmaya çalışılmış, HEP'i kitlelerden ve demokrasi güçlerinden tecrit etme çabalarına girişilmiştir. Parti Meclisimiz "Diyarbakır Olayları"nın araştırılması amacıyla bir komisyonun kurulmasını, bu araştırma komisyonunun tüm kaynaklardan yararlanarak hazırlayacağı raporu Türkiye ve Dünya kamuoyunun bilgisine sunmayı kararlaştırmıştır.

HEP Diyarbakır olaylarıyla maddi ve manevi olarak büyük bir zarara uğratılmıştır. Parti Meclisimiz oluşturduğu hukuk komisyonu aracılığıyla, başta Genel Başkan olmak üzere saldırıya uğrayan Milletvekilleri, yöneticiler ve üyelerimizle, gerek şehit edilen ve gerekse cenaze töreninde şehit edilen diğer yurttaşlarımız için DAVACI olunmasına, Genel Merkez statüsünde olan parti otobüsüne yapılan saldırı için maddi tazminat davası açılmasına, olaylar sırasında araçları saldırıya uğrayan, hasar gören yurttaşlarımıza da hukuki yardım yapılmasına, bu arada saldırıya uğrayan basın mensuplarına da her tür desteği vermeyi kararlaştırmıştır.

Parti Meclisimiz Diyarbakır'da partimize yöneltilen saldırının sadece HEP'le sınırlı kalmayacağını, bu saldırının Anti-terör Yasasının Anayasa Mahkemesinde görüşülmesi sırasında, üstelik TBMM'nin tatilde olduğu bir dönemde gerçekleştirilmiş olmasını, bu saldırının, Silopi'de konuşlandırılan "çekiç güç" ve ABD Başkanı Bush'un ziyaretiyle de çakışmasının ilginçliğinin kamuoyumuzca da gözlendiği saptanmıştır.

12 Eylül darbesiyle faaliyetleri askıya alınan ve siyasi iktidarların tüm çabalarına karşın Askeri Yargıtay'ın kararıyla yeniden açılan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK'in sendikal alanda yeniden ve kaldığı yerden devam olanağını bulmasını sevindirici bir olay olarak karşılıyoruz. Türkiye işçi sınıfının 12 Eylül'den sonra kaybettiği ekonomik ve demokratik haklarının yeniden kazanılması için ve siyasi otoritece bölünen işçi sınıfı hareketinin derlenip toparlanmasına katkıda bulunacağına inandığımız DİSK'in çağdaş anlamda sendikacılık yapma mücadelesini parti olarak sonuna kadar desteklemeye Parti Meclisimiz kararlılık içindedir.

Halkın Emek Partisi demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin kendi içlerinde tutarlı ve kararlı olmasının demokratik yaşama yararlı olduğuna inanmaktadır. Bu siyasal kuruluşlardan birisi ve ana muhalefet partisi olan SHP'ye de böyle bakmakta ve SHP'nin önümüzdeki günlerde yapılacak Kurultay'ıyla hiç bir biçimde ilgilenmemektedir. Bu anlamda partimizin ve bazı milletvekillerimizin SHP Kurultayı ile ilgili gösterilmesi yanlıştır. Partimiz, SHP'nin kendi içinde bildiğini gerçekleştirmesini ve demokrasi mücadelesinde katkıda bulunmasını içtenlikle istemektedir.

HEP olarak faşizmin ve militarizmin yaygınlaştırılmasına karşı çıkan işçi sınıfına, emekçi yığınlara ve Kürt halkına yönelik baskıları onaylamayan tüm güçleri birlikte hareket etmeye çağırıyoruz. Egemen güçlerin ve militarizmin hesaplarının, ancak bir demokrasi platformuyla boşa çıkarılabileceğine inanıyoruz. Bu görüşü benimseyen tüm kişi ve kuruluşlarla diyaloga hazır olduğumuzu bir kez daha belirtiriz. ■

HALKIN EMEK PARTİSİ
Parti Meclisi

TÜM DEMOKRATİK KURULUŞLUR YAŞAMA HAKKI İÇİN BİRARAYA GELELİM

Ülkemizde son günlerde yaşanan acı olaylar, tüm toplumu derinden sarsan bir nitelik taşımaktadır. Yoğun bir "terör" söylemi, tüm gündem maddelerini bir anda ikinci plana itmiş, toplumda "dokunulmaz" kimseyi bırakmayan terörize bir ortam oluşmuştur. Gözaltı, tutukluluk, işkence gibi olgular hukuksal boyutta tartışılıp, önlemler gündeme getirilirken, neredeyse ölüm olayları "sıradan" hale gelmiştir.

12 Eylül'ün yoğun baskı ortamından henüz çıkamasa da, özellikle son 3-4 yıldır toplumsal çıkışların umut verdiği ortam birden "boğucu" bir hal almaya başlamıştır. Toplumun üstünden kalkmayan baskı, giderek azalacağı yerde, "keyfi"leşmiştir. Tutuklanmak, gözaltına alınmak, işkence görmek, hatta öldürülmek için güvence kalmadığı görüntüsü hakim olmaya başlamıştır. Toplumdaki insanların her türlü etkinliği, suç oluşturabilir, herkes işkence ve /veya ölümün kurbanı olabilir havası esmektedir. "Kesif" bir korku paniği yaşatılmak istenmektedir.

Nereden mi varıyoruz bu kanıya? Sadece son altı ayda

gözaltında 13 şüpheli ölüm olmuştur. Avukatlar, gazeteciler tutuklanmıştır. Yasal güvenceler altında olması gereken siyasi partiler, insan hakları dernekleri, basın organları bombalanmıştır. Belediye başkanları, dernek yöneticileri, parti yöneticileri öldürülmüştür. Çatışmada öldü diye güvenlik güçlerinin basına ilan ettiği insan sayısı son 2 ayda 20'li sayıları aşmıştır.

Tüm bunlar bütün toplumu hedef aldığı gibi özel olarak da savunma hakkına, basına, parlamentoya, örgütlenme hakkına, hepsinden önemlisi yaşama hakkına saldırı anlamına gelmektedir. Başkalarının aczi üzerinde yükselen ve tek adam hakimiyeti ile resmolunan otoriter-baskıcı yapı, giderek toplumun tüm dinamiklerinin tahribi, parlamento-içi siyasi partiler dahil tüm toplumsal örgütlerin etkisizleştirilmesi ve "insansızlaştırma" politikası ile ülkenin bu noktaya gelmesinin sorumlusudur. İşlerin başka türlü götürülemeyişi, "sıradan insanın" yaşama hakkını ortadan kaldıracak bir terörü "zorunlu" kılmıştır.

Son 10 yıldır ülkemizde ekilen adaletsizlik tohumları, toplumu bu noktaya getirmiştir. Bunu aşmak konusunda atılacak adımın insan haklarını ve demokratik özgürlükleri önceleyen bir çerçevede olması gerekirken, binbir kılıf ile yapılan "siyasi" cinayetlerin/ infazların haklı gösterilmeye çalışıldığı bir söylem, adaletsizlikleri pekiştirdiği gibi, bizzat insanların kendi adaletlerini aradıkları bir ortamı doğurmaktadır. Görevi insanların can ve mal güvenliğini sağlamak olan kurumlar, bizzat yaşama hakkının en büyük tehditi haline gelmişlerdir. Demokratik özgürlüklerin gözetilmesini sağlamak durumunda olanlar, kendilerini yargıç yerine koyan infazcılar haline gelmişlerdir. Ve bu durumun meşruluğu ve kabul edilebilirliği uluslararası insan hakları belgelerini imzalayan yetkililerce savunulabilmektedir.

Bugün, toplumumuz oldukça sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. İnsanımızın en temel hakkı olan yaşama hakkı başta olmak üzere, tüm insan hakları ve demokratik özgürlükleri güvenceden yoksundur. Yaşama hakkının olmadığı bir yerde, hiçbir ekonomik-sosyal-ahlaki gelişmeden sözetmek mümkün değildir. Bu noktada, derin adaletsizlik duyguları ile sarsılmış bu toplumun daha fazla tahrip olmaması için, yaşama hakkı ve tüm diğer insan hakları ve özgürlüklerinin güvenceye alındığı bir ortam zorunludur. On koşuldur. Bu hakların, bu topraklarda yaşayan tüm insanlar için hiçbir ayrım gözetilmeksizin sağlanması önemlidir. Ülkede bugüne kadar "tabu" sayılan bu konuların üzerine baskı ile gitmek yerine, en geniş demokratik platformlarda tartışılmasına gerek vardır.

Hükümetin "eski" yöntemleri bırakarak, biran önce ülkedeki insanların yaşama hakkına yönelik saldırıları önlemesini, bu anlamda ilk olarak anti-terör yasasının iptalini, katliamların sorumlularının bulunmasını talep ediyoruz.

Bunların yaşama geçirilmesi ise, topluma karşı saldırıya geçen güçlere karşı, yaşama hakkını en geniş biçimde savunan bir kitlesellikle mümkündür. Tüm siyasi partilere, demokratik kitle örgütlerine, basın organlarına, demokratik kurumlara insanımızın yaşama hakkının gaspedilmesine karşı çıkmak amacı ile birlikte davranma çağrısı yapıyoruz. İnsanımızın yaşama hakkı için, her kurum/ birey ile, her platformda biraraya gelmeye hazırız. Türkiye'nin bugün temel gündemi, yaşama hakkının savunulmasıdır. Yarın çok geç olabilir... ■

Türk Tabibler Birliği
Merkez Konseyi

KOMPLOLARA KARŞI SESİMİZİ YÜKSELTELİM

Bilindiği üzere bizler, 12 Haziran 1991'den itibaren değişik tarihlerde gözaltına alınıp DGM'ye çıkartıldığımız 28 Haziran'a kadar 16 gün boyunca Ankara Siyasi Şube (DAL)'da gözaltında tutulduk.

Bu süre içerisinde kamuoyuna "General Selen'in katilleri", "Yasa dışı örgüt üyeleri", "Örgüt kuryeleri" olarak lanse edilip tutuklandık. İşin ilginç yanı "General Selen'in katilleri" olarak teşhis edilmemize rağmen ne şubede ne de çıkarıldığımız savcılık ve sorgu yargıçlığında bu konuda tek bir soru dahi sorulmaması idi. Yapılan açıkça bir komploydu. Bu komplonun boşa çıkacağı endişesi sonucu bizleri "örgüt kuryesi" olmaktan dolayı tutuklamak zorunda kaldılar.

Keyfilik ve yasa tanımazlık konusunda sınır tanımayan ve bunu her yerde açık açık belirten DGM savcıları komplonun bizzat ortakları olmuşlardır. Neydi yapılanlar?

Avukat Bedii Yarayıcı Yargıtay'daki duruşmalarından çıkıp 12. 6. 1991 günü İstanbul'a gitmek üzereyken siyasi polis tarafından tekme tokat gözaltına alınmış ve çantası savcının veya hakimin izni olmadan yasadışı bir şekilde kırılmıştır.

Avukat Murat Demir'in bürosu DGM savcısı Nuh Mete Yüksel "huzurunda" arama adı altında talan edilmiş ve tartaklanarak gözaltına alınmıştır. Aynı olayla ilgili olarak gazeteci Deniz Teztel de gözaltına alınmıştır.

Gözaltına alınıp tutuklanan bizlerin ortak özelliklerine bakılırsa insan haklarını savunan ve bunun mücadelesini veren kişiler olduğumuz görülecektir. Sorun da tam bu noktada düğümleniyor.

Gazeteci Deniz Teztel Ankara Siyasi Şubede insan hakları konusu dışında yazı yazması için "kibarca" uyarılmış, Avukat Bedii Yarayıcı ve Avukat Murat Demir'e de yoğun işkenceler altında siyasi davalara girmemeleri, "terö- ristlerin" savunulacak yanları olmadığı, eğer bunlar yapılırsa başlarının derde girebileceği "uyarısında" bulunulmuştur.

DGM'ye çıkarıldığımız 28 Haziran 1991 gününde tutuklanmamız doğrusu bizleri şaşırtmadı. Çünkü siyasi şubede polisler tuttukları "tutanaklar" ve hazırladıkları "fezlekeler" dışında, ne savcıların ne de hakimlerin ayrı bir karar vermeyeceklerini sık sık anımsatarak; "meslek yaşamınıza nokta koyduk. Sizleri yıllarca cezaevlerinde çürüteceğiz, eğer sizler tutuklanmazsanız istifa ederiz" sözlerini söylüyorlardı.

Siyasi şube polisleri işkenceyle elde edemediklerini bu kez "ikna" yolu ile denemeye kalktılar. Polisler sürekli olarak "Bizim sözümüzü dinlerseniz başınıza bir şey gelmez" dediler. Örneğin Av. Murat Demir'e "Ankara'yı terket, siyasi davalara girme", gazeteci Deniz Teztel'e "Bir daha insan hakları konusunda yazı yazma, Özgür-Der gibi derneklere üye olma", Av. Bedii Yarayıcı'ya da "İstanbul'a gider gitmez Halkın Hukuk Bürosu'ndan ayrılacağına söz ver" diyerek, dediklerini yapmamız halinde bizlerin bu beladan kurtulabileceğini, aksi halde istedikleri kararı kendilerinin vereceğini sık sık anımsattılar.

Eğer bu istediklerini kabul etseydik böyle bir dava ortaya çıkmayacaktı. Ancak bizler bu isteklerini geri çevirince malum sonuçla karşılaştık: Örgüt üyesi olmak iddiasıyla tutuklandık.

BASIN AÇIKLAMALARI

Evet, yaşadıklarımızın bir kesiti bile karşı karşıya bırakıldığımız komplonun korkunç boyutunu gözler önüne sermektedir.

Neden böyle bir olaya ihtiyaç duyuldu?

Ülkemizde baskı ve terör uygulamalarının yabancısı değiliz. Toplumun tüm kesimleri: öğrenciler, memurlar, işçiler, kısaca hakkını arayan herkes gözaltına alınıyor, işkenceden geçirilip zorla "suçlu" yaratılmaya çalışılıyor. Bugün ise bunlar yetmemiş olacak ki sıra bu insanların haklarını savunan, davalarına giren avukatlara; yapılan işkenceleri yazan ve teşhir eden gazetecilere gelmiştir. Bizler bunun ilk örnekleriyiz.

Bu baskı ve gözdağı politikaları, anti-terör yasasına dayanılarak, giderek yaygınlaştırılmak ve her kesime yöneltilmek istenmektedir. Bunun önüne geçmenin yolu hiç bir zaman geri çekilmek, kabuğuna hapsolmak olmamalı, aksine bu insanlık düşmanlarının üstüne gitmek ve onlarla mücadele etmek olmalıdır. Her kişi ve kuruluşu bu konuda göreve çağırıyoruz. Sessiz kalan herkes baskı ve terör politikalarının sıradaki "gönüllü hedefi" olacaktır.

Bunun için diyoruz ki; Eğer tüm kişi ve kuruluşlar bu tip komplolara muhatap kalmak istemiyorlarsa,

Eğer, ülkemizde baskı ve işkenceler istenmiyorsa,

Eğer, insan haklarına saygılı davranılmasını ve demokrasinin gerçekten yerleşmesini istiyorsak, bizlere uygulanan komplonun boşa çıkarılması için sesimize ses katmanızı, destek vermenizi talep ediyoruz. ■

Deniz Teztel (Gazeteci), Bedii Yarayıcı (Avukat), Murat Demir (Avukat)

GAZİOSMANPAŞA BELEDİYESİ'NDE SENDİKA OYUNU

Mücadele Dergisi'nin 1 Temmuz'da yayınlanan işçilerin direnişine SHP'li Belediye yönetiminden tehdit başlığı altında yazılan yazının kamuoyunun gözünden gerçekleri kaçırdığı kanısındayız. Buradaki amacımız Mücadele dergisini suçlamak değil. Fakat konuyla ilgili sağlıklı bilgi almadan sorunu sadece tek boyutuyla ele almanın yanlış olduğu kanısındayız.

Bizler Gaziosmanpaşa Belediyesi'nde çalışan işçiler olarak eylemi tüm gerçekliği ile anlatma ihtiyacı duyduk.

Birincisi eylem sadece Temizlik İşleri bünyesinde yapılmadı, tüm birimlerde yapıldı. Eylem kararı Bayram öncesi aylık ve ikramiyelerini alamadıkları için, çalışanların tamamının kararı ile alındı. İşçiler eylemlerini, ikinci gün saat 15. 30'a kadar kararlılıkla sürdürdüler. Aynı gün saat 13. 00'de işveren, 1 No'lu Şube Sekreterini ve temsilcileri görüşmeye çağırdı. Görüşmede Şube Sekreteri, işverene aylıklar verilirse eylemin kalkabileceği, ikramiyenin ise bayramdan sonra verilebileceği sözünü vermişti.

İlkönce Temizlik İşleri Müdürlüğü'ne işverenin teklifi getirildi. İşçiler alacaklarını alıncaya kadar eylemlerini sürdüreceklerini söylediklerinde, Baştemsilci ve 1 No'lu Şube Sekreteri işçileri tehdit etmeye başladılar. Kadrosuz işçilerin işten atılacağını, üç günlük yevmiyelerinin kesileceğini, bu durumda sendikanın hiçbir sorumluluk altına girmeyeceği tehditini savurdular. Temizlik işçileri aylıklarını bile almadan eylemi kaldırma kararı aldı.

Atölye Garajlar Müdürlüğü'nde de Şube Sekreteri aynı tehditleri tekrarladı, ancak işçiler eyleme devam kararı aldılar. Aynı entrikalar Fen İşleri Müdürlüğü'nde de sürdürüldü. Fen İşleri Baştemsilcisi ile işçiler önce eylemin devamından yana tavır koydu. Ancak Şube Sekreteri'nin önceki tehditlerini sürdürmesi kadrolu işçilerle kadrosuz işçiler arasında farklı tavırlara yol açtı. Şube Sekreterinin eylemin bitirilmesi yönündeki tehditleri ve kadrosuz işçilerin olumsuz tavırları sonuçta eylemin kırılmasına yol açtı.

SHP'li işverenin bütün tehditleri karşısında yılmayan işçilerin direncini bilfiil 1 No'lu Şube Sekreteri kırdı. Tabii ki bu 1 No'lu Şube Yönetimi'nin ortak tavrının yansımasıydı. 1 No'lu Şube hem işçilerin birliğini bozdu, hem de işçilerin silahı olan üretimden gelen gücün eylemlilik muhtevasını kırdı.

Bunun sonucunda ikramiyelerimizi eylemden 22 gün sonra aldık. Bayramdan sonra işyerine dönen işçiler işverenin yoğun baskısıyla karşılaştılar. Sorumlusu işverenle uzlaşan sendika yöneticileridir. ■

Gaziosmanpaşa Belediyesi'nden bir grup işçi

ALİ HADİ GÖZÜTOK'TAN ÖZÜR DİLERİM

Siyasal mücadelenin silahla bastırılmasından kaynaklanan siyasi davaların görülmesi sürecinde devletin koyduğu tavır nedeniyle, çeşitli dönemlerde "itirafçı" diye bir tip ortaya çıktı. Ancak özellikle 1980'den bu yana yaşadığımız süreç, itirafçı tipini kendisiyle katladı ve "itiraflarını geri alanları" ve daha sonra da "itiraflarını geri alıp yeniden itirafçı olanları" yarattı.

Bu yeni durumu özellikle önemli bularak yaklaşık iki yıl çalıştım ve Erzincan'dan Ankara'ya, İstanbul'dan Samsun'a kadar birçok kentte dava dosyalarından konuyu inceledim. Sonunda "Pişman İtirafçılar" adlı kitabımda konuya ilişkin bulgularımı yayınladım.

Yaklaşık 200 sayfayı bulan kitabın 142. sayfasında şöyle bir tümce yer aldı: "Samsun Devrimci Yol davasında Halit'le birlikte yargılanan ve itirafçı olan Ali Hadi Gözütok'un da itiraflarını geri aldığını öğreniyorum".

Kitabın bütününde başka hiçbir yerde, hiçbir sayfada Ali Hadi Gözütok'un adı geçmedi. Ancak bu kadarı bile yeterli oldu. Siyasi yaşamını direnme üzerine kuran insanlardan biri, hiçbir kasıt olmasa bile, bir dikkatsizlik sonucu "itirafçı" diye suçlanmış oldu.

Kitapta birçok kişi, adlarıyla sanlarıyla incelendi ve yazıldı. Ali Hadi Gözütok'un adı, kesinlikle belirtiyorum, benim bir dikkatsizliğim sonucu "itirafçı" olarak yer aldı.

Ali Hadi Gözütok, Demokrat'ın Nisan 1991 sayısında bir mektup yayınlayarak, "Halil Nebiler hatasını düzeltmelidir" dedi. Ali Hadi Gözütok'tan özür diliyor ve kendisinin hiçbir zaman itirafçı olmadığını, kitabımda bir yanlışlık sonucu böyle yer aldığını açıklıyorum. Bu yanlışlığı sadece bu yazıyla değil, her zaman ve her yerde düzeltmeye devam edeceğim. Saygılarımla...

Halil Nebiler

